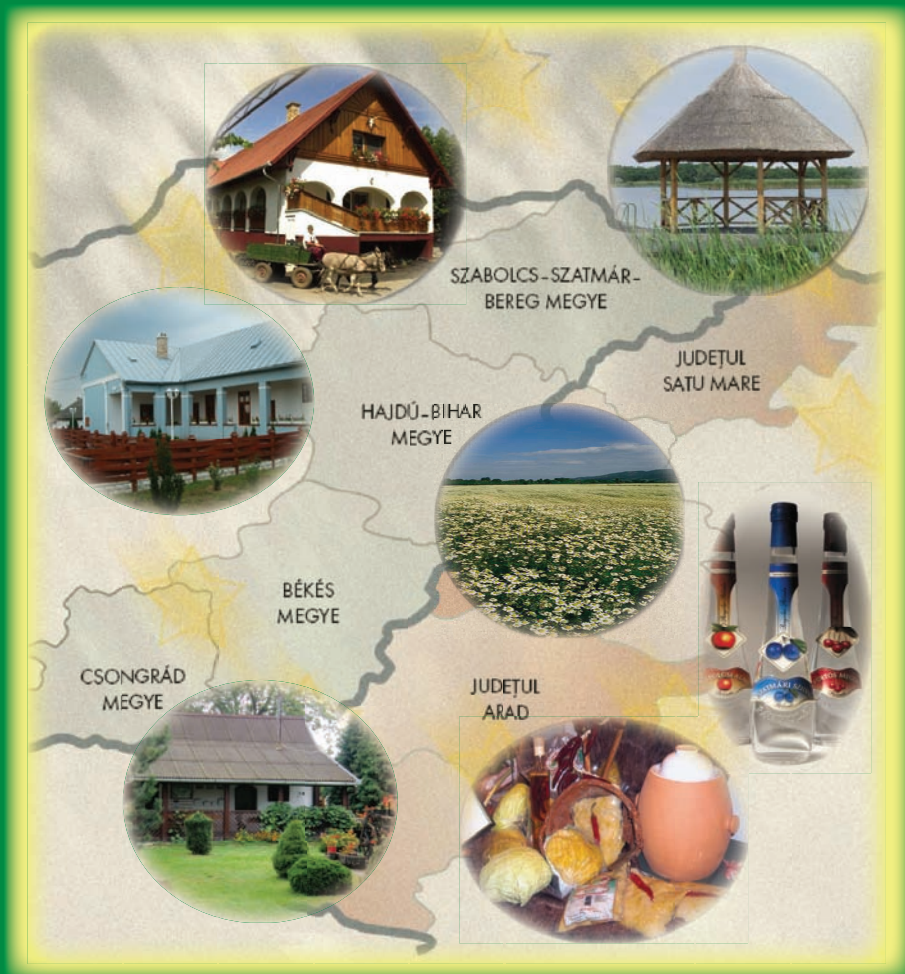

Vidékfejlesztési esettanulmányok a magyar-román határ mentén

Szerkesztette: Gályász József

Debrecen
2006

Vidékfejlesztési esettanulmányok
a magyar–román határ mentén

A kiadvány a „Vidékfejlesztési esettanulmányok kidolgozása a magyar-román határ mentén” című projekt keretében készült, melyet az Európai Unió PHARE CBC Kisprojekt Alapja támogatott (HU2003/05-830-03)

Szerzők:

- I. – Grasselli Norbert
- II. – Gályász József
- III./1, 5 – Szöllősi László
- III./2, 6 – Kovács Krisztián
- III./3, 10 – Apáti Ferenc
- III./4 – Gályász József -Antal József
- III./7 – Antal József – Bácsné Bába Éva
- III./8 – Antal József
- III./9 – Szűcs István
- IV./11, 12, 13 – Sergiu Mos – Sebastian Bonis

Alkotó szerkesztő:

Gályász József

Lektorálta:

Berecz Mihály
Csukás Endre

Kiadja a Debreceni Campus Kht.
4028 Debrecen, Kassai út 26.
Tel.: +36-52-420-492
Felelős kiadó: ügyvezető igazgató

ISBN 963 87118 0 9

Nyomdai munkák:

Favorit Nyomda
Debrecen

Fotók: magánarchívum

Borítóterv és grafika: Antal József

Ez a kiadvány az Európai Unió pénzügyi támogatásával készült. A benne foglalt nézetek a Debreceni Agrárcentrum Kht. szakértőinek nézetei, és ezért semmiképpen sem tekinthetők az Európai Unió hivatalos állásfoglalásának.

Vidékfejlesztési esettanulmányok a magyar–román határ mentén

Campus Kiadó
Debrecen, 2006

Tartalomjegyzék

Előszó.....	5
I. A vidékfejlesztés szervezeti és jogi háttere.....	6
II. Az esettanulmány mint módszer	26
III. Magyarországi esettanulmányok	28
1. Mangalica sertés tenyésztése Újszentmargitán.....	28
2. Bio zöldségtermesztés Balmazújvároson	42
3. Gyümölcsfeldolgozó üzem létesítése Porcsalmán.....	55
4. Gyógynövény feldolgozás Hortobágyon	67
5. Savanyító üzem Tégláson	80
6. Pihenés, üdülés Tivadarban	93
7. Falvak megújítását segítő program Kék Községben	102
8. A Hajdúböszörményi kistérség LEADER+ programja.....	110
9. Horgászközpont létesítése és üzemeltetése Jászkiséren	125
10. Pálinkafőző üzem létesítése Panyolán	142
IV. Romániai esettanulmányok	154
11. Méhészet Fugyivásárhelyen.....	154
12. Mezőgazdasági termelés Tarcsán.....	163
13. A tenkei gazdaság	173
Felhasznált és ajánlott szakirodalom	183

Előszó

A PHARE CBC Kisprojekt Alapja által támogatott „Vidékfejlesztési esettanulmányok kidolgozása a magyar-román határ mentén” című projekt célja, hogy a vidéki térségekben működő piaci szereplők (gazdálkodók, vállalkozások), önkormányzatok, önkormányzati társulások, társadalmi és civil szervezetek, egyházak, stb., mint a vidékfejlesztésre rendelkezésre álló források célcsoportjai segítséget kapjanak saját projektjük megfogalmazásához, a projekttervezéshez, a források elnyerését célzó pályázataik összeállításához és megvalósításához.

Ez a segítség gyakorlatorientált kiegészítése a meglévő információs forrásoknak, amelyek közül a fontosabbak: a témához kapcsolódó szakirodalom, a pályázatok meghirdetését szinte minden esetben követő – a pályázatok felkészítését segítő – tájékoztató kampány és a pályázati útmutatók. Ezek használata a továbbiakban is nélkülözhetetlen. Van viszont sok olyan szereplő, potenciális pályázó, aki el sem jut a projektötlet megfogalmazásához, illetve ha eljutnak odáig, nincs kellő hitük, önbizalmuk és ismeretük belevágni saját fejlesztéseikbe. Viszont ha megismerik egy-egy megvalósult projekt „történetét” egy esetleíráson keresztül, láthatják, hogy azokat hasonló helyzetű, felkészültségű emberek csinálták meg, ami egyrészt önbizalmat ad, nyitottságot generál, erősíti a becsvágyat, és szakmai támogatást nyújt. Az ilyen típusú elkötelezettségre nagy szükség van, és lesz még inkább a jövőben, ugyanis a vidékfejlesztési források jelentős bővülése várható összhangban a szükséglettel. Az esetleírások legfontosabb feladata a szükségletek és a kereslet összhangjának előmozdítása.

Kötetünkben rövid áttekintést adunk a vidékfejlesztés jogi és szervezeti háttéréről, az esettanulmányról, mint módszerről, ezt követően bemutatásra kerül 10 darab Magyarországon és 3 Romániában megvalósult, sikeres vidékfejlesztési projekt esettanulmánya.

A szerkesztő

I. A vidékfejlesztés szervezeti és jogi háttere

Agrár és vidékfejlesztés az EU csatlakozás előtt álló Magyarország

Az Európai Unió 1999-ben fogadta el az Agenda 2000 programcsomagot. A program keretében az Unió új, ún. előcsatlakozási programok beindítását határozta el. Az első előcsatlakozási program a PHARE program volt, amely elsősorban a jogrendszer és az intézményrendszer harmonizációját tűzte ki célul.

Az új agrár és vidékfejlesztési előcsatlakozási program (SAPARD), mely az Európai Unió csatlakozni kívánó 10 közép- és kelet-európai országban a mezőgazdaság és a vidékfejlesztés területén kezdeményezett. Ez a csatlakozást előkészítő intézkedések közösségi támogatása a felkészülési időszakban. A SAPARD betűszó a *Special Accession Program for Agriculture and Rural Development*, azaz az Agrár és Vidékfejlesztési Speciális Csatlakozási Program.

A SAPARD Program célja kettős volt:

- segítséget nyújtani a jelölt országoknak a közösségi jogszabályok (*acquis communautaire*) átvételében, különös tekintettel az Európai Mezőgazdasági Orientációs és Garancia Alapból (EMOGA) finanszírozott agrárstruktúra- és vidékfejlesztési intézkedésekre;
- hozzájárulni egy fenntartható és versenyképes agrárgazdaság kialakításához, valamint a vidék életképességének növeléséhez.

Minden érintett országnak el kellett készítenie egy 7 évre szóló (2000-2006) országos mezőgazdasági és vidékfejlesztési tervet, melyben az Európai Unió Közös Agrárpolitikájának célkitűzéseit kell követni. A program forrásai erősen korlátozottak voltak, ugyanakkor az Unió hangsúlyozta, hogy a cél nem nagyméretű forrásallokáció, hanem az Európai Uniós szabályozás és pályázatmenedzsment megismerése volt.

Országok	Éves allokáció euróban (1999-es árakon)
Bulgária	52 124 000
Cseh köztársaság	22 063 000
Észtország	12 137 000
Magyarország	38 054 000
Litvánia	29 829 000
Lettország	21 848 000
Lengyelország	168 683 000
Románia	150 636 000
Szlovénia	6 337 000
Szlovákia	18 289 000
Összesen:	520 000 000

Forrás: FVM

Magyarország forrásai a SAPARD program keretében évente 38 millió eurót, azaz kb. 9,5 milliárd forintot tettek ki. A fent említett 9,5 mrd Ft mellé – amit az Európai Uniótól kaptunk – Magyarországnak a saját költségvetéséből kb. 3 mrd Ft-ot kellett biztosítania társfinanszírozási kötelezettségként. Így Magyarország évente kb. 12,5 mrd Ft-ot költhetett el a SAPARD Program keretében.

A program három fő részre tagolódott:

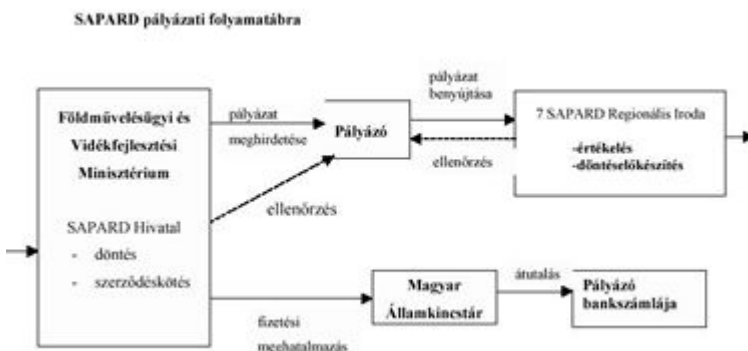
1. Agrárstruktúra fejlesztési intézkedések
 - Mezőgazdasági vállalkozások beruházásainak támogatása
 - Mezőgazdasági és halászati termékek feldolgozásának és marketingjének fejlesztése
 - Szakképzés
 - Agrár-környezetvédelmet és tájfenntartást szolgáló termelési módszerek elterjesztése
 - Termelői csoportok felállítása, működtetése
2. Vidékfejlesztési intézkedések
 - Falufejlesztés és -felújítás, a vidék tárgyi és szellemi örökségének védelme és megőrzése

- A tevékenységek diverzifikálása, alternatív jövedelemszerzést biztosító gazdasági tevékenységek fejlesztése
- A vidéki infrastruktúra fejlesztése és javítása

3. Szakmai segítségnyújtás

Ez a program-rész nem pályázható programokat tartalmaz. A kifejezés az angol *technical assistance* kifejezés szó szerinti fordítása. Ebből az elkülönített összegből volt finanszírozható a program népszerűsítése, információs anyagok elkészítése, előadások és tanfolyamok szervezése, melyek a SAPARD Programról szóltak. Ennek felelőse a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium volt.

A programra nyílt pályázati rendszerben elsősorban mezőgazdasági vállalkozások pályázhattak. A támogatás igénybevételéhez intézkedésenként eltérő mértékű saját erő volt szükséges, általában 60-70%. A pályázatokat a regionális SAPARD hivatalokhoz kellett benyújtani, a végső döntés a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztériumban született meg.

Forrás: FVM

A kifizetések a pályázatoktól külön úton, a Magyar Államkincstáron keresztül kerültek lebonyolításra. A nyertes pályázat után tehát a pályázó a MÁK számlájáról kapta meg a támogatási összeget.

Agrár- és vidékfejlesztés Magyarország EU csatlakozása után

Magyarország 2004. május elsején csatlakozott az Európai Unióhoz. Ettől az időponttól kezdve az ország felzárkózását az Európai Unió pénzeszközei is segítik. A finanszírozás elsősorban a Strukturális Alapokon és a Kohéziós Alapon keresztül valósul meg. Ezen alapok pénzeinek felhasználására Magyarországon is elfogadták a Nemzeti Fejlesztési Tervet.

A Nemzeti Fejlesztési Terv mezőgazdasági és vidékfejlesztési programja az Agrár- és Vidékfejlesztési Operatív Program (AVOP) nevet kapta. Az AVOP három fő prioritás mentén valósította meg a kitűzött céljait 2004 és 2006 közötti időszakban:

I. A versenyképes alapanyag-termelés megalapozása a mezőgazdaságban

II. Az élelmiszer-feldolgozás modernizálása

III. A vidéki térségek fejlesztése

A három prioritás közül az első a mezőgazdaság, a második az élelmiszeripar és a harmadik a vidéki területek fejlesztés támogatta. Az AVOP a Nemzeti Fejlesztési Terv forrásainak 31%-a felett rendelkezett, így az egyik legnagyobb operatív program volt ebben az időszakban.

2004	24,5 milliárd forint	EU támogatás:	18,4 milliárd forint
		nemzeti finanszírozás:	6,1 milliárd forint
2005	35 milliárd forint	EU támogatás:	26,3 milliárd forint
		nemzeti finanszírozás:	8,7 milliárd forint
2006	45,4 milliárd forint	EU támogatás:	34,1 milliárd forint
		nemzeti finanszírozás:	11,3 milliárd forint
Összesen	105 milliárd forint	EU támogatás:	78,8 milliárd forint
		nemzeti finanszírozás:	26,2 milliárd forint

Forrás: FVM

A program összesen 105 milliárd forrással rendelkezett a három év alatt. Az egyes évek forrásallokációja nem egyenletesen oszlott meg, hanem növekvő ütemben jelentek meg az összegek. Az EU támogatást minden évben nemzeti forrással kellett kiegészíteni.

A program három prioritáson keresztül támogatta az agrár és vidékfejlesztést:

I. A versenyképes alapanyag-termelés megalapozása a mezőgazdaságban

- Mezőgazdasági beruházások támogatása: vissza nem térítendő támogatás, a támogatás mértéke 40% az elismerhető költségek arányában, az AVOP-ból való részesedése 55,5%
- Fiatal gazdálkodók támogatása: vissza nem térítendő támogatás, a támogatás mértéke 40% az elismerhető költségek arányában, az AVOP-ból való részesedése 2,8%
- Halászat modernizációja: vissza nem térítendő támogatás, a támogatás mértéke 40% az elismerhető költségek arányában, az AVOP-ból való részesedése 1,5%
- Szakmai továbbképzés és átképzés támogatása: vissza nem térítendő támogatás, a támogatás mértéke 100% az elismerhető költségek arányában, csak nemzeti forrásból támogatott intézkedés
- Erdőgazdálkodás korszerűsítése: vissza nem térítendő támogatás, a támogatás mértéke 40% az elismerhető költségek arányában, csak nemzeti forrásból támogatott intézkedés

A prioritás részesedése az AVOP költségvetéséből 62,3%

II. Az élelmiszer-feldolgozás modernizálása

- A mezőgazdasági termékek feldolgozásának és értékesítésének fejlesztése: vissza nem térítendő támogatás, a támogatás mértéke 40% az elismerhető költségek arányában, az AVOP-ból való részesedése 15,7%

III. A vidéki térségek fejlesztése

- Mezőgazdasághoz kötődő infrastruktúra fejlesztése: vissza nem térítendő támogatás, a támogatás mértéke 70% az elismerhető költségek arányában, az AVOP-ból való részesedése 17,0%
- LEADER+: vissza nem térítendő támogatás, a támogatás mértéke 80% az elismerhető költségek arányában, az AVOP-ból való részesedése 5,7%
- A vidéki jövedelemszerzési lehetőségek bővítése: vissza nem térítendő támogatás, a támogatás mértéke 50% az elismerhető költségek arányában, csak nemzeti forrásból támogatott intézkedés
- Alapvető szolgáltatások a vidéki vállalkozók és a lakosság számára: vissza nem térítendő támogatás, a támogatás mértéke 60% az elismerhető költségek arányában, csak nemzeti forrásból támogatott intézkedés
- Falufejlesztés- és felújítás, a vidék tárgyi és szellemi örökségének védelme és megőrzése: vissza nem térítendő támogatás, a támogatás mér-

téke 70% az elismerhető költségek arányában, csak nemzeti forrásból támogatott intézkedés

Az AVOP irányító hatósága pozícióját a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium látta el, míg a közreműködő – azaz lebonyolító – szervezet az újonnan létrehozott Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal (MVH) volt. A MVH megyei illetőségű szervezet, amelyet a Sapard Hivatalok és az Agrár Intervenciók Központok összevonásából hoztak létre 2004 folyamán.

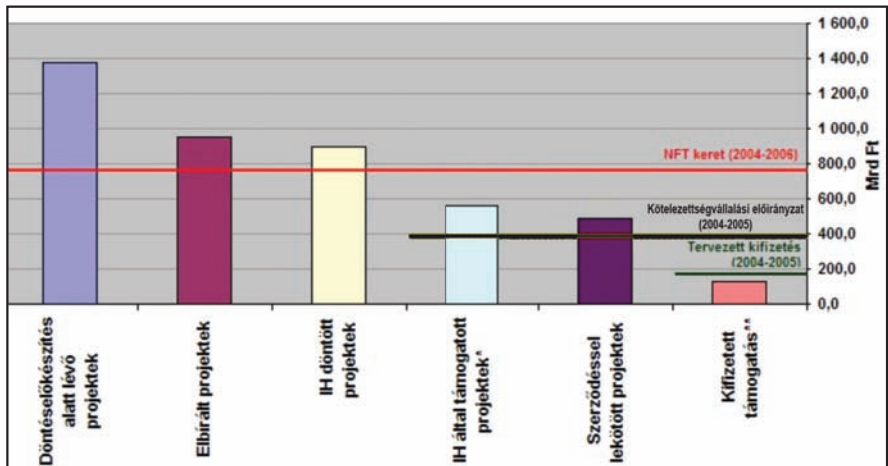
A program 2004 és 2006 között támogatja az agráriumban dolgozókat és a vidéken élőket. Az AVOP pályázati kiírásaira 2006 végéig lehet pályázatokat benyújtani. A kifizetések természetesen a következő költségvetési időszakra, azaz 2007-re is átnyúlhatnak.

OP	Típus	Beérkezett	Döntés-előkészítés elkezdődött	Döntés-előkészítés elkezdődött / igényelt támogatás	IH támogatott	IH támogatott-megítélt
		db	db	Ft	db	Ft
AVOP	pályázat	5 995	5 694	154 440 032 068	3 276	88 704 211 475
AVOP	központi program	59	53	1 381 488 534	50	909 584 117
Összesen NFT		30 103	28 728	1 376 499 090 115	11 752	562 330 927 634
	Típus	Leszerződött projekt	Szerződéssel lekötött támogatás	Kifizetett pályázatok / projektek száma	Kifizetett támogatás értéke	
		db	Ft	db	Ft	
AVOP	pályázat	3 039	80 048 889 385	1 384	17 846 411 817	
AVOP	központi program	50	909 730 534	34	532 967 252	
Összesen NFT		8 945	488 245 088 849	4 589	126 571 623 952	

Forrás: OTH

A teljes magyar NFT-be 2005. december 31-ig több, mint harmincezer pályázat érkezett be, amelyekben összesen több mint 1300 mrd Ft támogatást igényeltek. Ezek közül az Irányító Hatóságok 11 ezer projektet bíráltak el pozitívan, azaz 11 ezer pályázat nyert. 2005 végéig csaknem 9 ezer projektgazdával (pályázóval) kötöttek szerződést. A kifizetett pályázatok száma négy és fél ezer volt és ezekre a pályázatokra 126 milliárd forintot fizettek ki. A pályázatokat az európai uniós n+2 szabály alkalmazásával 2008-ig lehet kifizetni (2006+2 év).

Az AVOP ugyanúgy, mint a többi négy operatív program, pályázati és központi programra tagolódott. A központi programok az AVOP esetében a technikai segítségnyújtást tartalmazták. Ahogy korábban szerepelt, a Technikai segítségnyújtás (TS) az AVOP egyik prioritása és intézkedése egyben, feladata, hogy elősegítse a program irányítását, végrehajtását, folyamatos nyomon-követését és ellenőrzését. Az intézkedés kedvezményezettje az AVOP Irányító Hatósága (FVM). Hagyományos értelemben vett pályázati felhívás nem jelent meg erre az intézkedésre, az egyes feladatok ellátására, végrehajtására közbeszerzési eljárások lebonyolításával kerül sor. TS-ből fizethetők például a következő tevékenységek: program tevékenységeinek előkészítésével, kiválasztással, tájékoztatással, információnyújtással, értékeléssel és nyomon követéssel kapcsolatos költségek, figyelmet fordítva a horizontális témákra is, a monitoring bizottság ülései alkalmával felmerült költségek, audit és a helyszíni ellenőrzéshez kapcsolódó költségek.

Forrás: OTH

A döntési folyamat során természetesen egyre csökken a projektek száma. A közreműködő szervezet, a MVH a formai bírálat során vizsgálja a jogosultsági kri-

tériumokat, a kötelező mellékletek meglétét. A szakmai bírálókat során a pályázatok száma tovább csökken. A pályázók dönthetnek úgy, hogy a nyertes pályázat után nem kötnek szerződést az Irányító Hatósággal, azaz a FVM-mal. A pályázat beadása után a cég gazdasági helyzete megváltozhat, és dönthet úgy, hogy eláll a szerződéstől.

A pályázatok elbírálásának első szakasza tehát a befogadásra való jogosultság vizsgálata (formai, jogosultsági és tartalmi követelmények), majd a befogadott pályázatok szakmai és pénzügyi szempontok alapján kerülnek értékelésre, ezt követően történik a rangsorolás, a Döntéselőkészítő Bizottságok elé való felterjesztés és a döntés. A döntést az Irányító Hatóság vezetője hozza.

A pályázati folyamat informatikai támogatását az EMIR biztosítja. Az Egységes Monitoring és Információs Rendszer (EMIR) célja, hogy fejlett informatikai technológiával támogassa a pályázati rendszerek hatékony és átlátható működéséhez kapcsolódó adatok nyilvántartását és feldolgozását, amely lehetővé teszi, hogy a strukturális alapok és a Kohéziós Alap hazai intézményrendszerének fizikailag és – a pályázatkezelés szempontjából – szakmailag is elkülönülő, egymástól távol álló szervezetei, szervezeti egységei is ugyanazon adathalmazzal, adatbázissal tudjanak dolgozni.

Az új agrár- és vidékfejlesztési politika az Európai Unióban

Az Európában az elmúlt évtizedekben lezajlott változások ellenére a mezőgazdaság továbbra is a vidéki területek legnagyobb használója és kulcs tényező a vidék és a környezet minősége szempontjából. Az Európai Unió nemrég lezajlott bővítésével a Közös Agrár Politika (KAP) és a vidékfejlesztés jelentősége és fontossága megnőtt.

A vidéki területek helyzete nagyon sokféle lehet a távoli, elnéptelenedő és hanyatlásnak induló területektől kezdve a városi területek terjeszkedésének nyomására külvárossá váló területekig.

Az OECD népsűrűsége alapultó meghatározása szerint a vidéki régiók az EU-25-ök területének 92%-át teszik ki. Ezen túlmenően a népesség 19%-a túlnyomóan vidéki régiókban és 37%-a kiemelkedően vidéki régiókban él. Az EU-25-ökben a régiók a bruttó hozzáadott érték 45%-át állítják elő és a munkahelyek 53%-át biztosítják, de a nem vidéki területekhez képest egy sor társadalmi-gazdasági mutató – beleértve a szerkezeti mutatókat – tekintetében egyre inkább lemaradnak. A vidéki területeken az egy lakosra jutó jövedelem körülbelül egyharmadával kevesebb, a nők foglalkoztatási aránya alacsonyabb, a szolgáltatási ágazat kevésbé

fejlett, általában kevesebb a felsőoktatási végzettséggel rendelkező és kevesebb háztartás rendelkezik szélessávú internet hozzáféréssel. Néhány vidéki régióban hatalmas problémát jelent a távoli és periférikus fekvés. A hátrányok általában még jelentősebbek a túlnyomóan vidéki régiókban, igaz az EU-szintű általános kép tagállamonként jelentős eltéréseket mutat. A lehetőségek, a kapcsolatok és a képzési infrastruktúra hiánya különösen nagy problémát okoz a távoli vidéki területeken élő nők és fiatalok esetében.

Az EU-15-ökben a mezőgazdaság a GDP 2%-át, az új tagállamokban 3%-át, Romániában és Bulgáriában pedig több mint 10%-át termeli meg. Az új tagállamokban háromszor annyian dolgoznak a mezőgazdaságban (12%), mint a régi tagállamokban (4%). Bulgáriában és Romániában a mezőgazdaságban foglalkoztatottak száma ennél jelentősen magasabb.

A mezőgazdasági és az élelmiszeripari ágazat együttesen jelentős részét teszi ki az EU gazdaságának, az EU-25-ökben az ágazatok 15 millió munkahelyet biztosítanak (az összes munkahely 8,3%-a) és a GDP 4,4%-át termelik meg. Az EU a világ legnagyobb élelmiszer- és ital-előállítója, az ágazatok együttes termelésének értéke becslések szerint eléri a 675 milliárd eurót. Ugyanakkor az ágazat méret szempontjából továbbra is rendkívül polarizált és széttagolt, ami az ágazatban működő társaságok számára nagy lehetőséget, de egyúttal nagy veszélyt is jelent. Az erdészet és az ehhez kapcsolódó ágazatok körülbelül 3,4 millió munkahelyet biztosítanak 350 milliárd eurós forgalommal, de jelenleg az erdők éves növekedésének csak 60%-át termelik ki.

A KAP két pillére – a piacpolitika és a vidékfejlesztés – nélkül Európa sok vidéki területe egyre növekvő gazdasági, társadalmi és környezeti problémákkal szembesülne. Az európai mezőgazdasági modell jól tükrözi a gazdálkodásnak a táj, az élelmiszerek valamint a kulturális és természeti örökség gazdagságában és változatosságában betöltött multifunkcionális szerepét.

A KAP – a piac- és vidékfejlesztési politika – irányadó elveit a 2001-es göteborgi Európai Tanács határozta meg, amelyeket 2003 júniusában Thesszalonikiben a lisszaboni stratégiával kapcsolatos következtetésekben megerősítettek. Az erős gazdasági teljesítménynek együtt kell járnia a természeti erőforrások fenntartható felhasználásával.

Az Európai Bizottság 2007 és 2013 között egy új agrár- és vidékfejlesztési politikát alakít ki. A politika a környezetre, élelmiszer-biztonságra és minőségre összpontosít. A javaslat évente 13,7 milliárd euró erejéig fogja növelni az EU-finanszírozást. A politika irányítását és ellenőrzését is egyszerűsíteni kívánja a Bizottság, emellett a tagállamok nagyobb szabadságot kapnak az operatív programok kialakításában és végrehajtásában.

A 2007–2013-as uniós költségvetési időszak részét képezi tehát az Európai Me-

zőgazdasági Vidékfejlesztési Alap (EMVA), melyet egy új rendelet vezet be. Ez a rendelet az 1257/1999/ EK-rendeletre épül. Ebben a vidékfejlesztés a KAP második pilléréként szerepel.

Ebben a rendelet tervezetben fogalmazódik meg, hogy a 2007-2013 közötti programozási időszakra a Tanács elfogad egy vidékfejlesztési stratégiai útmutatót, és kimondja, hogy a vidékfejlesztési stratégia vidékfejlesztési programokon keresztül valósul meg. A rendelet tervezet kitér arra is, hogy a tagállam választhat, hogy egy programot készít-e az ország egész területére, vagy regionális vidékfejlesztési programokat dolgoz ki. A rendelet tervezet szerint az EMVA-ból származó összes támogatás 2007-2013 évi időszakra 88,75 milliárd euró.

Az új vidékfejlesztési politika főbb jellemzői:

- Egységes finanszírozási és programozási eszköz, az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap (EMVA);
- Egy valódi EU vidékfejlesztési stratégia, jobb összpontosításokkal az EU prioritásokra
- Megerősített ellenőrzés, értékelés és tájékoztatás. A számlák ellenőrzési rendszerének rendezése ki lesz terjesztve a vidékfejlesztés minden részére;
- Megerősített alulról felfele irányuló megközelítés. A tagállamok, a régiók és a helyi tevékenységi csoportoknak több beleszólásuk lesz a programok helyi igényekhez igazításába.

Az új agrár- és vidékfejlesztési politika legfőbb átalakítása, hogy a korábbi Európai Mezőgazdasági Orientációs és Garancia Alap (EMOGA) két részre válik. Az Európai Mezőgazdasági Garancia Alap és Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap szolgálja tovább az agrár- és vidékfejlesztési politika céljait. A szétválasztás célja a Strukturális Alapok egyszerűsítésének folyamatával függ össze. Korábban az EMOGA Orientációs része a Strukturális Alapok közé tartozott, míg a Garancia rész nem. A cél tehát az volt, hogy a felemás helyzetet megszüntesse a Bizottság.

A jövőbeli vidékfejlesztési politika három fő területre koncentrálna: élelmiszer-gazdaság, környezet és a szélesebb értelemben vett vidéki gazdaság és vidéki népesség. A vidékfejlesztési stratégiák és programok új generációja egy versenyképességi (mezőgazdaság, élelmiszeripar és erdészet) tengely, egy területgazdálkodás-környezet tengely és egy a vidéki területek életminősége/diverzifikációja tengely mentén épül fel. A versenyképességi tengely keretében egy sor intézkedés célozza a humán és fizikai tőkét a mezőgazdaságban, az élelmiszeripari és erdészeti ágazatokban (ismeretátadás és innováció előmozdítása) valamint a minőségi termelést. A területgazdálkodás-környezet tengely a természeti erőforrások védelmét és javítását célzó intézkedésekről, valamint Európa vidéki területeinek nagy természeti értéket képviselő gazdálkodási és erdőgazdálkodási rendszereinek és

kultúrtájainak védelméről rendelkezik. A harmadik tengely segítséget nyújt a vidéki területek helyi infrastruktúrájának és humántőkéjének fejlesztésében minden ágazatban a növekedéshez és a munkahelyteremtéshez szükséges feltételek javítása és a gazdasági tevékenységek diverzifikációja érdekében.

A Leader program során gyűjtött tapasztalatokra épülő negyedik tengely lehetőségeket biztosít az innovatív irányításra a vidékfejlesztéssel kapcsolatos helyi, alulról felfelé irányuló megközelítéssel. Az új agrár- és vidékfejlesztési politika célja tehát három fő irányvonal mentén határozható meg. A korábbi LEADER program sikere kiemelt helyet biztosított számára az új szakpolitikai célok között.

I. tengely:

A mezőgazdaság és erdészeti ágazat versenyképességének javítása

Az I. tengely intézkedései hozzájárulnak a mezőgazdaság és az erdészeti ágazat versenyképességének javításához, a fenntartható fejlődés megvalósításához. Arra serkentik a gazdálkodókat, hogy a fogyasztói kereslet által generált piaci jelzéseknek igyekezzenek megfelelni. Az alkalmazott környezetvédelmi, élelmiszerbiztonsági, állategészségügyi és állatjóléti normák erősítik a fogyasztói bizalmat és növekszik a gazdálkodás környezeti fenntarthatóságát.

Prioritás: Minőség és hozzáadott érték növelés a mező- és erdőgazdaságban, valamint az élelmiszer-feldolgozásban

Területi prioritás: Differenciált beavatkozások a komplex, a regionális programokhoz való kapcsolódás esetén

Általános cél: Fenntartható és versenyképes élelmiszergazdaság

A termelés műszaki-technikai háttere részben megújult – elsősorban a szántóföldi növénytermelés rendelkezik korszerűnek mondható gép- és eszközállománnyal. Versenyképes és hatékony termelés térnyerését viszont a humántőke nem megfelelő szakképzettsége, a gazdálkodók korszerű vállalkozói, piaci és marketing ismereteinek hiánya jelentősen fékezi.

A termelési infrastruktúra fejlesztése, a mezőgazdasági üzemek korszerűsítése, valamint a technológiai fejlesztések elősegítik, ösztönzik a globális piaci versenyben is helytálló, korszerű és magas minőségű termékeket kibocsátó élelmiszeripar kialakulását és működését.

Specifikus célok:

- Az ismeretszerzés támogatása és az emberi erőforrás minőségének javítása,
- A fizikai erőforrások szerkezetátalakítása és fejlesztése valamint az innováció elősegítése;
- A mezőgazdasági termelés és termékek minőségének javítása.

Az ismeretszerzés támogatása és az emberi erőforrás minőségének javítása

A célkitűzés a versenyképesség növelését a tudás-transzferek, korszerű és a megújuló humán-erőforrás oldaláról alapozza meg. A gyorsan változó körülményekhez való alkalmazkodást az ismeretek folyamatos bővítése, kiegészítése, tudatos megszerzése jelentősen segíti, amely egyben szemléletformáló, vállalkozókésztséget fokozó tényező is egyben. Az ismeretek korszerűsítése, a szaktanácsadó szolgáltatások igénybevételének támogatása hozzájárul ahhoz, hogy a mezőgazdasági termelők és az erdőtulajdonosok versenyképesen, környezettudatos és fenntartható módon gazdálkodjanak. A megfelelő korstruktúra kialakítását segíti elő a fiatal gazdálkodók támogatása és a gazdálkodók korengedményes nyugdíjazása.

A fizikai erőforrások szerkezetátalakítása és fejlesztése valamint az innováció elősegítése

A gazdaságok korszerűsítésével a termelési költségek csökkennek, javul a termelési szerkezet, és ezáltal növekszik a gazdasági teljesítményük. A mezőgazdasági és erdészeti termékek értéknövelését és minőségük javítását szolgáló beruházások, a termelés diverzifikálására, a környezet-, a higiéniai állapotok- és az állat-elhelyezési feltételek javítása, valamint a mezőgazdasági infrastruktúra fejlesztése hozzájárul a versenyképes ágazati szerkezet kialakításához.

A mezőgazdasági termelés és termékek minőségének javítása

A minőségi termelés megalapozásával, élelmiszerbiztonsági-, környezetvédelmi-, és marketing fejlesztésekkel javíthatók az értékesítési lehetőségek, erősíthető a termelés és a feldolgozás kapcsolata, koncentrációja. A kutatás-fejlesztés eredményeire épülő, technológiák és know-how alkalmazása új piacok megszerzését, a meglévők megtartását segíti elő. A közösségi jogszabályokon alapuló követelmények és előírások betartásának, valamint a termelők élelmiszerminőségi rendszerekben történő részvételének és az ilyen rendszerekbe tartozó termékek promóciójának ösztönzése révén szolgálja a versenyképesség javítását.

A nemzeti keret 15 %-át az 1. irányvonalra kell költeni. Az EU-társfinanszírozás mértéke maximum 50 % (75 % a konvergencia régiókban¹)

¹ Konvergencia régiók: A korábbi Strukturális Alapok 1. célkitűzés alá eső régiók. Azon régiók tartoznak ide, amelyek GDP-je nem éri el az Uniós átlag GDP 75%-át. Magyarországon a Közép-Magyarországi régió kivételével (Budapest) minden régió ebbe a kategóriába tartozik 2007-13 között.

II. tengely: A vidék és a környezet fejlesztése

A fenntartható gazdálkodás alapelve a tájhoz, a környezethez, annak adottsága-ihoz és korlátaival illeszkedő földhasználati rendszer alkalmazása. Ez a környezet mező- és erdőgazdasági termelési alkalmasságának, érzékenységének, az ökológiai adottságoknak és a gazdálkodási hagyományoknak megfelelő, eltérő intenzitású gazdálkodás ösztönzésével és megvalósításával érhető el. A kiemelt természeti értékek védelme ez által a megfelelő mezőgazdasági földhasználat és erdőgazdálkodási módszer megválasztásán keresztül tovább erősíthető. A terület természeti értékeinek, a táj adottságainak megfelelően kell meghatározni a védelem intenzitását, egymáshoz viszonyított arányát, kompenzálva a mező- és erdőgazdaság természeti értékek védelmében vállalt kötelezettségeit. A prioritás hozzájárul a biodiverzitás megőrzéséhez, a környezetbarát termelési eljárások, valamint a megújuló energiaforrások elterjesztéséhez, ezen keresztül a vidéki térségek hosszú távú, egészséges fejlődéséhez.

Prioritás: A földhasználat racionalizálása a környezeti és természeti értékek figyelembe vételével

Területi prioritás: A versenyképes mezőgazdasági hasznosításra kevésbé alkalmas területeken a földhasznosítás átalakítása

Általános cél: A mezőgazdaság és erdőszet környezetbarát fejlesztése a földhasználat racionalizálásával és a természeti-táji erőforrások védelme, állapotuk javítása.

A környezetkímélő mezőgazdasági termelési módszerek széleskörű elterjesztésével megőrizhető, illetve javítható természeti értékeink, a táj, a termőföld és a vízkészletek állapota. Az alternatív – nem élelmiszertermelési célú – mezőgazdasági földhasznosítás a megújuló energiaforrások termelésének ösztönzésén keresztül elősegíti a nemzetközi környezetvédelmi egyezményekben vállalt kötelezettségek teljesítése mellett a gazdálkodók számára járulékos jövedelmek biztosítását.

A vidék és környezet fejlesztése prioritás specifikus céljai:

- Mezőgazdasági földterületek fenntartható hasznosítása;
- Erdészeti földterületek fenntartható használata.

Mezőgazdasági földterületek fenntartható hasznosítása

A mezőgazdasági földterületek fenntartható hasznosításának célkitűzése magában foglalja termőhelyi adottságoknak megfelelő termelési szerkezet, földhasználat kialakítását (ebben fontos szerepet játszanak az extenzív területhasznosítási módszerek, az ökológiai gazdálkodás), a környezettudatos gazdálkodás és fenntartha-

tó tájhasználat erősítését, hozzájárul a mezőgazdasági eredetű környezeti terhelés csökkentéséhez és a környezet általános állapotának javulásához.

Erdészeti földterületek fenntartható használata

Az erdészeti földterületek fenntartható használatának célkitűzése az erdősültség növelése mellett, az erdők védelmi- szociális- és gazdasági szerepének erősítését, a természet-közeli erdőgazdálkodási módszerek fejlesztését és elterjesztését, a megtermelt biomassa megújuló erőforrásként való hasznosítását szolgálja.

A nemzeti keret minimum 25 %-át a 2. irányvonalra kell költeni. Az EU társfinanszírozás mértéke maximum 55 % (80 % a konvergencia régiókban).

III. tengely:

Az életminőség javítása a vidéki területeken és a diverzifikáció ösztönzése

A III. tengely keretén belül megvalósítandó intézkedések elsősorban a „A vidéki foglalkoztatás bővítése, a tevékenységek diverzifikálása” és „A helyi közösségek fejlesztése” prioritások megvalósulását szolgálják.

A III. tengely célstruktúrája logikus és szerves folytatása az AVOP III. prioritása céljainak, ezzel biztosítva a vidéki térségek fejlesztését szolgáló támogatáspolitikát folytonosságát. A célstruktúra ugyanakkor igazodik a Közösségi Stratégiai Iránymutatásokhoz, illetve az AVOP értékelése során szerzett tapasztalatok által módosult.

Általános cél: A vidéki lakosság életminőségének, jövedelmi és foglalkoztatási helyzetének javítása.

Specifikus célok:

- A vidéki gazdasági potenciál erősödése, vállalkozásfejlesztés;
- Kulturális és természeti értékek fenntartható hasznosítása, a közösségi élet-tér fejlesztése;
- Helyi humán kapacitás fejlesztése, bővülő vállalkozói, tervezési és végrehajtási ismeretek és információbázis.

A vidéki gazdasági potenciál erősödése, vállalkozásfejlesztés

A vidéki gazdasági potenciál erősítése hozzájárul a foglalkoztatás javítása átfogó prioritás megvalósulásához azáltal, hogy mezőgazdaságon kívüli munkahelyeket teremt és tart meg a vidéki térségekben, valamint a tevékenységek diverzifikációja által növeli a családok jövedelmét. A cél elérésének eszközei egyrészt a mezőgaz-

dasági termeléssel foglalkozó háztartások egyéb nem mezőgazdasági jellegű tevékenységének támogatása, de hozzátartozik a falusi- és agrárturizmus fejlesztése, amelynek keretén belül a szálláshelyfejlesztéssel szemben kiemelten kezelendő a turisztikai szolgáltatások fejlesztése és az egyes térségek turisztikai vállalkozásait hálózatba kapcsoló, komplex fejlesztések. A mikroállalkozások fejlesztése esetén a Strukturális Alapokból támogatandó tevékenységeket kiegészítő jelleggel főként a helyi termékek értékesítésére fókuszáló innovatív, a helyi vállalkozókat hálózatba kapcsoló fejlesztések támogatása részesítendő előnyben.

Kulturális és természeti értékek fenntartható hasznosítása, a közösségi életér fejlesztése

Kulturális és természeti értékek fenntartható hasznosítása, a közösségi életér fejlesztése specifikus cél elsősorban a helyi közösségek fejlesztése prioritás megvalósulását szolgálja, ugyanakkor alapját jelenti a diverzifikáció és a foglalkoztatás bővítésének is. A közösségi terek megújítása és új funkcióval való ellátása és az ahhoz szervesen kapcsolódó kis léptékű infrastruktúrafejlesztés teret szolgáltat mind a helyi közösség kohézióját, mind pedig a térség turisztikai vonzerejét erősítő kulturális és szabadidős tevékenységeknek. A vidéki épített és természeti örökség, a vidéki karakter megőrzése és fejlesztése, valamint a helyi megoldásokra alapozott szolgáltatás és infrastruktúra fejlesztés elengedhetetlen a specifikus cél megvalósulásához, amelyet a Strukturális Alapok hasonló célú intézkedéseivel összhangban, arra épülve kell megvalósítani.

Helyi humán kapacitás fejlesztése, bővülő vállalkozói, tervezési és végrehajtási ismeretek és információbázis

A helyi humán kapacitás fejlesztése, a tájékoztatások és képzések fontos része a hatékony vállalkozásfejlesztésnek. Az oktatási rendszeren kívüli képzések, átképzések, tájékoztatók és tanulmányok a helyi erőforrások fenntartható, térségi stratégiára alapozott felhasználásához, a piaci igényekhez igazodó versenyképes helyi tudásbázis kialakításához járulnak hozzá.

Horizontális prioritás az esélyegyenlőség javítása, a pályakezdő fiatalok, többgyermekes anyák, fogyatékkal élők munkavállalásának segítése: célzott képzések, tájékoztatás, speciális igényekhez igazodó munkakörülmények kialakítása stb. által.

Területi prioritások: A területileg kiegyenlítettebb fejlődés szempontjából szükséges a vidéki életminőség és gazdaság fejlesztésére irányuló korlátos források jogosultsági területeinek szűkítése. A területi szűkítés alapja az AVOP megvaló-

sítása során alkalmazott korábbi gyakorlat és annak továbbfejlesztése, valamint a Strukturális Alapokból finanszírozott Regionális Operatív Programok azonos típusú tevékenységei esetén a térségi alapon történő szétválasztásból adódó csökkentett célterület.

A nemzeti keret minimum 15%-át a 3. irányvonalra kell költeni. Az EU társfinanszírozás mértéke maximum 50% (75% a konvergencia régiókban).

IV. tengely: LEADER

Általános cél: Az integrált szemléletű helyi vidékfejlesztési stratégiák megvalósításán és széleskörű partnerség működtetésén keresztül a belső erőforrások fenntartható és innovatív hasznosításának, valamint a vidéki életminőség helyi megoldásokon alapuló javításának elősegítése.

A IV. tengely megvalósítása főként a III. tengely specifikus céljainak teljesülését szolgálja, ezért a két tengely specifikus céljai azonosak.

A helyi kapacitásépítés és a helyi vidékfejlesztési stratégiák megvalósítása közötti egyensúly

A megfelelő minőségű helyi vidékfejlesztési stratégiák elkészítésének és hatékony megvalósításának alapvető feltétele a térség részletes feltárása, a helyi szereplők folyamatos, naprakész tájékoztatása, képzése. Ennek megfelelően a tengelyen belüli két fő elem egyensúlyának, illetve a felkészítés fontosságának megfelelő súllyal történő kezelése elengedhetetlen (figyelembe véve a tevékenység relatíve alacsony fajlagos költségeit). A térségek között létrejövő közös projektek jelentős mértékben segíthetik a helyes működési gyakorlat kialakítását, az újszerű megoldások elterjedését ezért szerepeltetése fontos, ugyanakkor a megvalósítás korábbi tagállami tapasztalatai alapján a tengelyen belüli pénzügyi súlya alacsonyabb.

A vidéki gazdasági potenciál erősödése, vállalkozásfejlesztés

A III. tengely azonos specifikus célja alatt szereplőkön felül a IV. tengely keretén belül a cél megvalósulását jelentős mértékben elősegítendő a helyi mezőgazdasági termékek előállítására és feldolgozására irányuló kisléptékű fejlesztések is képezhetik tárgyát a helyi vidékfejlesztési stratégiáknak.

Azok a települések tartoznak a vidéki térségek kategóriájába, amelyek népsűrűsége nem haladja meg a 120 fő/km²-t valamint népessége nem haladja meg a 10 000 főt. Az így meghatározott vidéki térségek összterülete 82 115 km² (az ország terü-

letének 88,3%-a), az ott élő népesség pedig 4,8 millió fő (az ország népességének 47,35%-a).

Kulturális és természeti értékek fenntartható hasznosítása, a közösségi életér fejlesztése

Megegyezik a III. tengely azonos specifikus célja alatt szerepeltetett leírással.

Helyi humán kapacitás fejlesztése, bővülő vállalkozói, tervezési és végrehajtási ismeretek és információbázis

A III. tengely azonos specifikus célja alatt szereplőkön felül a IV. tengely keretén belül hangsúlyosan támogatandó a helyi vidékfejlesztési stratégiák elkészítését és a megvalósítását szolgáló térségi tervezői és menedzsment kapacitás, valamint az együttműködési készségek fejlesztését célzó rendszeres képzési és tájékoztatási tevékenységek.

Területi prioritások: Megegyeznek a III. tengely területi prioritásával.

A helyi tevékenységi csoportok² helyi fejlesztési stratégiájának a végrehajtásához minden programnak tartalmazni kell egy LEADER elemet. A nemzeti finanszírozási programnak minimum 7%-a a LEADER-nek van fenntartva. Az adott időszakra vonatkozó teljes támogatás 3%-a tartalékolva lesz és 2012-13-ban a legjobb eredményekkel rendelkező tagállamok között kerül felosztásra.

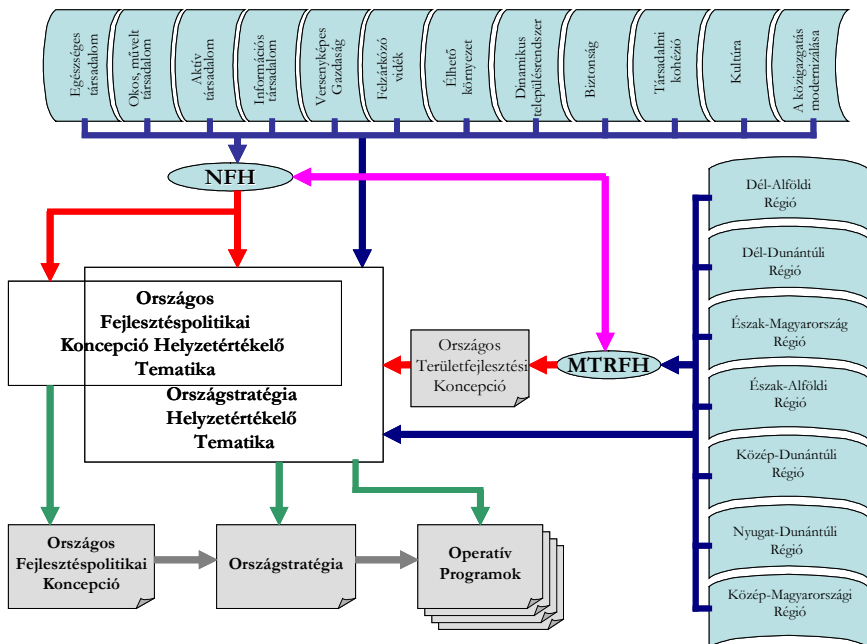
Az új agrár és vidékfejlesztési politika Magyarországon

Az Országos Fejlesztéspolitikai Koncepció Helyzetértékelő tematikáját (azaz az OFK-HT-t) az Nemzeti Fejlesztési Hivatal (NFH) készíti el, s az a Fejlesztéspolitikai Koncepció helyzetértékelésének tematikáját alapozza meg. A koncepció helyzetértékelése során a tematikus, horizontális és térségi stratégiai elemző tevékenység eredményeit kell átlátható és egységes rendszerbe foglalni. Az OFK-HT ezt a keretet biztosítja.

A helyzetértékelés elkészítésekor a tematikus és horizontális munkacsoportok inputjai közvetlenül az NFH-hoz érkeznek be, a regionális munkacsoportok inputjai az Országos Területfejlesztési Hivatal (OTH³) közvetítésével kerülnek be az NFH rendszerébe.

2 Korábban: helyi akciócsoportok

3 Korábban: Magyar Terület és Regionális Fejlesztési Hivatal (MTRFH)

Az Országstratégia Helyzetértékelő Tematikát (azaz az OS-HT-t) a munkacsoportok alakítják ki, az NFH csupán egységes struktúrába és módszertani keretbe foglalja az elemzési munkákat, illetve koordinálja a tematika kidolgozását. Az OS-HT az Országstratégiát és a majdani Operatív Programokat megalapozó helyzetértékelés alapját képező tematika.

Ennek elkészítésekor a tematikus és horizontális munkacsoportok inputjai egyrészt közvetlenül, míg a regionális munkacsoportok inputjai egyrészt közvetlenül, másrészt – a módszertani keretek és a struktúra rögzítésével, illetve az Országos Területfejlesztési Konceptióval – az OTH közvetítésével kerülnek be a rendszerbe.

Az Országos Fejlesztéspolitikai Konceptió helyzetértékelésének feladata, hogy támogassa a fejlesztéspolitika hosszú távú céljainak kialakítását, a főbb beavatkozási területek (prioritások) meghatározását. A munka szorosan összefonódik az országstratégiát és az operatív programokat megalapozó stratégiai helyzetértékelő tevékenységgel.

Az egyeztetések és a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium munkája alapján kialakultak az agrár- és vidékfejlesztés magyar prioritásai a következő tervezési időszakban.

A nemzeti agrár- és vidékfejlesztési stratégia prioritásai

- a) Versenyképesség erősítése az agrárium azon ágazataiban, amelyek versenypozíciója komparatív előnyt élvez
- műszaki-technikai korszerűsítéssel,
 - közös termelői szervezetek megerősítésével,
 - termelői infrastruktúra fejlesztésével.
- b) Az agrár-vidék fejlesztése a vidéken élők munkalehetőségeinek javítása céljából
- B.1. A gazdálkodók helyben maradását elősegítő eszközök*
- szerkezetátalakítás, a diverzifikáció,
 - agrár-szociális intézkedések,
 - alternatív földhasznosítás,
 - kistérségi együttműködések (LEADER) erősítése.
- B.2. Az élők munkalehetőségeinek javítása és alternatív jövedelemszerzési lehetőségek, esélyegyenlőség erősítése.*
- B.3. Fenntartható fejlődés elősegítése, agrár-környezetvédelem és a környezet-gazdálkodás kiteljesítése*
- vidéki infrastruktúra,
 - környezeti kultúra javítása,
 - természet- és tájvédelem,
 - környezettudatos gazdálkodás,
 - a föld termőképességének megőrzése.
- B.4. A társadalom egészségének egészség megőrzését szolgáló intézkedések*
- élelmiszer minőség és –biztonság,
 - növényegészségügy, állategészségügy, – higiénia és jólét,
 - kapcsolódó monitoring rendszerek működtetése.
- B.5. Élhetőbb vidéki környezet kialakítása*
- természeti értékek megőrzése (szántók, gyeppek, erdők, vízfolyások, stb. állapotának megóvása),
 - falumegújítás, és a vidéki örökség értékmegőrzése.

- B.6. Az agrárágazatok versenyképességét, az agrárvidék fejlesztését, az agrár-környezetvédelmét szolgáló közszolgáltatások*
- képzés, továbbképzés, szaktanácsadás,
 - minőség-ellenőrzés,
 - a támogatások elérésének biztosítása.

Az agrár- és vidékfejlesztés központi – ágazati – támogatásai mellett a vidékfejlesztés prioritásai az egyes régiók operatív programjaiban is megjelennek. 2007-től kezdődően minden régió önállóan alakítja ki regionális operatív programját, amelyben a vidékfejlesztés is megfelelő helyet foglalhat el. Az egyes regionális operatív programok tartalmáról a regionális fejlesztési tanácsok döntenek. Azokban a régiókban, ahol a vidék elmaradottsága jelentős a fejlesztési tanácsok a vidékfejlesztést prioritásként határozhatják meg.

A vidékfejlesztés megjelenítését az egyes regionális operatív programokban gátolja az egy alap – egy program (monofund) rendszer. Az új EU előírások szerint egy programot csak egy alpból lehet támogatni, igaz bizonyos 10 százalékos átjárás engedélyezett. Az Európai Regionális Fejlesztési Alap által finanszírozott regionális operatív programok tehát csak 10 százalékban valósíthatnak meg EMVA finanszírozású intézkedéseket.

II. Az esettanulmány mint módszer

Valószínű nem járunk messze az igazságtól, ha azt mondjuk, hogy ez egyidős az emberi civilizációval. Elég ha arra a intelemre gondolunk, hogy: „Tanulj mások hibáiból!”. Mi is van e kijelentés mögött? Az hogy ismerd meg mit is csinált a másik, elemezd, vond le a tanulságokat, és ne kövesd el az ő hibáit. A negatív példákból is lehet tanulni, de sokkal eredményesebb, ha nem csak arra koncentrálnak, hogy ne hibázzunk, hanem elsősorban arra, hogy hogyan tudunk még eredményesebbek, sikeresebbek lenni. Ehhez pedig meg kell ismerni mások eredményeit, sikereik összetevőit, az ahhoz vezető utat, ezeket elemezni kell, amit lehet átvenni, továbbfejleszteni és megvalósítani. Erről szól az egész életünk, ez a fejlődés alapja.

Ez az empirikus megközelítés megmaradt azt követően is, hogy az Amerikai Egyesült Államok egyik legnevesebb egyeteme, a *Harvard Business School* a gyakorlati példákból való tanulást rendszerbe foglalta, és mint nagyon fontos oktatási módszert bevezette. Természetesen nevet is adott neki, amit az egész világ átvett és használ esettanulmány néven.

Az esettanulmányok jellemzői:

- Empirikus oktatási és kutatási módszer;
- Tényleges, valós eseteket és szituációkat dolgoz fel és elemez;
- Általánosítható következtetések levonására alkalmas;
- Nincs merev kötelező szerkezeti formája, azt mindig a célnak rendeli alá.

A vidékfejlesztési esettanulmányok felépítése

1. A háttér bemutatása (mai állapot)

A projektgazda (szervezet vagy személy) jellemzői:

- Tevékenysége, azok főbb jellemzői
- Tevékenysége eredménye
- A szervezet felépítése
- Humán tényezők bemutatása

2. A kiinduló (null) állapot leírása

- Tevékenység (meglévő valamit fejlesztett vagy teljesen nulláról indult)
- Erőforrások (gazdasági, pénzügyi, humán)

3. A megvalósult projekt születésének leírása

- Célok
- Motivátorok:
 - pályázati lehetőségek
 - megélhetési gondok
 - diverzifikálás
 - fejlődési lehetőség keresése
 - piaci kényszer

4. A megvalósított projekt jellege, jellemzői, üzleti terve

Pályázati forrás felhasználása esetén:

- mi volt a kiírás
- mik voltak a feltételek
- pályázás körülményei (partnerek, segítség, profi pályázatírók...)
- pályázat menedzsment

5. Megvalósítás folyamata, megtett lépések

- Inputok
- Partneri kapcsolatok – pl.: ellenőrző hatósággal

6. Értékelés – tapasztalatok

Önértékelés (mit csinálna másként, mit javasol másoknak)

Külső értékelés (monitoring, vevők, egyéb információk: versenytársak, szomszédok)

7. Az esettanulmány készítőjének összefoglalása

- Elemzés
- Értékelés – stratégiai értékelés:
 - nehézségekre, hibákra felhívni a figyelmet
 - pozitív példákat kiemelni
 - mit javasol másnak aki hasonlót akar csinálni
 - mit javasol a pályázati rendszer gazdáinak

III. Magyarországi esettanulmányok

1. Mangalica sertés tenyésztése Újszentmargitán

Jelen esettanulmány bemutatja Dr. Madarász István családi gazdálkodó „Mangalica sertés tenyésztése Újszentmargitán” témájú projektjét, mely részben a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium Vidékfejlesztési Célelőirányzat 2001-2002. évi pályázati rendszerű támogatása keretében valósult meg. A tanulmány ismerteti a gazdaság jelenlegi tevékenységét és helyzetét, majd a projekt megvalósítása előtti állapotot, ezt követően bemutatja a megvalósult projekt születésének körülményeit, magát a projektet, annak jellemzőit és a kivitelezés folyamatát. Végül ismerteti a gazdálkodó által levont következtetéseket, tapasztalatokat.

A vállalkozás bemutatása

Az Újszentmargita-Bödönhat 0323/1 helyrajzi számú ingatlan a Hortobágy északkeleti részén helyezkedik el. A sík terület „természetes” határokkal körülvett, északi oldalán erdő, keleti oldalán a Nyugati-főcsatorna, déli oldalán a halastói tápcsatorna, míg a nyugati oldalán a MÁV állomás határolják. Közúton, vasúton jól megközelíthető. A kiválasztott terület kiválóan alkalmas ökológiai állattartó telep létrehozására, mivel az uralkodó északnyugati szélirány a lakott területekkel ellenkező irányban fejt ki hatását. A zöldövezeti jelleg, továbbá a tervezett fásítás eredményeként a lakott területet bűzhatás nem terheli. A fejlesztéssel érintett település lélekszáma 1700 fő, a munkaképes korú lakosság több mint 20%-a munkanélküli.

Erőforrások bemutatása

A gazdaság a következő földterületeken gazdálkodik: mintegy 100 ha szántón, ebből Újszentmargita térségében található 40 ha-on ökológiai, Debrecen térségében található 60 ha-on pedig konvencionális gazdálkodást folytat. Továbbá mintegy 400 ha gyepterülettel rendelkezik, melyet legelőként és kaszálóként használ szintén ökológiai gazdálkodás keretei között. Ezen kívül a telephely mellett található egy 3-4 ha-os horgásztó, mely jelenleg nem üzemel, de a közeljövőben reális esély mutatkozik annak beüzemelésére.

A gazdálkodó jelenlegi állatállománya: 18 db sportlás céljából tenyésztett és tartott ló, továbbá 20 db vegyes korösszetételű magyar szürke szarvasmarha (9 tehén), melyet a jövőben 50 db-ig kíván felfejleszteni, mintegy 300 db vegyes korösszetételű mangalica sertés (40 koca és 5 kan), és ezen kívül 50-60 db racka juh, melyet közel 300 db-ra kíván gyarapítani. Az állatállománnyal jelenleg hagyományos gazdálkodást folytat, viszont a jövőben ezen őshonos állatfajok tenyésztését ökológiai gazdálkodás keretében kívánja megvalósítani. Az öko minősítéssel rendelkező termékek előállítására egyrészt biztonságot teremt, másrészt fajlagosan nagyobb árbevételt biztosít a gazdaság számára.

A gazdaság mintegy 17 ha-on elterülő telephelyén 5 ezer m² beépített területtel rendelkezik, melyen az alábbi építmények találhatók:

- 100 m²-es központi épület, szolgálati lakás
- A jövőben kivitelezésre kerülő panzió és étterem (20-30 fő elhelyezése) befogadására képes épületegyüttes
- Ló istálló (17 boxos)
- Eszköztároló
- Lovas pálya
- Terménytároló és szociális épület
- Magtár (1200 m²)

- 3 db 180 m²-es szénatároló
- Karám
- Szarvasmarha istálló és karám (240 m² + 350 m²)
- Juhakol és karám (240 m² + 180 m²)
- Sertés hizlalda és kifutó (240 m² + 300 m²)
- Sertés fiaztató és kifutó (180 m² + 180 m²)
- Szociális épület (46 m²)
- Trágyatároló (198 m², 470 m³)
- Hullatároló-boncoló (41 m²)

Ezekon kívül a gazdaság rendelkezik az állatok nyári tartására kialakított nyári szálláshellyel, mely az alábbi építményeket foglalja magában:

- 2 db 160 m²-es nádtetős hodály
- Pásztorpihenő
- 3 db 2000 m²-es stabil épített karám
- 80 ha villanypásztorral ellátható gyepterület

A gazdaság tulajdonában lévő gépek:

- 2 db MTZ-82 típusú erőgép + homlokrakodó
- Önjáró kasza
- 2 db rendsodró

A vállalkozás tevékenysége, azok jellemzői

A jelenlegi infrastrukturális helyzet függvényében a 2006. évre vonatkozóan a következő értékesítési és árbevételi kalkuláció tehető: A mangalica sertés tenyésztéséből mintegy 150 db hízó értékesítése körülbelül 6-7 millió forint árbevételt produkál. Az idei évben a gazdálkodó mintegy 5-7 db 2 éves korú ökörtinót kíván értékesíteni, mely körülbelül 1 millió forint árbevételt jelent, az üszöket pedig állománynövelés céljából veszi tenyésztésbe. A racka juhok szaporulatából a jerekéket szintén állománynövelés céljából veszi tenyésztésbe, a hizott kosbárányok viszont jelenleg kizárólag saját feldolgozásra és fogyasztásra kerülnek. A lovakat a múltban és a jelenben is kizárólag sportolási célra tartotta a gazdaság, melynek jelentősége mára visszaszorult. Kivételt képez az évi mintegy 3-4 vágócsikó, melyeket a szerényebb genetikai értékű egyedek szaporulatából kerülnek ki. Továbbá a sportolási célokra kiválóan alkalmas genetikai értékű kancák utódait tenyésztési alapanyagként értékesítik. Így a lótenyésztésből és tenyésztésből származó árbevétel mintegy 2 millió forintot jelent erre az évre vonatkozóan.

A 60 ha-on folytatott konvencionális szántóföldi növénytermesztésből, elsősorban takarmány kukorica és kalászos gabona vetőmagtermesztés, mintegy 12 millió

forint árbevételre számíthat a gazdálkodó. A szántóföldi munkákat a gépesítettség alacsony színvonala miatt elsősorban szolgáltatásként veszik igénybe.

Ezek a bevételek a felmerülő költségeket ugyan fedezik, a gazdálkodás eredményét kizárólag a támogatásokból (területalapú, agrár-környezetgazdálkodási) megmaradó rész jelenti, melyet jelenleg 100%-ban visszaforgat a gazdálkodó a tevékenységébe. A gyepterületek az Érzékeny Természeti Területek célprogramban szerepelnek, ebből kifolyólag számos feltételnek kell megfelelni, melyek viszonylag magas költségekkel terhelik a gazdálkodást, továbbá annak bérleti díj növelő hatása is jelentős, melyeknek finanszírozására a kapott támogatások szolgálhatnak.

A mangalica hízó sertések többségét közvetlenül értékesíti a gazdaság. A hirdetések útján számos vevő érkezik a környező térségekből is. A vásárlók visszajelzései szerint kiváló minőségű mangalica sertéshúst állít elő a gazdaság.

Szervezeti felépítés:

Dr. Madarász István családi gazdálkodó 2005. január 1-től főállásban látja el tevékenységét, irányítja gazdaságát. Jelenleg 2 főt teljes, 2 főt pedig részmunkaidőben állatgondozóként foglalkoztat. Ezen kívül a gazdálkodó személyesen részt vesz a napi munkákban, ebben segítségére van 2 nagykorú fia is, illetve a felesége, aki kizárólag az adminisztratív munkákban vesz részt.

A gazdálkodó végzettségét tekintve, erdészeti technikus, okleveles agrármérnök, illetve mezőgazdasági környezetvédelmi szakmérnök. Ezenkívül „mezőgazdaságtudományi doktori”, illetve „tiszteletbeli egyetemi docens” címmel büszkélkedhet.

A kiinduló állapot bemutatása

Dr. Madarász István főállása mellett kistermelőként foglalkozott kiegészítő jövedelemszerző tevékenységgel, köztük növénytermesztéssel, illetve lótarással. A kormányzati elképzeléseknek megfelelő családi gazdaság létrehozása érdekében regisztráltatta magát. A 2001. évben közel 213 ha gyepterületet bérelt a Hortobágyi Nemzeti Parktól, valamint rendelkezésére állt 29 ha ökológiai gazdálkodásra bejelentett szántó, mely területek lehetőséget teremtettek a tervezett projekt megvalósítására, az őshonos állatok (mangalica, szürke marha, racka) egész évi takarmánybázisának megteremtésére, az ökológiai állattartás alapjainak lefektetésére. A gazdálkodó 19 éve él ebben a régióban, és az akkori főfoglalkozásának köszönhetően megfelelő szakmai gyakorlatot szerzett a növénytermesztés és állattenyésztés területén. A sertésenyésztéssel, hízalással közelebről az azt megelőző munkahe-lyén ismerkedett meg, mint sertéstelep vezető.

A projekt megvalósítását megelőzően a gazdálkodó kizárólag sportolási célú lótarással és –tenyésztéssel, illetve szántóföldi növénytermesztéssel foglalkozott. Mintegy 15 ha-on burgonyatermesztést, és mintegy 100-120 ha-on kukorica, illetve kalászos gabona vetőmagtermesztést, feldolgozást, illetve forgalmazást végzett. Ez a tevékenység évente mintegy 60-70 millió forint árbevételt biztosított a gazdaság számára. Mára ezt a tevékenységet minimálisra redukálta, a kedvezőtlen piaci viszonyok és egyéb bekövetkezett változásoknak köszönhetően.

A pályázat elnyerését megelőzően tehát nem foglalkozott a gazdaság a lovakon kívül más állattenyésztési tevékenységgel, illetve az ehhez szükséges infrastruktúrális háttér sem volt biztosított.

A megvalósult projekt születésének leírása

A kedvezőtlen piaci helyzet és a változó agrárpolitikai intézkedések miatt a bemutatott gazdasághoz hasonló kedvezőtlen adottságú területeken gazdálkodóknak egyetlen lehetősége maradt, hogy valamilyen alternatív tevékenységet találva – lehetőleg extenzív gazdálkodást folytatva, alkalmazkodva a területi adottságokhoz, illetve a piaci szabályozókhoz – megpróbálnak talpon maradni.

E gondolatoknak megfelelően a gazdálkodó célul tűzte ki, hogy 2002-től a gazdaság tulajdonában és bérleményében lévő területek jelentős részén ökológiai gazdálkodásra tér át, kihasználva a NAKP nyújtotta lehetőségeket.

A Tiszatér Társulás által kidolgozott vidékfejlesztési program alapcélja, a kistérség társadalmi-, gazdasági-, ökológiai helyzetének javítása. Jelen pályázat a „Kistérségi gazdaság diverzifikációja és versenyképességének erősítése” című fejlesztési blokkhoz szervesen illeszthető. Ezzel összhangban kerültek kidolgozásra azok az intézkedéscsoportok is, melyeknek egyike „A piacképes, helyi adottságoknak megfelelő állatfajták tenyésztésének támogatása”.

A térség hét éves stratégiai programjának költségvetésében a második legjelentősebb, mintegy 18,5%-ot kitevő, a mezőgazdaság versenyképességének javítását célzó prioritás. Ennek fontosságát az is növeli, hogy az elmúlt években a térség mezőgazdasága szinte teljesen visszafejlődött, ezért szükség van a mezőgazdaság struktúrájának átalakítására, versenyképességének növelésére.

A tervezett szerkezetmódosítás az eddigi szakaszos (növénytermesztés sajátoságaiból adódóan) árbevétellel szemben folyamatos (2-4 hetente) bevételi forrást jelenthet, mivel szarvasmarha, juh, de különösen a sertés tenyésztése, illetve értékesíthetősége jobban programozható, sűrítendő.

A növénytermesztés csak szakaszos árbevétel elérését teszi lehetővé, ezzel szemben a mangalica sertés tartása, hizlalása és tenyésztése folyamatosan jelentkező bevételi forrás. A gazdálkodó tulajdonában és használatában lévő szántóföldek

és gyepterületek lehetővé teszik extenzív állatfajok tenyésztését, hizlalását. Ennek megvalósítása érdekében az állatok téli elhelyezéséről gondoskodni kell, s az állattartó épületek mellett létre kell hozni a szükséges kiszolgáló létesítményeket is. A gazdálkodó a fejlesztéssel egy bemutató üzemet kíván létrehozni, ahol az érdeklődők megismerkedhetnek az őshonos állatok megfelelő tartási, takarmányozási igényeivel, továbbá a szikes területek hasznosítási lehetőségeivel, az ökológiai gazdálkodás alapjaival.

A gazdálkodónak azért volt szüksége a Vidékfejlesztési céllelőirányzat keretében pályázható támogatásra, mert a rendelkezésre álló források nem tették volna lehetővé a családi gazdálkodás telephelyének, az ökológiai gazdálkodás megteremtésének megfelelő minőségű kialakítását. Támogatás hiányában a fejlesztés csak elhúzódtott volna, s nem a tervezett színvonalon valósult volna meg. A kormányzati elképzeléseknek megfelelő családi gazdálkodás feltételrendszerének kialakítása csak megfelelő támogatottsági szinten valósítható meg.

A fejlesztés megvalósításával létrejövő családi gazdaság piacot teremt a helyi munkaerőnek, a térségi feldolgozóiparnak, egészséges élelmiszert kínál a helyi lakosságnak és az idelátogatóknak, arányos hányadot vállalva a társadalmi teherviselésben. Összességében kedvező hatással bír a kistérség fejlődésére vonatkozóan.

A megvalósuló ökológiai állattartás mintaértékű lehet. Hozzájárulhat a mezőgazdasági termelés átalakításához, az egészségesebb környezet kialakításához. Meghonosodása társadalmi szemléletváltást eredményezhet. Példaként szolgálhat a vidéki népesség számára a lehetőségek széles tárházát bemutatva, enyhítve ezzel megélhetési problémáikat.

A megvalósult projekt jellege, jellemzői, üzleti terve

Pályázati kiírás, feltételek

A kiírt VFC pályázat alapvető célkitűzése volt, hogy az elsősorban mezőgazdaságból élő vidéki népesség esélyegyenlőségének javítására a vidéki területeken fellelhető helyi adottságokra alapozott alternatív vagy kiegészítő jövedelemszerzési lehetőségek, és az ezekhez szükséges vagy ezeket megalapozó infrastrukturális fejlesztések támogatásával hozzájáruljon a vidéki térségek jövedelemtermelő, foglalkoztatást biztosító és népességmegtartó képességének javulásához.

A vidékfejlesztési céllelőirányzat pályázatos rendszerű támogatásainak céljai:

- olyan munka- és tudásigényes, jelentős, helyben hozzáadott értéket tartalmazó tevékenységek és termékek fejlesztése, amelyek túlmutatnak az elsődleges mezőgazdasági termelésen, speciális, minőségi piaci követelményeket elégítenek ki és biztos, korlátozásmentes piaccal rendelkeznek,

- a fenti gazdasági fejlesztések alapjául szolgáló infrastrukturális háttér javítása,
- a vidék természeti, kulturális, építészeti és humán értékeinek megőrzésével vonzó életteremtése.

A támogatás fejlesztési célú juttatás volt. Formája: vissza nem térítendő támogatás. A pályázati rendszerben támogatható fejlesztésekhez egyéb forrásokból is lehetett támogatást igényelni, ahogy az a vállalkozó esetében is történt, hiszen az adott beruházás finanszírozásához 25% VFC, illetve 35% FVM beruházási célú támogatást vett igénybe.

Az „Ökológiai alapú komplex gazdasági fejlesztési programok támogatása” című jogcím általános célja: a környezeti és táji adottságokat megőrző, ökológiai alapokon nyugvó, környezetkímélő, a biológiai egyensúly fenntartását segítő, ahhoz illeszkedő termelés és feldolgozás kialakulásának elősegítése, olyan termék-szerkezet kialakítása, amely az Európai Unió minőségi elvárásait figyelembe vevő, piac- és versenyképes termékeket és szolgáltatásokat eredményez. A támogatás célja az egyes ökológiai termelésformákhoz kapcsolódó kiegészítő beruházások elősegítése.

Pályázatot nyújthattak be azok a belföldi állandó lakóhellyel rendelkező östermelők, egyéni vállalkozók, valamint olyan belföldi székhelyű mikro- vagy kisvállalkozás, amelynek éves nettó árbevétele nem haladja meg a 400 millió forintot, aki/amely

a) az adott földingatlan tulajdonosa vagy 2001. január 1-jét követő legalább tíz évre szóló bérleti szerződéssel rendelkezik,

b) a fejlesztéssel érintett tevékenység vonatkozásában a pályázó, vagy a pályázó alkalmazásában álló személy szakirányú végzettséggel vagy legalább öt éves szakmai gyakorlattal rendelkezik,

c) szántó és gyepterület (rét, legelő, nádas is) esetén legalább 5 ha földterületen gazdálkodva, illetve legalább hektáronként 1 számosállat tartásával kívánja a fejlesztést megvalósítani.

A támogatás szempontjából elismerhető költségek:

- a) termőföld és ingatlan vásárlása a támogatási összeg maximum 20%-áig, amely nem haladhatja meg a fejlesztés összköltségének 40%-át,
- b) építmények felújításának, átalakításának és újak létesítésének építési költségei, technológiai gépek, berendezések, eszközök beszerzése,
- c) tervezés, a fejlesztés beindításához szükséges egyszeri képzés, szakértői díjak költsége a fejlesztés elismerhető összköltségének maximum 15%-áig,

d) első beszerzésű tartós készlet a tárgyi eszközök összköltségének maximum 20%-áig,

e) a termék(ek) értékesítéséhez, piacra jutásához (marketing) kötődő költségek az elismerhető összköltségek maximum 15%-áig.

A támogatás mértéke az elismerhető költségek maximum 50%-a lehetett. A támogatás maximális összege 10 millió forint volt. Nem voltak támogathatók a 30 millió forintnál magasabb összköltséggel megvalósuló beruházások.

Részletes pályázati jogcímek közül „Egyéb környezetkímélő, tájfenntartó mezőgazdasági tevékenységek” közé tartozott az egyéb ökológiai alapú, tájfenntartást célzó növénytermesztési vagy állattenyésztési gazdálkodási tevékenységekhez szükséges:

a) tenyészállatok vagy növényfajok beszerzése, telepítése, beállítása,

b) tájba illő, hagyományos, természetes anyagokból épülő épületek és létesítmények építése és felújítása,

c) környezetkímélő gépek és technológiai berendezések (erőgép kivételével) beszerzése.

A fejlesztés tartalmának bemutatása

A családi gazdaság telephelyeül szolgál a saját tulajdonban lévő Madarász Udvarház. A gazdálkodó ezen a területen kívánta megépíteni az ökológiai gazdálkodásra való áttérés, valamint az őshonos állatok tartása, tenyésztése érdekében az alábbi állattartó, takarmánytároló és kiszolgáló épületeket. A teljes fejlesztés 2 ütemben valósult meg, melynek I. üteméhez úgynevezett forrás kiegészítő elemként vette igénybe a gazdálkodó a Vidékfejlesztési célelőirányzat támogatását. Az I. ütemben a mangalica sertés tenyésztéséhez kapcsolódó épületek és kiszolgáló létesítmények kerültek megépítésre (szociális épület, mangalica sertés hizlalda, hullatároló-boncoló, illetve fedett szerves trágya-tároló), a II. ütemben pedig a magyar szürke marha és rackajuh téli szálláshelyeinek kialakítására, továbbá a szemes- és a szalastakarmány tárolók megvalósítására került sor.

A gazdálkodó a terveknek megfelelően a Madarász Udvarházban szándékozik megépíteni egy panzió- étterem együttest is, mely mintegy 20-30 fő vendég fogadására és ellátására alkalmas falusi turizmus keretében. Továbbá a pályázat benyújtásáig megrendezett tucatnyi díjjugrató verseny tapasztalataira alapozva egy saját lovas pályát és kiszolgáló létesítményt tervezett kialakítani, melyek a díjlovagló és díjjugrató versenyek megrendezésére lesznek alkalmasak.

A tervek szerint a vendégek és látogatók teljes körű kiszolgálását segítené elő a mintegy 3-4 ha-os, a NAKP vizes élőhely programjához is kötődő jóléti tó kialakítása és üzembe helyezése.

A gazdálkodás mottója: „Természetes biztonság otthona”. Ez az egész telephelyre értendő, mely kifejezi a gazdálkodó jövőbeni céljait, magában foglalva az ökológiai gazdálkodást, a bio termékek előállítását, a kizárólag őshonos állatfajok tartását és tenyésztését, a magas színvonalú turisztikai és vendéglátói tevékenységeket, és legfőbbképpen a vidéki megélhetés biztosítását.

A gazdálkodó az említett területeken kívánta megtermelni a gazdaság téli széna szükségletét, illetve a mindenkori időjárás függvényében a saját felhasználáson felüli mennyiséget pedig bio szénaként értékesíteni. A felsorolt területek megfelelő téli-nyári elhelyezést biztosítanak a meglévő és tervezett állatállomány számára, kapcsolódva a Hortobágyi Nemzeti Park legeltetési programjához is. Az Újszentmargita térségében található mintegy 28 ha szántón ökológiai gazdálkodást folytatva bio takarmányokat kívánt megtermelni, mely a gyepek mellett biztosítani fogják a bio végtermékek (sertés, juh, marha) abrakkal való ellátását. Így kialakítható egy ökológiai gazdálkodási vertikum, melyből a Biokontroll Kht. ellenőrzése mellett bio szemes-, és szalastakarmányok, valamint tenyész-, és vágóállatok kerülhetnek a piacra.

A tervek szerint a löszháti (Debrecen környéki) szántóföldeken megtartva a korábbi vetésszerkezetet, konvencionális növénytermesztést folytat majd.

A szántóföldi növénytermesztésből adódó évi 10-12 millió forintos árbevétel a teljes projekt megvalósulását követően várhatóan az alábbi értékesítési és árbevétel növekménnyel egészíthető ki a családi gazdaság tekintetében. A fejlesztés eredményeként a 76 ha-on termesztett hagyományos növénytermelési termékeken túl évente mintegy 280 db mangalica sertés, 150 db rackajuh, 30 db magyar szürke marha, továbbá 150 tonna bioszéna piacra történő értékesítése várható. Ezek az adatok mintegy 40%-kal magasabb értékesítési árakat tartalmaznak, köszönhetően a bio termékeknek. E tekintetben a végső cél az egész gazdaságra vonatkozóan a bio termék előállítására történő berendezkedés és átállás.

	Értékesített mennyiség	Árbevétel (eFt)
Magyar szürke szarvasmarha	30 db	3.100
Racka juh	150 db	1.500
Mangalica sertés	280 db	9.500
Bio széna	150 tonna	2.200
Összesen	–	16.300

Forrás: Saját adatgyűjtés

A pályázat benyújtásakor meglévő hagyományos piacok mellett jelentős bővülést jelenthettek a Biokultúra Egyesületen keresztül elérhető hazai és nemzetközi piacok. Amennyiben a gazdasági szabályzók, és a piac értéktétele nem változik – gondolta akkor a gazdálkodó –, reális fejlesztési elképzelésnek tűnik, a vertikum kiteljesítése egy bio vágóhíddhoz kapcsolódó termelői termék-feldolgozással és értékesítéssel. A tervekben megfogalmazott elképzelések alapjául szolgálhatnak a falusi és öko turizmusnak, egy bemutató-, legettetésre alapozott, a hagyományos paraszti gazdálkodáshoz kötődő agrár-környezetvédelmi tájközpontnak is. Az sem mellékes, hogy a térségre gyakorolt kedvező turisztikai hatása mellett talán példaként szolgálhat azoknak a falusi embereknek, akik a visszaszerzett földjeiken gazdálkodva kívánnak a jövőben megélni.

A fejlesztés ökológiai szempontból elősegíti, illetve szolgálja a természetkímélő gazdasági szerkezet kialakítását, a táji értékek megőrzését, növelését, illetve a fenntartható természethasználatot is. Az ökológiai állattartó telep létrehozása a környezetet nem veszélyezteti, a telephely kedvező adottságai miatt (fekvés, zöldövezeti jelleg, alacsony állatlétszám) a lakott területet nem terheli. A mangalica sertés tenyésztése, hizlalása hagyományteremtő lehet a falusi lakosság számára.

A fejlesztés Újszentmargita-Bödönháton valósul meg, mely mintaként szolgálhat az őshonos állatok hagyományos tartási és takarmányozási körülményeinek kialakításaiban, a bio- és ökogazdálkodás, valamint a falusi turizmus alapjának megteremtésében. A környéken lévő általános iskolák és szakképző intézet tanulói megismerkedhetnek az őshonos állatokkal, a lovaglás alapjaival. Természetesen mindez a teljes projekt megvalósulása esetén válhat valóra.

A fejlesztéssel a gazdaság mintegy 2 fő, szakmunkás állatgondozó teljes munkaidős foglalkoztatását alapozta meg. A terveknek megfelelően a 2. ütem befejezését követően további 1 fő állatgondozó alkalmazása válik majd szükségessé.

A pályázat tárgyát képező – a fejlesztés I. ütemében megvalósuló – mangalica sertéshizlaló és kiszolgáló létesítmények biztosítják az évi 280 db mangalica hízósertés előállítását, értékesítését. A családi gazdaság művelésében lévő szántó és gyepterületek teszik lehetővé a takarmánybázis megteremtését. A Biokontroll Hungária Kht. ellenőrzése mellett megfelelő minőségű vágóállatok kerülhetnek piacra. Továbbá a távlati célok között szerepel egy bio vágóhíd létrehozása is.

A beruházás műszaki adatai

Dr. Madarász István – alkalmazkodva a kormányzati elképzelésekhez és élve a gazdálkodási forma előnyeivel, támogatottságával – létrehozta családi gazdaságának telephelyét az ökológiai gazdálkodás feltételeinek megteremtése érdekében. Az elsősorban ökológiai állattartó telep első ütemében a mangalica sertés tartásához,

tenyésztéséhez szükséges épületek és kiszolgáló létesítmények kerültek megépítésre.

1. Szociális épület, bruttó alapterülete 46 m². Fekete-fehér rendszerű öltöző található benne. Az épület földszintes, kontyolt nyeregtető, két fióktetővel kiegészítve, héjazata cserép, szerkezetét tekintve hagyományos építésű.

2. Sertéshizlalda, 75 férőhelyes, bruttó alapterülete 191 m² + 227 m² kifutó. A sertésfiaztatóból kikerülő állatok hizlalására szolgál. Az egy légtérű istállóter a különböző koresoportok részére 6 db azonos méretű kutricára van osztva. Az állatok etetése a kifutóban, nedves-darás formában vályúból történik, illetve ide kerültek elhelyezésre a fagymentes fedeles itatók is. Az épület földszintes, külső körítő fallal határolt, belül két faoszlopsorral alátámasztott fa födémrel készülő nyeregtetős, cserépfedésű épület, mindkét oldalán teljes hosszban kifutóval.

3. Hullatároló-boncoló, bruttó alapterülete 41 m². Az épület létrehozása állategészségügyi előírás, mely hullatárolót, boncoló helyiséget, WC-t, állatorvosi szobát, zuhanyzót foglal magába. Az épület földszintes, nyeregtetős, cserépfedésű, szerkezetét tekintve hagyományos építésű.

4. Fedett szerves trágya-tároló, bruttó alapterülete 198 m², kapacitása 470 m³. A telepen keletkező szalmás trágyát naponta ide szállítják. A tároló aljzata víz és saválló, a talaj és a talajvíz szennyeződés kizárva, környezetvédelmi szempontoknak megfelelő.

A tervezett épületek a tájba illő építészeti megoldásokkal, környezetkímélő technológiával valósultak meg. A térség természetes adottságai egyértelműen az őshonos állatok tenyésztése felé orientálnak, a Hortobágy közelsége „kötelez” az ökológiai termelési struktúra kialakítására, a pusztai hagyományok életre keltésére.

A pályázat körülményei

A gazdálkodó saját szakmai tapasztalataira alapozva önállóan fogalmazta meg elképzeléseit, ennek megfelelően a pályázat szakmai részét is saját maga dolgozta ki. A pályázat elkészítéséhez szükséges számszaki adatokat a könyvelésből a felesége (pénzügyi-, számviteli ismeretekkel rendelkezik) segítségével gyűjtötte össze. Magát a pályázatot a család egy közeli ismerőse állította össze eleget téve a formai követelményeknek. Mindezek mellett számos érdemi segítséget kapott a pályázatokkal foglalkozó szakemberektől is.

A megvalósítás folyamata, megtett lépések

A projekt kivitelezéséhez és jelenlegi üzemeltetéséhez a gazdálkodó számos szervezettel állt és jelenleg is áll kapcsolatban. A Hortobágyi Nemzeti Park biztosít

ja a gyepterületet bérleti szerződés formájában, valamint szakmai segítséget nyújt az állatok beszerzésére vonatkozóan. Biotermékek előállításánál a Biokontroll Hungária Kht. ellenőrzi a termékek minőségét. A biokultúra Egyesület segíti a hazai és nemzetközi piacra jutást, valamint szakmai konzultációs és információs lehetőséget nyújt. A Mangalicatenyésztők Országos Egyesülete közreműködik a tenyészállat beszerzés területén, szakmailag támogatja a projekt megvalósítását. A Debreceni Egyetem Agrártudományi Centruma folyamatos szakmai konzultációs és információs lehetőséget nyújt a gazdálkodó részére. A gazdálkodó a vágóállatok értékesítésére vonatkozóan hosszú távú termékértékesítési szerződéssel rendelkezik a Falcotrade Rt-vel. A gazdaság és a Tiszacsegei Szakképző Intézet között létrejött megállapodás alapján a tanulók szakmai gyakorlata biztosított a gazdaságban.

A beruházás kivitelezése 2002. szeptemberében kezdődött és egészen a 2004. júniusáig tartott. Az építési munkákat 5-6 külső vállalkozó végezte. A pályázatban vállaltak mintegy 99%-a teljesült, egyedül a telepet körülvevő kerítés nem készült még el.

Az ellenőrző hatósággal (APEH, FVM, Magyar Államkincstár, REVI) jó kapcsolatot épített ki a gazdálkodó. A partneri kapcsolatot rugalmasság, megértés és segítőkészség jellemezte.

A beruházás pénzügyi megvalósítása:

A családi gazdaság tervezett telephelyének teljes kialakítása (magában foglalva mindkét ütemet) mintegy 111 millió forintba került. Ennek első üteméhez, mely körülbelül 30 millió forintos összköltséggel valósult meg, 25%-os VFC, illetve 35%-os FVM beruházási támogatást tudott igénybe venni a gazdálkodó. A további szükséges forrásokat saját tőkéből, illetve hitelek igénybevételeivel tudta finanszírozni.

A beruházás I. ütemének sikeres megvalósítása után a gazdálkodó a II. ütem kivitelezéséhez is számított a vidékfejlesztési célleírányzat támogatásai forrásaira, viszont az agrárpolitika változásainak következtében megszűntek ezek a források. A gazdálkodó azonban e nélkül is megvalósította elképzeléseit, de ehhez nagy mennyiségű hitelt és egyéb más forrást kellett igénybe vennie, mely nagymértékben nehezítette gazdálkodását.

Értékelés – tapasztalatok

A gazdálkodó véleménye szerint az adott térségben van realitása a teljes projektben megfogalmazott tevékenységek folytatásának, sőt ez az az alternatív tevékenység, mely hozzájárulhat a hátrányosabb helyzetű vidéki térségek lakosság-megőrzéséhez, a helyi foglalkoztatás növeléséhez, a természeti értékek megőrzéséhez.

hez, továbbá a kiegészítő, esetenként alternatív jövedelemszerzési lehetőségekhez. Azoknak az embereknek, akik ilyen vidéki területeken kénytelenek megélni, kizárólag az extenzív őshonos állatfajokra alkalmazott ökológiai gazdálkodás nyújthat lehetőséget és reményt arra, hogy jövedelmezővé (elfogadható jövedelmet biztosítson) tegye gazdálkodását. Ez a jövedelem persze nem milliárdos vagyon felhalmozását jelenti, de a vidék lakosságmegetartó erejét egyértelműen növelheti.

Dr. Madarász István véleménye szerint szükség lenne egy hosszabb távú stabil gazdaságpolitikai háttérre, melynek segítségével a gazdálkodók kiszámíthatóbbá tehetnék gazdálkodásukat. Ennek hiányát tapasztalta a gazdálkodó is, hiszen a változások következtében csak drága hitelekkel tudta áthidalni fejlesztési és működési tevékenységét. Meglátása szerint a legújabb pályázatokban (SAPARD, AVOP, ROP) a tőkehiányos vidéki gazdálkodók nehezen tudnak csak megfelelni, azok finanszírozási sajátossága miatt.

A gazdálkodó kicsinek tartja a jelenlegi méretét, szerinte minimum 1000 hízósertést kellene kibocsátani évente ahhoz, hogy a piaci recessziót – ami jelenleg tapasztalható a sertéságazatban – is kibírja veszteségek nélkül. Ennek megfelelően a későbbiekben további bővítéseket tervez. Amennyiben ez a bővítés nem valósítható meg, egyfajta integrációs tevékenységet kell megvalósítani. Célként fogalmazható meg a termékek feldolgozása és értékesítése, azért, hogy ne váljanak a termelők kiszolgáltatottá a piaci szereplőkkel szemben. E tekintetben a gazdálkodó kicsinek tartja magát, de bízik a jövőbeni térségi összefogás lehetőségeiben.

A jelenleg bemutatott projekt (I. ütem) tekintetében a gazdálkodó tapasztalatait is figyelembe véve, a sertés hizlaló és fiaztató építésére vonatkozóan az a megállapítás tehető, hogy a mangalica tartására és tenyésztésére elegendő lett volna egy fedett, szél- és mentes, száraz istálló, ellenben a gazdaságban megépített zárt istállóval, mely jóval költségesebb volt.

Összefoglalás

Az esettanulmányban bemutatott komplex projekt, összhangban a gazdaság mottójával – „Természetes biztonság otthona” – a mai napig mintegy 90%-ban valósult meg, melyet a jövőben mindenképpen teljessé kíván tenni a gazdálkodó. Véleményem szerint a gazdálkodó elképzelései a hasonló területen élő vidéki embereknek követendő példának számíthat, függetlenül attól, hogy milyen méretekben, szerkezetben valósítják azokat meg. Kiemelném a gazdálkodó gondolkodását, olyan tekintetben, hogy Ő, mint vidéki gazdálkodó megpróbálta tevékenységét a mindenkori agrárpolitikai prioritásokhoz igazítani. Természetesen mindehhez hosszú távú, stabil és egyben kiszámítható stratégiára van szükség a mindenkori döntéshozók részéről is, elősegítendő a mezőgazdaság versenyképességének növelését, illetve a vidéki térségek helyzetének javítását.

2. Bio zöldségtermesztés Balmazújvároson

Ezen esettanulmányban egy Balmazújváros településen található biogazdaság, biokertészet kialakulását és működését mutatjuk be, kiemelt figyelmet fordítva a gazdaság pályázati tevékenységére. A növényi és állati eredetű bio termékeket egyaránt előállító vállalkozás alapítója és vezetője Rózsa Péter.

A vállalkozás tevékenységének bemutatása

A Virágoskúti Kertészeti Kft. az Észak-alföldi régió és talán az ország egyik legnagyobb ökológiai kertészeti vállalkozása. A társaság bio zöldségfélék termesztésével és feldolgozásával foglalkozik, salátaféléket, uborkát, padlizsánt, vöröshagymát, ezüsthagymát, fokhagymát, lila hagymát, fokhagymát, gránó hagymát, káposztaféléket, cukkinit, gumósköményt, zellert, paprika-féléket, paradicsomot természet bio körülmények között és dolgoz fel bio élelmiszerré. A cég termékeit a szakma elismeri, és a fogyasztók keresik, a piac figyel rá.

A cég telephelye Balmazújváros keleti részén helyezkedik el. A város az Észak-alföldi régióban, ezen belül a Hajdúvárosok Szövetsége vidékfejlesztési kistérségben található. Balmazújváros a kedvezményezett települések közé tartozik vidékfejlesztési szempontból, nyugati szomszédja a településnek a Hortobágyi Nemzeti Park.

A vállalkozás 44,88 hektár bérelt területen gazdálkodik, amely 4,39 ha erdőt, 15,99 ha legelőt, 15 ha szántót és 6 ha fóliasátrat és 3,5 ha gazdasági épületet foglal magába, amelyekben bio zöldség termesztés folyik. A biogazdálkodás professzionális műveléséhez egy komplex körforgás megteremtésére volt szükség, mindez megtalálható volt ezen a birtokon. Az erdő szélén méhkaptárak vannak telepítve, a méhekre a beporzásnál nagy szükség van a biogazdálkodásban, a legelőn őshonos állatok legelnek, amelyek trágyáját szintén hasznosítják a bio zöldség termesztésben.

A telephely nagysága 21 ha, itt található az ügyvezető családi háza, illetve a feldolgozó üzem, amelyet VFC támogatással sikerült megépíteni. A termeléshez a következő gépek és berendezések állnak rendelkezésre: 2 db traktor, 1 db permető, csepegtető, esőtető öntözési rendszer, 2 db kisteherautó.

A társaság jelenleg a következő bio nyers termékeket állítja elő:

- Padlizsán
- Salátafélék
- Sárgarépa
- Paprika-félék
- Hagymafélék
- Paradicsomfélék
- Sütőtök
- Csicsóka
- Egyéb zöldségfélék, pl.: brokkoli, gumós édes kömény, sárgadinnye, szamóca, cékla, karfiol, zeller, spenót, sóska, uborka, káposzta, cukkini, görögdinnye, petrezselyem

A Virágoskút Kertészeti Korlátolt Felelősségű Társaság 2001. március 12. óta folytatja gazdasági tevékenységét. A társaságnak egyetlen tagja van: Rózsa Péter. Ő látja el az ügyvezetői feladatokat, illetve ő a cégjegyzésre jogosult. A társaság átalakulással jött létre, a jogelőd cég Rózsa Péter Kertészeti Egyéni Cég. Az átalakulás oka a partnerekkel való bizalmasabb megítélés a vevők illetve a bankok részéről. A jogelőd cég és a jelenlegi vállalkozás több mint húsz éves fennállása óta ismerik és szeretik Rózsa Péter kertész termékeit. Az elmúlt 5 évben több díjat nyert kertészeti kiállításokon, pl. a Hortus Hungarikuson a gránó hagymával, a padlizsánnal, a bio cukkinivel, stb.

Az ügyvezető igazgató szakmai hozzáértése nem vonható kétségbe; kertészeti szakközépiskola, kertészeti menedzserképző, alkatbiológiai tanfolyam, biogazda tanfolyam. A kimagasló szakmai hozzáértés a biztosítéka a sikeres működésnek. Rózsa Péter a Zöldség – Gyümölcs Terméktanács elnökségi tagja, a Zöldségtermelők Országos Szövetsége elnöke, az első elismert TЭСZ, a Kvaliko Szövetkezet alapító elnöke.

A VFC támogatás előtti alkalmazotti létszám kilenc fő. Megoszlásukat, illetve végzettségüket a következő táblázat prezentálja:

Munkakör	Végzettség	Fő
Ügyvezető igazgató	Kertész	1
Marketing menedzser	Kereskedelmi	1
Adminisztrátor	Érettségi	1
Titkárnő	Érettségi	1
Kertészeti szakmunkás	Szakmunkás	5

Forrás: Saját adatgyűjtés

A Kft. 2002-ben kezdte el a bio zöldség feldolgozó üzem építését VFC támogatás keretében, amely mind a friss zöldségek csomagolása, mind a feldolgozás területén megfelel az élelmiszerbiztonsági és higiéniai követelményeknek. A 2002-es esztendőben a vidékfejlesztési pályázatok rendszeréből két projekt nyert, amelyből az egyik a kertészet fejlesztése volt a biogazdálkodásban használatos anyagok vásárlásra, valamint a feldolgozó üzem megépítése. A támogatások eredményeképpen a vállalkozás be tudta indítani a bio zöldségek csomagolását és feldolgozást 2003-ban, és ez által alkalmassá vált más támogatások elnyerésére is.

Kiinduló állapot

Kezdetben a vállalkozás 44,88 hektár bérelt területen gazdálkodik, 6 ha fóliasátrat és 3,5 ha telephelyet foglal magába, amelyekben zöldség termesztés folyik. 2001-es évben a vállalkozás árbevétele a friss zöldségek értékesítéséből származik. Az árbevétel és eredmény folyamatosan növekvő tendenciát mutat, amelynek oka, hogy a 2001-es év a bio gazdálkodásra való áttérés éve volt, bio termékként a megtermelt zöldségeket 2002-ben és az utána következő években tudták értékesíteni, valamint az átállás időszakában folyamatos kísérletezésekkel tudtak megteremteni a növények fejlődésének optimális növényvédelmi, tápanyag utánpótlási módszereket.

A bio zöldség termesztésben egyedülálló módon már 2002-ben a „Demeter” féle módszert alkalmazzák, amely a Hold állásának figyelembe vételén alapuló termesztést jelenti, fokozott figyelmet fordítottak a biológiai növényvédelemre. Ezen technikák alkalmazásával kivívták a hazai bio növénytermesztők szakmai elismerését is.

Ez volt a kiinduló állapota a VFC pályázatok elkezdésének, ezt továbbgondolva vállalkozott a Kft. arra, hogy ezt az egyedülálló módon termesztett bio zöldségféléket feldolgozva, különleges és szintén egyedi termékeket bocsásson piacra és biztosítsa a Kft. piacon maradását és több lábon állását.

A megvalósult projekt születésének körülményei

Az Európai Unió csatlakozásunk közelében fel kell ismerni azt a tényt, hogy az uniós országokban konvencionális termékekből túltermelés van, Magyarországon mezőgazdaság tekintetében nagy lehetőségünk van az ökológiai gazdálkodás terén. A piac elvárásai ma már megkövetelik, hogy a zöldségfélék konyhakész állapotban, mosottan, csomagolva kerüljenek a fogyasztóhoz.

Rózsa Péter, kertész már több mint 20 éve foglalkozik zöldségfélék termesztésével. Az ügyvezető már korábban felismerte azt a tendenciát, hogy kiemelkedő gazdasági eredményeket nem csupán a növények terjesztésével, hanem továbbgondolva, a megtermelt zöldségfélék feldolgozásával lehet elérni. Ezért döntött a vállalkozó a bio gazdálkodás fejlesztése és feldolgozó üzem létesítése mellett.

A vidékfejlesztési pályázatban elgondolt fejlesztési elképzelések a bio gazdálkodásban használatos anyagok megvásárlása volt (kísérleti szinten, olyan speciális növényvédelmi technológiák alkalmazása, amely új korszakot nyitott a hazai bio-gazdálkodásban és ma már bevált módszerként alkalmazza több bio gazda), valamint az üzem megépítése, hiszen a maximalizált támogatási összegbe maga az építkezés költségei is szűkösen fértek bele.

A támogatások eredményeként új technológiák kerültek alkalmazásra a bio gazdálkodásban, valamint egy három szintes feldolgozó épület megépítésre került sor, amely alkalmas a bio zöldségek tisztításra, csomagolásra, raktározására valamint feldolgozására.

A feldolgozáshoz szükséges gépek megvásárlása sajnos nem fért bele a projektbe, a gépek beszerzését már a SAPARD program keretében valósították meg

A Virágoskút Kertészeti Kft. termékei piaca jutásának segítéséhez szükség van a bio zöldségfélék csomagolására, tisztítására, feldolgozására. A piaci zavarok, időjárási problémák, kártevők bántotta termékek kisebb feldolgozással kitűnő belső tartalmuk miatt jelentős gazdasági haszon is várható, pl.: saláta mixek, zakuszká, padlizsánkrém előállítására. A kertészeknek is fel kell venni a versenyt a piac elvárásaival, napjainkban a zöldségboltokban és a nagy áruházláncok zöldség osztályain már csak szeletelt, csomagolt árukkal találkozunk, amely a vevők igényeit teljesen kiszolgálják. A beruházás célja az, hogy még eladhatóbbá tegye a vállalkozás a termékeit. Az egész terület bio gazdálkodásának helyességét a Biokontroll Hungária ellenőrzi.

A vidékfejlesztési pályázatban megjelölt fejlesztés a vállalkozás tevékenységének diverzifikációját szolgálja. A fejlesztés arra irányul, hogy az üzem élelmiszer-előállítására és tárolására technológiája megfeleljen a higiénés követelményeknek és az EU szabványainak, javul a termékek minősége és ezáltal nő az agrártermékek feldolgozóinak piaca-jutási lehetősége, hiszen a termesztés helyszínén alakul ki egy termelő-értékesítő –feldolgozó egység.

A megvalósított projekt

A kiszemelt vidékfejlesztési pályázat alapvető célkitűzése, hogy az elsősorban mezőgazdaságból élő vidéki népesség esélyegyenlőségének javítása a vidéki területeken fellelhető helyi adottságokra alapozott alternatív vagy kiegészítő jövedelemszerzési lehetőségek és az ezekhez szükséges vagy ezeket megalapozó infrastrukturális fejlesztések támogatásával hozzájáruljon a vidéki térségek jövedelemtermelő, foglalkoztatást biztosító és népességmegtartó képességének javulásához. A támogatás célja olyan helybe hozzáadott értéket tartalmazó tevékenységek és termékek fejlesztése, amelyek minőségi piaci követelményeket elégítenek ki és a piacon jelentkezik rá kereslet.

A pályázatok benyújtásának általános feltételei között szerepelt, hogy azon települések területén megvalósuló fejlesztések részesülhetnek támogatásban, amelyek népsűrűsége 120 fő/km²-nél kisebb vagy a 10.000 főt nem haladja meg.

Nem kedvezményezett településen megvalósuló fejlesztések akkor részesülhetnek támogatásban, ha a beruházás:

- a) bizonyítottan szolgálja kedvezményezett települések fejlődését és
- b) bizonyíthatóan a kistérségi agrárstruktúra és vidékfejlesztési program keretében, vagy ahhoz illeszkedve valósul meg.

Az igényelhető támogatás, fejlesztési célú juttatás volt. Formáját tekintve vissza nem térítendő támogatás, amelynek alapja a támogatott cél megvalósításával összefüggésben felmerült és kifizetett, a támogatás alapjául elismerhető kiadások számlákkal igazolt összege.

A pályázónak a tervezett fejlesztéshez rendelkeznie kellett legalább 50% saját forrással, amelynek meglétét a pályázó nevére szóló banki igazolással kellett igazolni.

A pályázat jogcíme a „Helyi jellegzetességű, tájspecifikus mezőgazdasági tevékenységek, és az ezekre épülő élelmiszer-feldolgozás és értékesítés fejlesztésének támogatása” volt.

A támogatás általános célja: a vidéki népesség helyben tartása érdekében alternatív és/vagy kiegészítő jövedelemszerzési lehetőségként az Európai Unió minőségi elvárásait figyelembe vevő, helyi, speciális élelmiszerkészítési technikák és jellegzetes termékek előállításának, feldolgozásának, értékesítésének támogatása, valamint a minőségi, egyedi, jelentős hozzáadott értékekkel rendelkező és nagy élőmunka igényű végtermékek piacra jutásának segítése, a termékpályák fejlesztése által a termelők piaci pozíciójának javítása.

A támogatás szempontjából elismerhető költségek:

- a) alapanyag előállításával kapcsolatos költségek a fejlesztés elismerhető összköltségének maximum 15%-áig,
- b) termőföld és ingatlan vásárlása a támogatási összeg maximum 20%-áig, amely nem haladhatja meg a fejlesztés összköltségének 40%-át,
- c) építmények felújításának, átalakításának és újak létesítésének építési költségei, technológiai gépek, berendezések, eszközök beszerzése,
- d) tervezés, a fejlesztés beindításához szükséges egyszerű képzés, szakértői díjak, valamint a termék kereskedelmi forgalomba hozatalához szükséges, jogszabályban előírt vizsgálat, minősítési eljárás (a 2001. január 1. napjától kötelező minőségbiztosítási rendszerek bevezetésének költségei kivételével) költségei a fejlesztés elismerhető összköltségének maximum 15%-áig,
- e) első beszerzésű tartós készlet a tárgyi eszközök összköltségének maximum 20%-áig,
- f) a termék(ek) értékesítéséhez, piacra jutásához (marketing) kötődő költségek az elismerhető összköltség maximum 15%-áig.

A támogatás további feltételei:

- a) az élelmiszerek előállításának és forgalmazásának élelmiszer-higiéniai feltételeiről szóló 17/1999. (II. 10.) FVM-EüM együttes rendelet, valamint a vendéglátás és közétkeztetés keretében történő élelmiszer-előállítás és forgalmazás feltételeiről szóló 80/1999. (XII. 28.) GM-EüM-FVM együttes rendelet előírásainak való megfelelés,
- b) természetvédelmi oltalom alatt álló területek esetében az illetékes természetvédelmi hatóság hozzájárulása a tevékenység folytatásához,
- c) biotermék előállításához a minősítő szervezettel megkötött ellenőrzési szerződés.

A megvalósítás folyamata, megtett lépések

A fejlesztés célja: Bio gazdálkodás fejlesztése a bio gazdálkodásban használatos anyagok magvásárlásával, bio zöldség feldolgozó üzem építése, korszerű csomagolt termékek gyártása, friss élelmiszerek áruvá készítése.

A társaság által a feldolgozóüzemben előállítani kívánt termékeket, ezen feldolgozó egység kapacitását, a tervezett értékesítési árakat a következő táblázat tartalmazza:

Az előállítani kívánt termékek megnevezése:	Előállítandó termék mennyisége (kg/év)	Előállító egység kapacitása (kg/év)	Az előállított termék tervezett egységára (Ft/kg)
Bio saláta mix	6.800	12.000	800
Bio Zakuszká	32.000	60.000	1.150
Bio padlizsánkrém	7.500	20.000	1.000
Bio rostos ital	6.500	10.000	600
Darált prítavit	3.400	10.000	600

Forrás: Saját adatgyűjtés

A fejlesztés megvalósulásával több eredmény is megnevezhető:

- 5 db bio termék (saláta mix, zakuszká, padlizsánkrém, bio rostos ital, darált prítavit) piacra kerülése
- Segíti a friss termékek áruvá készítését, csomagolását, ezáltal növeli eladhatóságát

- Az el nem adott termékek feldolgozásra kerülnek, mely jelentős árbevétel növekedést eredményez (a termékek nem kerülnek kidobásra)
- További fejlesztési lehetőségeket indukál

A pályázat összeállítására és megírására a társaság külső cég segítségét kérte. A pályázat megírásának és pénzügyi elszámolások elkészítésének a díja a két társaság által aláírt szerződésben rögzítve lettek.

A beruházás megvalósulása során a társaság 10 új munkaerő felvételét tervezte, mely részben a technológia működtetéséhez, részben a feldolgozó üzemben folyó munkákhoz nélkülözhetetlen. Az alkalmazáshoz szükséges iskolai végzettség: szakmunkás bizonyítvány, érettségi.

A beruházás jellege új beruházás, amely áll anyagok vásárlásából és új épület építéséből.

Ár ajánlatok elemzése során a kertészet három cég ár ajánlatát kérte be és ezek közül, a beruházás megvalósítására választott vállalkozás az UNIVERSAL BAU BT volt.

Az ügyvezető választásának indoklása: „Az ajánlatot tevők közül az ő ár ajánlatok volt a kevesebb összegű, valamint fontos szempont volt számunkra, hogy a cég működteti az ISO 9002 minőségbiztosítási rendszert, valamint kitűnő referenciákkal rendelkezik.”

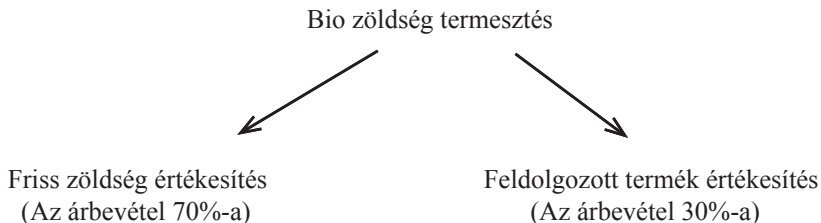
A fejlesztés megvalósulása 5 új organikus termék piacra jutását eredményezte. A 2003 májusában átadásra kerülő bio zöldség feldolgozó üzem e fejlesztés által már ebben az évben elkezdheti a termékek készítését, a hűtő egységek kialakításával a gyorsan romló áruk fagyasztása, hűtése megoldódik, ezáltal a feldolgozás folyamatosságát tudják biztosítani, valamint a kertészeti Kft folyamatos árbevételű produkál. A támogatás elutasítása esetén a feldolgozás nem kezdődött volna el üzemben, az értékesítésre nem kerülő áruk hűtését nem tudták volna megoldani, megromlanak, nem tudtak volna egész éves folyamatos árbevételű produkálni.

A fejlesztés célja a feldolgozó üzem megépítése, amely segítségével az üzemben el tudják kezdeni a bio zöldségek feldolgozását, amely által olyan új organikus termékekkel tudnak megjelenni a piacon, amely egyedülálló az országban.

A friss áruk értékesítésének mennyiségét és az értékesítési árakat növekvő tendencia jellemzi, amelyet a bio termékek iránti fokozódó kereslettel magyarázhatunk.

Az előző évekhez képest a 2003-as árbevétel növekedés 30%-át adja a feldolgozott termékek értékesítése, amely szintén évről évre nő. Az értékesítési árakban a következő években nem építettek be jelentős emelkedést, a termékek piacra jutásának elősegítése és megismerése céljából.

A vállalkozás tevékenysége a következőképpen alakul 2003-ban:

2002. év végi adatok és 2003. tervezett adatok összehasonlítása (e HUF):

	2002	2003	Összehasonlítás
Árbevétel	76.487	165.900	116 %-os növekedés
Költségek	68.277	157.500	130 %-os növekedés
Eredmény	8.210	8.400	2 %-os növekedés

Forrás: Saját adatgyűjtés

A beruházás hatásai:

- áruszolgáltatás minőségi, mennyiségi növekedése, versenyképesség növekedése;
- új technológia bevezetése;
- költségcsökkentés, hatékonyság növekedés;
- az EU követelményeinek megfelelő munkakörülmények és hulladékhasznosítás;
- nő a vállalkozás jövedelmezősége;
- élelmiszerbiztonság és higiéniai feltételeinek megteremtése;
- munkaerő számának növekedése.

A feldolgozó üzem megépülésével szükség volt a munkaerő fejlesztésére, a tervezett létszámfejlesztés 10 fő, amelyből:

– 1 fő raktáros	végzettség: technikus;
– 1 fő minőségellenőr	végzettség: technikus;
– 1 fő kereskedelmi vezető:	végzettség: érettségi;
– 7 fő élelmiszeripari munkás	végzettség: betanított munkás.

A fejlesztés számos ökológiai eredményt ér el:

Elősegíti és/vagy szolgálja a

- természetkímélő gazdasági szerkezet kialakítását;

- természet értékeket, területeket érintő ártalmak megelőzését;
- a bekövetkezett természeti károk csökkenését, felszámolását;
- biodiverzitás megőrzését;
- táji értékek megőrzését, növelését;
- a társadalom természetvédelmi szemléletének kialakítását;
- a fenntartható természethasználatot.

A kialakítandó létesítményben funkciójából adódóan a környezetre káros, vagy légszennyező melléktermék nem keletkezik. Kis mértékű diffúz légszennyezést csupán az árut szállító gépjárművek okozzák. A keletkező minimális mennyiségű hulladékot az elszállításig zárt konténerben tárolják. A keletkező szennyvizet zárt gyűjtőben tárolják az elszállításig. A bio gazdálkodás fejlesztése a kistérségben segíti a biodiverzitás megőrzését és komplex ökológiai körforgást eredményez.

Partneri kapcsolatok

A bio zöldségek fogyasztása mind Magyarországon, mind az EU tagországaiban növekvő tendenciát mutat, egyre többen ismerik fel azt a tényt, hogy egészséges életmódot elsősorban az egészséges táplálkozással lehet elérni és ehhez hozzátartozik a bio élelmiszerek fogyasztása is. Magyarországon is folyamatosan bővül az olyan kiskereskedelmi hálózatok száma, amely bio termékek árusításával foglalkozik, a szupermarketekben is egyre gyakrabban találkozhatunk bio élelmiszerekkel, valamint Budapesten már két bio piacon értékesíthetjük termékeinket.

A Kft.-vel kapcsolatban álló legfontosabb nagykereskedők:

- Tesco
- Interfruct
- Bio Hungaricum Kft.
- Naturgold Farms Kft.
- Agragent Kft.
- Elise Fruit
- Borsod Transzit
- Borsod Zöldért
- Albert Piltz Kft.

Kiskereskedők:

- Syrtos Kft., Budapest
- Bioszféra, Pilisszentmiklós
- Biobolt, Debrecen

- Begó Kft., Budapest
- Biocsemege, Szeged

A Virágoskút Kft. a nagy áruházláncokba, Tesco, Interfruct, Bio Hungaricum egyedüli bio friss zöldség beszállító, ezen területen konkurenciája nincsen.

A bio zöldség termesztés több élő munka ráfordítással, magasabb önköltségi előállítással és szaktudással jár, mint a konvencionális termelés, kevesebb a termés-átlag, betegségek, fertőzések elterjedése óriási károkat okozhat, hiszen utólagos védekezésre nincs mód.

A Kft konkurensekkel szembeni előnye, hogy már bio gazdálkodásra átállt területen gazdálkodik, rendelkezik a termesztéshez szükséges tapasztalatokkal, szaktudással.

A konvencionális zöldség termékkel szembeni előnye az, hogy egészséges, organikus terméket állítunk elő. Az ökológiai gazdálkodás miatt íz anyagában, zamataiban dúsabbak a zöldségek, mint konvencionális társuk. A tulajdonos Rózsa Péter 20 éve foglalkozik zöldségfélék termesztésével, előnye az értékesítés során, hogy szeretik és ismerik termékeit.

A vállalkozás által megtermelt bio termékek árai a konvencionális, tehát a hagyományos technológiával termelt zöldségfélékhez képest 10-20 %-kal magasabbak. A bio termékek növekedésük alatt az ásványi anyagokat, vitaminokat, iz anyagokat beépítik szervezetükbe, így tápanyag értékük magasabb, az egészséges táplálkozás alapját jelentik.

A piac egyre jobban érdeklődik ezek iránt a termékek iránt, melynek egyik fontos mutatója, hogy a 2002-es évben a TESCO áruházak beszállítói voltak.

Összefoglalás

Magyarországon a Virágoskút Kft. beruházása volt az első beruházás, ahol a termesztés helyén valósul meg a bio termékek feldolgozása. Tehát egy termelő – feldolgozó – értékesítő egység jött létre egy olyan helyen, ahol a természeti adottságok – Hortobágyi Nemzeti Park közelsége – megköveteli és igényli megvalósulását. Rózsa Péter vállalkozása egy jó példa a vertikális intergrációra, ahol a mezőgazdasági termékek előállításától a feldolgozásig minden műveletet egy helyen a cég munkatársai végeznek.

Magyarország nagy áruházláncába – Tesco, Cora, Spar, Auchan, Hélikor stb. szupermarketekbe kerülnek a zöldségek. A Tescoban bio sarok kialakítását valósították meg, ahol a Virágoskút Kft. termékei is megtalálhatók.

A saját szállítókon keresztüli értékesítés is működik, sok kereskedő jön vásárolni a kertészetbe, két kereskedő pedig a nagybani piacokon és boltokban árulja a termékeket, százalékos fizetési formában kapják a fizetésüket. Több éve működik a házhozszállítás, amely során a balmazújvárosi és környékbeli településeken házhoz szállítják a megrendelt bio termékeket.

A piac a bio termékek iránt egyre jobban érdeklődik, ha meg tudja a társaság oldani a konyhakész bio zöldségek előállítását az eladhatóság sokszorozódni fog.

Jelenleg a magyar piacon feldolgozott bio kertészeti termékek – bio saláta mix, bio zakuszká, bio padlizsánkrém, bio ivólé, bio darált prítavit – nem találhatóak a piacon. A piaci részesedés 100%.

Nyugat-Európában a lakosság 20%-a bio termékeket fogyaszt, tehát a piaci lehetőség ezen a területen adott, azonban a Kft. szeretné a magyar piacot is meghódítani. Az egészséges életmódhoz hozzátartozik az egészséges táplálkozás és Magyarországon is egyre nagyobb az igény ez iránt. A magyar ember azonban egy kicsit bizonytalan, hogy valóban bio termék e az, amit megvásárolt, ezért egy olyan marketinget dolgozott ki a társaság a termékek értékesítésére, amely magába foglalja a tájékoztatást is. Bemutatókat szerveznek, ahol megtekinthetik az érdeklődők a bio termesztést.

A bio termesztéssel előállított termékek ízükben és zamatukban is kitűnnek a konvencionális termékektől, ennek megismertetése érdekében kóstoltatásokat szervez a cég.

Vásárlói célcsoport, tehát az egészséges életmódra törekvő emberek és azok, akik ízesebb, zamatosabb zöldségeket kívánnak fogyasztani.

Az elmúlt években sikerült az első osztályú termékeket értékesíteni, viszont a másod osztályú termékek értékesítése bio termékként nehezebb. A konvencionális termesztésben a másod osztályú termékek a feldolgozóiparhoz kerülnek, azon-

ban bio zöldség feldolgozó nincs Magyarországon. A virágoskúti feldolgozó üzem megépülésével azonban ez a probléma is megoldódott.

Bio zöldség feldolgozással foglalkozó üzem nem volt még Magyarországon, és ilyen jellegű termékek – bio saláta mix, bio padlizsánkrém, bio zakuszkza, bio ivólé, bio darált pritavit – nem voltak jelen a piacon. Konvencionális termékek vannak, pl. az Eisberg készít saláta mixet, ami után a hazai piacokon nagy a kereslet, megtalálható minden szupermarketben és saláta bárban. A Virágoskút Kft. által előállított saláta mix küllemében és összetételében hasonló az Eisberg saláta mixhez, csak sokkal egészségesebb és ízletesebb a bio termesztés miatt. A bio és a konvencionális termékek árában a cég nem tervezett nagy különbségeket, természetesen egy kicsivel drágább, hiszen kevesebb terméshozam várható bio körülmények között ugyanakkora területen. A várható árkülönbség 5-10 %, de ez a többlet kiadás a vevők egészségi állapotának javulásával és egy kellemesebb íz megismerésével megtérül számukra.

A magyar piac meghódításával kapcsolatban az a probléma merül fel, hogy az emberek bizalmatlanok a bio termékekkel szemben, nem biztosak hogy tényleg azt kapják a pénzükért, amit várnak. Ennek a problémának a megoldására a kertészetben bio bemutatókat szervez a cég. A kertészet minden évben jelen van a kertészeti kiállításokon és vásárokon, pl: Hortus Hungarikus, Farmer Expo, OMÉK.

Szóróanyagok készülnek, amelyekből a vásárló megismeri a gazdaságot, és a bio gazdálkodást, valamint bio zöldségekből elkészített ételek receptjeit ajándékozzuk a megvásárolt termékekhez.

A fejlesztés befejezése 5 új organikus termék piacra kerülését jelentette, amelylyel a Kft. folyamatos egész éves árbevétel termelése következett be, értékesíteni nem tudott, gyorsan romló termékek feldolgozása valósult meg, mely a vállalkozás pénzügyi helyzetének a javulást indukálta. A támogatás elmaradása esetén a beruházás megtérülése hosszabb időt vett volna igénybe és gátat szabott volna a további fejlesztési lehetőségeknek.

Hazánkban a VFC pályázatok voltak az első olyan támogatások, amelyek nem kifejezetten a mezőgazdaságot, hanem a vidékfejlesztést támogatták, ezek által a támogatások által vált lehetővé olyan komplex beruházások és egységek létrehozása, mint a Virágoskút Kft. beruházása. A támogatások elnyerése és a beruházások megvalósítása során a vállalkozások lehetőséget kaptak rá, hogy elsajátítsák a pályázat írási és elszámolási módszereket, amely alkalmassá tette őket a későbbiekben megjelenő előcsatlakozási alapok (SAPARD), majd operatív támogatások (AVOP) igénybevitelére.

3. Gyümölcsfeldolgozó üzem létesítése Porcsalmán

Jelen esettanulmány keretében egy, a helyi adottságokra épülő, tájjellegű élelmiszerek kisléptékű előállítását célzó projekt kerül bemutatásra. A projektgazda, Papp József családi gazdálkodó a Szatmári-síkságon található Porcsalma településen folytat mezőgazdasági termelő tevékenységet. Az 1997 óta fő profilját jelentő gyümölcsstermesztésre alapozva, az FVM Vidékfejlesztési Célelőirányzatából (VFC) juttatott támogatás segítségével 2002 és 2004 között hozott létre saját, kiskapacitású lekvárfőző üzemet, melyben hagyományos és kizárólag gyümölcsből készített lekvárok előállítását végzi. A beruházás megvalósításával a vállalkozás célja az volt, hogy ez által egymaga fogja át a termelés teljes vertikumát az alapanyag-előállításától a késztermék értékesítéséig, melynek eredményeként nagyobb hozzáadott értékű és magasabb nyereségtartalommal rendelkező termék vihető piacra. A bemutatott projekt jó példája annak, hogyan képes egy vidéki kisvállalkozás a tradicionális, réspiacokat betöltő, kiváló minőségű élelmiszerek részben saját alapanyag termelésre alapozott előállítására, mint ahogyan igyekszik rámutatni a hasonló jellegű tevékenységek nehézségeire és korlátaira is.

A vállalkozás bemutatása

Papp József 1997 óta főfoglalkozású östermelőként, illetve családi gazdálkodóként folytat mezőgazdasági termelő tevékenységet. Ezt megelőzően élelmiszeripari technikusként konzervgyárban, majd később a zöldség-gyümölcs kereskedelemben dolgozott, és szerzett a saját vállalkozásában is hasznosítható tapasztalatokat. Gazdaságában szántóföldi növénytermesztéssel, valamint zöldség- és gyümölcstermesztéssel foglalkozik, melyek közül napjainkra már a gyümölcstermesztés vált a fő profiljává. A gazdaság által művelt földterületek minősége lehetővé teszi a gyümölcskultúrák magas színvonalon és jó minőségben történő termesztését. A mezőgazdasági termelés sikerét alapvetően meghatározó időjárási és éghajlati adottságok szintén kedveznek a zamatos és tetszetős küllemű gyümölcsök termelésének.

Az 1990-es évek vége óta folyamatosan végrehajtott ültetvénytelepítések révén ma már 41 hektár korszerű ültetvénnyel rendelkezik, melynek faj szerinti összetételét az alábbi táblázat mutatja.

A termesztett gyümölcsfajok és területük

Megnevezés	Terület (ha)
Alma	10,0
Körte	3,0
Meggy	8,0
Cseresznye	6,0
Szilva	11,0
Köszméte	3,0

Forrás: Saját adatgyűjtés

A termesztés alapja az egész ültetvényben alkalmazott környezetkímélő, integrált technológia, melynek révén a gyümölcsök megtermelése a lehető legkevesebb vegyszer felhasználásával zajlik, így garantáltan egészségesek. A fajtaszerkezet kialakítása révén (korai, közép- és késői érésű fajták egyaránt rendelkezésre állnak) lehetővé válik a betakarítási munkák széthúzása, a piac, illetve a feldolgozó üzem folyamatos ellátása. A fajták minőségüket tekintve ipari feldolgozásra kiválóan alkalmasak, kiemelve különösen a penyigei szilvát, mely már évtizedek óta a kiváló minőségű szatmári szilvalekvár alapja.

A termeléstehnológia színvonalát jellemzi, hogy az ültetvények döntő több-

sége öntözött, ami ma már alapvető feltétele a terméshibabiztonságnak. A szükséges erő- és munkagépek, valamint az árumozgatás gépei rendelkezésre állnak, így a termesztés és a poszt harveszt (betakarítás utáni műveletek) színvonalát megeremti a minőségi termelés és árukezelés kereteit. A termékek tárolására két hűtőtárolóval rendelkezik, melyhez a saját göngyöleg is teljes mértékben biztosított.

A térség és a projekt környezetének bemutatása

A vállalkozás Szabolcs-Szatmár-Bereg megye keleti részén, a Szatmári síkságon, Porcsalma községben foglal helyet. E tájegységre jellemző, hogy a lakosság jelentős hányada mezőgazdasági termelésből él, vagy ez biztosít számára kiegészítő jövedelmet. A mezőgazdaságon belül a térség hagyományából eredően napjainkban is kiemelt szerepet játszanak a kertészeti ágazatok, melyek között az alma-, a meggy- és a szilvatermesztés különösen nagy jelentőségű. A szatmári alma, illetve szilva, és az ebből készült termékek („szatmári szilvalekvár”, „szatmári szilvapálinka”, „szatmári almapálinka”) nemcsak hazánkban, hanem külföldön is jól ismertek, és igazi hungarikumként őrzik rég megszerzett hírnevüket.

Magyarország ezen egyik legjelentősebb gyümölcsstermő vidékén a lakosság megélhetését, és lehetőségeit – éppen jelentőségénél fogva – erőteljesen meghatározzák a zöldség-gyümölcs ágazat sajátosságai és problémái. A gyümölcsstermelést ugyanis az elaprózódott birtokszerkezet, a sok kistermelő jelenléte, valamint a termelői szerveződés és integráció hiánya jellemzi, amivel szemben az egyre inkább koncentrálódó, ezáltal sokkal nagyobb gazdasági erőt képviselő kereskedelem áll. A termelés szervezetlen, a termelők többsége ugyanabban az időszakban jelenik meg termékével a piacon, az évek többségében ezzel jelentős túlkínálatot eredményezve. Mindezen sajátosságok vezetnek a piaci viszonyok kiszámíthatatlanságához és hektikus változásaihoz. A megtermelt gyümölcs meglehetősen kevés biztonsággal, évenként erősen ingadozó árak mellett értékesíthető, ami az évek többségében nem teszi lehetővé megfelelő nyereség elérését.

Porcsalma vonzáskörzetében meglehetősen kevés feldolgozó kapacitás található, és a tágabb térségben meglévő üzemek is nagyobbrészt csak az alma feldolgozására, ezen belül is az almasűrítvény gyártására specializálódtak. A környéken nagy mennyiségben megtermelt léalma azonban rendszerint rendkívül alacsony áron értékesíthető. Mindez maga után vonja, hogy a termékek étkezési piacra, azaz frisspiaci fogyasztásra történő értékesítésének a feldolgozási lehetőségek beszűkülése miatt e téren sem igazán van alternatívája.

Természetesen a meglévő feldolgozók sem termelői tulajdonban vannak, jóllehet a gyümölcsök saját feldolgozása, ezáltal nagyobb hozzáadott értékkel és nagyobb nyereségtartalommal rendelkező késztermékek formájában történő értékesí-

tése kitérés pontot jelentene a termelők egy részének. A saját – termelői tőkéből finanszírozható kis-, esetleg közepes kapacitású – feldolgozó üzemek kialakításának azonban van két nagy akadálya. Az egyik a termelők – több mint egy évtizede tartó – tőkehiánya, a másik pedig az a tény, hogy a nagyméretű, esetlegesen multinacionális jellegű feldolgozók által előállított, olcsó tömegtermékekkel kis és közepes méret mellett szinte lehetetlen felvenni a versenyt.

A projektötlet megszületése

Az előbbieken elemzett gazdasági környezetben Papp József vállalkozó olyan megoldást keresett, mellyel többé-kevésbé függetlenítheti magát a kiszámíthatatlan piaci viszonyoktól. A fejlesztési lehetőségek meghatározásához, melyekkel a jövedelmi viszonyok javítása és a piaci stabilitás megteremtése volt a cél, a következő tényezőket mérlegelte:

- a friss, étkezési piacra termelt gyümölcsök értékesítési árszínvonalának növekedésére hosszú távon sem feltétlenül lehet számítani, így nem az árnövekedéstől várható a nyereség jövőbeni növelése, a piaci pozíciók javulása,
- nem feltétlenül csak az egyébként is túlkínálattal küzdő, friss gyümölcsök piacán lehet fejlesztési lehetőségeket találni, a gyümölcsök valamilyen szintű feldolgozásával, új termékek megjelenésével is lehet sikereket elérni,
- uniós csatlakozásunkat követően erőteljesen felértékelődhet a tájtermelés szerepe, hiszen ez olyan egyedi és különleges árut adhat, mely máshol nem állítható elő,
- nagyobb árrésre tud szert tenni az a vállalkozás, amelyik a vertikum minél nagyobb szeletét tudja lefedni az alapanyag-előállításától a késztermék értékesítésig, mivel ezáltal kiiktatható a kereskedelmi láncból több közvetítő kereskedő, melyek mind igényt tartanak meghatározott nyereségre, és szűkítik a termelő által elérhető árrést,
- feldolgozás esetén a tömegtermékekkel szemben csak olyan késztermékekkel lehet fennmaradni a piacon, amelyik eddig egyáltalán nem létezett, vagy ha már létezik, akkor valamely tulajdonságában kedvezőbb a meglévő termékeknel, és ezzel eddig még ki nem elégített fogyasztói igényeket, vagy „üres” időszakokat, azaz rés piacokat talál meg.

E tényezőket figyelembe véve a vállalkozó arra a döntésre jutott, hogy a piaci réseket kielégítő, az átlagostól vagy megszokottól eltérő jellegű, feldolgozott gyümölcsstermékekkel érdemes megjelenni a piacon. Mindezt úgy kell tenni, hogy az

arculatépítés alapja, ezen keresztül a termék sikerének záloga a hagyományokon és tájjellegesen nyugvó eddigi ismertség és hírnév legyen. Ennek megfelelően hagyományos, tájjellegű élelmiszer előállítását határozta el, melynek másik markáns tulajdonságaként annak egészséges voltát fogalmazta meg.

Erre alapozva az első projektötlet pálinkafőzde létrehozása volt (pl. szatmári almapálinka gyártása), mely azonban szigorú jogi szabályozása és magas tőkeigénye miatt nehezen kivitelezhetőnek tűnt, ezért más feldolgozási formát kellett választani. Tekintettel arra, hogy a fogyasztók előtt a feldolgozott gyümölcstermékek közül – a pálinkán túlmenően – a lekvár az egyik legismertebb, a vállalkozás lekvárfőző üzem létrehozása mellett döntött, melyet egyúttal aszaló részleggel való későbbi bővítés lehetőségével kívánt létrehozni.

A vállalkozó a beruházással olyan lekvárok előállítását tűzte ki célul, melyek semmilyen mesterséges adalékot, illetve hozzáadott cukrot nem tartalmaznak, ezáltal messzemenően egészségesek, és a szatmári vidék tájjellegét magukban hordozzák. Mindezzel nem a nagy feldolgozó üzemek által gyártott, tömegtermékek tekinthető dzsemekkel, illetve lekvárokkal kívánt versenyezni a piacon (melyek gyümölcsstartalma többnyire 30% körüli), hanem a kifejezetten természetes alapú, egészséges, az eredeti gyümölcs zamatos ízét visszaadó, 100%-ban gyümölcsből készített termékeket kereső fogyasztói réteg kiszolgálását kívánta elérni.

A projekt bemutatása és megvalósításának folyamata

A projekt eredményeként a 2002-2004 közötti időszakban egy kiskapacitású, teljes gépi technológiával felszerelt lekvárfőző üzem létesült, mely részben a vállalkozás által termelt alapanyagok feldolgozását szolgálja. A teljes üzem úgy került kialakításra, hogy a gyártási folyamat minden eleme rendelkezésre álljon, tehát a nyersanyag átvétele, átmeneti vagy tartós tárolása, feldolgozásra történő előkészítése, feldolgozása, kiszerezése és csomagolása egy kézben összpontosul. A vállalkozás ily' módon az alapanyag-termeléstől a késztermék előállításáig a lekvárkészítés teljes vertikumát lefedi.

A beruházás két ütemben valósult meg, az első ütem pedig önmaga is több egységből tevődik össze, melyek a következők:

1. ütem (2002-2003. évi megvalósítással):
 - Gyümölcsfeldolgozó üzem (épület és gépi technológia)
 - Felvásárló hely (nyersanyag-előkészítő terem, göngyöleg, targonca)
 - Infrastruktúra (villany, gáz, gőz, víz, szennyvíz)
2. ütem (2003-2004. évi megvalósítással):
 - Gyümölcsfeldolgozó üzem bővítése, fejlesztése

A gyümölcsfeldolgozó üzem 150 m²-es épülete – az egyes gyártási fázisoknak megfelelően – az alábbi helyiségekből áll:

- főző helyiség;
- üveg-előkészítő;
- töltő, passzírozó;
- csomagoló és késztermék raktár;
- egyebek: labor, kazánház, öltöző, WC zuhanyzó, iroda, raktár.

Az üzem létesítésekor történt meg az alapvető technológiai gépek és berendezések beszerzése, ami 1 db háromfázisú kézi mosó, 1 db gömbvákuum, 1 db gőzfőző üst, 1 db üvegszállító pályával ellátott kézi töltőgép, 1 db passzírozó gép, 2 db pasztörkád és egyéb kiegészítő berendezések (szivattyú, köteles emelő, nagynyomású mosó, elektronikus mérleg), valamint ezeken túlmenően a felvásárolt gyümölcsök tárolására szolgáló tároló konténerek megvásárlását jelentette.

A második egységként létrehozott felvásárló hely kialakításának célja a beszállított gyümölcsnek a feldolgozás vagy a huzamosabb idejű tárolás kezdetéig való ideiglenes tárolása, valamint a feldolgozásra való előkészítése. Ennek megfelelően itt került sor a tároláshoz szükséges göngyölegek (kisládák), raklapok, valamint az anyagmozgatást végző villás targonca beszerzésére és egy, a feldolgozó épületével egy egységet képező, 120 m²-es nyersanyag-előkészítő terem megépítésére.

Tekintettel arra, hogy a beruházás telephelyén a felvásárló-hely és a feldolgozó üzem működtetéséhez szükséges infrastruktúra eddig nem állt rendelkezésre, a harmadik egység ennek létrehozását, vagyis a villamos- és gázenergia kialakítását, valamint egy gőzfejlesztő kazán beépítését szolgálta. Ezen felül szükséges volt a vízhálózat, valamint a keletkező ipari szennyvíz elvezetésének és kezelésének megoldása is.

A beruházás első ütemének megvalósítása után tartott helyzetértékelés rávilágított arra, hogy a 2003-ban újra meghirdetett pályázati források felhasználásával ésszerű az alapszinten kialakított üzem további fejlesztése. Ehhez a szükséges saját erő is rendelkezésre állt. A 2. ütemben végrehajtott beruházás a gyártási folyamat két szakaszának, mégpedig az alapanyagok előkészítésének, valamint a kifőzött lekvár csomagolásának fejlesztésére koncentrált. Az alapanyag-előkészítés egy szártépő berendezés, válogató szalag és egy ventilációs mosógép beszerzésével válhatott még inkább automatizálttá, míg a csomagolás folyamatának gépesíthetősége egy töltő-adagoló gép és egy gözvákuumzáró berendezés vásárlásával volt növelhető. Egy újabb főző üst beszerzése és termelésbe állítása – az előbbi bővítésekkel együtt – a kapacitás további 200 kg/nap mértékkel való növelését szolgálta. Mindezekon túlmenően ekkor kerültek beszerzésre bútorok és irodai berendezések, laborszerek, asztali mérlegek, valamint a gyártáshoz szükséges forgóeszközök (üveg, lapka). A

térbeton kialakítása az alapanyag fogadására és a göngyölegek átmeneti tárolására kialakítandó szabad tér burkolattal történő ellátását szolgálta.

A projekt a 2. ütem megvalósításával vált teljessé, és teremtette meg az üzemeltetés időszakára nézve a jövedelmező és minőségi lekvárkészítés tárgyi feltételeit. A teljes beruházás költségét az alábbi táblázat tartalmazza.

A feldolgozó üzem beruházási költsége

Megnevezés	Költség (ezer Ft)
Gyümölcsfeldolgozó üzem	27 568
Felvásárló hely	20 029
Infrastruktúra	18 416
Gyümölcsfeldolgozó üzem bővítése	18 714
Összesen	84 727

Forrás: Saját adatgyűjtés

A beruházás teljes költségéből mintegy 50% az épületek, építmények költsége, 40% a gépek és technológiai berendezések, 8% a forgóeszközök, göngyölegek költsége és 2% az egyéb költség. A beruházó az FVM vidékfejlesztési célleírányzatából nyert el vissza nem térítendő állami támogatást. Ennek kiegészítésére a beruházás bizonyos részeihez 25% támogatásban részesült a szintén az FVM által meghirdetett agrártámogatások keretében. Mindezek által a projekt összességében 62%-ban támogatásból, és 38%-ban saját forrásból valósult meg. Banki hitel vagy egyéb kölcsön felvételére nem került sor.

Mivel a beruházás megvalósítása annak magas költsége miatt tisztán saját forrásból teljesen lehetetlen lett volna, nagy szerepe volt a támogatási források hatékony kihasználásának és lehető legteljesebb körű igénybevitelének. Tekintettel arra, hogy a beruházás minden szakaszát magába foglaló jogcímet nem írtak ki, a beruházást több egységre bontva, a pályázatot több jogcímmel benyújtva lehetett a támogatási forrásokat megszerezni.

A beruházás megvalósításának folyamán különösebb nehézségek nem merültek fel. Pénzügyi és finanszírozhatósági problémák nem voltak, köszönhetően annak, hogy a megvalósítást előzetes gazdasági kalkulációk előzték meg. A támogatások folyósítása utófinanszírozás keretében történt, ami azt jelenti, hogy a beszerzést és építést először le kellett bonyolítani és ki kellett fizetni, mert csak a pénzügyileg rendezett számlákat lehetett benyújtani támogatás igénylése céljából. Ez azonban nagyobb fennakadásokat nem jelentett, mivel minden, 1 millió forintot meghaladó

számla, illetve számlacsomag után lehetett támogatás kifizetését kérni, a támogatás összege pedig 1-2 héten belül megérkezett a vállalkozás számlájára. Így tehát az egyes részfizetések összegét teljes egészében saját forrásból kellett megelőlegezni, jóllehet nem túl hosszú időre.

A megvalósított projekt működése

Az üzem kialakítása 2004-ben fejeződött be, így ebben az évben vehette kezdetét a gyártás. Nagyon lényeges kiemelni, hogy a lekvárfőzésnek ilyen gépesített előállítás melletti, írott technológiája nincs, ezért a működés első évét mindenképpen a kísérleti gyártásnak kellett szentelni, melyben a különböző gyümölcsfajok által megkövetelt technológiák kialakítása zajlott. Emellett elkezdődött a piaci igények felmérése és a potenciális vevők felkutatása is. Mivel a piacépítés semmiképpen nem egyéves folyamat, a terméknek a szóba jöhető vevőkkel történő megismertetése már a kísérleti gyártásból kapott termékmintákkal minél hamarabb meg kellett kezdődjön. A 2005. évben a kedvezőtlen időjárásból eredő kifejezetten gyenge gyümölcsstermés miatt szintén nem lehetett a gyártás erőteljes felfuttatását megoldani, emellett pedig még szükség volt a technológia finomítására is. A tényleges gyártás 2006-ban veszi kezdetét, és erre az évre mintegy öt tonna lekvár előállításával lehet számolni, erre a mennyiségre már biztos igény mutatkozik.

Az üzem működése a gyümölcsök éréséhez igazodóan erősen szezonális jellegű, nagyobb részét júniustól-novemberig képzelhető el gyártás, bár az alma hosszú tárolhatósága miatt ennek főzésére a későbbiekben is van lehetőség. Az üzem kapacitását jellemzi, hogy folyamatos üzem mellett szilvalekvárból mintegy 900 kg-ot, egyéb lekvárokból pedig 1 200-1 500 kg-ot lehet előállítani 24 óra alatt. A főzési idő szilvalekvár esetében 14 óra, más gyümölcsök esetében 7-8 óra. Ilyen paraméterek mellett az üzem átlagos napi kapacitásának mintegy 800-1 000 kg készterméket lehet tekinteni. Az alkalmazott technológia mellett átlagosan 4 kg gyümölcsből készül 1 kg lekvár, ami ezáltal meglehetősen magas alapanyag-költséget indukál, és ehhez jön még a folyamat elég nagy energiáigénye, mely tényezők együttesen magas önköltséget kölcsönöznek a rendkívül üzletes, egészséges és kiváló minőségű lekvároknak.

Jelenleg a működés teljes egészében családi munkaerőre alapozva megoldható, állandó foglalkoztatott felvételére pedig a későbbiekben sem kerül sor, mert teljes üzemben is ellátható a munka 2-3 fő közreműködésével, így legfeljebb egy segédmunkás alkalmi jellegű foglalkoztatására van szükség. A vállalkozás menedzselését a tulajdonos végzi, külön munkaerő felvételét erre sem tartja szükségesnek.

Az üzemben eddig alma-, szilva-, meggy- és ribizli lekvár előállítása zajlott, a jövőben a termékpalletta bővül a fekete szederrel és cseresznyével, a málna pedig

tervezett, de egyelőre nehéz technológiai kivitelezhetősége miatt (sok aprómagot tartalmaz) indítása bizonytalan.

A sikeres értékesítés szempontjából nagy szerepe van annak, hogy a fogyasztók meg tudják különböztetni a terméket a boltokban kapható többi lekvárféleségtől. Ennek eléréséhez egy márkanévet, illetve külön imázst kell a termék köré építeni. Az erre irányuló munka és az arculattervezés folyamatban van.

A jelenleg megcélzott értékesítési csatornák a kisebb élelmiszerboltok és a diszkontok, a hiper- és szupermarketekbe való beszállítás feltételei egyelőre nem adtak.

A lekvárfőzés folyamata

A gyümölcs beérkezését a feldolgozásig hosszabb-rövidebb idejű tárolás követi. Tekintettel arra, hogy a lekvárfőzés tökéletesen érett gyümölcsöket igényel, a gyorsan romló fajok (meggy, cseresznye, szilva, köszméte, ribizli, szeder) ilyen állapotban pár napnál hosszabb tárolást nem képesek elviselni. A saját termelésből származó fajok esetében ezért van nagy jelentősége a fajták olyan jellegű megválasztásának, hogy azok kisebb szakaszokban, folyamatosan, egymás után érjenek be és kerüljenek feldolgozásra. Ezen ok a felvásárlással beszerzett gyümölcsök esetében pedig a vásárlás pontos ütemezését és szervezését követeli meg. A gyümölcsök főzés előtt gondos mosáson, tisztításon mennek keresztül, amit a gőzfőző üstben történő előfőzés követ, melynek hossza fajtól függően 2-4 óra. Az előfőzött anyag a passzírozó gépbe kerül, és itt történik meg a passzírozás mellett a magvak leválasztása, így a folyamat eredménye a magtalan és továbbfőzésre alkalmas, homogén állagú alapanyag. Ezt az anyagot a gömbvákumban főzik tovább, ahol mintegy 70°C körüli hőmérsékleten kerül sor 6-8 óra alatt a lekvár besűrítésére, míg az el nem éri a 60%-os szárazanyag tartalmat. A besűrítést követően a kész lekvárt a töltőgépbe szivattyúzzák át, melynek segítségével kerül sor az üvegek megtöltésére, amit a töltőtömeg ellenőrzése (egalizálás), és az üvegek lapkával történő zárása követ. A töltést megelőzően az üvegek alapos mosáson és esetleges sérülések, repedések keresésére irányuló ellenőrzésen mennek keresztül. Mindezzel azonban a lekvárkészítésnek még nincs vége, a kicsomagolt lekvárt ugyanis pasztörkádákba helyezik, ahol a termék hőkezeléssel történő tartósítása zajlik. Mindezt az értékesítésig már csak az üvegek címkézése és raktározása követi.

Fejlesztési lehetőségek és korlátok

A jövőben az a vállalkozás célkitűzése, hogy a termék értékesíthetőségének növelése végett még tovább növeljék annak egyedi jellegét. A jelenlegi piaci isme-

reték alapján ugyanis az feltételezhető, hogy nem elegendő a termék megkülönböztetésére annak természetes és egészséges jellege, egyéb a fogyasztó által ismert és a terméken is felismerhető tulajdonságra is szükség van. Alapvetően ezt jelentené a biotermékké való átalakítás, mivel így a bioboltokban vagy az élelmiszerboltok „bio sarkaiban” elhelyezve a termék fogyasztó általi beazonosíthatósága tovább növekedne. E terméktulajdonság kialakítása azonban többéves folyamat, melynek első lépéseként az alapanyagot szolgáltató ültetvényeket kell átállítani biotermesztésre. Ez egy három éves átállási időszakot jelent, mely alatt ki kell alakítani, illetve be kell tartani a biotermesztés igen szigorú szabályait. Ezt követően ismerhető el csak az alapanyag „ellenőrzött ökológiai termesztésből származónak”. A biotermékek mellett természetesen megmaradnának a „hagyományosak” is, így kétféle terméktípus kerül forgalomba. Mindezt figyelembe véve az alapanyag biztosítása olyan módon oldható meg, hogy a biolekvárhoz szükséges gyümölcsmennyiség a saját ültetvényekből származik, míg a hagyományosat a környékbeli termelők szállítják be.

Az élelmiszerboltokon túlmenően új értékesítési csatornát is keresni kell, melyek közül már a közeljövőben realitása van a cukrászatokba való beszállításnak. E szektor várhatóan viszonylag nagy mennyiségű termék felvételére képes lesz.

A konzervgyárak által termelt lekvárokkal árban nem lehet felvenni a versenyt, ezért más fogyasztói igény kielégítésére alkalmas termék előállításával van esély piacot szerezni. Ezt alapvetően nehezíti, hogy a fogyasztói köztudatban a lekvár elsősorban a „zselésített állagú” terméket jelenti, így a más állagú és kinézetű természetes lekvár tűnhet furcsának számára. E a fogyasztói tudat megváltoztatására feltétlenül nagy marketingmunkára van szükség, de ennek idő- és költségigénye meglehetősen magas.

Az üzem működésének egyik kockázatos pontja az alapanyag-ellátás biztosítása. Mivel a gyümölcstermesztés az időjárási tényezőknek (téli és késő tavaszi fagyok, jégeső, stb.) erőteljesen kitett tevékenység, nagymértékben meghatározza a rendelkezésre álló gyümölcs mennyiségét, faj szerinti választékát és részben minőségét is az időjárás. Ennek szélsőségesen kedvezőtlen alakulása esetén egyes fajok tekintetében alapanyaghiány léphet fel, vagy az alacsony termésmennyiségek miatt csak magas áron vásárolható meg, illetve az is előfordulhat, hogy az ország távolabbi régióiból kell beszerezni jóval magasabb költségek mellett. A nagy távolságról való szállítás azonban nem elképzelhető, mivel a lekvárfőzéshez kizárólag teljesen érett gyümölcsök használhatók fel, melyek viszont a hosszabb ideig tartó szállítást nem bírják. A stabil vevői kör azonban ezekben az években is megköveteli a termékek szállítását, így a piacvesztés elkerülése céljából ezekben az években is elő kell állítani a megkívánt mennyiséget, akár még veszteség elkönyvelése mellett

is. Éppen ezért nem lehet az alapanyag-beszállítást csak és kizárólag saját termelésre vagy egy szűk termelői körre szorítani.

Amivel a termék megkülönböztethető, az lehet egy jól csengő márkanév, a termék kedvező tulajdonságainak ismerete, de mindenek előtt egy egyedi kiszereles. Ez utóbbi tekintetében valamilyen falusi és tájjelleget sugárzó külső megteremtése lenne indokolt, ami alatt a formatervezett üvegekben vagy szilkében való kiszerelest lehet érteni. Ez azonban alapvető technológiai akadályokba ütközik, hiszen a lekvárokat kifőzésük és kicsomagolásuk után pasztörözni kell, mely folyamat a cserépedényben (szilkében) való kiszerelest legfeljebb a szilvalekvárnál teszi lehetővé. A többi gyümölcs esetében csak az üveg jöhet szóba, amivel viszont nagy probléma, hogy a formatervezett üvegek a hagyományos befőttes üvegek árának tízszeresébe kerülnek. A 100%-ban gyümölcsből előállított lekvárok pedig – magas alapanyag-igényükből eredően – már így is meglehetősen drágák a piacon kapható 30% körüli gyümölcsstartalommal rendelkező „kommersz” lekvárokhoz képest, tehát a formatervezett üveg magas költsége már nem nagyon érvényesíthető az árban.

A külföldre történő értékesítés Nyugat-Európa felé nehezen megoldható, mert ott már a hasonló jellegű termékekkel telítettebb a piac, mint hazánkba. Így szóba jöhetnek a kelet-európai piacok is, ott azonban a fizetőképes kereslet hiánya okoz nehézségeket. Más kontinensekre való szállítás a viszonylagosan kis mennyiségben történő előállítás miatt lehetetlen, ennek megcélzásához jóval nagyobb áralapnak kellene rendelkezésre állnia. Mindezeket összegezve az a következtetés szűrhető le, hogy elsősorban a hazai piacon kell megtalálni a biztos értékesítés lehetőségét.

A projekt értékelése, általánosítható következtetések, javaslatok

Jelen projekt egy sikeresen megvalósított vidéki projektként értékelhető, ahol a beruházás egy jól átgondolt célkitűzés köré épül. Bemutatásával a hasonló jellegű tevékenységek néhány olyan oldala, nehézségei és előnyei is megismerhetők, melyek támpontul szolgálhatnak az illet tervezőknek. A következőkben azon néhány gondolatot kívánjuk kiemelni, melyek általános tanulságként fogalmazhatók meg.

Az ilyen projektek kivitelezéséhez feltétlenül szükséges azon képességek, készségek megléte, melyek az adminisztratív, pénzügyi és műszaki bonyolításához és szervezéséhez kapcsolódnak. Ezen túlmenően kihangsúlyozandó, hogy mindenképpen csak szilárd elhatározással és eltökéltséggel vihető végig egy projekt, bizonytalanság és kétségek között nem tanácsos belekezdeni.

A tanulmány pontosan rámutatott arra, hogy a mezőgazdasági termékek helyi feldolgozása kitörési pontot jelenthet a vidék számára. Nagyon meg kell azonban fontolni, hogy milyen termékkel és mely fogyasztói réteget megcélözva jelenünk

meg a piacon. A nagyvállalatok, multik által sokkal olcsóbban előállított tömeg-termékekkel szemben ugyanis nem lehet felvenni a versenyt, csak és kizárólag valamilyen egyedi, a piacon eddig egyáltalán nem vagy ilyen formában nem létező termékkel maradhatunk meg. Erre kiválóan megfelelnek a valamilyen tájjelleget magukon viselő és kiváló minőségű élelmiszerek. Ha azonban ezek kizárólag természetes alapanyagokból vagy kisméretű feldolgozóknak kerülnek előállításra (ami a tájtermelés alapja), várhatóan sokkal magasabb lesz az önköltségük, mint a tömegtermékeké, így az „átlagfogyasztó” nemigen fogja megvásárolni a drágább portékánkat. Mindebből következik, hogy csak egy szűk fogyasztói réteg, azaz egy piaci rés kiszolgálására alkalmas, mert nem elég a kereslet, annak fizetőképesnek is kell lennie. Összegezve a fentieket megállapítható, hogy a kisléptékű élelmiszerfeldolgozók létesítése előtt nagyon alaposan át kell gondolni a következőket:

- milyen termékkel jelenjünk meg, ami egyedi és eladható, tehát van rá kereslet,
- milyen áron tudjuk előállítani, és ez versenyképes árnak tekinthető-e a tömeg-termékekkel szemben,
- ha általában (az „átlagfogyasztó” számára) nem versenyképes a termékünk ára, akkor mely fogyasztói réteg hajlandó megfizetni, és ennek hol és hogyan adható el.

Figyelembe kell venni azt a piaci tendenciát, hogy az élelmiszer-forgalmazásból egyre nagyobb arányt hódítanak el a hiper- és szupermarketek. Különösen igaz ez a nagyvárosokra, ahol a lakosság, azaz a fogyasztók nagy része megtalálható, így a legnagyobb piacnak ezek az áruházláncok tekinthetők. Ha azonban termékünket ezeken keresztül akarjuk értékesíteni, az csak nagy tételben, megfelelő mennyiségű árualappal a hátunk mögött tehető meg, amit a kisméretű feldolgozók nem feltétlenül képesek produkálni. A projekt megvalósítása előtt tehát feltétlenül át kell gondolni az üzemünk méretét, kapacitását, mert a legnagyobb hiba amibe esni lehet, azaz, hogy a nagyáruházakhoz túl kicsik vagyunk a kisboltokhoz pedig túl nagyok.

Az ilyen beruházások magas költsége miatt erőteljesen valószínűsíthető, hogy megvalósításuk támogatások igénybevétele nélkül, kizárólag saját forrásból vagy hitelből, szinte lehetetlen. Az igénybe vehető európai uniós támogatások rendszerének bonyolultsága miatt a támogatási források feltérképezése csak és kizárólag szakmailag hozzáértő, megbízható tanácsadó-pályázatkészítő vállalkozás segítségével és aktív közreműködésével valósítható meg.

4. Gyógynövény feldolgozás Hortobágyon

Jelen esettanulmányban szereplő vállalkozás, a balmazújvárosi szék-, és telephellyel rendelkező, gyógynövény begyűjtéssel, felvásárlással és feldolgozással foglalkozó Pusztadrog Kft. megalakulásának, tevékenységének, fejlesztésének történetét mutatja be, kiemelten fókuszálva az adott vállalkozás pályázati múltjára, és annak a vidékfejlesztés témakörében elért eredményeire.

A vállalkozás bemutatása

A Pusztadrog Kft. Magyarország Észak-alföldi Régiójában, a Hajdú-Bihar megyei Balmazújváros településen működik. A település a Hortobágy közvetlen szomszédságában található, ez a földrajzi adottság adta a vállalkozás sikerességének alapját, biztosította a több száz éves hagyományt, a családi tudásbázist, rendelkezésre bocsátotta az alapanyagot.

A Pusztadrog Kft. 1992-ben kezdte meg tevékenységét. A céget családi vállalkozásként Jókai István és felesége hozta létre. A vállalkozás szakmai és gazdasági működését a tulajdonos, ügyvezető, Jókai István irányítja. A kft. gyógy- és fűszernövények (csipkebogyó, bodzavirág és -bogyó, kamillavirág, gyermekláncfű stb.) szervezett gyűjtésével, feldolgozásával foglalkozik.

Jókai István nagyszülei és szülei révén már gyermekkorában megismerhette a gyógynövények világát. Ez volt az egyik legfőbb oka annak, hogy hozzákezdett ehhez a nem egészen szokványos tevékenységhez, a gyógynövények gyűjtéséhez és feldolgozásához.

A másik ok, ami Jókai Istvánt inspirálta, az lakókörnyezetének, a hortobágyi pusztának szép és gazdag növényvilága, ahol még ma is szabadon tenyészhet sok-sok gyógyító fű.

A Pusztadrog Kft. termelésének alapja a Hortobágy természetes növényvilága. Balmazújvároson és a környező településeken is, már évek óta sokan foglalkoznak a gyógyfűvek gyűjtésével. A vadon termő növények egy része nagy telepeken, más része elszórtan található meg. Éppen ezért, a begyűjtésük sok, és igen szervezett munkát igényel. A Pusztadrog Kft. saját maga és több szerződéses felvásárló segítségével gyűjti be a különböző növényeket. A vállalkozás a felvásárlást nem csak Hajdú-Bihar megyében végzi, hanem még további öt megyében, sőt a határon túl is. A Pusztadrog Kft. által előállított termékeket elsősorban külföldi cégek (német, amerikai, angol, holland) vásárolják, de az utóbbi években az Európai Unió bővítésével kiszélesedő piac hatására, valamint a még nem EU-tag kelet-európai országok felemelkedőben lévő, igen nagy volumenben és olcsón termelő piacainak megerősödése miatt a jelenlegi értékesítés nagyobb részét teszi ki a hazai gyógy- és kozmetikaiipar, pl.: a Herbária Rt. A termékek minőségét illetően, mind hazai mind külföldi értékesítés esetén mindig nagyon magasak az elvárások. Különösen azért, mert a Pusztadrog által gyógynövényből készített termékek, biotermékek minősülnek. Ilyen minőségükben nem csak a magyar, hanem a nemzetközi szabványok által támasztott követelményeknek is megfelelnek.

A vállalkozás jelenleg egy darab telephellyel működik Balmazújvároson, ezt egészíti ki a közel 31 magyarországi településre, községre kiterjedő felvásárló hálózat, valamint a külföldi beszállítók Romániából, Bulgáriából, Szlovéniából,

Szlovákiából. A Kft. saját szántóföldi gyógy-, illetve fűszernövény termesztéssel nem foglalkozik, földterülettel nem rendelkezik. Eszközállománya 2 teher- és 1 személygépjárműből, valamint a telephelyen üzemelő szárító, vágó, roppantó, válogató, vágó, zsákoló berendezésekből áll.

A vállalkozás humán erőforrásait tekintve elmondható, hogy a vállalkozás tulajdonosa és egyben vezetője Jókai István és felesége, alkalmazásban áll egy művezető, egy csoportvezető, valamint 10 fizikai munkás. A művezető látja el a vállalkozás minőségbiztosítási feladatait is, a vállalkozás könyvelését egy szerződött könyvelő végzi.

A kiinduló állapot

A gyógynövény feldolgozással foglalkozó kft tulajdonosa, alapítója Jókai István gyermekkorában nagyszüleitől, szüleitől tanulta meg a gyógynövény gyűjtéssel, szárítással, feldolgozással kapcsolatos ismereteket, tevékenységeket. A későbbi projekt tulajdonos a rendszerváltás előtt ágazatvezetőként dolgozott a helyi TSZ-ben. A rendszerváltás után munkahelye megszűnt, ekkor alternatív megélhetési forrást keresve adódott a gyermekkorban tanult gyógynövény ismeret, valamint az ehhez társult helyi specialitás, a Hortobágy európaszerte ismert gazdag gyógynövényflórája. Jókai Úr csatlakozott azon hazai gazdasági szereplők gazdag táborához, akik a rendszerváltozást követően addigi munkahelyüket elvesztve kényszerállalkozóvá váltak, egyéni vállalkozást alapítottak. Kezdetben saját családi házának padlásán, később nagyobb intézmények padlását is kibérelve szárította a begyűjtött gyógynövényeket. Ahogyan a helyi lehetőségeket kimerítette azzal a ténnyel szembesült, hogy ahhoz hogy tevékenységét továbbfejlessze, két dologra van szükség: egy szaktudásának pontosítására, elmélyítésére, valamint a külföldi kiegyensúlyozottabb, a minőséget is megfizető nyugati piacokra való betörésre. A hazai gyógynövénytermesztéssel és feldolgozással kapcsolatos irodalom akkoriban igen szűkösnek mutatkozott, ezért Jókai Úr a szakirodalom felkutatását is külföldön kellett hogy folytassa. Elkészült termékeiből termékmintákat összeállítva Németországba utazott, ahol megkereste a német piac két legmeghatározóbb gyógynövény termék felvásárlóját, majd termékmintáival, és az általa „tárgyalóképesnek éppen nem nevezhető” német nyelvtudásával. Jókai Úr határozott fellépése és termékmintáinak ígéretes minősége meggyőzte a német felvásárlót, ezért megállapodás születhetett közöttük. A magyar fél egyöntetű minőséggel, és kiegyenlített volumenben szállított a német partnernek ezért hosszú távú együttműködés alakult ki a két fél között.

A tőkehiány, külső források, pályázati támogatások igénybevétele

Az egyre növekvő export igények ellátása érdekében folyamatos fejlesztésekre volt szükség, a vállalkozás akkori vagyoni helyzete nagyon megnehezítette banki hitel felvételét, valamint a vállalkozás alapítója és vezetője, mint a hazai vállalkozások, cégek többsége idegenkedik a pénzügyintézetektől, bankoktól történő hitelek felvételétől, azonban köztudott hogy a hazai vállalkozások túlnyomó többsége tőkehiányban szenved, a tőkehiány pedig igen gyakran súlyosbodik likviditási, forgóeszköz finanszírozási nehézségekkel. A hitelekkel való mindennemű ellenérzését félretéve a Pusztadrog Kft. vezetője ahhoz, hogy a vállalkozás termelését fokozni tudja gépvásárlási hitelt vett fel egy pénzügyintézettől és 1994-ben üzembe állított egy új gyógynövény vágó/válogató gépet. Ez a beruházás elsősorban a termelékenység javításában és az előállított termékek minőségi színvonalának és mindenekelőtt feldolgozottsági fokának emelésében játszott kiemelkedő szerepet.

Mivel a társaság folyamatosan tudta növelni kapacitását és piacait, lassanként kinőtte első telephelyét, mely kezdetben Jókai Úr és felesége családi háza volt. A Pusztadrog Kft. 1997-ben megvásárolt egy ingatlant és itt egy új gyógynövényfeldolgozó kisüzem építésébe kezdett. Az új üzem építésével a termelő kapacitását kívánta bővíteni. Az új telephelyen már új technológia telepítésére is meg van a hely. A vállalkozó új szárítókamrák üzembe állításával lényegesen növelte a szárító kapacitását, ill. töredékére csökkentette az energia költségeit.

A Jókai Úr által vezetett Pusztadrog Kft. pályázati tevékenységének kezdete egy fórumhoz köthető, amelyet a Hajdú-Bihar Megyei Vállalkozásfejlesztési Alapítvány szervezett. A Magyar Vállalkozásfejlesztési Alapítvány (MVA) az ország minden megyéjére kiterjedő irodahálózatot működtet, fő feladata a hazai kis- és középvállalkozásoknak nyújtott szolgáltatásain keresztül e társadalom-, illetve gazdaságpolitikai értelemben egyaránt kiemelkedő jelentőségű csoport fejlődésének előmozdítása. Szolgáltatásaink köre kiterjed mind az induló mikro vállalkozások, mind a gazdasági és piaci megerősödére képes kis- és középvállalkozások segítésére. Az MVA szakértői, tanácsadói a megrendezett fórumon ismertették a megjelent vállalkozókkal az aktuális pályázati forrásokat, valamint ösztönözték őket a pályázati források minél aktívabb kihasználására. Jókai Úr megfontolva vállalkozásának fejlesztési szükségleteit eldöntötte, hogy a pályázati forrásból fogja elvégezni vállalkozása szükségessé váló beruházásait.

A Pusztadrog Kft. piaci sikerei azt indokolták, hogy a termelési volument fejleszteni kell, ahhoz hogy az aktuális piaci igényeket megfelelő mennyiségű és minőségű termékkel el tudja látni. Az első lépésként a begyűjtött gyógynövény szárítását kellett szakszerűen megoldani, amelyhez szükség volt 3 darab szárító

berendezésre. A szárító berendezések „tunnel” (alagút) rendszerűek, ez a rendszer a gyógynövény feldolgozóipar legáltalánosabban használt szárító berendezése. Működési elve az, hogy a megfelelően előkészített, feldolgozott (vágott, aprított, roppantott, tisztított) gyógynövény alapanyagot szárítótálcákra helyezik, majd a szárítótálcák szállítására szolgáló kerekeken guruló kézikocsin betolják a szárító berendezés „alagútjába”. A szárító berendezés egy körülbelül 8-10 méter hosszú alagútból áll, melynek mindkét vége nyitható, benne a kézikocsik tetszőlegesen mozgathatóak. A szárító alagútban lévő légtér a gyógynövény szárítás szempontjából meghatározó paramétereit a számítógép automatikusan szabályozza, szenzorai segítségével a hőmérsékletet, a páratartalmat, az átfolyó légáramlat mennyiségét is a számítógépes szoftver szabályozza. Az e módon automatizált szárító berendezés nagymértékben megkönnyítette a gyógynövény feldolgozás folyamatát, kiküszöböli a humán forrásból származó hibákat, hatékonyabbá teszi a munkavégzést, valamint ami ebben a szakmában a legfontosabb, egyöntetű, homogén minőségi paraméterekkel rendelkező termék előállítását teszi lehetővé nagy volumenben. A szárító berendezések bekerülési költségét egy a holland kormány által nyújtott forrás, a PSO forrás biztosította.

Hollandia 1998-ban indította a *PSO Pre-Accession (Előcsatlakozási) Programot* a holland Gazdasági Minisztérium anyagi támogatásával. A program forrásokat bocsátott a kelet-európai társult országok rendelkezésére az EU-csatlakozás intézményi hátterének megteremtéséhez. A PSO Program célkitűzése az újonnan csatlakozó tagországok (Csehország, Szlovákia, Magyarország, Lengyelország, Szlovénia, stb.) intézményei, szervezeti hátterének támogatása, a tapasztalatok, legjobb gyakorlatok átadása. Pályázni komplex együttműködési programokkal, vagy kisebb projekkel lehetett. Alapvető kritérium volt hogy a projekteknél tartalmazni kell kiutazást, személyes látogatást Hollandiába, valamint képzési, oktatási tevékenységet. Egy projekt maximális támogatási összege nem haladhatta meg az 100 ezer Eurót.

Amikor Magyarország kormánya megkezdte a csatlakozási tárgyalásokat az Európai Unióval, hozzáférhetőek lettek az ún. Előcsatlakozási Alapok. Az Előcsatlakozási Alapok a csatlakozni kívánó országok gazdasági szerkezetváltását, infrastruktúrális fejlesztését, gazdasága versenyképességének fokozását, a társadalom szociális jólétének javítását voltak hivatottak szolgálni. A mezőgazdaság területén elsősorban a SAPARD program volt jelentős, azonban elérhetőek voltak további források is, például a fentebb említett holland energiatakarékosági program (PSO).

A Pusztadrog Kft. a fent említett holland PSO energiatakarékosági forrás elnyerésére nyújtott be pályázatot a Vállalkozásfejlesztési Alapítvány segítségével. A közösen kidolgozott pályázatot a nemzetközi bírálóbizottság nyertesnek nyilvánította.

nította és a támogatást odaítélte. Megépülhetett a Pusztadrog Kft. balmazújvárosi telephelyén a három „tunnel” rendszerű szárító berendezés, az azokat vezérlő számítógépes rendszerrel.

Ezt követően Jókai Úr az általa alapított és vezetett vállalkozás hazai és nemzetközi piaci pozíciójának biztosítását szerette volna javítani, ennek megfelelően az erre leginkább alkalmas marketing eszközt választotta, a Pusztadrog Kft-ről pár oldalas cégbemutató kiadványt jelentetett meg három nyelven, fotókkal illusztrálva, szakmai leírásokkal kiegészítve.

A Pusztadrog Kft. tevékenységének továbbfejlesztésében az új telephelyen egy korszerű felvásárló és feldolgozó üzem építése következett, melynek beruházási költségeihez szintén támogatást lehetett igényelni, Jókai Úr élve az adódó lehetőséggel újabb pályázat elkészítésébe kezdett.

A beruházás finanszírozásához külső forrásként lehetőség adódott támogatást igényelni VFC forrásból.

A VFC betűszó, mely a vidékfejlesztési célleírányzat kifejezések megfelelő szavainak kezdőbetűiből állnak össze. A célleírányzat egy olyan elkülönített forrás amelyet adott célra irányoznak elő, jelen esetben vidékfejlesztési célokat szolgál a 104/2001. (VI. 21.) Korm. rendelet, „A vidékfejlesztési célleírányzat felhasználásának általános szabályairól” szóló kormányrendelet által meghatározott keret, amelyet a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium (FVM) kezel (2004-től megszűnt az előírányzat).

A pályázatos rendszerű támogatást a FVM írta ki 2001-ben.

A kiírás címe: Vidékfejlesztési célleírányzat 2001-2002. évi pályázati rendszerű támogatása

A pályázók önkormányzatok, gazdasági és társadalmi szervezetek, egyéni vállalkozók, östermelők lehettek.

A pályázati nyomtatványokat tartalmazó pályázati egységcsomagot a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium honlapjáról (www.fvm.hu) lehetett letölteni, vagy nyomtatott formában be lehetett szerezni a Regionális Vidékfejlesztési Irodánál (REVI).

A pályázatos rendszerű vidékfejlesztési támogatások általános célkitűzései az alábbiak voltak:

A pályázat alapvető célkitűzése, hogy az elsősorban mezőgazdaságból élő vidéki népesség esélyegyenlőségének javítására a vidéki területeken fellelhető helyi adottságokra alapozott alternatív vagy kiegészítő jövedelemszerzési lehetőségek és az ezekhez szükséges vagy ezeket megalapozó infrastrukturális fejlesztések támogatásával hozzájáruljon a vidéki térségek jövedelemtermelő, foglalkoztatást biztosító és népességmegtartó képességének javulásához.

A vidékfejlesztési célelőirányzat támogatásainak céljai:

- olyan munka- és tudásigényes, jelentős, helyben hozzáadott értéket tartalmazó tevékenységek és termékek fejlesztése, amelyek túlmutatnak az elsődleges mezőgazdasági termelésen, speciális, minőségi piaci követelményeket elégitenek ki, és amelyek biztos, korlátozásmentes piaccal rendelkeznek,
- a fenti gazdasági fejlesztések alapjául szolgáló infrastrukturális háttér javítása,
- a vidék természeti, kulturális, építészeti és humán értékeinek megőrzésével vonzó élettér teremtése.

A vidékfejlesztési célelőirányzat rendeltetése:

A vidéki területeken élő népesség gazdasági, társadalmi, kulturális és infrastrukturális feltételekben meglévő különbségének mérséklése, a vidéki területek alkalmazkodó képességének és népességmegtartó képességének fokozása érdekében

- a) az agrárszerkezet átalakítását és a vidékfejlesztést célzó, a térségi integráción alapuló komplex fejlesztési programok kidolgozásának és megvalósításának támogatása,
- b) a vidéki területeken az alternatív és kiegészítő jövedelemforrást biztosító tevékenységek feltárása és támogatása,
- c) a sajátos ökológiai adottságokkal rendelkező térségekben összehangolt, fenntartható fejlődés feltételei kialakításának elősegítése,
- d) az épített és természeti környezet megóvása, a humán infrastruktúra fejlesztése, valamint a térség identitásának megőrzése, erősítése.

A támogatás mértéke 2001 évre 4,5 milliárd, 2002. évre 5,5 milliárd forint volt.

A támogatás formája: fejlesztési célú juttatás, vissza nem térítendő támogatás.

A pályázónak a tervezett fejlesztés költségének legalább 25%-át kitevő saját forrással kellett rendelkeznie. A támogatás mértéke az elismerhető költségek maximum 50%-a lehetett. A támogatás maximális összege 10 millió forint volt. Nem voltak támogathatók a 30 millió forintnál magasabb összköltséggel megvalósuló beruházások.

Pályázati feltételek:

Pályázat azon települések területén megvalósuló fejlesztések esetén nyújtható be, amelyek közigazgatási területén az állandó lakosok száma 2000. január 1-jén 120 fő/km² vagy annál kevesebb, vagy az állandó lakosok száma tízezer fő vagy annál kevesebb.

A támogatás szempontjából elismerhető költségek:

- a) tárgyi eszközök, immateriális javak beszerzési ára, előállítási költségei, a meglévő eszközök bővítésének, rendeltetése megváltoztatásának, átalakításának, továbbá az üzembe helyezéshez szükséges első beszerzésű készletek költségei a tárgyi eszközök költségeinek 20%-át meg nem haladó mértékéig;
- b) az ingatlanvásárlásra fordított hányad nem haladhatja meg a teljes fejlesztési ráfordítás 40%-át;
- c) a fejlesztés beindításához szükséges munkaerő betanításával kapcsolatos, képzési célú támogatásként elismerhető, egyszeri, igazolt költségek;

A pályázatok benyújtásának helye: A pályázatokat a fejlesztés megvalósulásának helye szerinti – a pályázati felhívásban megjelölt – illetékes FVM Vidékfejlesztési Programok Főosztálya Regionális Vidékfejlesztési Irodához kellett benyújtani.

A pályázati témakörök az alábbiak voltak:

I. Ökológiai alapú komplex gazdasági fejlesztési programok támogatása

II. Falusi és agroturizmus fejlesztésének támogatása

III. Hagyományos kézműipari kismesterségek támogatása

IV. Helyi jellegzetességű, tájspecifikus mezőgazdasági tevékenységek, és ezekre épülő élelmiszer-feldolgozás és értékesítés fejlesztésének támogatása

V. Nem élelmiszer célú helyi természetes alapanyagok hasznosításának, feldolgozásának és értékesítésének támogatása (takarmány kivételével)

VI. Falvak megújítását, a vidék szellemi, tárgyi örökségének védelmét és megőrzését segítő programok támogatása

VII. A vidéki infrastruktúra fejlesztésének támogatása

A támogatási rendelet 1. számú melléklete tartalmazza az egyes témakörökön belül meghatározott részletes jogcímekeket. A Pusztadrog Kft. által megvalósítani kívánt fejlesztéseket az V. számú támogatási témakörbe lehetett beilleszteni, ezen belül az alábbi *részletes támogatási jogcímekek* kerültek meghirdetésre:

„a) Mezőgazdasági termelésből származó növényi vagy állati eredetű alapanyagok, melléktermékek nem élelmiszer célú feldolgozása és értékesítése (takarmány kivételével),

b) vadon termő, nem élelmiszer célú növények termelése vagy gyűjtése, nem élelmiszer célú (kézműipar, textil, gyógyszerészet, kozmetikum, festék stb.) feldolgozása és piacra juttatása,

c) energia-előállítás célú ültetvények létrehozása, az előállított vagy gyűjtött növényi alapanyagok feldolgozása (adapter, aprító, pelletáló stb.) és hasznosítása eszközszükségletének támogatása (kivéve biodízel).”

Ezen részletes jogcímekek közül Jókai Úr a b.) lehetőséget találta a legmegfelelőbbnek, hiszen a vadon termő gyógynövények szervezett gyűjtésének, feldolgozásának fejlesztésére szeretett volna pályázni, ezért pályázatát ezen jogcíme nyújtotta be támogatás igénylése céljából.

A pályázat elkészítése előtt természetesen tisztázni kell a jogosultsági szempontokat. A pályázati feltételeknek maximálisan meg kell felelni, a támogatás igénybevételéhez arra jogosultnak kell lenni. Jelen esetben a pályázati kiírás megfogalmazza, hogy csak a feltételeknek megfelelő településeken megvalósuló fejlesztéseket támogatja, valamint a pályázó szervezetnek is meg kell felelni a feltételeknek, a gazdálkodási forma tekintetében.

Tisztában kell lenni továbbá a támogatási konstrukcióval, azzal hogy milyen költségnemeket lehet elszámolni az adott pályázat keretében, valamint mekkora a támogatási intenzitás, mekkora önerő szükséges hozzá.

Pályázatuk elkészítésében, a korábbi együttműködési tapasztalatokra alapozva segítséget kértek a Vállalkozásfejlesztési Alapítvány Hajdú-Bihar Megyei Irodájától. Az Alapítvány egyik munkatársa, tanácsadója segített kitölteni a pályázati formanyomtatványt, beszerezni a szükséges mellékleteket, összeállítani a Pusztadrog Kft pályázati csomagját.

A pályázatban egy korszerű gyógynövény felvásárló és feldolgozó telep kialakítására igényelték támogatást. Az épület elhelyezéséhez szükséges ingatlant már korábban megvette telephelyként a Kft.

A pályázatban a Kft. egy kétszintes, 182 m² alapterületű összesen 364 m² hasznosítható területű üzemépület felépítésére, valamint a telephely szilárd útburkolatának elkészítésére pályáztak összesen közel 30 millió Forint értékben.

A telepi infrastruktúra kialakítása, a szilárd útburkolat lefektetése a felvásárlással kapcsolatos tevékenységek szakszerű és hatékony elvégzését szolgálják. Megfelelő munkaterület áll rendelkezésre a felvásárlással, valamint a beszállítással kapcsolatos tevékenységek elvégzéséhez, a rakodási, logisztikai feladatok kielégítéséhez.

Az új felvásárló, feldolgozó épület rendeltetése összetett:

- földszintjén a feldolgozással kapcsolatos üzemegységek kaptak helyet,
- szárító;
- tisztító;
- osztályozó, rostáló;
- roppantó, vágó és aprító gépek;
- válogatóasztalok;
- zsákoló és csomagológépek;
- szociális helyiségek, irodák;
- a tetőtér pedig a szakszerű tárolási feladatok ellátását szolgálja, mivel a

gyógynövény begyűjtés szezonális tevékenység, a nyári időszak alatt begyűjtött és beszállított alapanyagot feldolgozatlan állapotban a tetőtérben raktározzák, hogy az őszi, téli időszakban megtörténhessen azok feldolgozása, csomagolása majd értékesítése.

A pályázat költségvetésében a kiírás követelményeinek megfelelően a teljes beruházás költségének 50%-át igényelték támogatásként, tehát a vállalkozásnak 50% önrészt kellett vállalni melynek a fele, tehát a teljes pályázati összeg 25%-a, sajátéroként jelent meg, melyet a beruházás, építkezés során lehetőség nyílt a Pusztadrog Kft. alkalmazottai által végzett kézimunka bérköltségét elszámolni sajátéroként, az önerő másik fele pedig banki hitelből került finanszírozásra.

A pályázat mellékletei:

A pályázat benyújtásakor az épület jogerős építési engedélyét szükséges csatolni, valamint a pályázó szervezet jogerős cégbírósági bejegyzését, illetve a pályázó szervezet aláírásra jogosult személyének aláírási címpéldányát.

A beruházás a terveknek megfelelően folyt, a pályázati támogatáshoz kapcsolódó pénzügyi elszámolás is probléma nélkül zajlott. Az Európai Unió által társfinanszírozott támogatások esetében az utófinanszírozás jellemző, mely azt jelenti, hogy a pályázó a projekt során felmerülő költségeit azok felmerülésekor saját forrásból ki kell tudnia elégíteni, majd ezt követően a felmerülő, a projektben elszámolható kiadásokat igazoló számlákat a pénzügyi elszámolás során az irányító hatóság jóváhagyja, majd ezt követi a támogatás kifizetése. Tehát a felmerülő költségeket először a pályázónak kell kifizetnie, majd ezt követően, utófinanszírozásban kapja meg a támogatási összeget, ez azt feltételezi, hogy a pályázónak a gyakorlatban is rendelkeznie kell likvid, könnyen mozgósítható forrásokkal.

A Pusztadrog Kft-nek a pénzügyi elszámolás során sikerült minden, a kiadásait igazoló számlát elszámolni, azok költségeire a támogatást lehívni, így a beruházás zavartalanul folyt, majd 1998-ban befejeződött, és az új feldolgozó üzem épülete 1998. tavaszán már fogadóképes állapotban várta az új szezont. Ezzel a közel 30 MFt-os beruházással a Pusztadrog Kft. megteremtette a további termelés és értékesítés tárgyi feltételeit.

Partneri kapcsolatok

A vállalkozás partneri kapcsolatai közül kiemelendő a versenytársakkal való kapcsolat. A vállalkozás beindításakor, a rendszerváltozás után gyakorlatilag a kereslet által vezérelt gyógynövény piacon a közös boldogulás, egymás támogatása, az összefogás vezérelte a versenytársak kapcsolatát. Az ekkor kialakult barátságok

azóta is fennállnak, habár azóta a barátokból azóta konkurensok lettek, azonban a hazai piac piciny, és a külföldi piac óriási mérete miatt a hazai gyógynövény feldolgozók a mai napig baráti kapcsolatban állnak.

A vállalkozás egyéb szervezetekkel való kapcsolataiban meghatározó a Magyar Vállalkozásfejlesztési Alapítvánnyal való szoros, több évre visszatekintő kapcsolat, mely megalapozta a Pusztadrog Kft. pályázati múltját.

A vállalkozás által benyújtott és elnyert pályázatok és az azokból származó támogatások elszámolása során a különböző ellenőrző hatóságokkal szintén jó kapcsolatot ápol a kft,

Értékelés

A Pusztadrog Kft. által elvégzett fejlesztések, a részben Európai Unió támogatásokból felépülő, korszerű balmazújvárosi gyógynövény begyűjtő- és feldolgozó telephely kialakítása mind Kelet-Magyarországon, mind az Európai Unió keleti részében példaértékű. Maga a kialakulás, a kiteljesedés folyamata kezdve a gyermekkorban nagyszülőktől tanult hagyományok felhasználásától, a helyben rendelkezésre álló természetes erőforrás, a gyógynövény alapanyag felhasználásáig, valamint az ezen alapokra épülő családi vállalkozás fejlődésével bezárólag igazi sikertörténetként értékelhető.

A vállalkozás által végzett pályázati tevékenység szintén sikeresnek értékelhető, mivel több, egymásra szervesen épülő pályázati támogatásból sikerült felépíteni a vállalkozás jelenlegi tevékenységét, tárgyi eszközeit. A vállalkozás kihasználta hazánk Európai Unió csatlakozása, valamint az ezt megelőző évek előcsatlakozási támogatásainak kézenfekvő lehetőségeit.

A vállalkozás vezetője, Jókai István Úr önértékelése szerint a vállalkozás sikeres, folyamatos fejlődésen ment keresztül, azonban sikeresen tudott alkalmazkodni a változó piaci feltételekhez, a rendszerváltozás utáni piaci új nyújtotta keresleti piachoz, hazánk EU csatlakozását követő piaci beszűküléshez és az ezzel járó konjunkturális mélyponthoz, a hazai piaci viszonyok megerősödéséhez. Ahhoz hogy ez így sikerült Jókai Úr szerint először is egy jó ötletre, soha nem lankadó kintásra, tettvágyra, a helyben adódó lehetőségek ésszerű kihasználására van szükség, valamint arra hogy az ember figyeljen az apró részletekre is (Jókai Úr kedvenc mondása az „Sűrű fillér, sok forint!”).

Jókai Úr pályázatai elkészítésénél az alábbi szempontokat tartja fontosnak:

- A projektötlettel csak az arra tökéletesen megfelelő pályázati kiírásra kell pályázni;
- Mindenképpen meg kell felelni a formai, tartalmi és szakmai feltételeknek;

- Ha nem mi írjuk a pályázatot, akkor bizzuk azt profikra, akár profi pályázatíró cégekre;
- A beruházás, projekt tervezése során folyamatosan egyeztetni kell az illetékes szakhatóságokkal, annak érdekében, hogy a pályázati ütemtervben vállalt határidőket tartani lehessen, illetve az utólagos működési engedélyeket zökkenőmentesen meg lehessen kapni.
- Szükséges továbbá a pályázati támogatások lehívásához a megfelelő saját-erő megléte, a VFC-s pályázatok esetében szerencsés volt, hogy a pályázó alkalmazásában álló munkavállalók bérköltségét önerőként el lehetett számolni. Egyéb esetekben az önerő meglétének igazolásához bankszámla kivonat, vagy a pályázati kiírásban meghatározott egyéb módon, például tárgyi eszköz, ingatlan megléte szükséges.
- Fontos továbbá érvényesíteni a projektek tervezése során a fenntarthatóság elvét. Az elv alkalmazása egyrészt pályázati feltétel, másrészt abban az esetben, ha a pályázati kritérium teljesítése mellett saját szempontunkból, saját céljaink elérésre is alkalmazzuk a fenntarthatóság elvét, biztosíthatjuk azt, hogy projektünk nem csak hogy megfelel a pályázati feltételeknek, de még fenntartható mivolta miatt – megfelelő üzleti terv esetén – hosszútávon, állandó gazdasági hasznot tud termelni.
- Hosszú távon egy olyan vállalkozás esetében, amelyik több pályázatot készít fontos az egyes pályázatok egymásra épülése, azok kapcsolódási pontjainak meghatározása.
- Minden pályázati rendszer elengedhetetlen része manapság az utólagos ellenőrzés, monitoring, a sikeres projektgazda szerep megtartásához szükséges az ellenőrzések sikeres elvégzése, az ellenőrző hatósággal való jó kapcsolat kialakítása.

Összegzés

A Pusztadrog Kft. gazdasági tevékenységének, az általa elért fejlesztéseknek, beruházásoknak értékelése során, a tevékenység kiterjedtségének figyelembevétele szükséges. Gondoljunk csak arra a tényre, hogy a gyógynövények begyűjtése során, adott szezonban több mint 30 hazai településen, továbbá a környező országokban is több száz, netán ezer ember kerül kapcsolatba a gyógynövény vertikummal, mitöbb kapcsolatba kerül, jövedelmet szerez. Jókai Úr elmondása szerint az általa állandóan foglalkoztatott munkásokon felül, évi mintegy 30-40 millió forint jövedelemhez jutnak azok az emberek, akik egyébként is olyan térségekben laknak, ahol egyéb jövedelemszerzési forrás nehezen található, jellemzően vidéki, mezőgazdaság által meghatározott térségek, netán természetvédelmi területek. Könnyen belátható, hogy az ilyen tevékenységek, mint a gyógynövény gyűjtés és feldolgozás pont azokon a földrajzi területeken képes alternatív jövedelem-kiegészítés biztosítására, amely területek az Európai Unió vidékfejlesztési politikájának első számú célterületei. A szociológiai szempontokat is figyelembe véve, az is nyilvánvaló, hogy a fent említett földrajzi területeken élő lakónépesség alulképzett, a társadalmi hierarchia-piramis alsó szegmensében helyezhető el, igen meghatározó az etnikai kisebbségek, valamint a nyugdíjasok, munkanélküliek aránya. A gyógynövény gyűjtés folyamatába való bekapcsolódás számukra egy alternatív lehetőség, idényjellegű munka, pár órás képzéssel elsajátítható, jövedelemkiegészítő tevékenység, csupán östermelő igazolvány szükséges hozzá és ez esetben akár adómentes jövedelemhez is juthatnak.

Tehát a vidékfejlesztési támogatási források felhasználása során a gyógynövény gyűjtés feldolgozás támogatása egy jó célterület, mivel széles társadalmi kört lehet vele elérni, és a pályázatokban elnyert támogatások – egy jól kivitelezett és meg-alapozott projekt esetében – a valóságos értéküknél nagyobb társadalmi hasznot generálhatnak.

5. Savanyító üzem Tégláson

*Jelen esettanulmány bemutatja Vilmányi János egyéni vállalkozó „Savanyító üze-
mi kapacitásbővítés Tégláson” témájú projektjét, mely részben a Földművelésügyi
és Vidékfejlesztési Minisztérium Vidékfejlesztési Célelőirányzat 2003. évi pályázati
rendszerü támogatása keretében valósult meg. A tanulmány ismerteti a gazdaság
jelenlegi tevékenységét és helyzetét, majd a projekt megvalósítása előtti állapotot,
ezt követően bemutatja a megvalósult projekt születésének körülményeit, magát a
projektet, annak jellemzőit és a kivitelezés folyamatát. Végül ismerteti a gazdálkodó
által levont következtetéseket, tapasztalatokat.*

A vállalkozás bemutatása

A vállalkozás Hajdú-Bihar megyében, Tégláson található. Tevékenységi körébe tartozik a szántóföldi zöldségtermesztés, zöldségek feldolgozása, savanyúságkészítés, illetve az előállított termékek kereskedelme.

A savanyúságkészítés ma már egyfajta szakma, melyet nem lehet csupán megtanulni, kizárólag tapasztalat alapján végezhető tevékenység, mely számos szakmai titkot rejt magában. A vállalkozás vezetőjének ugyan volt családi kötődése a tevékenység kapcsán, viszont saját vállalkozásának és a tevékenységének diverzifikálásához speciális szakmai tudás nélkül kezdett. A 15 évre visszanyúló tevékenység mára már kiforrott szakmává vált számára, elsajátítva a savanyúságkészítés minden apró fortélyát. A pályázat, pontosabban az elmúlt években elnyert pályázatok segítségével ezt a tudást egészítették ki és fejlesztették technikailag és műszakilag.

Tevékenységük újszerűségét és életképességét mi sem bizonyítja jobban, mint a folyamatos, évről évre megvalósuló növekedés, technikai- és műszaki fejlődés, tevékenység diverzifikálás, melyhez 5 megírt pályázatból 5 sikeres pályázat is segítette a vállalkozást.

A vállalkozás jelenleg 5 ha saját tulajdonú és 2 ha bérelt szántóföldön termeszt zöldséget. Az utóbbi években kizárólag káposztát termel, a többi alapanyagot – a feldolgozott savanyúságokhoz szükséges zöldségféléseket – pedig a környező termelőktől vásárolja fel. A területen a biztos termés érdekében csepegtető öntözési lehetőséget épített ki a vállalkozás.

A Hajdúhadházi föld „káposztaföld” néven is ismert, hisz ezen a területen hagyományosan káposztát termeltek az őseink. A legnevesebb magyarországi káposztatermő vidékek: a Nyírség, a Rétköz és a Hajdúság, ahol némely községben a 18. század óta jelentős termesztés folyik. Az ezen a vidéken termesztett káposzta, „*hajdúsági káposzta*” néven bekerült hazánk *Hagyományos és tájjellegű mezőgazdasági és élelmiszeripari termékeinek gyűjteményébe*, a *Hagyományok-Ízek-Régiók* gyűjteménybe. A Hagyományok-Ízek-Régiók program az európai uniós *Euroterroirs* program magyarországi megvalósítása. A kilencvenes években francia kezdeményezésre indult közösségi programnak az volt az alapvető célja, hogy az Unió minden tagállama feltérképezze és összegyűjtse saját országában – egy közösen elfogadott kritériumrendszer alapján – a hagyományos és tájjellegű élelmiszereket és mezőgazdasági termékeket. A hajdúsági káposzta kiemelkedő tulajdonsága fokozott szárazságtűrése valamint egyedi ízvilága.

Savanyúságkészítésre specializálódtak egész községek, például: Vecsés, Hajdúhadház. A kisüzemi káposztatartósításról nevezetesen a főváros környéki falvak (Vecsés, Soroksár stb.), amelyeknek intenzív káposztatermesztése másfélszáz évre nyúlik vissza, és a közeli nagy piacon alapul. A káposztát nagyban termesztő

községek hagyományosan helységről helysére szekerezve árusították káposztájukat, pl. a hajdúságiak Debrecen, Nagyvárad, Eger, Szolnok, Miskolc irányába, a rétköziek a zempléni Hegyaljára.

A hajdúhadházi termelők és feldolgozók hagyományosan termelik és feldolgozzák a térségben megtermelt zöldségeket. Ez jelenti a vállalkozás helyzeti előnyét, hiszen kizárólag a térségben megtermelt termékeket dolgozza fel, kihasználva az adott vidéki térségben fellelhető alternatív jövedelemszerzési lehetőségeket.

A feldolgozó tevékenységhez az alapanyagot egyrészt a saját termelés – kizárólag káposzta –, másrészt a környező települések termelőitől – mely két, Hajdú-Bihar, illetve Szabolcs-Szatmár-Bereg megyét érinti – felvásárolt termékek jelentik.

A vállalkozás jó kapcsolatot épített ki és tart fenn ezen termelőkkel, akikről megköveteli a minőségi vegyszermaradványoktól mentes termékek előállítását. Minden egyes termelőtől megköveteli a permetezési napló vezetését, mely a zöldségek növényvédőszeres kezelésre előírt élelmezés-egészségügyi várakozási idő letelte szempontjából érdekes. Ez persze nem csupán önérdék, hanem értékesítés szempontjából vált nélkülözhetetlenné.

A feldolgozó minden év elején tanácsokat ad a termelőknek, hogy milyen zöldségféléseket, milyen fajtákat, milyen összetételben vessenek annak megfelelően, hogy a piac milyen igényeket támaszt a feldolgozott termékeket illetően.

A kialakult kapcsolat természetesen kölcsönösen előnyös, hiszen a vállalkozás megveszi a termelőktől az összes méretkategóriába tartozó terméket. A vállalkozás szempontjából pedig stabil, megbízható termelőket jelent. Az adott szó a vállalkozás és a termelők között hagyományosan nagy jelentőséggel bír, mely a mai üzleti világban ritkaságnak számít.

A vállalkozás szempontjából nagyon fontos volt ezen termelőkkel kapcsolatosan a nyersanyag beszállítói „hálózat” stabilizálása, mely mára teljes körűvé vált, így a termelők és a feldolgozó között egyfajta biztonság alakult ki a kölcsönös szakmai és üzleti érdekek alapján. A vállalkozó nem titkolt célja a jövőre vonatkozóan az alapanyag termelők integrációba történő szervezése.

A vállalkozás a 2005. évben mintegy 300 tonna zöldséget dolgozott fel, melynek kétharmada saját termelés, a fennmaradó rész pedig felvásárolt termék. A feldolgozott termékek forgalma 2005-ben elérte az 50 millió forintot, mely jelentős emelkedést mutat az előző évek eredményeihez képest. Ez a növekedés kizárólag a megvalósult fejlesztéseknek köszönhető.

Érdemes megemlíteni, hogy a vállalkozás tevékenységének bővítéséhez és fejlesztéséhez jelentős pénzügyi segítséget nyújtottak a különböző pályázatok keretében elnyert támogatások, mely lehetőségeket különösen jól sikerült kihasználnia a vállalkozónak. Ezek között szerepeltek az alábbi pályázatok:

– Vidékfejlesztési célleírányzat 2001-2002, csomagoló üzem építése

- FVM beruházási támogatás 2001, csomagoló üzem építése
- Vidékfejlesztési céllelőirányzat 2001-2002, melléképület építése (termény-, hűtő-, géptároló)
- FVM beruházási támogatás 2002, melléképület építése (termény-, hűtő-, géptároló)
- Vidékfejlesztési céllelőirányzat 2003, savanyító üzemi kapacitásbővítés Tégláson

A savanyító üzem műszaki háttere:

- 130 m² területen előkészítő, fűszertároló, erjesztő helység, szociális helységek, illetve raktár
- 4 db erjesztő medence
- 10 db 2000 literes mobil tartály
- 10 db 4000 literes fix tartály
- 83 m²-en csomagoló, készáru raktár, göngyöleg raktár, árukiadó, a csomagoló épület felett 2. szintként további raktárkapacitás áll rendelkezésre
- félautomata vákuum-csomagoló gép
- 124 m²-en 2 különálló térben hűtőtároló
- 2 db nagy kapacitású gyalu (10 tonna/ nap kapacitással)

A 130 m²-es üzemszű volt a vállalkozás legelső beruházása, melyet 100%-ban saját erőből finanszírozott. Ez az épület már akkor megfelelt az ÁNTSZ előírásainak. Ezt követően történtek meg a mobil tartályok beszerzése, mely kapacitásbővítést jelentett. Majd a feldolgozottsági szint növelése érdekében pályázati forrásokat is igénybe véve 2001-ben történt meg a csomagoló épület építése, melyhez egy vákuum-csomagoló gépet is beszerettek. A hűtőtárolók megépítésére (2002-ben) a termékek minőségének megőrzése céljából volt szűkség, melyhez szintén támogatási forrásokat sikerűlt szerezni. Jelenleg a hűtőházban tárolják az alapanyagokat, illetve a már kész termékeket is. A legutóbbi beruházás (10 db 4000 literes fix tartály) szintén kapacitásbővítés céljából valósult meg.

A vállalkozás által előállított termékek

- biológiaiilag erjesztett savanyú káposzta
- csemege illetve kovászos uborka
- káposztával töltött uborka
- csípős és normál vegyes-vágott
- fehér illetve piros töltött TV-paprika
- savanyú káposztával töltött almapaprika
- fehér illetve vörös friss káposztával töltött almapaprika

- savanyú káposztával töltött cseresznyepaprika
- narancssal ízesített cékla
- alma paprika
- pepperoni paprika
- cseresznyepaprika (csípős)
- kisdinnye (kétféle méretben: kicsi és nagy)
- karfiol
- zöld paradicsom
- fejes illetve apró káposzta

A termékek kiszérése az alábbiak szerint történik:

- 0,5 kg-os vákuumtasakokban (kiskereskedelmi kiszérés)
- 1 kg-os egyszer használatos műanyag vödör (ennek háttere jelenleg épül ki)
- 18 kg-os műanyag vödör
- 60, 120, illetve 220 literes hordó lédig savanyúsághoz (kimérős)

A vállalkozás által előállított termékek piacának bemutatása

A vállalkozás termékeinek egy részét (mintegy negyedét) nagykereskedőkön keresztül Szlovákiában, a többi terméket pedig hazánkban értékesíti. A belföldi piacon beszállítói viszonyban áll a Zsáka ÁFÉSZ-szel (20 bolt ellátása), Kerekes Kft-vel (526 bolt ellátása), illetve több (mintegy 50 egység) kisebb kereskedelmi egységgel. A vevők közé tartozik még a Debreceni Húsipar Rt. – mely mintegy 51 Tesco áruházat terít a tovább-feldolgozott töltött káposztával –, ezen kívül iskolák, óvodák és egyéb önkormányzatok által (Hajdúhadház, Hajdúböszörmény, Téglás) üzemeltetett konyhák. A Közelmúltban beszállítói szerződést írtak alá a Tiszacsír Kft-vel, mely 5 éven belül mintegy 100 db 900 m²-es üzlethelységet épít fel az országban, illetve ezen a piaci csatornán keresztül egyenes út vezet a vállalkozás számára a keleti piacok irányába is.

A vevők közül kiemelkedő szerepet képviselnek a Cora áruházak. Az országban jelenleg lévő 7 Cora áruházból 4-be szállítanak savanyúságot különböző feldolgozók, ebből a vállalkozás 3-ba első számú beszállítóként van jelen. Ez a Debreceni, Szolnoki, illetve a Miskolci Cora.

Első lépésként a Debreceni Cora-ba sikerült bejutnia a vállalkozásnak termékeivel, melynek lehetősége adott volt, hiszen a Cora nem központilag bonyolította a beszerzéseket, hanem az adott régió belül maguknak szervezhették a beszállítót. A vállalkozás első körben történő visszautasítása után megkapta a beszállításra vonatkozó engedélyeket.

A Szolnokon megépült Cora áruházba már a Vilmányi-féle terméket ajánlották. A miskolci nagybani piacokon hagyományosan a Hajdúhadházi savanyúságot árulták. Ennek megfelelően a miskolci Cora megnyitása után egyenes út vezetett a bekerüléshez.

Mindegyik Cora áruházban saját pulttal rendelkezik a vállalkozás, ahol közvetlen kapcsolatot tart a fogyasztókkal, folyamatosan ellenőrzi a minőséget, illetve felügyeli a forgalmat. Ezeket a pultokat a közelmúltban felújították, új design-t kaptak.

A termékek piaci megjelenéséhez hozzátartozik a saját márkanév feltüntetése a csomagoláson: Vilmányi féle savanyúság. A termékeket az egyedi íz-világ, fogyasztói ajánlások, és az eddigi teljes körű értékesíthetőségi lehetőségek miatt nem kellett külön reklámozni. A jövőben az áruházi beszállítói szerződések alapján a termékek reklámozása az időszaki kiadványokban fog megtörténni évente 4-6 alkalommal.

Szervezeti felépítés

Vilmányi János, egyéni vállalkozóként végzi a szántóföldi zöldségtermelést és feldolgozást. A tevékenységéhez 2 alkalmazottat foglalkoztat, melyre a tevékenység diverzifikálódása miatt van szükség. A vállalkozó egyben tulajdonosa a családi körben alapított Vilmányi 3000 Kft-nek, mely kizárólag a kereskedelmi tevékenységet látja el. Ez utóbbinak létrehozására elsősorban a piacon való határozottabb megjelenés érdekében volt szükség. Ennek a vállalkozásnak a vezetését egy személyben Vilmányiné Szabó Mária látja el. Továbbá a szolnoki és a miskolci Cora áruházakban a pultoknál történő értékesítési feladatok ellátására 1-1 eladót alkalmaznak.

A vezetők végzettségét tekintve: Vilmányi János középszintű élelmiszeripari szakképesítéssel, Vilmányiné Szabó Mária pedig középszintű kereskedelmi és pénzügyi szakképesítéssel rendelkezik.

A kiinduló állapot bemutatása

A vállalkozás ezen beruházásával kizárólag kapacitásbővítést hajtott végre, mely nem változtatta meg a tevékenységét, csupán annak termelési volumenét. A tevékenység mennyiségi jellemzőinek összefoglalását a beruházás megvalósítása előtt, illetve után az alábbi táblázat szemlélteti.

Az előállított termék (termékek) mennyisége a fejlesztés megvalósítása	
előtt	után
60 tonna savanyúság	80 tonna savanyúság
190 tonna savanyú káposzta	260 tonna savanyú káposzta

Forrás: Saját adatgyűjtés

Erőforrások

A beruházás megvalósítása előtt az üzem 314 m² területet foglalt el, mely 3 fő részből állt: a savanyító és csomagoló üzemrészek, illetve az akkor még építés alatt álló melléképület (termény-, hűtő-, géptároló). A teljes üzem már ekkor rendelkezett HACCP minősítéssel. Az akkori termelőkapacitás mintegy évente 250 tonna savanyított termék előállítására volt alkalmas. Ez 190 tonna tejsavas erjesztéssel készített savanyú káposztát, és mintegy 60 tonna hőkezelés nélkül előállított savanyított termékek jelentett. Az akkori feldolgozási folyamat során a termékek savanyítás után 0,5 kg-os kiszerelésben (kiskereskedelmi értékesítés), illetve 120 és 200 literes hordókban (konzervüzemi megrendelések) kerültek értékesítésre. A szállítást utánfutóval, illetve ponyvás IFA szerelvényvel oldotta meg a vállalkozás saját kivitelezésben.

A megvalósult projekt születésének leírása

A fejlesztés szükségességének indoklása

A fejlesztéssel teljessé vált a vállalkozás zökkenőmentes működtetése. Megoldott a nyersanyagok tárolása, illetve a késztermékek kiszállítás előtti elhelyezése is. A nyersanyagok tárolása és a savanyításra történő előkészítése az EU előírásainak megfelelően történhet. A feldolgozásra már zárt láncban kerül sor. A nyersanyag nem hagyja el az épületet, előkészítés után egyenesen a savanyító kádakba kerül. A kész savanyúság a csomagoló teremben kerül át, ahonnan a csomagolt termék a készáru raktárba, illetve a hűtőtárolóba jut, ahol elszállításig tárolják a termékeket. Ezáltal a termékek minősége hosszútávra biztosítottá válik. A beruházás alkalmával beszerzésre került 10 db PP savanyító kád olyan mértékű kapacitásbővítést jelent, mellyel a rendszertelen (elsősorban a szlovák piac miatt) nagyobb mennyiségű megrendeléseket is zökkenőmentesen biztosítani lehet.

Hogy mégis mi volt a fejlesztés indoka? Ez egy több lépcsős folyamat eredménye, hiszen ez a beruházás a vállalkozás életében csupán egy állomás volt, me-

lyet számos hasonló fejlesztés előzött már meg, illetve fog követni a jövőben is. A fejlesztés legfőbb indokának megfogalmazása érdekében vissza kell tekintenünk a múltba. Mintegy 15 évvel ezelőtt a vállalkozó átvette a szülők által hagyományosan végzett tevékenységet. Ehhez hozzájárult a mezőgazdaság alacsony jövedelmezősége, a vidéki településeken általánosan tapasztalható munkanélküliség, a beszűkült jövedelemszerzési lehetőségek, melynek következtében a vállalkozónak nem volt más választása. Vilmányi Úr szavaival élve: „Nem volt más alternatív megélhetési lehetőség ...”

Az addig jól bevált tevékenységben a problémák a '90-es évek végén kezdődtek, mikor is a különböző előírásoknak való megfelelés miatt számos változtatást, sok esetben nagyobb értékű beruházást kellett végrehajtania a vállalkozásnak, melynek finanszírozása akkor kizárólag saját forrásból és hitelből valósulhatott meg. A vállalkozó állítása szerint az akkori jövedelmi helyzettel, mely összefüggésben állt az akkori technológiával, az előállított termékekkel, nem tudták volna törleszteni a hiteleket. Mivel nem akarta feladni a vállalkozását és nem akart munkanélkülivé válni, így alternatív megoldásokat kellett keresnie. Ez a megoldás pedig nem volt más, mint hogy műszakilag felfejleszti a vállalkozást, megteremti a lehetőségét a termékek diverzifikálásának – az ő megfogalmazása szerint: „a több lábbon állásnak” –, illetve a hűtéssel és csomagolással teljessé teszi a feldolgozási folyamatot. Ehhez a fejlesztéshez (fejlesztésekhez) már pályázati források is rendelkezésre álltak, melyekkel a jelenlegi helyzetet is látva elmondható, hogy sikeresen gazdálkodott a vállalkozás.

A vállalkozó szavaival élve: „Ezen elgondolásomat akkor sokan, köztük a versenytársak is értelmetlennek látták, de én és feleségem tudtuk mit akarunk elérni, és hittünk magunkban, ezért belevágtunk...”

A megvalósult projekt jellege, jellemzői

Pályázati kiírás, feltételek

A kiírt Vidékfejlesztési célelőirányzat pályázat alapvető célkitűzése volt, hogy az elsősorban mezőgazdaságból élő vidéki népesség esélyegyenlőségének javítására a vidéki területeken fellelhető helyi adottságokra alapozott alternatív vagy kiegészítő jövedelemszerzési lehetőségek, és az ezekhez szükséges vagy ezeket megalapozó infrastrukturális fejlesztések támogatásával hozzájáruljon a vidéki térségek jövedelemtermelő, foglalkoztatást biztosító és népességmegtartó képességének javulásához.

A vidékfejlesztési célelőirányzat pályázatos rendszerű támogatásainak céljai:

– olyan munka- és tudásigényes, jelentős, helyben hozzáadott értéket tar-

- talmazó tevékenységek és termékek fejlesztése, amelyek túlmutatnak az elsődleges mezőgazdasági termelésen, speciális, minőségi piaci követelményeket elégitenek ki és biztos, korlátozásmentes piaccal rendelkeznek,
- a fenti gazdasági fejlesztések alapjául szolgáló infrastrukturális háttér javítása,
 - a vidék természeti, kulturális, építészeti és humán értékeinek megőrzésével vonzó élettér teremtése.

A támogatás fejlesztési célú juttatás volt. Formája: vissza nem térítendő támogatás. A pályázati rendszerben támogatható fejlesztésekhez egyéb forrásokból is lehetett támogatást igényelni, ahogy az a vállalkozó esetében is történt.

A „Helyi jellegzetességű, táj-specifikus mezőgazdasági tevékenységek, és az ezekre épülő élelmiszer-feldolgozás és értékesítés fejlesztésének támogatása” című jogcím általános célja a következő volt. A vidéki népesség helyben tartása érdekében alternatív és/vagy kiegészítő jövedelemszerzési lehetőségként az Európai Unió minőségi elvárásait figyelembe vevő, helyi, speciális élelmiszerkészítési technikák és jellegzetes termékek előállításának, feldolgozásának, értékesítésének támogatása, valamint a minőségi, egyedi, jelentős hozzáadott értékekkel rendelkező és nagy élőmunka igényű végtermékek piacra jutásának segítése, a termékpályák fejlesztése által a termelők piaci pozíciójának javítása.

Helyi speciális terméknek tekinthető az az előállított termék, melynek alapanyaga döntő részben a fejlesztés helyétől 50 km-nél nem távolabbi területről származik és/vagy az előállítás, feldolgozás, megjelenés módja az adott tájegységhez kötődő sajátossággal rendelkezik.

Részletes pályázati jogcímek közül a „Helyi jellegzetességű, táj-specifikus élelmiszer-termékek fejlesztése” című jogcímre pályázatot nyújthattak be:

- a) belföldi állandó lakhellyel rendelkező őstermelők, egyéni vállalkozók
- b) olyan belföldi székhelyű, mikro- vagy kisvállalkozások, gazdálkodó szervezetek és integrációik, amelyeknek éves nettó árbevétele nem haladja meg a 400 millió forintot,
- c) vagy ezek integrációi.

Támogatást lehetett igénybe venni:

- a) nagy élőmunka igényű, helyi speciális élelmiszer alapanyagok termeléséhez és feldolgozásához,
- b) vadon termő élelmiszer alapanyagok feldolgozásához, helyi speciális élelmiszer-termékek előállításához, továbbá
- c) helyi speciális élelmiszer termékek minőségének, feldolgozottsági szintjének fejlesztéséhez.

A támogatás szempontjából elismerhető költségek:

- a) alapanyag előállításával kapcsolatos költségek a fejlesztés elismerhető összköltségének maximum 15%-áig,
- b) termőföld és ingatlan vásárlása a támogatási összeg maximum 20%-áig, amely nem haladhatja meg a fejlesztés összköltségének 40%-át,
- c) építmények felújításának, átalakításának és újak létesítésének építési költségei, technológiai gépek, berendezések, eszközök beszerzése,
- d) tervezés, a fejlesztés beindításához szükséges egyszerű képzés, szakértői díjak, valamint a termék kereskedelmi forgalomba hozatalához szükséges, jogszabályban előírt vizsgálat, minősítési eljárás költségei a fejlesztés elismerhető összköltségének maximum 15%-áig,
- e) első beszerzésű tartós készlet a tárgyi eszközök összköltségének maximum 20%-áig,
- f) a termék(ek) értékesítéséhez, piacra jutásához (marketing) kötődő költségek az elismerhető összköltség maximum 15%-áig.

A támogatás mértéke az elismerhető költségek maximum 50%-a lehetett. A támogatás maximális összege 10 millió forint volt. Nem voltak támogathatók a 30 millió forintnál magasabb összköltséggel megvalósuló beruházások.

A támogatás további feltételei között szerepelt:

- a) az élelmiszerek előállításának és forgalmazásának élelmiszer-higiéniai feltételeiről szóló 17/1999. (II. 10.) FVM-EüM együttes rendelet, valamint a vendéglátás és közétkeztetés keretében történő élelmiszer-előállítás és forgalmazás feltételeiről szóló 80/1999. (XII. 28.) GM-EüM-FVM együttes rendelet előírásainak való megfelelés,
- b) a természetvédelmi oltalom alatt álló területek esetében az illetékes természetvédelmi hatóság hozzájárulása a tevékenység folytatásához,
- c) biotermék előállításához a minősítő szervezettel megkötött ellenőrzési szerződés.

A fejlesztés műszaki tartalmának leírása

A beruházás során 10 db nagy méretű PP savanyító kád került beszerzésre, melyek OÉTI engedélyes PP lemezből készültek. A tartályok szögletes, speciális kiképzésűek, ezért szükséges vastag lemezek, illetve merevítések alkalmazása is. A tartályok összterfogatá 40.000 liter.

A projekt keretében megvalósított beruházás szorosan kapcsolódott és szerves részét képezte a már előző évek fejlesztési tevékenységeinek, beruházásainak, azaz

illeszkedett a már működő csomagoló- és savanyító üzemhez. Ezzel a jelenlegi piaci szükségletet, melyek szerződéssel biztosítottak, ki fogja tudni elégíteni a vállalkozás. A 2001. és 2002. évi támogatásokkal kialakított savanyító üzem teljessé vált, így a vállalkozás zökkenőmentes folytatása biztosított. A piaci igényeket magas színvonalon kielégítő savanyúságot ennek megfelelően az EU előírásainak is teljes mértékben megfelelő kádakban tudják előállítani. A feldolgozás zárt láncban folyik, így a minőség folyamatosan magas színvonalon tartható. Az üzem kapacitása teljes mértékben kihasználható és biztosított a folyamatos termelés. Továbbá a termelés során előállított mintegy 340 tonna savanyúság piaca biztosított az elkövetkezendő évek viszonylatában.

A településen és környékén mintegy 20 savanyító vállalkozás működik különböző színvonalon. Az elmúlt évek fejlesztési tevékenységének köszönhetően a vállalkozás a környék legnagyobb és legerősebb vállalkozásává vált, mely csomagolásra is alkalmas géppel rendelkezik. Ennek következtében a konkurenciával is kialakult egyfajta szakmai kapcsolat a termékek bércsomagolását illetve azok kereskedelmi csatornába történő közvetítésének tekintetében.

A savanyított termékek piacán csak azok a termelők maradhatnak meg, melyek rendelkeznek megfelelő piaci referenciával, és a termelés folytatásához szükséges ellenőrzött és minden tekintetben megfelelő üzemet működtetnek.

A jövőben a csomagolás minősége és a termékek területi ismertsége, az eddig elnyert beszállítói viszonyok, illetve a piaci pozíció további erősítése érdekében szándékában áll a vállalkozásnak különböző élelmiszeripari vásárokon és kiállításokon saját egyedi márkanévvel és logóval ellátott termékekkel megjelenni.

A vállalkozás által előállított termékféleségek a Hagyományok – Ízek – Régiók jegyzékében is szerepelnek, amely tartalmazza a hajdúsági káposztát és annak feldolgozási lehetőségeit, a csalamádét és a töltött savanyított paprikát is.

A Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzat által alapított Hajdú-Bihar Megyei Termék Társaság 2005. novemberében a „Hajdú-Bihar Megyei Minőségi Termék” címet adományozta Vilmányi János savanyított káposzta nevű termékeinek. Ennek értelmében ezeken a termékeken megjelenik a „Hajdú-Bihar Megyei Minőségi Termék” védjegy.

A vállalkozás nem titkolt célja a Kiváló Magyar Termékek tanúsítvány megszerzése és a Földrajzi Árujelzők Jegyzékébe való bekerülés.

A pályázat körülményei

A pályázato(ka)t ugyan nem profi pályázatiírókkal készítette a vállalkozás, viszont szakmailag felkészült személy segítette munkáját, akivel a mai napig szoros kapcsolatot tart fenn.

A projekt menedzseri feladatokat a vállalkozó felesége, Vilmányiné Szabó Mária látta el, melyben nagy segítségére voltak a közelmúltban szerzett pénzügyi ismeretek.

Eddig is sok segítséget kaptak és kapnak is a személyes kapcsolatok és a lakóhelyből eredő ismeretség révén.

A megvalósítás folyamata, megtett lépések

Az ellenőrző hatóság – REVI, FVM, APEH, Magyar Államkincstár – munkatársaival jó kapcsolatot alakított ki a vállalkozás. A partneri kapcsolatot egyfajta rugalmasság, kölcsönös segítőkészség jellemezte. A beruházás kivitelezésével kapcsolatosan nem merült fel különösebb probléma. A pályázatban vállaltakat 100%-ban teljesíteni tudta a vállalkozás.

Értékelés – tapasztalatok

A vállalkozó örömmel számolt be a jelenlegi helyzetről, illetve a jövőben kínálgató lehetőségekről. Ismét a szavait használva: „Most térül meg az a sok munka és pénz, amit eddig befektettünk...” Ezt támasztja alá az a tény, hogy mára már a vállalkozás műszaki-, technológiai háttere nemcsak a hazai, hanem az EU-s előírásoknak is magas színvonalon megfelel, rendelkeznek HACCP minősítéssel. Továbbá majd 20-féle speciális íz világgal rendelkező terméket állítanak elő, melynek piaci megjelenése (csomagolás, márkanév) is minden tekintetben kiemelendő, ehhez társul a mára már kialakult stabil piac, mellyel szemben hatékonyan, megfelelő piaci erővel képes fellépni. A közeljövőben a vállalkozás termékei a Cora áruház katalógusában, mint „Magyar termék” fognak megjelenni, mely óriási marketing erővel bírva lehetőséget teremt a piacok bővítésére, a nemzetközi piacokon való nagyobb mértékű megjelenésre.

A vállalkozó elmondása szerint mára már nem neki kell a piacokat keresni, hanem fordítva a piac keresi meg őket, mely kizárólag az eddig kialakított piaci kapcsolatoknak, továbbá a fogyasztói igényeket minden tekintetben kielégítő, megfelelő piaci megjelenésű termékeknek köszönhető.

A vállalkozó szerint 100%-ig megérte véghezvinni az elgondolásokat. Ma sem tenné másként, még akkor sem, ha nem tudott volna pályázati forrásokhoz jutni, ebben az esetben akár hitelt is igénybe vettek volna a fejlesztés kivitelezéséhez.

Összefoglalás

A fejlesztések megvalósításának szempontjából kiemelendő és pozitív érényként említendő a vállalkozó önbizalma, mely nélkülözhetetlen bármely fejlesztés, újítás kivitelezéséhez.

Véleményem szerint az esettanulmányban bemutatott projekt a hasonló, hátrányosabb helyzetű területeken élő vidéki emberek számára követendő példának számíthat, olyan tekintetben, hogy a helyi adottságoknak megfelelő, hagyományos, vagy sok esetben feledésbe merült tevékenységek, illetve a megtermelt termékek hozzáadott értékének növelése érdekében szükséges feldolgozási folyamatok alternatív jövedelemszerzési lehetőségeket teremthetnek a lakosság számára. Mindez hozzájárulna a vidéki települések lakosságmegtartó képességének növeléséhez, a munkanélküliségi gondok enyhítéséhez, illetve a vidéki mezőgazdasági vállalkozások jövedelmi helyzetének javításához, ezeken keresztül pedig a vidéki térségek versenyképességének javításához.

6. Pihenés, üdülés Tivadarban

Jelen esettanulmányban Tivadar községben megépült vendégházat mutatunk be, amely a Tisza folyó által nyújtott turisztikai vonzerőre épül, valamint a tiszai turisztikai potenciált szervesen egészíti ki.

Tivadar község bemutatása

Tivadar község Szabolcs-Szatmár-Bereg megye keleti részén elhelyezkedő 224 fő állandó lakosú kis település. A község a Beregi-síkságon, a Felső-Tisza mellett fekszik. A település a megyeszékhely Nyíregyháza városától 80 km-re, Fehérgyarmat várostól 10 km-re helyezkedik el. A település megközelíthető közúton: az M3-as autópályán Polgárig, onnan tovább a 36-oson Nyíregyházáig, majd a 41-esen Gergelyugornyáig, onnan délkeleti irányban Gulács után 6,3 km; vagy Mátészalka felől Fehérgyarmat érintésével keresztül a Tiszán.

A település vasútállomással nem rendelkezik a távolsági közlekedést autóbuszok biztosítják. A község ennek ellenére fontos közlekedési csomópont, mert a Tisza folyón történő átjutást a település belterületén lévő közúti híd biztosítja. A híd nem csak Tivadar és Kisar községet kapcsolja össze, hanem a szatmári és a beregi tájegységet is, melynek egyetlen állandó átkelőhelye.

A Tisza-híd jobb parti hídfőjénél megbúvó település már a középkorban fontos átkelőhelynek számított Bereg és Szatmár vármegyék között, a közeli Fehérgyarmat felé vezető országút mellett. A feltételezések szerint a falu névadója a XIII. század utolsó évtizedeiben élt Gulácsy nemzetségbeli Teodor volt. Az 1333-as pápai tizedjegyzékben a nevét Dyodor és Thihedor alakban írták, és kivételes parókiával bíró helyként említették. A XIV. század elején a Gulácsiak birtoka volt. Tivadarnak és Gulácsnak egyazon sors jutott osztályrészül a történelem folyamán, hiszen szinte ugyanazok birtokolták. 1566-ban az erre átvonult tatárok a falut lerombolták. Gyakran pusztította áradásaival a Tisza is, melynek a XVIII. században „egészséges vizét bizton ihatta ember, állat”.

A kis község az alapvető intézményhálózattal (orvosi rendelő, gondozási központ, művelődési ház, teleház, falugondnoki szolgálat.) rendelkezik. A település jelentős ipari üzemmel nem rendelkezik. Az évszázadok során a község mezőgazdasági jellegű település volt, de az utóbbi 10-12 évben a gazdasági szerkezet jelentős átalakuláson ment keresztül, mert az itt élő családok jelentős része már nem a mezőgazdasági termelésből él, hanem a falusi turizmusból, egyre több család foglalkozik magánszálláshelyek kiadásával.

A település 1797-ben felszentelt temploma, millenniumi emlékoszlopa, az 1949-es tiszai jeges árvíznek emléket állító emlékműve, Tisza-parti sétánya, látványos időtöltést biztosít a településre látogatóknak. A község kiemelkedő muzeális jelentőségű nevezetességgel nem rendelkezik, de természeti adottságai révén kiváló üdülő és pihenő övezet. A beregi táj jellegzetessége ötvöződik a természeti környezet érintetlenségével. A környezet szennyezés itt még nem érintette a közvetlen környezetet. A Beregi táj szépsége, érintetlensége mellett kiemelkedő jelentőségű a

településen élő emberek vendégszeretete, akik szálláshelyekkel, turisztikai, gasztronómiai programokkal várják a községbe érkező turistákat.

A község belterületén elhelyezkedő üdülő övezet, ligetes part, szorosan kapcsolódik a Tiszából kiemelkedő hatalmas homokpadhoz. A ligetes part várja az érintetlen környezetben kempingezni, sátorozni vágyó turistákat, akik a kiváló tisztaságú folyóban hódolhatnak a fürdőzésnek, sportolásnak, és a horgászatnak. A folyó e szakaszán még megtalálhatóak azok az őshonos halak, melyek nem fordulnak elő más vizekben csak a Tiszában, és a cián szennyezés miatt már csak a folyó e szakaszán (Pl.: Kecsege, gébek, stb.).

Az üdülő övezetben található a Tisza folyó felső szakaszának egyetlen kijelölt, hatóságilag engedélyezett szabad strandja, mely megteremt a biztonságos fürdőzés lehetőségeit a gyermekek és a felnőttek számára egyaránt. A folyó vízminősége kiváló. Hideg vízű szabadstrandja, selymes, tengerpartot idéző homokja felejthetetlen élményt nyújt a kikapcsolódni vágyó turistáknak. A településen 4 étterem, 2 kemping, 2 vegyes üzlet várja a pihenni és szórakozni vágyó turistákat.

Szoboszlai család vendégháza

A pihenésre és kikapcsolódásra vágyó családoknak, baráti társaságoknak ideális hely a Tivadar központjában fekvő hangulatos Vendégház. A falu fő utcáján haladva akaratlanul is észreveszi, az arra járó turista, az egy egyik kanyar végében a vendégház fából készült névtábláját, amelynek népi motívumai a házigazda keze munkáját dicséri. A ház 10 fő befogadására képes 3 szobában. A nagyobbik 4 ágyas szoba téliesített, ezért a nyári szezonon kívül is lehetőség van vendégek fogadására. A másik két szoba csak nyáron tud vendégeket fogadni, kialakítása különleges mert a két helység elrendezésében egymásnak tükörképe. A felújított parasztházhoz nyitott nyárikonyha és impozáns udvar tartozik, ahol szabadtűzön való főzésre is lehetőség nyílik. A ház terasza óriási, mely kiváló lehetőséget nyújt nagyobb társaságok megvendéglésére, még esősebb időben is.

A tágas udvar számos sportolásra ad lehetőséget, többek között pingpong, röplabda, tollaslabda és futball. A kisgyermeket hinta és homokozó várja. Az újdonságok között szerepel a csocsóasztal, mely kicsik és nagyobbak kedvenc időtöltése a nyári napokon.

A vendéglátó Szoboszlai család vállalja továbbá kenu, gyalogos és kerékpártúrák szervezését is, hogy vendégeik megismerjék és megszeressék a Felső-Tisza vidék természetes szépségét és élővilágát. A Tisza közelsége miatt lehetőség adódik horgászatra is, mely szintén segít közelebb kerülni a természethez.

A házigazda vendégeit feledhetetlen szatmári szilvapálinkával, és igény szerint tájjellegű ételekkel is kínálja.

A Szoboszlai család tevékenységét családi keretek között végzi, tehát a családfő irányítja a vendéglátással kapcsolatos teendőket, a többi családtag (persze a családfő is) aktívan részt vesznek a munkákban. Ilyen munkák egy vendégházban a ház takarítása, a vendégek távozása után és az ágyneműk cseréje, mosása. A vendéglátók igyekeznek a vendégek igényeit minél szélesebb körűen kielégíteni. A vendégekkel foglalkozni kell, a család elmondása szerint, szinte minden vendégükkel baráti kapcsolatot alakítottak ki a nyaralás során. Ezen okból sokan többször is visszajönnek, hogy élvezzék a gondtalan kikapcsolódást, ismerősök körében.

A kezdetek

A családban a vendéglátás tradíciónak számított. Kezdetben a nagymama kezdte el megvendégelni nyaranként a rokonokat, ismerősöket, később a családfőnek támadt az ötlete, hogy ebből pénzt is lehetne csinálni.

A vendégházat 1976-ban vásárolta meg a család. A faluban több embernek is szemet szűrt a jó helyen lévő parasztház, azonban a tulajdoni viszonyai igen zűrészek voltak, ugyanis a háznak legalább tizenkét tulajdonosa volt egy örökösödési per folytán. Az örökösök, mivel távol voltak a településtől és nem tulajdonítottak nagy jelentőséget egy parasztháznak, eladásra kínálták. Ekkor már többen meg akarták szerezni a házat a faluból, de senki sem akarta kibogozni a szálakat a tulajdoni viszonyokból adódóan. Ekkor támadt az ötlete a Szoboszlai családnak, hogy ők bizony megkeresik az összes örököst és megvásárolják tőlük a szegény romos parasztházat, amely szinte szemközt helyezkedik el a család lakóházától. A családfő beszámolója szerint, a ház megvásárlása eltartott fél évig is, a sok örökös miatt.

1991-ben a felújítások befejeződésével a megvásárolt parasztházat kiadták. Az átalakítások után egy vendégszoba és egy kis terasz állt a turisták rendelkezésére, mely négy fő kényelmes elhelyezését biztosította.

Ezen tevékenység kis kiegészítést adott a család éves bevételeihez, de jelentős bevételi forrásról ekkor még nem beszélhetünk.

A projekt ötlet születésének körülményei

A térség turisztikai fellendülése során a településre egyre többen jöttek nyaranta, ezért szükségessé vált a vendégház befogadó kapacitásának bővítésére és további szolgáltatások kialakítására. Finanszírozás tekintetében a családnak nem volt elegendő tőkéje a fejlesztések elvégzésére, ezért pályázati úton szerették volna megoldani ezt a problémát. A családfő még be is iratkozott egy OKI-s bizonyítványt adó, „Falusi vendéglátás” témájú tanfolyamra, amelyet sikeresen teljesítve, megpróbálta pályázati pénzből bővíteni a vendégházat. Az első pályázat egy száz-

ezer forint támogatást nyújtó lehetőség volt, amelyet egy országos napilapból nézett ki magának. Azonban ezen pályázat sikertelen volt, ami elvette egy kis időre a család kedvét a turisztikai pályázatoktól.

Évente Tivadar község, egyre több vendéget fogadott nyaranként és megnövekedett az igény a vendégházak befogadó kapacitásának növelésére. Ekkor a környező községből, Túristvándiból keresték meg a családot, hogy megírják nekik az újonnan kiírt Vidékfejlesztési pályázatot, melyben szerepelt a vidéki vendéglátóhelyek kapacitás bővítésének támogatása.

A legfőbb cél az volt, hogy a kis vendégházat alkalmassá kell tenni arra, hogy három család külön- külön kényelmesen elférjen benne. Két fürdőszoba meglete elengedhetetlen a megnövekedett kapacitás miatt, ahogyan a konyhai felszerelések számának bővítése is. A családfő véleménye szerint, a gyerek hozza a vendéget. Ezen megfontolásból fontos lenne néhány gyerekjáték a tágas udvaron. Míg a szülők élvezik a pihenést, a gyerekek a szabadban játszhatnak az udvaron. Továbbá fontos még, hogy valahogyan kihasználják a hatalmas terasz adottságait is. Ezért kültéri padok beszerzésére is szükség van, a közösségi élet körülményeit megteremtve ezáltal a vendégháznál.

A megvalósított projekt jellege

A pályázatos rendszerű vidékfejlesztési támogatások alapvető célkitűzése, hogy az elsősorban mezőgazdaságból élő vidéki népesség esélyegyenlőségének javítására a vidéki területeken fellelhető helyi adottságokra alapozott alternatív vagy kiegészítő jövedelemszerzési lehetőségek és az ezekhez szükséges vagy ezeket megalapozó infrastrukturális fejlesztések támogatásával hozzájáruljon a vidéki térségek jövedelemtermelő, foglalkoztatást biztosító és népességmegtartó képességének javulásához.

A vidékfejlesztési célelőirányzat pályázatos rendszerű támogatásainak céljai:

- olyan munka- és tudásigényes, jelentős, helyben hozzáadott értéket tartalmazó tevékenységek és termékek fejlesztése, amelyek túlmutatnak az elsődleges mezőgazdasági termelésen, speciális, minőségi piaci követelményeket elégitenek ki és biztos, korlátozásmentes piaccal rendelkeznek,
- a fenti gazdasági fejlesztések alapjául szolgáló infrastrukturális háttér javítása,
- a vidék természeti, kulturális, építészeti és humán értékeinek megőrzésével vonzó élettér teremtése.

Ezen vidékfejlesztési pályázatok benyújtásának feltételei között szerepelt, hogy azon települések területén megvalósuló fejlesztések esetén nyújtható be pályázat, amelyek közigazgatási területén az állandó lakosok száma (népsűrűség) 2000. ja-

nuár 1-jén 120 fő/km² vagy annál kevesebb volt, vagy az állandó lakosok száma tízezer fő vagy annál kevesebb volt.

Nem kedvezményezett településen megvalósuló fejlesztések akkor részesülhetnek támogatásban, ha a beruházás:

- a) bizonyítottan szolgálja kedvezményezett települések fejlődését és
- b) bizonyíthatóan a kistérségi agrárstruktúra és vidékfejlesztési program keretében, vagy ahhoz illeszkedve valósul meg.

A támogatás jellemzői

A támogatás fejlesztési célú juttatás volt. Formáját tekintve vissza nem térítendő támogatás, amelynek alapja a támogatott cél megvalósításával összefüggésben felmerült és kifizetett, a támogatás alapjául elismerhető kiadások számlákkal igazolt összege.

Falusi és agroturizmus fejlesztésének támogatása

A vidékfejlesztési pályázatok közül a család a falusi turizmus fejlesztésére nyújtott be pályázatot, mely támogatásnak az általános célja, a mezőgazdasági termelés átstrukturálódása következtében megélhetési gondokkal küzdő vidéki lakosság alternatív és/vagy kiegészítő jövedelemhez jutásának elősegítése a falusi és agroturizmus fejlesztésével. Továbbá a térségi hagyományokra és tájjellegre alapozott széles körű minőségi és egyedi értékeket felvonultató szolgáltatások kialakítása, a vidéki térségek idegenforgalmi fogadóképességének javítása, a lakosság turisztikai és vendégfogadói felkészültségének és szemléletének javítása.

A támogatás részletes jogcíme a működő szálláshelyek szolgáltatás fejlesztése volt, melyre pályázatot nyújthatott be:

- a) a 2000. december 31. előtt hatósági nyilvántartásba vett falusi vendéglátó (magánszálláshely szolgáltató),
- b) a vadászatra, halászatra jogosult egyéni vállalkozó, gazdasági társaság vagy társadalmi szervezet,
- c) szolgáltatásfejlesztés esetén a szolgáltatás nyújtója.

A támogatást igénybe lehetett venni:

- a) működő falusi magánszálláshely komfortfokozatának fejlesztéséhez (víz, villany, fűtés, szociális blokk, konyha-étkező, közösségi helyiség, pihenőkert, kerti főzőhely, gyermekjátsszó kialakítása),
- b) tájjellegű építészeti értékkel rendelkező, legfeljebb 20 fő elszállásolását biz-

tosító szálláshely (vadászház, horgásztanya, turistaház stb.) építészeti felújításához, komfortfokozatának fejlesztéséhez,
c) tájjellegű falusi és agroturisztikai szolgáltatás (vendéglátás, bemutató gazdaság, szabadidős programszolgáltatás, rekreációs szolgáltatás) eszközfejlesztéséhez.

A család a vendégház fejlesztéséhez ezen harmadik lehetőséget kihasználva nyújtotta be a pályázatát, „Pihenés, üdülés Tivadarban” címmel. A fejlesztés zuhanyzó illetve illemhely kialakítására, kerti eszközök, játékok beszerzésére és 12 darab kerékpár megvásárlására irányult.

A támogatás mértéke az elismerhető költségek legfeljebb 50%-a. Az adható támogatás maximális összege:

- a) a komfortfokozat szerinti fejlesztés esetén: maximum 5 millió forint,
- b) eszközfejlesztés esetén maximum 3 millió forint.

A vendégház fejlesztésének pénzigénye mintegy 2,4 millió forint volt, melynek jelentős része, 1,444 millió forint a Vidékfejlesztési Célelőirányzatból lett támogatva. A beruházás saját erejét a család 964 ezer forintja jelentette.

A támogatás további feltétele volt, hogy a pályázat olyan kedvezményezett településen megvalósuló fejlesztésekhez nyújtható be, amely település nem minősül kiemelt gyógyhelynek, kiemelt üdülőhelynek, gyógy- vagy üdülőhelynek. Ez a kikötés nem érintette Tivadar községet.

A fejlesztések 2002. júliusában kezdődtek volna el, de ténylegesen decemberében indultak el a munkálatok. A megvalósítás tervezett időtartama tíz hónap volt, ez azonban öt hónapra rövidült ténylegesen. Így a tervezett fejlesztés befejezésének időpontja ténylegesen és a tervben is 2003 áprilisa volt.

A megvalósulás folyamata

A pályázat megírásában a család külső pályázatiíró segítségét vette igénybe, a Túristvándi Teleház képviselői személyében. A térségben erre a pályázatra igen sokan érdeklődtek, és a Teleháznak volt meg a szükséges felszerelése és szakembergárdája, hogy megírja az igények felmérését követően. Azonban a pályázat lebonyolítása a Szoboszlai család feladata volt.

A pályázás során számtalanszor kellett a családfőnek a térség központjába, Nyíregyházára autóznia, hogy a pályázata adminisztratív ügyeit intézhesse az illetékes hivattal. A pályázati irodában az alkalmazottak igen segítőkészek bizonyultak a pályázat lebonyolítása során. Mivel még soha hasonló pályázatban nem vett rész

Szoboszlai Úr, ezért sokszor kért szakmai segítséget, pályázati irodától. Az aktuális tennivalókat, tételesen felsorolva íratatta le egy papírra, hogy semmi ne maradjon ki a kérvények, nyilatkozatok, adminisztrációs lapok sokaságából. A pályázat minden hivatalos érintettje készségesen segítette első pályázati menedzseri munkáját a családfőnek.

Az ötlet kidolgozása és megpályáztatása, pályázat megnyerése valamint a támogatási szerződés megkötése után a következő lépés a vállalt kötelezettségek teljesítése, vagyis a megvalósítás következett. Ezen munkafolyamat első lépése volt az eszközbeszerzések nagyságának és értékének felmérése, megtervezése. Valamint a ház bővítésének kivitelezése, amelyet alvállalkozók végeztek el. A helységek bővítése között szerepelt a zuhanyzó, illetve az illemhelyek kialakítása, valamint a hátsó nagyszoba válaszfallal történő ketté osztása. Ezen átalakításokat nem a család, hanem külső környékbeli építőipari vállalkozók végezték.

A konyhai-, fürdőszobai-, kerti eszközök beszerzése azonban a családfő feladata volt. Előre gondosan meg kellett tervezni, mit, kitől és mennyiért vásárol. Először körbejárta az összes üzletet, ahol ezen eszközöket be lehetett szerezni. Ajánlatot kért a kereskedőtől, a különböző kedvezményes feltételeket kihasználva. Legvégül döntött, hogy az adott eszközt mely üzletben éri meg a legjobban megvenni. Sok kereskedő azonban nem adott neki árajánlatot, mondva, elkéri az árajánlatot, és aztán nem ott vásárol.

Az eszközök beszerzésénél nem az ár játszotta egyedüli szerepet, fontos szempont volt a minőség is. A mottó itt az volt, hogy úgy berendezni a vendégházat, hogy a vendéglátó is szívesen töltsön egy nyarat hasonló minőségű és felszereltségű házban. Szóval a saját igényeinek is megfelelően a ház komfortja. A tulajdonos a vásárlásoknál, természetesen ügyelt, hogy a bútorok stílusukban illeszkedjenek a ház hangulatához.

A beszerzések között szerepelt a szobai berendezésén a fenyő ágyak és szekrények, konyhai felszerelések között, étkező garnitúra, tálaló. A kültéri berendezések között a teraszon található asztalok, a hozzájuk tartozó padokkal. Az udvaron a gyermekek számára kellemes időtöltést jelentő mászóka és a hinta. Valamint a család minden tagjának kikapcsolódást és aktív pihenést nyújtó 12 darab kerékpár beszerzése.

A beszerzések értékénél a projektgazda elmondta, hogy nem ragaszkodott hozzá, hogy maximum abban az értékben vásárolja meg az egyes eszközöket, amit a projekt költségvetése előírt. Ha valami jobb minőségű, de drágább eszközt szeretett volna viszontlátni vendégházában, akkor saját erő hozzáadásával kipótolta a vételi árat.

Az ellenőrzések során az ellenőrző hatóság semmilyen szabálytalanságon nem

talált a mérőföldkövek ütemezése és a pénzügyi elszámolás során, és példaértékűnek ítélte meg a pályázati menedzser munkáját.

Az elvárt eredmények és a megvalósult célok tekintetében a tulajdonos elmondta, messze túlszárnyalták a jelenlegi eredményei a korábban a projektől elvártakat. Ezen pályázat adminisztrációjának viszonylagos egyszerűsége és partnerközpontúsága, valamint a hatóság segítőkészsége kedvet csinált a további pályázatíráshoz. Továbbá megtanította neki, hogyan is kell egy jó pályázatot megírni, lebonyolítani, valamint fenntarthatóvá tenni.

Értékelés, összefoglalás

Összességében elmondható, hogy ezen pályázat sikeres volt. Ezen sikerességben számos tényező és szereplő közrejátszott. Ilyen tényező a pályázatírók leleményessége, melynek keretében felismerték, hogy a térségnek szüksége van falusi turizmus fejlesztéséhez, a vidéki emberek jövedelemszerzési lehetőségeinek bővítéséhez. Szükség volt természetesen a pályázat megvalósítójára is, aki hajlandóságot mutatott a jó lehetőségek, ötletek adoptálására, saját környezetében. Ezen összefogás sem működött volna, ha a pályázati iroda munkatársai nem mutatnak segítőkészséget a kezdő pályázati menedzsernek.

Szoboszlai úr elmondta, nagyon örül, hogy ilyen sikeres lett a pályázata, és kedvet kapott további pályázatok megvalósítására is. A kezdőből, immár rutinos pályázónak előlépett embert ismerhettünk meg személyében. A versenytársak tekintetében elmondta, a faluban van pár szálláshelyet kiadó ház, és a strand is szépen fejlődik, de szükség lenne még több falusi jellegű szálláshelyre. Szükséges lenne, még több szórakozási lehetőségre a turisták számára, mert ha kevesen foglalkoznak a vendégek térségbe csalogatásával, akkor kevésbé hatásos a tevékenységük. Az a jó, ha sokan foglalkoznak falusi vendéglátással, mert ez a koncentráció a vendégéjszakák számában is megmutatkozik.

A pályázat tekintetében elmondta, hogy sok utánajárást igényelt, az adminisztrációra nagyon kellett figyelni, de legalább megtanulta, hogyan is kell pályázni. A pályázatokhoz legfőképpen egy jó ötlet kell, felismerni, hogy „én” is meg tudom csinálni! Ügyelni kell azonban a fenntarthatóság kritériumának szem előtt tartására. A pályázat eredményeképpen megvalósult beruházásból még nagyon sokáig lehet profitálni, ha ügyelünk a megvalósításnál a fenntarthatóságra.

7. Falvak megújítását segítő program Kék Községben

Jelen esettanulmány a Kék Község által megvalósított, VFC pályázati forrásból megvalósult közösségi ház kialakítását mutatja be. Kék Község Önkormányzata egy a falu központjában álló kisnemesi lakóházat és melléképületeit mentette meg a pusztulástól, valamint a helyreállított épületet új funkciókkal ruházta fel. A közösségi ház a falu központját díszíti, helytörténeti kiállítást, közösségi termet, teleházat foglal magában, ezzel a község lakóit szolgálja, a település közösségi életének színtere, fiatalok és öregek találkozóhelye.

Kék Község bemutatása

Kék Község Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyében, a Rétközben található. A megyeszékhelytől, Nyíregyházától mintegy 25 kilométerre. Megközelíthető a 4-es számú főúton keresztül, a főúttól kb. 10 km-re.

A község jellegét tekintve szalagtelkes település, mely XIX. század elején egyetlen utcából állt. Ez az utca az észak-déli irányú homokdomb gerincén húzódott. 1772-ben az utca szélvédett nyugati oldalán sorakoztak a házak, a keleti oldalon csupán a templom állott és a temető. A déli falurész (Alvég) és az ettől nyugatra eső Porgolát benépesülése a XIX. században kezdődött. Az 1918-as házhelyosztás után kezdett épülni az Ady utca (Újkék), majd 1945 után folytatódott. Ugyancsak az 1945-ös házhelyosztás után bővült a falu utcahálózata. A szőlő, melyet 1838-ban telepítettek, szinte kettéosztotta a falut, mígnem 1985 után itt is megkezdődött az építkezés, mely napjainkban is folyamatban van. Így egybeépül a régi és az új falu mintegy 6 km hosszan.

Az 1967-es régészeti ásatás igazolta, hogy a település keletkezése a Honfoglalás idejére tehető. A 737 éves falu régi írások szerint többször cserélt gazdát. Nem egyszer elpusztult a tatár, a török és a pestis járvány, vagy a Tisza árvize miatt, de mindig újjá épült. A hajdani egyutcás, úgynevezett szalagtelkes településnek 2005 évben 11 utcája, 650 háza és 2130 lakosa van.

Kék Község névének eredetére több elgondolás is van. Visszavezethető a kék színre. „*A régiebb időben a szomszédos dombosabb nyíri vidékről tekintve kellő színben, tudniillik kék színben tükröződött.*” Egyesek a vízben termő kákáról vélik a nevét, mások szerint Kéki János halászáról kaphatta a Kék nevet.

A projekt születése

A község központjában található egy kismemesi kulákház, mely már évek óta lakatlan volt, tulajdonosai nem helybeli lévén nem fordítottak kellő figyelmet az épület állagmegóvására. A lakóépület és a melléképületek állaga leromlott, udvara, kertje elvadult, elgyomosodott, befásodott. A falu lakóit bántotta, hogy a falu központjában, a Polgármesteri Hivatal mellett található épület ilyen rossz állapotban van, és kihasználatlanul áll.

Felismerve az egykori kismemesi lakóház helytörténeti, építészeti és kulturális értékeit, Poór Sándor Kék Község polgármestere elhatározta, hogy az épületet meg kell menteni az utókor számára. A település vezetői elhatározták, hogy az épületet olyan többfunkciós közösségi házzá kellene alakítani, amely a falu lakóközösségét szolgálja, helyet ad helytörténeti kiállításnak, közösségi rendezvények színhelyeként funkcionál.

Az önkormányzat nem rendelkezett a beruházáshoz szükséges forrásokkal, ezért pályázati lehetőségeket kellett keresni. 2001. nyarán a környék polgármestereit egy rendezvényre hívták össze, ahol az aktuális pályázati lehetőségekről esett szó. Ezen a rendezvényen került ismertetésre a 2001-es Vidékfejlesztési Céllelőirányzat a VFC kiírása, melynek keretén belül mintegy hét témakörön belül, összesen 30 támogatási jogcímmel lehetett pályázatot benyújtani. A rendezvényen, Kék Község önkormányzatának képviselői látván a konkrét pályázati kiírásokat régi álmuk, a kismemesi lakóházban működő közösségi ház megvalósulását látták maguk előtt.

A VFC betűszó, mely a vidékfejlesztési céllelőirányzat kifejezések megfelelő szavainak kezdőbetűiből állnak össze. A céllelőirányzat egy olyan elkülönített forrás, amelyet adott célra irányoznak elő, jelen esetben vidékfejlesztési célokat szolgál a 104/2001. (VI. 21.) Korm. rendelet, „A vidékfejlesztési céllelőirányzat felhasználásának általános szabályairól” szülő kormányrendelet által meghatározott keret, amelyet a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium (FVM) kezel.

A pályázatos rendszerű támogatást a FVM írta ki 2001-ben.

A kiírás címe: Vidékfejlesztési céllelőirányzat 2001-2002. évi pályázati rendszerű támogatása

A pályázók önkormányzatok, gazdasági és társadalmi szervezetek, egyéni vállalkozók, östermelők lehettek.

A pályázati nyomtatványokat tartalmazó pályázati egységcsomagot a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium honlapjáról (www.fvm.hu) lehetett letölteni, vagy nyomtatott formában be lehetett szerezni a Regionális Vidékfejlesztési Irodánál (REVI).

A pályázatos rendszerű vidékfejlesztési támogatások általános célkitűzései az alábbiak voltak:

A pályázat alapvető célkitűzése, hogy az elsősorban mezőgazdaságból élő vidéki népesség esélyegyenlőségének javítására a vidéki területeken fellelhető helyi adottságokra alapozott alternatív vagy kiegészítő jövedelemszerzési lehetőségek és az ezekhez szükséges vagy ezeket megalapozó infrastrukturális fejlesztések támogatásával hozzájáruljon a vidéki térségek jövedelemtermelő, foglalkoztatást biztosító és népességmegtartó képességének javulásához.

A vidékfejlesztési céllelőirányzat támogatásainak céljai:

- olyan munka- és tudásigényes, jelentős, helyben hozzáadott értéket tartalmazó tevékenységek és termékek fejlesztése, amelyek túlmutatnak az elsődleges mezőgazdasági termelésen, speciális, minőségi piaci követelményeket elégítenek ki, és amelyek biztos, korlátozásmentes piaccal rendelkeznek,

- a fenti gazdasági fejlesztések alapjául szolgáló infrastrukturális háttér javítása,
- a vidék természeti, kulturális, építészeti és humán értékeinek megőrzésével vonzó élettér teremtése.

A vidékfejlesztési célelőirányzat rendeltetése:

A vidéki területeken élő népesség gazdasági, társadalmi, kulturális és infrastrukturális feltételekben meglévő különbségének mérséklése, a vidéki területek alkalmazkodó képességének és népességmegtartó képességének fokozása érdekében

- a) az agrárszerkezet átalakítását és a vidékfejlesztést célzó, a térségi integráción alapuló komplex fejlesztési programok kidolgozásának és megvalósításának támogatása,
- b) a vidéki területeken az alternatív és kiegészítő jövedelemforrást biztosító tevékenységek feltárása és támogatása,
- c) a sajátos ökológiai adottságokkal rendelkező térségekben összehangolt, fenntartható fejlődés feltételei kialakításának elősegítése,
- d) az épített és természeti környezet megóvása, a humán infrastruktúra fejlesztése, valamint a térség identitásának megőrzése, erősítése.

A támogatás mértéke 2001 évre 4,5 milliárd, 2002. évre 5,5 milliárd forint volt.

A támogatás formája: fejlesztési célú juttatás, vissza nem térítendő támogatás.

A pályázónak a tervezett fejlesztés költségének legalább 25%-át kitevő saját forrással kell rendelkeznie. A támogatás mértéke az elismerhető költségek maximum 50%-a lehetett. A támogatás maximális összege 10 millió forint volt. Nem voltak támogathatók a 30 millió forintnál magasabb összköltséggel megvalósuló beruházások.

Pályázati feltételek:

Pályázat azon települések területén megvalósuló fejlesztések esetén nyújtható be, amelyek közigazgatási területén az állandó lakosok száma 2000. január 1-jén 120 fő/km² vagy annál kevesebb, vagy az állandó lakosok száma tízezer fő vagy annál kevesebb.

A támogatás szempontjából elismerhető költségek:

- a) tárgyi eszközök, immateriális javak beszerzési ára, előállítási költségei, a meglévő eszközök bővítésének, rendeltetése megváltoztatásának, átalakításának, továbbá az üzembe helyezéshez szükséges első beszerzésű készletek

költségei a tárgyi eszközök költségeinek 20%-át meg nem haladó mértékéig;

- b) az ingatlanvásárlásra fordított hányad nem haladhatja meg a teljes fejlesztési ráfordítás 40%-át;
- c) a fejlesztés beindításához szükséges munkaerő betanításával kapcsolatos, képzési célú támogatásként elismerhető, egyszeri, igazolt költségek;

A pályázatok benyújtásának helye: A pályázatokat a fejlesztés megvalósulásának helye szerinti – a pályázati felhívásban megjelölt – illetékes FVM Vidékfejlesztési Programok Főosztálya Regionális Vidékfejlesztési Irodához kell benyújtani.

A pályázati témakörök az alábbiak voltak:

I. Ökológiai alapú komplex gazdasági fejlesztési programok támogatása

II. Falusi és agroturizmus fejlesztésének támogatása

III. Hagyományos kézműipari kismesterségek támogatása

IV. Helyi jellegzetességű, tájspecifikus mezőgazdasági tevékenységek, és ezekre épülő élelmiszer-feldolgozás és értékesítés fejlesztésének támogatása

V. Nem élelmiszer célú helyi természetes alapanyagok hasznosításának, feldolgozásának és értékesítésének támogatása (takarmány kivételével)

VI. Falvak megújítását, a vidék szellemi, tárgyi örökségének védelmét és megőrzését segítő programok támogatása

VII. A vidéki infrastruktúra fejlesztésének támogatása

A támogatási rendelet 1. számú melléklete tartalmazza az egyes témakörökön belül meghatározott részletes jogcímeket:

a) *A települések idegenforgalmi vonzerejének javítása érdekében a települési karaktert őrző és erősítő településszerkezet, utcák és közterületek felújítása, egységes falukép kialakítása,*

b) *a falvak történelmi és építészeti emlékeinek, értékeinek helyrehozatala, védelme, új funkciókkal való megtöltése,*

c) *a falvakhoz tartozó táji elemek (fasorok, vízfolyások, tavak, csatornák) védelme, ökológiai és turisztikai minőségének javítása,*

d) *közösségfejlesztő programok megszervezése és lebonyolítása a fenti célok érdekében és megalapozásaként, különös tekintettel a társadalmi szervezetek tevékenységének kibontakoztatására,*

e) *a fenti célú fejlesztések tervezése, üzleti és megvalósíthatósági tervek, piackutatási dokumentációk készítése.*

A részletes jogcímek közül Kék Község Önkormányzata a „*A falvak történelmi*

és építészeti emlékeinek, értékeinek helyrehozatala, védelme, új funkciókkal való megtöltése” jogcímet választotta.

A benyújtandó pályázatot az önkormányzat dolgozói készítették el, természetesen folyamatosan konzultálva az pályázat kiírójával, valamint az illetékes hatóságokkal.

A pályázatban elsődleges szempont volt a helyi jelentőségű épület teljes felújítása, új funkciókkal történő megtöltése.

Első lépésként az ingatlant meg kellett vásárolni az akkori tulajdonosától. Szerecsére a pályázati forrás lehetőséget adott arra, hogy az ingatlan megvételét is elismerhető költségként szerepeltessék a pályázatban. A tulajdonviszonyok rendezése után az épület teljes felújítására, átalakítására volt szükség.

Az 1900-as évek elején épült hagyományos kisnemesi kulák ház a település központjában, egy kisebb magaslaton helyezkedik el, akkoriban a településeken csak az előkelő, kisnemesi rangot viselő lakosok építhettek hasonló magaslatokra, mivel a tiszai árvizek igen gyakoriak voltak a térségben. A kulák kifejezés orosz eredetű, módosabb vagy gazdag parasztot jelentett.

Kék Község központjában található kisnemesi kulák épület egy jellegzetes L alakú épület, melyben 3 szoba található, az egyik helyiségben egy búbos kemenccével, az udvarra hat oszlopos tornác néz, valamint az épület alatt nagy pince lett kialakítva. Az ingatlanhoz két melléképület tartozik, melyek gazdasági állattartásra szolgáltak.

A pályázatban vállalták az épület teljes felújítását, a helyiségek funkcionális kialakítását, berendezési tárgyainak beszerzését, a melléképületek felújítását, parkoló kialakítását, a kapubejáró és a parkoló térburkolását, kerítés építését, a parkosítást.

A pályázatban 15 millió forintos vissza nem térítendő támogatást igényelt az önkormányzat, valamint további 5 millió forintos önerőt vállaltak, tehát a teljes beruházási összeg 20 millió forint volt. A VFC-s pályázati kiírás sajátossága miatt lehetőség volt arra, hogy az önkormányzat által vállalt 25% saját erőt – közhasznú munka formájában – az önkormányzati alkalmazásban álló karbantartó személyzet bérköltségeként számolják el. Az állományban álló karbantartók a szakipari munkák kivételével minden egyéb munkát el tudtak végezni.

Építészeti munkák:

- az átalakítás során szükséges volt az épület statikai vizsgálata. A statikai vizsgálat eredményeként az egyik belső válaszfalat ki kellett bontani, és újraépíteni;
- a régi tetőszerkezetet le kellett bontani, az új tetőszerkezetet kialakítani, ereszcatornákat felszerelni;
- a külső és belső vakolatokat el kellett távolítani és újravakolni; stílusosan

az épületet, mint Kék Község közösségi házát halvány kék külső vakolat-
tal látták el;

- az igen rossz állapotban lévő búbos kemencét fel kellett újítani; nagyon nehéz volt olyan szakembert találni, aki ért a külső tüzelésű búbos kemencék építéséhez;
- villamos hálózat kiépítése, fűtési rendszer kiépítése;
- parkoló kialakítása;
- díszburkolat lefektetése a parkolóban és az udvaron;
- kerítés építése;
- parkosítás az utcafronton, a parkolóban és az udvaron;
- a melléképületek felújítása.

Berendezés:

- a teleház berendezése számítógépasztalokkal és székekkel, felszerelése számítógépekkel, fénymásoló, faxberendezésekkel, számítógépes hálózat kiépítése;
- a közösségi terem berendezése tárgyalóasztallal és székekkel, televízióval és videolejátszóval;
- a búbos kemencét tartalmazó szobában helytörténeti kiállítás kialakítása.

Az átalakításnak köszönhetően a falu központjában álló épület teljesen megújult. Az egykori kismemesi lakóház most Kék község lakóit szolgálja:

- Az épületben kialakított közösségi teremben lehetőség van bármilyen közösségi rendezvény megszervezésére, idősek és fiatalok összejöveteleinek megrendezésére, baráti körök, szakkörök, klubok működtetésére, közös filmvetítésre, protokolláris rendezvényekre.
- A teleházban létrehozott számítógépes hálózat lehetőséget teremt a falu lakóinak az informatikával, számítástechnikával való ismerkedésre. A teleházban számítógépes szakkört lehet szervezni, a közösség lakói internetezhetnek, nyomtathatnak, faxolhatnak, fénymásolhatnak.
- Az épület a harmadik termében a község lakóinak aktív közreműködésével alakították ki a helytörténeti kiállítást. A helytörténeti kiállítás számos a Kék Község és lakóinak történelmét, a helyi hagyományokat megelevenítő emléket, fényképet, a térségben használatos jellegzetes használati tárgyakat, bútorokat foglal magában. A teremben található az egyedülállóan felújított kívülről fűthető búbos kemence, melyben a mai napig is egyedülálló kenyérlángos és egyéb finomság készíthető, szerencsére még fellelhető a településen olyan idős lakos, aki tudja, hogyan is kell ezeket elkészíteni. A helytörténet kiállítás és a búbos kemence megláténe

köszönhetően a közösségi ház napközben idősek napközi otthonaként is funkcionál, rendszeresen összegyűlnek a közösségi házban a település nyugdíjasai, hogy az ott összegyűjtött használati tárgyakkal, a búbos kemencén melegedve, a búbos kemencében sült kenyérlángost kóstolgatva közösen emlékezzenek, anekdotáznak a régi időkről.

- Az épület felújított melléképületei szintén a falu közösségét szolgálják, a falu közterületeinek, középületeinek karbantartását végző munkások telephelyeként szolgál, itt tartják szerszámaikat, műhelyt rendeztek be maguknak.
- Az épület udvara szépen parkosítva van, így kültéri közösségi rendezvények, összejövetelek falunapok rendezésére is alkalmas. Tervbe van véve egy kültéri kemence megépítése is, mely a kültéri sütés-főzés helyszíne lehet majd.

Összegzés

A Kék Községben vidékfejlesztési támogatásból megvalósult beruházás vitathatatlanul a közösség javát szolgálja. Egyrészt a helytörténeti, kultúrtörténeti szempontból értékes ugyanakkor lepusztult épület megmentése, és teljes felújítása is példaértékű. Továbbá az épület többfunkciós kialakítása, abban az egyes – egymástól jelentősen eltérő funkciók (teleház és helytörténeti kiállítás) – igen figyelemreméltó. Mi más is lehetne a vidékfejlesztés célja, mint a vidéki területek meglévő örökségeinek, épületeinek, hagyományainak megőrzése, azok átmentése a következő generációk számára. Kék Község közösségi házában az új találkozik a réggel, számítógép a búbos kemencével, mégis békésen megfér egymás mellett a kettő, nem is csak hogy megfér, még össze is hozza a fiatal korosztályt az idősebbel, ezzel segítve a hagyományok megőrzését. Az épület és annak funkciói valóban a település közösségét szolgálja, legyen az fiatal vagy idős, ugyanakkor a faluba érkező idegen – ahogyan jómagam is – elégedetten és élményektől gazdagon távozhat miután végigkálauzolták Kék Község kék színűre festett közösségi házának hagyományokkal és örökségekkel töltött terméin.

8. A Hajdúböszörményi kistérség LEADER+ programja

Jelen esettanulmány bemutatja a Hajdúböszörményi kistérség három településének az EU-ban nagy sikernek örvendő LEADER+ programban elért sikereit, a program kidolgozásához vezető utat, a helyi szereplők összefogásával megalakuló helyi akciócsoportot, az általuk kidolgozott helyi vidékfejlesztési tervet, mely jó példa az alulról jövő kezdeményezések támogatására.

A Hajdúböszörményi kistérség bemutatása

A Hajdúböszörményi statisztikai kistérség Magyarország Észak-alföldi régiójában, Hajdú-Bihar megye észak-keleti, ritkán lakott térségében fekszik, jellemzően a Hajdúhát területén, a közeli homokos Nyírség, és a szikes Hortobágy szomszédságában. A kistérséget három település, sajátosan három városi rangot viselő település alkotja Hajdúnánás, Hajdúdorog és Hajdúböszörmény. Mindhárom város tradicionális hajdú város, és jól mutatják a mezővárosok jellegzetességeit.

Lakosságszám tekintetében Hajdúböszörményben több mintegy 32 ezren, Hajdúnánáson közel 20 ezren, s Hajdúdorogon pedig majd 10 ezer fő lakik. A településeket nagy külterületi részek veszik körbe. Magyarország települései közül Hajdúböszörmény a 6. legnagyobb közigazgatási területtel bír (külterületi településrésze Hajdúvid, Pród és Bodaszőlő), Hajdúnánás 14. (külterületi településrésze Tedej), míg Hajdúdorog a 114. település ebben a sorban.

Fontos összekötő kapocs a település között a közös történelmi múlt és a néprajzi hagyományok, néphagyományok, valamint az egész térségben megtalálható jó minőségű gyógy- és termásvíz.

A települések kistérségi társulása 2004-ben alakult, célja a térség, a három város, és környezetének fejlesztése, a lakosság életkörülményeinek javítása. A társulás belügyminisztériumi támogatással jött létre, és alakította ki intézményi, szervezeti struktúráját. Jelenleg fejlesztési feladatait egy szakmai csoport végzi, mely a Társulási Tanács munkaszervezete. A szakmai csoport kialakítása a Területpolitikai Kormányzati Hivatal kistérségi megbízottja Péter János nevéhez köthető. A szakmai csoport „projekt team” jelleggel működik, a csoportban a feladatok egy-egy szakterületért felelős szakemberhez rendelhetőek, így a csoportban helyet kap egy társulási menedzser – Mészáros Piroska –, egy vidékfejlesztési menedzser – Erdeiné Fekete Erika –, egy társulási jogász – dr. Sóvágó Viktória –, továbbá a fent említett kistérségi megbízott.

Jelen esettanulmány arra hivatott, hogy bemutassa a kistérségi társulás kialakulásának történetét, kiemelten fókuszálva – az Európai Unióban igen sikeres – LEADER közösségi kezdeményezés hazai kiírásában elért eddigi sikereire, a LEADER programban életre hívott helyi akciócsoportra, valamint az általuk kidolgozott helyi vidékfejlesztési tervre, valamint ezek jelentőségére a hazai vidékfejlesztés gyakorlatában.

A Hajdúböszörményi Kistérségi Területfejlesztési Társulás kialakulása

A magyarországi kistérségek rendszerét a kistérségek megállapításáról, lehatárolásáról és megváltoztatásának rendjéről szóló 244/2003. (XII. 18.) kormányrendelet tette közzé, 2004. január 1-jei hatánappal, mely szerint hazánkban 168 statisztikai tervezési kistérség került kialakításra. A területfejlesztési-statisztikai kistérség földrajzilag összefüggő területi egység, amelyet a hozzá sorolt települések teljes közigazgatási területe alkot, továbbá amelynek határai e települések közigazgatási határai által meghatározottak. Egy település közigazgatási területe csak egy kistérségbe tartozhat. A kormányrendeletben meghatározott, és kialakított statisztikai kistérségeken felül lehetőség van önkéntes önkormányzati társulások kialakítására, melyek adott céllal alakulnak. A célok alapján beszélhetünk területfejlesztési önkormányzati társulásról, vagy többcélú önkormányzati társulásról. A többcélú társulás, a területfejlesztési feladatokon kívül, egyéb önkormányzati, illetve államigazgatási feladatot láthat el, ilyenek például a közoktatás, egészségügy, szociális és gyermekjóléti intézményi, alapellátási, belső ellenőrzés stb. feladatok.

A fenti statisztikai kistérségi keretek között alakult meg 2004 júliusában a Hajdúnánás – Hajdúdorog – Hajdúböszörmény városok alkotta Hajdúböszörményi Kistérségi Területfejlesztési Társulás is. A társulás, tekintettel annak speciális összetételére, egyelőre csupán területfejlesztési feladatokat lát el. Döntéshozó szerve Társulási Tanács, mely a kistérségi Fejlesztési Tanács funkciót is ellátja. Szavazati joggal a települések polgármesterei bírnak, akik maguk közül elnököt, illetve elnökhelyettest választanak minden önkormányzati választási ciklus kezdetekor. Az elnök látja el a munkaszervezet feletti munkáltatói jogkört.

A 2004-ben megalakuló önkormányzati társulásoknak a Belügyminisztérium ösztönző támogatást írt ki, mely az induló társulások támogatására: a társulások létrehozásának ösztönzése, a kistérségi szinten ellátható önkormányzati közszolgáltatási feladatok szakmailag magasabb színvonalú, hatékonyabb – társulás keretén belüli – szervezésének elősegítése, a kistérségi területfejlesztési projektek megvalósításának elősegítése, a kistérségi közigazgatási ügyintézés korszerűsítése célokkal.

A társulások 80-120 millió forintos támogatást igényelhetnek, melyet korszerűsítéshez, fejlesztéshez, tárgyi feltételek biztosításához lehetett felhasználni.

A Belügyminisztériumi támogatás teremtette meg az alapját annak, hogy a Társulási Tanács munkaszervezete felálljon, valamint megteremtette a munkaszervezet munkájának tárgyi feltételeit, továbbá lehetővé tette, hogy a kistérségi társulás elkészítse első kistérség fejlesztési koncepcióját.

A koncepció elkészítésére során az azt készítő budapesti cég munkájának segí-

tése véget a munkaszervezet nyolc munkabizottságot állított fel – közel nyolcvan szakember bevonásával – az alapos helyzetfeltárási és fejlesztési irányok meghatározása céljából.

Így, a belügyminisztériumi támogatásnak köszönhetően elkészült a kistérség fejlesztési koncepciója, megtörténtek a projekt előkészítési munkálatok, valamint a munkaszervezet tárgyi és személyi feltételei is megteremtődtek: 2005 elején lehetőség adódott egy iroda berendezésére a munkaszervezet számára, valamint egy fő társulási menedzser, egy fő vidékfejlesztési menedzser, valamint további egy fő társulási jogász főállású alkalmazására.

Kezetben a Kistérségi Társulás Tanácsa és a munkaszervezet tevékenységét nem tartották igazán szükségesnek, Magyarország Európai Unió csatlakozása (2004. április 1.) után vált nyilvánvalóvá, – amikor megjelentek a térségben a komplexebb közösségi programok, mint például a PHARE ORPHEUS (Hajdúböszörmény főterének rekonstrukciója), Pályázat Előkészítő Alap (PEA) – hogy a települések önkormányzatai nem rendelkeznek olyan apparátussal, amely képes lenne a felmerülő ambíciók által generált projektek kezelésére.

A szervezet teljes felállításával szinte egy időben – 2005 júliusában – jelent meg a LEADER+ első hazai kiírása.

A LEADER Program Európában

A vidékfejlesztés új lehetőségeit kínáló „LEADER” az Európai Unió egyik leg-sikeresebb közösségi programja. Azzal a céllal indult a 90-es évek elején az EU 15 régebbi tagállamában, hogy az elszegényedő vidéki térségek további leszakadását megállítsa. Azóta mintegy 1200 kistérségben indultak el helyi LEADER programok, s a tapasztalatok igen kedvezőek.

A LEADER nem egy vállalkozást vagy személyt támogat, nem felülről meghirdetett célokra készülő helyi projekteket jelent, hanem a kistérségekben lakó emberek kreativitását kamatoztatva egy-egy térség vagy település kihasználatlan adottságainak feltárását, a helyi kezdeményezésre létrejövő, a kistérségi fejlesztést együtt megvalósítani kívánó helyi szervezetek, intézmények, vállalkozások összefogását ösztönzi. A program egyik legfőbb erénye az, hogy a saját fejlesztési elképzeléseiken alapuló ún. „akciótervet” benyújtó, nyertes helyi közösségek az EU-tól lehívható pénzek felhasználásáról helyben, saját maguk dönthetnek.

Az Európai Unió a LEADER Program létrehozásakor abból a felismerésből indult ki, hogy a helyi szintű fejlesztési programok hatékonyabban valósulnak meg, ha a tennivalókat, módszereket és eszközöket a helyi viszonyokat ismerő, ott élő emberek és szervezetek-intézmények javasolják. A LEADER Programmal az Unió ezeket az elképzeléseket támogatja.

A LEADER másik – az Európai Unióban mindenütt érvényesülő – célja az, hogy átalakítsa a kistérségi önkormányzati, vállalkozói és civil szféra gondolkodásmódját. Az Unió tapasztalat azt mutatja, hogy a LEADER jóvoltából a partnerség, a közös érdekek felismerése mentén kialakuló összefogás lép az elszigetelt, egyéni, esetenként egymást átfedő, esetenként akár akadályozó törekvések helyére.

A LEADER nemzetközi tapasztalatai azt mutatják, hogy sokféle elképzeléshez lehet támogatást szerezni. A lényeg az, hogy az adott helyi program kidolgozása erős partnerségen alapuljon, és ténylegesen hozzájáruljon az adott kistérség fejlődéséhez. Egy-egy akciócsoport fejlesztési programja akkor számíthat sikerre, ha az adott terület (kistérség) sajátosságaira épít, és összhangban van a tagország vidékfejlesztési célkitűzéseivel is.

A LEADER program jelenleg harmadik generációját éli, az első generáció 1991-ben, a második 1995-ben, a harmadik, a LEADER+ pedig 2000-ben indult.

A változás az előző LEADER programokhoz képest az, hogy a LEADER+ esetében az Európai Unió összes vidéki térsége jogosult a támogatásra.

A LEADER+ három fő célja

1. horizontális partnerségen és alulról jövő kezdeményezéseken alapuló kísérleti jellegű integrált fejlesztési stratégiák létrehozása vidéki térségek fejlesztésére,
2. vidéki térségek közötti együttműködések fejlesztése országon belül és határon túl,
3. a szereplők közötti kapcsolatrendszer fejlesztése.

A LEADER+ megtartotta a két előző sikeres program fő jellemzőit, amelyek a következők:

- térségi alapú, multiszektorális, integrált stratégiákkal a helyi gazdasági potenciál egészének hasznosítása,
- az alulról jövő kezdeményezések felkarolása,
- a helyi lakosság aktivizálása, bevonása a fejlesztési folyamatokba,
- kapcsolatteremtés, élő kapcsolatrendszer és együttműködés kialakítása a vidéki térségek között a megszerzett tudás és tapasztalatok közös hasznosítása céljából,
- az innováció előmozdítása,
- a helyi partnerség erősítése.

Magyarországon a LEADER+ az AVOP (Agrár és Vidékfejlesztési Operatív Program) intézkedéseként került bevezetésre, így a LEADER+ kereteit a Bizottság azzal együtt hagyta jóvá.

A 2005. júniusában megjelenő hazai LEADER+ kiírás „Az AVOP 3.4. LEADER+ intézkedés 1. tevékenysége keretében A helyi akciócsoportok kiválasztása első pályázati fordulója (Előszелеkció)” címen jelent meg. Ahogyan a címből is látszik, az első forduló célja azon helyi akciócsoportok kiválasztása, melyek a pályázatban bemutatott terület, partnerség és vázlatos helyi vidékfejlesztési terv alapján lehetőséget kapnak a második pályázati fordulóban való részvételre, azaz a helyi vidékfejlesztési terv részletes kidolgozására és a második pályázati fordulóban történő benyújtására.

A pályázattal elnyerhető támogatás

Az első pályázati fordulóban kiválasztott helyi akciócsoportok pénzügyi támogatásban nem részesülnek. A pozitív döntésű pályázatok a második pályázati fordulóban – meghívással – való részvételre jogosultságot nyernek.

A második pályázati fordulóban eredményesen pályázó helyi akciócsoportok vissza nem térítendő, európai uniós és nemzeti forrásból származó támogatást, illetve ezen támogatás feletti rendelkezési jogosultságot kapnak, mely a második pályázati fordulót követően áll a pályázók rendelkezésére, országos szinten összesen mintegy 4 500 millió Ft (akciócsoportonként maximum 90-100 millió Ft).

A pályázók köre

Az első pályázati fordulóban pályázat beadására a szabályosan megalakított helyi akciócsoport vezető szervezete jogosult a helyi vidékfejlesztési terv vázlatának benyújtásával, és a pályázati formanyomtatvány megfelelő kitöltésével.

A helyi akciócsoportra és a területre vonatkozó jogosultsági feltételek

- 1. A helyi akciócsoport földrajzilag összefüggő területen, egymással szomszédos (közös közigazgatási határral rendelkező) települések összefogásaként, gazdasági, és társadalmi szempontból homogén egységet kell, hogy alkosson.*
- 2. A helyi akciócsoport területét azon jogosult települések közigazgatási területe jelenti, melyek nevében az első pályázati forduló során az együttműködési megállapodást az akciócsoport tagjai – önkormányzatok részéről a polgármesterek – írják alá. Jogosult település: amelynek népsűrűsége nem haladja meg a 120 fő/km²-t vagy lakosainak száma a 10 000 főt.*

A helyi akciócsoportok területe között nem lehet átfedés: egy település csak egy helyi akciócsoporthoz tartozhat.

A helyi akciócsoport tagjai lehetnek

- a) gazdálkodók (őstermelő, egyéni vállalkozó), cégbíróságon vagy bíróságon bejegyzett gazdálkodó szervezetek és ezek szerveződései (pl. szövetkezet, TÉSZ, BÉSZ, víztársulat, stb.),
- b) társadalmi szervezetek, alapítványok, közalapítványok, egyesületek, közhasznú társaságok, non-profit oktatási vagy kulturális szervezetek vagy intézmények, ezek szövetségei,
- c) egyházak, egyházközségek, egyházi szervezetek,
- d) a Magyar Államkincstár által törzskönyvi nyilvántartásban vett települési (helyi vagy kisebbségi) önkormányzatok, jogi személyiséggel rendelkező települési önkormányzati társulások, önkormányzati működtetésű intézmények,
- e) a helyi közösségi élet szereplőiként elismert, köztisztviselőként álló (természetes) személy(ek),
- f) megyei, regionális vagy országos hatáskörű, működési területű szervezetek és szervezeti egységeik.

A helyi akciócsoportot legalább tíz tag alkotja. A helyi akciócsoport tagjainak maximális száma nem korlátozott, azonban az akciócsoport megalakításánál törekedni kell a közszféra, és a vállalkozói, valamint a civil szféra képviselőinek kiegyensúlyozott arányára. A csoport tagjainak legalább 25 %-át a helyi gazdasági élet és a civil szféra képviselőinek kell alkotniuk.

A helyi akciócsoport vezető szervezete

A csoport tagjai közül választott, önálló jogképességű szervezet, melynek feladata a csoport képviselete és a pályázat benyújtása. A vezető szervezete lehet: közhasznú társaság, társadalmi szervezet, alapítvány, közalapítvány, egyesület, települési (helyi vagy kisebbségi) önkormányzat vagy jogi személyiséggel rendelkező önkormányzati társulás.

A helyi bíráló és monitoring bizottság (HBMB)

A helyi bíráló és monitoring bizottság a helyi akciócsoport tagjai közül választott szakmai döntés-előkészítő és a helyi program egészét nyomon követő szerv. Feladatai: a helyi program kialakítása, a helyi pályázati rendszer feltétel-rendszerének helyi szintű jóváhagyása, valamint a helyi pályázatok szakmai döntés-előkészítése, a program megvalósításának nyomon követése, s ezek alapján szükség szerint a program-módosítás kezdeményezése.

A helyi akciócsoport munkaszervezete (gesztor)

A helyi akciócsoport munkaszervezete a tagjai közül választott gesztor szervezet. A munkaszervezet feladata a helyi vidékfejlesztési terv és a pályázati rendszer kommunikációjának és a helyi pályázati rendszer kialakításával és működtetésével kapcsolatos operatív feladatok ellátása, valamint a helyi bíráló és monitoring bizottság titkári feladatainak ellátása, ezáltal működőképességének biztosítása. A munkaszervezet önálló jogképességű szervezet, amely nem lehet azonos a helyi akciócsoport vezető szervezetével.

Gesztor lehet: közhasznú társaság, társadalmi szervezet, alapítvány, közalapítvány, egyesület, non-profit oktatási vagy kulturális szervezet vagy intézmény, települési (helyi vagy kisebbségi) önkormányzat, jogi személyiséggel rendelkező önkormányzati társulás.

A helyi vidékfejlesztési terv

Az alakuló akciócsoport egyik alapvető feladata az AVOP-LEADER+ 2. tevékenység keretében helyi pályázatátás útján megvalósítandó és megvalósítható (támogatható), kifejezetten az AVOP-LEADER+ intézkedésre kidolgozott, helyi vidékfejlesztési terv elkészítése.

A Tervet az adott kistérségre már korábban létrehozott stratégiai és/vagy operatív programokhoz (pl. területfejlesztési, vidékfejlesztési, turisztikai, stb.) illeszkedően kell kidolgozni.

A pályázat benyújtásának (postára adásának) határideje 2005. augusztus 1. volt.

Tehát a pályázati felhívás (június) és a beadás határideje (augusztus 1.) meglehetősen kevés idő állt rendelkezésre, ezért a Hajdúböszörményi Kistérségi Területfejlesztési Társulás operatív szervezete, immáron teljes létszámmal, azonnali munkához látott. A munkaszervezet a Tanács elé terjesztette a pályázat megírásának és benyújtásának javaslatát, melyet az elfogadott. Kezdetben szakhatósági egyeztetésre volt szükség, mivel a pályázati kiírásban megfogalmazott területi jogosultsági feltételek – *(Jogosult település: amelynek népsűrűsége nem haladja meg a 120 fő/km²-t vagy lakosainak száma a 10 000 főt.)* – alapján a Társulás jogosultsága kérdéses volt. Miután sikerült tisztázni, hogy a három hajdúváros által létrehozott Társulás jogosult pályázni, megkezdődött a pályázat elkészítése.

Ahogy a fenti szemelvényből is kiderül, a LEADER+ első fordulójában tulajdonképpen egy helyi szereplőkből álló akciócsoportot kellett felállítani, ennek élére egy vezető szervezetet megjelölni, létrehozni az akciócsoportot alkotó szervezetek által delegált tagokból, a helyi bíráló és monitoring bizottságot (HBMB); kialakítá-

ni a helyi akciócsoport munkaszervezetét (a gesztort), amely munkaszervezet elkészíti az akciócsoport térségére speciálisan kidolgozott helyi vidékfejlesztési tervet. A pályázat első fordulójában ezen tervnek vázlatos ismertetését kellett beadni. Az első fordulóban nyertes akciócsoportok szerezhetik meg a jogosultságot arra, hogy nevezzenek a második fordulóra, ahol a helyi vidékfejlesztési tervvázlatukat kellett teljes részletességgel kidolgozniuk. A második pályázati fordulóban eredményesen pályázó helyi akciócsoportok vissza nem térítendő, európai uniós és nemzeti forrásból származó támogatást, illetve ezen támogatás feletti rendelkezési jogosultságot kapnak, mely a második pályázati forduló követően áll a pályázók rendelkezésére, országos szinten összesen mintegy 4 500 millió Ft (akciócsopontonként maximum 90-100 millió Ft).

Az akciócsoportok által elnyert támogatás tulajdonképpen egy pályázati alap, amely felett az akciócsoport, illetve annak Helyi Bíráló és Monitoring Bizottsága (HBMB) rendelkezik pályázatos formában, a helyi vidékfejlesztési tervben megfogalmazott célokra megfelelően.

Az első fordulóban kidolgozandó pályázati anyag legfontosabb feladata a helyi akciócsoport összeállítása volt. Egyrészt meg kellett felelni a pályázati kiírás által megfogalmazott feltételeknek, másrészt biztosítani kellett a helyi szereplők megfelelő mértékű bevonását. Az akciócsoport tagjai egyrészt önkéntes módon jelentkeztek, de voltak olyan szereplők is, akik felkérés alapján kerültek kiválasztásra. Az akciócsoport kialakításánál több szempont figyelembevételére volt szükség, egyrészt teljesen ki kellett zárni a politikai meggyőződéseket, másrészt a csoporton belül egyensúlyt kellett kialakítani az önkormányzati, civil, vállalkozói szervezetek, valamint az egyes szereplők között az általuk képviselt gazdasági szektorok (mezőgazdaság, turizmus, igazgatás, oktatás, stb.) tekintetében.

A kialakult akciócsoport összetételét tekintve az alábbi tagokból áll:

- Hajdúböszörményi Kistérségi Területfejlesztési Társulás
- Kelet-Magyarországi Természet- és Környezetvédelmi Alapítvány (Hajdúnánás)
- Hajdúböszörmény Város Önkormányzata
- Hajdúdorog Város Önkormányzata
- Hajdúnánás Város Önkormányzata
- Intelligens Társadalom Szakmai Tudományos Társaság (Budapest)
- Hajdúböszörményi Ifjúsági Természetvédő Kör
- Kelet – Ökorégió Egyesület (Hajdúböszörmény)
- Erdőbirtokossági Társulat (Hajdúböszörmény)
- Hajdúdorogi Honismereti és Városvédő Egyesület (Hajdúdorog)
- Farmer Szövetkezet (Hajdúdorog)

- K+F Innovációs Központ Kft. (Hajdúnánás-Tedej)
- Hajdúnánásért Tevékenykedők Független Egyesülete (Hajdúnánás)
- Agrárgazdálkodási Termékelőállító Szaktanácsadó Kft. (Hajdúnánás), illetve
- további három magánszemély

A helyi akciócsoport képviselőjében a pályázatot – vezető szervezetként – a Kelet-Magyarországi Természet- és Környezetvédelmi Alapítvány nyújtotta be. Az akciócsoporton belül a gesztori feladatokat pedig a Hajdúböszörményi Kistérségi Területfejlesztési Társulás munkaszervezete látta el.

Az akciócsoportot **Hajdú Versenyképesség Akciócsoport**nak nevezték el, melynek rövidítése HA-VER lett.

Az akciócsoport delegált tagjai közül, 9 szervezet részvételével, került felállításra a **Helyi Bíráló és Monitoring Bizottság**, a HBMB. A HBMB feladata a stratégiai döntések elvégzése, minden bíráló bizottsági tag szavazati joggal rendelkezik, így a döntéshozás szavazás útján történhet. Összetétel városok, szektorok egyensúly. Az alakuló ülést 2005. júliusában tartották.

A szervezeti háttér felállítását követően kezdődhetett el a helyi vidékfejlesztési terv kidolgozásának előkészítése. Minden egyes fejlesztést, beavatkozást igénylő témában fókuszcsoportos megbeszéléseket rendeztek a helyben érintett szereplők, érintettek aktív bevonásával. A tematikus fórumokon begyűjtött információk, az ott megvitatott fejlesztési lehetőségek adták a fejlesztési terv alapját.

A LEADER program első fordulójának beadási határideje augusztus 1. volt. Az akciócsoport által felállított tervezőcsoport, a begyűjtött adatokra alapozva elkészítette a helyi vidékfejlesztési terv vázlatát, majd elkészítette a beadandó pályázatot. Pályázatukat a többi magyarországi akciócsoport által készített pályázattal együtt elbírálták, majd november közepére született meg az eredmény.

Az FVM Irányító Hatósági Főosztály 2005. november 21-én megjelent közleménye szerint: *„Az AVOP LEADER+ program 2005. június 27-én meghirdetett pályázatra beérkezett 186 pályázat közül 108 akciócsoport került a II. fordulóra. A továbbjutott akciócsoportok készíthetik el részletes helyi vidékfejlesztési programjukat.”*

Az Irányító Hatóság értesítette a nyertes akciócsoportokat, köztük a Hajdú Versenyképesség Akciócsoportot is, majd a pályázat második fordulójára bejutott akciócsoportok képviselőit egy közös fórumra hívta meg, ahol tájékoztatták őket a második fordulóval kapcsolatos feladatokról.

A második fordulóban csak azon akciócsoportok pályázhattak, akik az első fordulóban továbbjutottak, ezzel meghívást kapnak a második fordulóra. A második forduló pályázati kiírása 2005. novemberében jelent meg, beadási határideje 2005.

december 27. volt. Tehát kevesebb, mint egy hónap állt rendelkezésére a nyertes akciócsoportok számára hogy elkészítsék a második forduló pályázatát.

A második pályázati fordulóban eredményesen pályázó helyi akciócsoportok európai uniós és nemzeti forrásból származó, úgynevezett keretösszeg feletti rendelkezési jogosultságot kapnak. A pályázatban elnyert támogatást a helyi vidékfejlesztési tervben megjelölt fejlesztések elvégzésére helyben kiírt pályázatok támogatására, a helyi pályázati rendszer működtetésére lehet fordítani.

A második pályázati fordulóban a beadásra került anyagban az első fordulóban megfogalmazott helyi vidékfejlesztési terv vázlatát kellett teljes részletességgel kidolgozni, időben és térben megfelelően ütemezni.

A Hajdúböszörményi kistérség **helyi vidékfejlesztési terve** a „**Hajdúk útja**” nevet kapta. A helyi vidékfejlesztési terv elkészítésénél számos tényezőt kellett figyelembe venni. A legnehezebb feladat a három város fejlesztési lehetőségeinek elhelyezése volt a vidékfejlesztés gondolatkörében. Mivel a kistérség sajátosan három városi rangú településből áll, azonban maguk a települések, a lakosság, a gazdasági szereplők adott jellemzői lehetővé tették a három hajdúváros vidéki térségként való bemutatását, a vidékfejlesztési célok, prioritások megfogalmazását. A terv készítése során, ahogyan ezt a LEADER közösségi program eszmeisége is tükrözi, a partnerségen, együttműködésen, a helyi érintettek közös összefogásán, összehangolt „akcióján” alapul, illetve alulról jövő kezdeményezéseket ösztönzi. Alapvető feladatot jelentett a három város, illetve a három város közigazgatási területein tevékenykedő gazdasági, társadalmi szereplők összefogása, azok érdekelté tétele. A három város közül kettő, Hajdúnánás és Hajdúdorog között évszázadok óta megvan egyfajta együttműködés. Jellemző a két település között a lakosok ingázása munkavállalási, szociális, oktatási célokkal, minden bizonnyal az efféle módon kialakult történelmi együttműködést a két település közelsége indukálta. (A két város egymástól mintegy négy kilométerre található.) Az ilyen módon kialakult történelmi együttműködés alapozta meg a közelmúlt azon fejlesztéseit, amelyek e két szomszéd város között jöttek létre. A közelmúltban a két település között közös kerékpárutat építettek, valamint megkezdődött a közös szennyvízberuházás (szennyvíztisztító telep és szennyvízcsatorna-hálózat építése céljából a 2000-ben kötöttek együttműködési megállapodást).

A három város alapvetően különböző jellemzőkkel bír. A kistérséget alkotó három település közül Hajdúnánás nevezhető a leginkább iparosodottnak, a gazdasági fejlődés ezen településen a közeli autópálya építés miatt fellendült, ipari, logisztikai fejlesztésekre van lehetőség. Hajdúdorog jellemzően egy csendes vidéki város, kiemelkedő kulturális, vallástörténeti és turisztikai adottságokkal bír, s egyben hazánk görög-katolikus székhelye is. Hajdúböszörmény városában pedig a kulturális, turisztikai lehetőségek mellé társulnak az oktatási, képzési adottságok.

Mindhárom település, illetve az őket körülvevő térség gazdasági életét alapvetően a mezőgazdaság határozza meg, a mezőgazdasági termelés, az ehhez kapcsolódó feldolgozóipar a jellemző. A térségben számos könnyűipari üzem is működött, azonban a rendszerváltozás óta ezek sorban bezártak, tönkrementek.

A részletesen kidolgozott helyi vidékfejlesztési terv (HVT) első fejezete a helyzetértékelést tartalmazza, amely a jelenlegi állapot leírását, értékelését szolgáltatja, ezen helyzetértékelés adja a fejlesztési stratégia kiindulási alapját. A HVT további fejezetei az érintettek, célcsoportok meghatározását, fejlesztés-módszertani technikákat, eljárásokat (SWOT analízis, problémafa, célfa, logframe), közép- és hosszú távú jövőkép megfogalmazást, átfogó és specifikus célokat, prioritásokat és intézkedéseket, kommunikációs tervet, szervezeti, intézményi kapcsolatrendszer leírását.

Az alábbiakban a HVT-ben megfogalmazott fejlesztési prioritások, és a fejlesztési prioritások megvalósítását szolgáló intézkedések kerülnek ismertetésre. A prioritások meghatározása, az intézkedések, és alintézkedések megfogalmazása egy összetett, és szervezett csoportmunka eredménye.

A Hajdú Versenyképesség Akciócsoport által kidolgozott „Hajdúk útja” Helyi Vidékfejlesztési Terv fejlesztési prioritásai

- *Új, kisléptékű kezdeményezések ösztönzése a mezőgazdaságban* – vállalkozóvá válás segítése
- *Kiegészítő, hozzáadott érték jellegű szolgáltatások bevezetésének támogatása* – termálvíz, mint legfőbb turisztikai adottság köré szerveződve
- *Kulturális örökség fenntartása, „piacosítása”* – a Hajdú múlt értékeinek, szellemi örökségünknek a bemutatása

A fejlesztési prioritások megvalósítását szolgáló intézkedések, alintézkedések

1. *Vendéglátás és vendégfogadás feltételeinek fejlesztése*
 - Magán szálláshelyek körének bővítése
 - Meglévő szálláshelyek színvonalának javítása
 - Elsősorban tájjellegű specialitásokkal, illetve hagyományos étel- és italkínálattal rendelkező vendéglátóhelyek létrehozása
2. *Sokszínű, összehangolt programkínálat kialakítása*
 - a) A természeti erőforrásokhoz, természetvédelmi értékekhez kapcsolható turisztikai kínálat fejlesztése

- Aktív turizmus fejlesztése (lovas-, horgász-, vízi-, kerékpáros turizmus stb.)
 - Védett természeti értékek bemutatása (túraútvonalak, madárlesek, táborok stb.)
- b) A kulturális örökségre alapozott turizmus ösztönzése
- Tematikus túraútvonalak kialakítása
 - Programcsomagok összeállítása
 - Rendezvénykínálat bővítése, térségi szintre emelése
 - Régi mesterségek megőrzése, piaci alapra történő helyezése (pl. “nyitott műhely”, mesterségek oktatása stb.)
3. *A marketing, mint versenyképesség-fokozó eszköz alkalmazása*
- Marketing célokat szolgáló rendezvények, kampányok támogatása
 - Ösztönzés a helyi médiák igénybevitelére
 - Új típusú értékesítési csatornák kialakítása
 - Helyi márkázott termék bevezetése
 - Marketing témájú képzések támogatása
4. *Új kezdeményezések ösztönzése a mezőgazdaságban*
- a) Induló agrárvállalkozások támogatása
- A gazdálkodás feltételeinek megteremtése
 - A kezdeshez szükséges növény- és állatállomány beszerzése
 - Kedvezményes pénzügyi konstrukciók kidolgozása
- b) Környezetkímélő termelési módszerek, technológiák, eljárások alkalmazása
- Biogazdálkodás elterjesztése
 - Megújuló energiaforrások hasznosítása
- c) Helyi termékek feldolgozottsági szintjének növelése
- Tájjellegű, kiváló minőségű, helyben megtermelt mezőgazdasági alapanyagok helyi kisüzemekben történő feldolgozásával új munkalehetőségek teremthetők, s ezzel megakadályozható, hogy a mezőgazdasági termékek nagy része alacsony hozzáadott értékű formában hagyja el a térséget. Mindez lehetővé teszi a térségre jellemző egyedi, versenyképes termékpaletta kialakítását.
5. *Szakmai segítségnyújtás az agrárium számára*
- A mezőgazdasági termékárváltáshoz a piaci igények, trendek felmérésére szolgáló kutatási anyagok, tanulmányok elkészítésének támogatása
 - Szakmai tanácsadói tevékenység támogatása

6. Vállalkozói készségek javítása

- Tanfolyamok, képzések szervezése
- Szakmai előadások támogatása

7. Térségi együttműködés ösztönzése

Minden olyan a program célkitűzéseivel összhangban lévő tevékenység ide tartozik, amelynek révén összefogás és a korábbinál nagyobb szervezettség mutatkozik a térség szereplői között és egyéb intézkedések keretében nem támogatható.

A részletesen kidolgozott helyi vidékfejlesztési terv (HVT) képezte a LEADER+ második forduló bírálatának alapját. Az akciócsoport a pályázati kiírás szerint 90-100 millió forint keretösszeget kaphat, melyet pályázatos rendszerben használhat fel a helyben megvalósuló HVT-ben szereplő intézkedések keretein belül megvalósuló projektek támogatására. A pályázati felhívásokat a gesztor szervezet állítja össze, majd a helyi bíráló és monitoring bizottság dönt a nyertesekről. A pályázati támogatásként elnyert keretösszeg maximum 15%-a fordítható az akciócsoport működésére. A HA-VER akciócsoport előzetes kalkulációi szerint azonban elég 10% működési költség.

Az egyes intézkedéseken, a pályázat jellegét tekintve eltérő támogatási intenzitások lesznek meghirdetve, jövedelemtermelő beruházás esetén 45-55%, nem jövedelemtermelő projekt esetében pedig 85-95% lesz a támogatás aránya az összes projektköltségeken belül. A helyi pályázati aktivitás fokozására információs fórumok rendezését, mindhárom településen állandó ügyfélszolgálat működtetését tervezi az akciócsoport, kiegészítve ez nyomtatott információs anyagokkal, szórólapokkal, tájékoztató füzetekkel, valamint saját internetes weboldallal.

A második forduló hivatalos eredménye még nem született meg jelen esettanulmány készültékor (2006. február), a Hajdú Versenyképesség Akciócsoport nagy lelkesedéssel várja a döntést, és kész megvalósítani az általa megálmodott, megtervezett célokat.

Értékelés

Értékelve tehát a *Hajdúböszörményi Kistérségi Területfejlesztési Társulás* életre hívása óta eltelt alig egy és egynegyed évet elmondható tehát, hogy a három hajdú város által életre hívott önkormányzati társulás, túllépve a kezdeti nehézségekre, áthidalva a bizonytalanságot összefogva el tudott indulni azon az úton, amely mindhárom település fejlődését, az ott lakók életkörülményeinek javítását teszi lehetővé. A Belügyminisztérium által nyújtott támogatást sikerült olyan hatékonyan

felhasználniuk, hogy az megteremtette a személyi és tárgyi feltételeket ahhoz egy fiatalokból álló, elhivatott, tenni akaró szakértői csoport koordinálja a Társulás fejlesztési elképzeléseit. Ezt követően kapva az alkalmon, felismerve a LEADER program által esetlegesen nyújtott szellemi és anyagi hozzáadékat, szűkös pályázati határidőn elkészítették a pályázatukat. Összesen 17 tagból – 3 önkormányzattól, 6 civil szervezetből, 3 magánszemélyből, 3 profitorientált vállalkozásból – létrehozták a LEADER szellemiségének, s mi több a helyi elvárásoknak is megfelelő, ténylegesen is funkcionáló akciócsoportjukat, mely segítségével kidolgozták a helyi viszonyokra adaptált vidékfejlesztési tervüket (HVT).

Az akciócsoport számításai alapján amennyiben pályázatuk a második fordulóban is nyerni képes, ez esetben a HVT intézkedéseire rendelt támogatási összeg, valamint az ehhez adódó önerő mintegy 150 millió forintos fejlesztést valósít meg a kistérségben. Mindezt az Európai Unió regionális politikája egyik legfontosabb alapelveként, a decentralizáció elvének szellemében, vagyis a támogatások odaiteléről helyben, lokálisan döntenek, mely segítségével a támogatási források felhasználásának hatékonysága nagymértékben javul.

Az MVH LEADER Osztályának közleménye szerint az első fordulóban országosan 186 pályázat érkezett be, melyből 108 db jutott tovább a második fordulóba. A 186 akciócsoport összesen 2332 települést ölel fel, vagyis az ország településeinek 75%-át. Ezek a településeken összesen 3.434.818 fő lakik, azaz az ország lakosságának 34%-a.

Tehát megállapítható, hogy szükséges a LEADER szellemiségét követő programok folytatása, minél szélesebb társadalmi körök számára elérhetővé tétele. Fokozni kell a vidéki térségek lakóinak, szervezeteinek aktivitását, annak érdekében, hogy Magyarország is olyan sikerrel és hatékonysággal használja fel az Európai Unió forrásait, mint ahogy azt az írek tették.

(Az esettanulmány megírását követően került kihirdetésre a második forduló eredménye. A LEADER+ program irányító hatósága 67 pályázatot ítelt támogatásra jogosultnak, melyben a Hajdú-Versenyképesség Akciócsoport programja is támogatást nyert.)

9. Horgászközpont létesítése és üzemeltetése Jászkiséren

Az esettanulmány bemutatja a SILURUS Halszaporító és Termelő Bt. „Kelet-Magyarországi Regionális Horgászközpont” témájú projektjét, mely részben a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium Vidékfejlesztési Célelőirányzat (VFC) 2001-2002. évi pályázati rendszerű támogatása keretében valósult meg. A tanulmány ismerteti az időközben Kft-vé átalakult gazdaság (Jászkiséri Halas Kft.) jelenlegi tevékenységét és helyzetét, majd a projekt megvalósítása előtti állapotot, ezt követően bemutatja a megvalósult projekt születésének körülményeit, magát a projektet, annak jellemzőit és a kivitelezés folyamatát. Végül bemutatjuk az ügyvezető (Borbély Gyula) által megfogalmazott főbb következtetéseket és tapasztalatokat.

A projekt gazdasági és társadalmi háttere, indokoltsága

A hazai haltermelés struktúrájának az utóbbi években alkalmazkodnia kellett a megváltozott piaci igényekhez. A horgászegyesületek gazdasági megerősödése és számának növekedése azt eredményezte, hogy a piaci részesedésük a hal értékesítésből többszörösére nőtt. Új tevékenységként jelent meg a bérhorgászat, melynek alapvető tényezője a horgászok teljes körű kiszolgálása mind a halfogás, mind pedig a kiegészítő szolgáltatások terén.

A halászatban az alaptévékenységen kívül számos lehetőség adódik egyéb tevékenységek folytatására, amelyek jól beilleszthetők a halászati termelés munkafolyamataiba. Mindezek közül is kiemelkedik az előbb említett horgásztatás. Figyelemreméltó az a tény, hogy a horgászat Magyarországon ez elmúlt néhány évtizedben az egyik legjelentősebb szabadidős tevékenységgé vált. Jelentőségét nem csak az adja, hogy több mint 330 ezer honfitársunk hódol többé-kevésbé rendszeresen ennek a szenvedélynek, hanem az is, hogy e kedvtelés napjainkra fontos nemzetgazdasági tényezővé vált. A horgászat közvetlen vagy közvetett kiszolgálása a horgászcikkek gyártásától a falusi turizmuson át az üzemanyag forgalmazásáig számos termelő és szolgáltató ágazatban biztosít munkahelyet és jövedelmet.

Azt is el kell azonban mondani, hogy a horgászpiac igényeinek megváltozása egyben új technológiák bevezetésére is kényszeríti a tógazdasági haltermelőket. A horgászegyesületek és a bérhorgásztatók felismerték, hogy az évenkénti egyszeri nagymennyiségű haltelepítés mellett közel sem lehet olyan fogási eredményeket produkálni, mint a horgászszезон alatti kisebb de többszöri telepítés mellett. A folyamatos telepítések miatt a „nyári hal” azaz a nyár folyamán lehalászott hal fontossága megnőtt, mivel a kihelyezések elsősorban a nyári hónapokra korlátozódnak. A termelők érdeke is találkozott ezekkel az igényekkel, mivel így elkerülhető az őszi haldömping miatti piaci árcsökkenés okozta árbevétel csökkenés. A nyári hal ára az őszi értékesítéshez képest általában 15-20%-al magasabb, ami plusz bevételt jelent a termelőnek, és ez ellensúlyozza a nyári lehalászások többlet költségeit és a felmerülő hozamkiesését. Szintén fontos megemlíteni azt, hogy ez a kiegészítő bevétel akkor keletkezik mikor a legnagyobb a gazdaság takarmány-felhasználása, így az ilyenkor fellépő likviditási problémákat is segít megoldani a nyári hal értékesítése.

A vállalkozás bemutatása (múlt és jelen)

A társaság 1991. januárjától működik és fő tevékenységi köre a tógazdasági haltermelés. A Silurus Bt. horgász- és halastavai Jászkisér és Pély települések közt festői szépségű természeti környezetben helyezkednek el, ahol együtt mutatkozik meg a puszták, erdők és vizek élővilága. Hasznos vízterülete mintegy 181 hektár,

ez 7 db 20-30 ha méretű tó, 12 db teletető és 4 db külső halágy területéből tevődik össze. 1994 februárjáig a tavakat bérleményben üzemeltették, melyek ezt követően vásárlás útján kerültek a társaság tulajdonába. Az évek során elérhető mezőgazdasági támogatások segítségével hét termelő többől négyet felújítottak, míg a maradék három tavon saját erőből történt meg a főrekonstrukció. A rendelkezésre álló teljes tóterület 1999. évben üzemelt először 100%-os mértékben. A vízrendszer eredetileg a környék belvízgazdálkodására szolgált, de miután az állandó vízellátása biztosított lett, lehetőség nyílt a területen perspektivikus halgazdálkodás folytatására.

A SILURUS Bt. a felmerülő értékesítési gondok, és a rendkívül alacsony tóparti árak miatt még 1999-ben létrehozta, az akkor még kísérletnek számító horgászturizmusra alapozott szabadidő parkot, melynek fokozatosan épült ki az infrastrukturális háttere.

Az elsődleges profil a horgásztatás, mely egy olyan speciális szolgáltatás, amit az ide érkező vendégek egész évben igénybe vehetnek. A több napot eltölteni szándékozók számára színvonalas szálláslehetőséget tudnak biztosítani remek kilátással, közvetlenül a tó partján. A horgászat iránt kevésbé érdeklődők a tavak területén és környékén túrázhatnak, mely során megismerkedhetnek a tipikus jászsági táj természeti értékeivel, valamint a halászat ősi mesterségével. A horgászközpont főbb kiegészítő szolgáltatásainak hátterét – a fejlesztés eredményeképpen megvalósuló – színvonalas szálláslehetőséget biztosító vendégház, horgászbolt és egy étterem és büfé adja. Napjainkban a természeti környezet és a horgászturisztikai szolgáltatások évente több mint 10 000 vendégnapot jelentenek, növelve a körzet turisztikai és idegenforgalmi jelentőségét.

A központ területén található konferencia teremben lehetőség nyílik különböző rendezvények lebonyolítására. Az 50 fő befogadására alkalmas konferencia terem ideális helyszíne, szakmai programoknak (tréningek, konferenciák) éppúgy, mint munkatársi összejöveteleknek, családi és baráti találkozókknak.

A főrendszer vízellátása a Jászsági főcsatornából biztosított, melyből a víz csatornarendszeren keresztül ér el a tavakhoz. A víz táplálócsatornán keresztül jut a tavakhoz, melyek vízszintje alacsonyabb, mint a tavaké, ezért a feltöltés gravitációs úton nem, csak szivattyú alkalmazásával történhet.

A Jászkiséri Halas Kft. jelenleg 156 ha-on folytat tógazdasági haltermelést. Fő halfajai a ponty, amur, csuka, süllő, harcsa, ezek minden korosztályát, méretét nevelik és értékesítik az ország különböző pontján található horgásztavakba, halastavakba, halboltokba, ahová a „híresen jóízű” jászkiséri halat a vállalkozás saját eszközeivel szállítja.

Humán erőforrás

Borbély Gyula, a vállalkozás ügyvezetője már a megvalósítás évében is 19 éves halászati szakmérnöki gyakorlattal, 5 éves MOHOSZ megyei IB agronómusi gyakorlattal rendelkezik, de mindezek mellett 3 évet eltöltött Braziliában egy trópusi halászati kutatóintézetben is. A horgászat iránti elkötelezettsége több éves horgászversenyzői tevékenységében nyilvánul meg. Borbély Gyula személyében így szerencsésen ötvöződik a halászat és haltermelés, valamint a horgászat gyakorlata és szeretete. Az ügyvezető az általános menedzsment tevékenységen kívül koordinálja a haltermelést, a horgászturisztikai ágazatot, és közvetlenül bonyolítja az értékesítést is. Felesége Borbély Gyuláné közgazdászként a számviteli és pénzügyi feladatokat látja el, míg 2 fő Sóti Zsolt és Tajti Ferenc a horgászat rendjéért és a horgászbolt üzemeltetésért felelősek. A szobafoglalásokat és a vendégek kiszolgálását, illetve annak koordinálását Boros Erzsébet intézi.

A haltermelés közvetlen irányításáért a telepvezető a felelős, aki 1 halászmester és 3 fő halász szakmunkás segítségével látja el 156 ha halastavon a tógazdasági haltermelés napi feladatait.

A nagyobb rendezvények (Pontyfesztivál, Horgászmajális, stb.), illetve lehalászások idején a vállalkozás idejével is foglalkoztatja a helyi lakosság egy részét a vendéglátáshoz, illetve a lehalászások fizikai munkájához kapcsolódóan.

A kiinduló állapot bemutatása

Környezet

A horgászközpont környezete elsősorban a természetet kedvelő embereknek nyújt tartalmas kikapcsolódási lehetőségeket, így az ökoturizmus szerepe a meghatározó a horgászturizmuson túlmenően. A tógazdaság területén folyó gazdálkodás eredményeképpen egy kiemelkedő természeti értékekkel rendelkező vizes élőhely alakult ki, ahol olyan ritka és védett állatfajokkal lehet találkozni, mint a rétisas, a halászsas, a vidra, a hermelin és még számos a vizes élőhelyekhez kötődő madárfaj egyedei. A terület szervesen kapcsolódik a Hortobágyi Nemzeti Park területéhez a Füves Puszták Tájvédelmi Körzeten keresztül. Az egyéb turisztikai lehetőségek közül a közelben található gyógyvízre alapozott fürdőket lehet még megemlíteni, melyek Jászapáti, Jászszentandrás és Heves településekhez köthetők.

Erőforrások

A pályázat beadásakor már a vállalkozás tulajdonában voltak a legfontosabbak, azaz az egy tömbben elhelyezkedő halastavak (7 db, külső halággal rendelkező termelő tó) és az ehhez kapcsolódó egyéb vízügyi létesítmények (összesen 200 ha területen), melyek rendkívül leromlott, degradálódott állapotban kerültek a gazdálkodóhoz. A legelső feladatok közé tartozott a tavak rekonstrukciója és a víztakarékos gazdálkodási rendszer feltételeinek megteremtése. Ezen munkálatok többsége kevés hitel bevonásával, inkább saját erőre és állami támogatások igénybevételével kerültek kivitelezésre. A szükséges rekonstrukciós munkálatok – melyek zöme saját kivitelezés – is évről évre fokozatosan lettek megvalósítva.

A humán erőforrásról megítéléséről annyit, hogy az ügyvezető elmondása szerint, a rendszerváltást megelőzően a halász az egyik leglenézettebb foglalkozás volt a térségben, mely napjainkra olyannyira megváltozott, hogy jelenleg a legirigyletebb munkahelyek közé tartozik. A tavak „rendbetételéhez” és a horgászturisztikai ágazat fejlesztéséhez az ügyvezető egy maroknyi csapattal látott hozzá, akik közül a felelősségteljesen gondolkozó és munkavégző kollégák jelenleg is a vállalkozás alkalmazásában vannak.

Tevékenységek

Az utóbbi években, főleg az elfoglalt, relatíve kevés szabadidővel rendelkező ezért hobbiját esetenként gyakorló emberek részéről fogalmazódott meg az igényesebb és fogási sikerekben biztosabb horgászat igénye. Ezek a horgászok általában középosztályba tartoznak, elfogadható életszínvonalon élnek és hajlandóak áldozni a kedvenc hobbijukra különösen akkor, ha ez egyben egy családi kirándulással is egybe köthető. Ezt ismerte fel Borbély Gyula a vállalkozás vezetője, és ezért kezdett bele először csak a horgásztatásba, és ezt követően a tudatos komplex horgászturisztikai fejlesztésbe.

A stratégiai jelentőségű felismerést (piaci rés, illetve kielégítetlen piaci igény) követően 1999-ben a SILURUS Bt. jászkiséri tógazdaságában lett létrehozva az, az akkor még országos viszonylatban is újnak számító horgászturizmusra alapozott szabadidő park, melynek fokozatosan lett kiépítve az infrastrukturális ellátó rendszere (parkoló, horgászbüfé, stb.). Ezt megelőzően kizárólag a tógazdasági haltermelés volt a fő tevékenységi kör, mely természetesen a továbbiakban is megmaradt és egyik fő feladata a horgászigényeknek való folyamatos megfelelés. A horgászigények maradéktalan kielégítése új feladat elé állította a termelést, mely esetenként jelentős változtatásokat igényelt az eddigiekben megszokott, illetve használatos technológiától (pl. nyári halászat, nagytestű halak előállítás, stb.).

A megvalósult projekt születésének leírása

Az átmenetileg kedvezőtlen piaci helyzet (túltermelés, értékesítési nehézségek, árcsökkenés) és a változó agrárpolitikai intézkedések miatt a bemutatott gazdasághoz hasonló kedvezőtlen adottságú területeken gazdálkodóknak a túlélés érdekében egyetlen lehetőségük maradt, hogy megpróbálják „előre menekülni” alkalmazkodva az infrastrukturális és területi adottságokhoz. Ezt tette a SILURUS Bt. is, és ezért kezdett bele a horgásztatásba először a jelenleginél sokkal szerényebb színvonalon. Első évben csak a horgászati lehetőséget biztosították, melyhez kapcsolódott egy „bódé” amelyben a horgászjegyek kiadása folyt és egy lakókocsi, amely büféként funkcionált. A kezdeti sikerek nyomán – figyelembe véve a horgász vendégkör igényeit – a vállalkozó úgy döntött bővíti, illetve folyamatosan tovább fejleszti ezt a tevékenységet. A következő időszakban eltűnt a „bódé” és a lakókocsibüfé szerepét egy kultúraltabb vendéglátó egység vette át. Ugyan a sikerek nyomán az árbevétel és a jövedelem tömeg is növekedett, de ez a növekedés még nem tette volna lehetővé a gyorsabb és egyben nagyobb léptékű fejlesztést, aminek a sikere már ekkor „borítékolható” volt.

Összefoglalva a vállalkozásnak azért volt szüksége a Vidékfejlesztési Céllelőirányzat (VFC) keretében pályázható támogatásra, mert a rendelkezésre álló források nem tették volna lehetővé a vállalkozás telephelyének, a horgászturisztika fejlesztésének a vendégkör által is elvárt színvonalú fejlesztését. Támogatás hiányában a fejlesztés jelentősen elhúzódott volna, s messze nem a tervezett színvonalon működne.

A fejlesztés megvalósításával létrejött halászati és horgászati centrum foglalkoztatási lehetőséget teremtett a környéken, és egészséges élelmiszer alapanyagot kínál a helyi lakosságnak és az idelátogatóknak. A jászkiséri eredmények és tapasztalatok birtokában egyre több tógazda részéről vetődött fel egy minősített országos rendszer, illetve hálózat létrehozásának gondolata.

Az eddig eltelt időszak tapasztalatai azt mutatják, hogy a sikeres működtetéshez teljesen új ismeretekre van szükség, melyeket konferenciákon, bemutatókon és szakmai továbbképzéseken kell átadni az érdeklődőknek, hogy ez a falusi turizmus számára fontos programot is adó tevékenység elismerésre méltó színvonalon épülhessen ki országshoz. A fejlesztés hatása a térség turizmusára nézve egyértelműen pozitív, a horgászat nem kifejezetten szezonális tevékenység, így a meglévő kapacitások és szálláshelyek kihasználtsága időben széthúzódik.

A megvalósult projekt jellege és jellemzői

Pályázati kiírás és feltételek

A kiírt VFC pályázat alapvető célkitűzése volt, hogy az elsősorban mezőgazdaságból élő vidéki népesség esélyegyenlőségének javítására a vidéki területeken fellelhető helyi adottságokra alapozott alternatív vagy kiegészítő jövedelemszerzési lehetőségek, és az ezekhez szükséges vagy ezeket megalapozó infrastrukturális fejlesztések támogatásával hozzájáruljon a vidéki térségek jövedelemtermelő, foglalkoztatást biztosító és népességmegtartó képességének javulásához.

A VFC „Falusi és agroturizmus fejlesztésének támogatása” komponens általános célja:

- a mezőgazdasági termelés átstrukturálódása következtében megélhetési gondokkal küzdő vidéki lakosság alternatív és/vagy kiegészítő jövedelemhez jutásának elősegítése a falusi és agroturizmus fejlesztésével,
- a térségi hagyományokra és tájjellegre alapozott széles körű minőségi és egyedi értékeket felvonultató szolgáltatások kialakítása, a vidéki térségek idegenforgalmi fogadóképességének javítása, a lakosság turisztikai és vendégfogadói felkészültségének és szemléletének javítása.

A pályázat, amelynek a címe, illetve célkitűzése a következő volt: „*Komplex turisztikai szolgáltatást nyújtó horgász turista központok tervezése és megvalósítása*” a VFC „*Falusi és agroturizmus fejlesztésének támogatása*” komponens E/3 alkomponensébe illeszkedik.

A pályázati jogosultsági feltételeknek a SILURUS Bt., illetve Borbély Gyula személye mindenben megfelelt mely kitételek (a-c) az alábbiak voltak:

a) halászati joggal rendelkező belföldi székhelyű jogi személy, jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet, aki/amely:	√
b) legalább 10 ha vízfelületű tógazdaság tulajdonjogával vagy arra legalább tíz éves bérleti, haszonbérleti szerződéssel rendelkezik, ahol	√
c) legalább 10 évre vállalja változatos halfaunájú horgászto kialakítását elsősorban őshonos halfajok (értékes ragadozóhalak is) betelepítését és komplex horgász turisztikai szolgáltatás biztosítását.	√

Jelmagyarázat: √ = megfelel Ø = nem releváns, illetve nem felel meg

A fenti jogosultsági feltételeknek együttesen kellett teljesülniük. A támogatás az alábbi jogcímeken (a-d) volt igényelhető:

a) a táji adottságokra jellemző, első sorban őshonos növényzet szaporító anyagának és telepítésének költségeihez,	∅
b) elsősorban őshonos (értékes ragadozó halak is) szaporítóanyagának és telepítésének költségeihez,	∅
c) horgász-turisztikai szolgáltatásokhoz szükséges építmények létesítéséhez, felújításához,	√
d) alap-infrastruktúra kiépítéséhez, tereprendezés költségeihez.	∅

Jelmagyarázat: √ = megfelel ∅ = nem releváns, illetve nem felel meg

A támogatás mértéke az elismerhető költségek maximum 50%-a lehetett. Az adható támogatás maximális összege 10 millió forint volt, de nem volt támogatható olyan fejlesztés, amelynek összköltsége meghaladta a 25 millió forintot. A támogatás fejlesztési célú juttatás (Falusi és agroturizmus fejlesztése E3), melynek formája vissza nem térítendő támogatás. A pályázati rendszerben támogatható fejlesztésekhez egyéb forrásokból is lehetett támogatást igényelni. A SILURUS Bt. az adott fejlesztéshez kapcsolódó beruházás finanszírozásához 50% VFC, illetve 50% saját forrást vett igénybe.

A támogatás további feltételei (a-f):

a) hogy a pályázat, olyan kedvezményezett településen megvalósuló fejlesztésekhez nyújtható be, amely település a magán szálláshelyek idegenforgalmi célú hasznosításáról szóló 110/1997. (VI. 25.) Korm. rendelet 1. számú melléklete szerint nem minősül kiemelt gyógyhelynek, kiemelt üdülőhelynek, gyógy- vagy üdülőhelynek, vagy a 2000. évi CXII. törvény 2. számú melléklete alapján partközeli településnek,	√
b) a pályázó vállalja, hogy a támogatással kialakított horgásztavat legalább 10 évig rendeltetésszerűen hasznosítja,	√
c) a pályázónak rendelkeznie kell legalább öt éves halgazdálkodási és horgászati gyakorlattal,	√

d) a pályázó vállalja legalább egy fő halászati szakmérnök alkalmazását,	√
e) a területileg illetékes halászati felügyelő támogató szakvéleménye,	√
f) engedélyköteles létesítmények esetében vízjogi létesítési engedély megléte.	√

Jelmagyarázat: √ = megfelel Ø = nem releváns, illetve nem felel meg

A SILURUS Bt. ezen kiegészítő feltételek mindegyikének megfelelt, illetve rendelkezett a szükséges engedélyekkel és dokumentumokkal.

A pályázatok elbírálásának általános szempontjait figyelembe vették a pályázat megírása során, melyek a következők voltak:

- a) a fejlesztés összhangja a támogatási célkitűzéssel,
- b) a fejlesztés szükségessége és indokoltsága,
- c) a megvalósítás ütemezésének és költségvetésének realitása,
- d) a fejlesztés megvalósításáért felelős menedzsment megszervezése és hitelessége,
- e) a fejlesztés gazdasági, környezeti és működési fenntarthatósága (eredményei és időtállósága),
- f) a fejlesztés hatása a foglalkoztatottságra,
- g) partnerség és illeszkedés a kistérségi agrárstruktúra és vidékfejlesztési stratégiához.

A SILURUS Bt. pályázata minden szükséges információt tartalmazott a bírálati szempontok felelős megítéléséhez, amire kiemelt figyelmet szenteltek. A „kívülálló szemével” is megvizsgálták az elkészített pályázatot és tesztelték, hogy az egyes szempontok mindegyikével foglalkoztak-e a pályázati űrlapok, vagy mellékletek valamelyikében.

A vállalkozás saját szakmai tapasztalataira alapozva önállóan fogalmazta meg elképzeléseit, ennek megfelelően a VFC pályázat szakmai részét is saját maga dolgozta ki, így külső pályázatíró személyt, illetve céget nem bíztak meg. A pályázat elkészítéséhez szükséges számszaki adatokat a könyvelésből Borbély Gyuláné (pénzügyi-, számviteli ismeretekkel rendelkezik) gyűjtötte össze.

Megítélésük szerint, a legtöbb pályázat esetében pályázatíró cég igénybevételeére nincs szükség. Vallják, hogy inkább mi magunk tanuljuk meg a pályázat írás fortélyait, mivel a szükséges helyismerettel, szakmai intelligenciával a pályázatíró általában nem rendelkezik és a hazai pályázatok többsége, nem igényli a vonatkozó jogszabályi háttér olyan specifikus ismeretét mely nélkülözhetetlen lenne. Azt

a pénzt, amit az első pályázat megírására elkülönítenénk, inkább fizessük be egy pályázatíró tréningre, és ott tanuljuk meg a szükséges ismereteket.

A fejlesztés tartalma és üzemeltetése

A fejlesztés tárgya

A horgászközpont, a vállalkozás telephelyeül szolgáló jászkiséri tógazdaság területén lett kialakítva. Mint már említettük a vállalkozás horgászturizmussal – folyamatosan emelkedő színvonalon, növekvő látogatottsággal és egyre jobban képzett szakszeméllyel – több mint két évvel korábban kezdett el foglalkozni, mint ahogyan a pályázatot benyújtották.

A SILURUS Bt. 181 ha-os halastavi területén belül kb. 60 ha-on 1999-től, az országos horgászköztudatban bevezetett „*Jászkiséri Horgásztavak*” néven ismert horgászcentrum kiszolgáló központjának mind mennyiségi és mind minőségi továbbfejlesztése volt az elsődleges célkitűzés.

A fejlesztés keretében megépült egy konferencia terem és egy ún. rendezvénytér, de további kiegészítő beruházásként kellett elvégezni az általános tereprendezést, a trafó áthelyezését és egy víztisztító rendszer beüzemelését. A megépült épületek és a kapcsolódó létesítmények a tájképbe illő természetes anyagok (nád, fa, rönk, stb.) felhasználásával készültek, így emelve azok esztétikai értékét.

A megépült és azóta birtokba vett konferencia terem 108 m² alapterületű és jellegében jól illeszkedik ahhoz a magtár épülethez, amelyikhez csatlakozik. A rendezvénytér (50,4 m²) két oldalról zárt, aszimmetrikus nádtetővel és rönkburkolattal ellátott terület, melynek szabadtéri része a taposást is jól bíró gyeppel van fedve. A horgásztó és a rendezvénytér kapcsolata egy stéggel és az azon elhelyezett kilátóval lett megoldva. A különböző rendezvények sikeres bonyolítását segíti a meglévő épület terasza, mely egyben a színpad szerepét is betölti.

A trafó áthelyezésére azért volt szükség, mert az a konferencia terem tervezett helyén volt található és biztonsági szempontból indokolt volt az áthelyezés. A vonatkozó előírásoknak megfelelő vízminőség biztosításához kellett felszerelni egy, a vízhasználat nagyságrendjéhez igazodó vastalanító berendezést.

Az átadott horgászközpont Magyarországon mindeddig ismeretlen módon nyújt komplex turisztikai szolgáltatásokat. A központ megépülését követően a horgászaton túlmenően lehetőség nyílt színvonalas rendezvények szakmai továbbképzések megtartására, mely az idelátogató vendégeknek nyújt maradandó élményeket. A vállalkozás egyik küldetésének tartja a halászat ősi mesterségének és a vizes élőhelyek élővilágának a bemutatását és a halfogyasztás népszerűsítését, mely utóbbi, gasztronómiai bemutatók szervezésével is támogat.

A fejlesztés ökológiai szempontból elősegíti, illetve szolgálja a természetkímélő tógazdasági haltermelés és horgásztatás kialakítását, a táji értékek megőrzését, növelését, illetve a fenntartható természethasználatot is. A horgászcentrum létrehozása a környezetet nem veszélyezteti, a telephely kedvező adottságai miatt a lakott területet semmilyen formában sem terheli.

A horgászközpont üzemeltetése és specifikumai

A horgásztavak vízmélysége egyenletes, a halastavakra jellemzően nem túl mély. Hosszú spicce, illetve rakós távolságban 1,2-1,6 m, enyhén iszapos, egyenletes mederfenékkal. Halágy a hosszú oldallal párhuzamosan 50-55 méterre húzódik, 10 méter széles, s fél méterrel mélyebb az átlagvíznél. A víz opálos (nem „algazöld”), a partközelen a haltartó szák is alig 10 cm mélységig látszik.

A bejárat mellett található hosszú tó, talán a legnépszerűbb horgászhely az ide látogatók körében. Rendszeresen szuper intenzív módon telepítik, elsősorban 1,5-3 kg közötti ponttyal, amúrral és kárással. A biztos fogást keresők körében népszerű igazán. Az itt zsákmányolt halat visszaengedni nem szabad. A horgászbolt mögötti kis tavak, az itthon nem őshonos halfajok horgászatával ismerkedők szórakozását szolgálják.

A horgászközpont legérdekesebb egyben legnagyobb és legváltozatosabb fogási lehetőséget nyújtó tava, az ún. VII-tó. A horgászto 27 ha-os vízfelülettel, gyönyörű környezettel várja a kikapcsolódni vágyókat. A halállományra jellemző, hogy a tóban kb. 15 t nagytestű ponty és amúr található, a súlyuk 6-14 kg közötti a leggyakoribb a 8-11 kg közötti méret. Ezt a tavat a múlt évben bojlis tóvá fejlesztették. Tették ezt azért, mert ehhez a tónak minden adottsága megvolt és egyben a vendégkör is igényelte. A minél nagyobb egyedsúlyok elérése érdekében a 6 kg feletti súlyú halak elvitelét nem megengedett. A nagysúlyú pontyokon túl kb. ugyanolyan mértékben, kb. 15 t 1-6 kg közötti ponty is található a tóban, ezek természetesen a tapasztalatlanságuk miatt sokkal gyakrabban kerülnek horogra. Az eddig felsoroltakon túl, jelentős a tó keszeg állománya, amit a tavon rendezett horgászversenyek eredménye is igazol.

Az elmúlt év (2005) a bojlis horgászat bevezető éve, egyre többen próbálgatják, kóstolgatják a számukra új nagyhalas tó adta lehetőségeket. A nagypontyok 7 és 14 kg közöttiek, amurból jó néhány már a 20 kg-ot közelíti, vagy már meg is haladta, ezt néhány szerencsés horgász reménytelen fárasztása igazolja. A bojlis horgászat nyitó eseménye az Ukrán Nemzeti Pontyfógo bajnokság Jászakiséren rendezett három napos fordulója volt, ahol 26 csapat összefogása meghaladta a 2400 kg-ot, pedig csak a három kg feletti pontyokat mérlegelték melyek átlagsúlya 6,7 kg volt. Elégedettségüket igazolandó, hogy októberben ismét rendeznek egy versenyt a ta-

von. A tavon a jövő évi szezonkezdesre 28 bojlis horgászhelyet fognak kijelölni, ezeket előzetes bejelentkezéssel is lehet majd foglalni.

A kora tavaszi horgászatok gyakori zsákmánya a ma már kevés helyen található compó, melyből 0,8-2 kg-ig kerül horogra. A ragadozó halfajokra horgászni vágyók szintén kiváló lehetőségeket találnak, elsősorban a süllő horgászatára, de szép számmal fogható a balin, a csuka és a harcsa is. A tavon kb. 120 horgászhely található, a kifogott halak a ragadozó halak kivételével rögtön a horog eltávolítása után visszaengedhetők, a szákba tett halak nem cserélhetőek.

Nyári hónapokban rendszeres lehetőség nyílik az afrikai harcsa horgászatára, míg október elejétől ápriliséig a pisztráng szezon következik. Az említetteken túl állandóan lehet csukára, süllőre pergetni, esetleg harcsa vagy amerikai harcsa (csatorna harcsa) fogására kísérletezni. Az aktuális lehetőségekről, a honlapról (www.hohoho.hu), vagy a horgászboltban kaphatnak információt a vendégek.

A horgászhelyekre autóval beállni, ott tüzet gyújtani a környezet megóvása miatt nem szabad, de a ki és bepakolásba a vállalkozás saját eszközeivel besegít. A több napra érkező horgászok számára hideg-meleg vizes fürdési lehetőség is biztosított.

A horgászközpont szolgáltatásaiba tartozik még egy jól felszerelt horgászbolt, és egy büfé finom ételeivel, és udvarias kiszolgálásával. A több napot eltölteni szándékozók számára színvonalas szálláslehetőséget (*felső szint: 4 fős apartman, hűtőszekrény, fürdőszoba, WC, konyha (edényekkel), gáztűzhely, TV, alsó szint: 2x2 ágyas szoba, hűtőszekrény, fürdőszoba, WC*) tudnak biztosítani remek kilátással, közvetlenül a tó partján. A horgászat iránt kevésbé érdeklődő kísérők nagy kirándulásokat tehetnek a tavak területén, ahol kevesek által ismert természeti ritkaságokkal, találkozhatnak.

Külön szeretnénk felhívni a figyelmet arra, hogy az ide érkező vendégektől az üdülési csekket is befogadják a szolgáltatások igénybevétele estén.

A horgászközpont üzemeltetésének pénzügyi háttere

A kalkuláció során a kiindulási adatokat az 1999. és 2000. évi statisztikai alapján határozták meg. A tervezett horgászvendégek száma 5000 fő/év volt, melyhez átlagosan 2 fő (feleség, barát, gyermek) kísérő csatlakozik. Egy horgászra átlagosan 4 kg mérlegelt hal számolható, ami mintegy 2000 Ft-os árbevételt jelent. További árbevételt eredményez a horgászbolt és a büfé forgalma, mely az előző tételt 4000 Ft-ra egészíti ki. Ezek alapján a horgásztatásból származó éves árbevétel, mintegy 20 millió Ft-ra tehető.

A felmerülő költségek legjelentősebb tétele a kifogott hal önköltségi ára, mely igen eltérő, mivel a kifogott halak kora minimum 3 év, de a kapitális példányok kora elérheti a 10 éves kort is. Az önköltségi ár 375 Ft/kg volt a tervezési időszak-

ban. Mivel év közben is gondoskodni szükséges a megfelelő testtömeg-gyarapodásról takarmányozási költségekkel is kalkulálni kell ($20 \text{ t} \times 3,2 \times 16 = 1,024 \text{ eFt.}$). A takarmányok szállítására, a terület őrzésére, az etetőcsónakok üzemeltetésére, szemétszállításra, fűnyírásra és kaszálásra felhasznált üzemanyag, területarányosan eléri a 452 eFt-ot. Az energia költsége két fő részből tevődik össze: egyrészt az elektromos szivattyúkkal történő töltéltésből, másrészt a kiszolgálóhelyiségek energia szükségletéből, mely éves szinten 867 eFt-tal volt kalkulálva. A horgászvízi hasznosítású terület (60 ha) vízutánpótlása 772 eFt, míg a központ működtetéséhez szükséges 5 fő állandó foglalkoztatott személyi jellegű kifizetései meghaladják az 5 millió Ft-ot évente. Az egyéb költségek között a legjelentősebb tétel a marketing költség, mely meghaladja a 400 eFt-ot évente, míg az egyéb általános költségek (posta, telefon, turisztikai hozzájárulás, stb.) szintén ebben a nagyságrendben alakulnak. Az elszámolható amortizációs költség is eléri a 250 eFt-ot évente. A kalkulált költségek éves szinten meghaladják a 16 millió Ft-ot, így a várható nettó jövedelem nem éri el a 4 millió Ft-ot, de ezt jelentősen befolyásolhatja a vendégkör létszámbeli bővülése, mely napjainkban mintegy 11-12 ezer horgásznap/év.

A pályázatban szereplő beruházás lehetővé teszi a tevékenységek bővítését, a horgászvendégek színvonalasabb kiszolgálását, így egy tervezhetőbb gazdálkodást, illetve üzletmenetet tesznek lehetővé. A horgásztatás által kiszámíthatóbbá válik a mezőgazdasági termelés sajátosságaiból adódó ciklikusság, így megvalósítható a folyamatos árbevétel biztosítása.

A horgászközpont üzemeltetésének marketing háttere

Magyarországon mintegy 330 ezer ember hódol a halfogas szenvedélyének. A világon mindenütt a legnépesebb taglétszámúak közé tartoznak a horgászszövetségek, így a horgászat jelentős táborral rendelkező hobbi tevékenység, amelynek létszáma folyamatosan nő. Dinamikusan fejlődik a résztvevők száma, és ezt jól tükrözi az is, hogy manapság egy-egy hétvégén Magyarországon 100-150 ezer horgász és 2-300 ezer családtag kel útra. A horgászathoz kapcsolódó ellátórendszer (horgászkellékek, ruhák, csalik stb.) forgalma országos szinten több mint 10 milliárd forintos bevételt eredményez és jelentős számú foglalkoztatottat tart el. Jelenleg a horgászat zömmel egyesületi keretek között, közösen kezelt vízterületeken történik. Ez a forma azonban egyre inkább idejétmúlt, mert kicsi a zsákmányszerzés lehetősége. A csak a hétvégén horgászó, elfoglalt hobbijára kevés időt szánó, de azt családjával kultúrált minden igényt kielégítő körülmények között eltölteni szándékosok számára a vállalkozás által kínált horgászturisztikai szolgáltatás tűnik az ideálisnak.

A Jászkiséri halas Kft. komplex horgászturisztikai szolgáltatásának főbb jellemzői: természetközeli állapotok, jó megközelíthetőség, extra fogási lehetőség, jól

kiépített infrastrukturális ellátottság szállás, étterem, horgászbolt, parkoló, játszótér stb. A vállalkozás vezetőjének meglátása szerint az alapvető elvárásokat az alábbi mottó összegzi: „*Előttem a természet mögöttem a nagyvárosi kényelem*”. Becslések szerint mintegy 50 ezer potenciális turistával lehet számolni és eddig kb. 15-20 ezerrel sikerült megismertetni, megkedveltetni, ezt a típusú szolgáltatást. A következő évek feladata, minél szélesebb körű ismertséget elérni, bemutatni szolgáltatásunk minden eddigi hasonlót meghaladó előnyeit.

Feladatként lett meghatározva, a pontos színvonalartartás, amelyet célul tűzött ki maga elé a vállalkozás. A mennyiségi vendéglétszám korlátlan növelése nem lehet cél, meg kellett határozni azt az optimumot, amelyet maximális megelégedésre ki tud szolgálni a központ. A horgásznapok számának növelését inkább a hétfégi csúcspól a hét többi napjára célszerű koncentrálni (kedvezmények, akciók stb.).

Az árbevétel rövid távú növelését elsősorban a minél szélesebb körű szolgáltatások színvonalas biztosításával kell elérni. A szolgáltatás legjobb reklámja az ide érkező vendégek hívóvő tevékenysége, de természetesen más reklámlehetőségeket is ki kell használni. Ilyenek a horgász szakfolyóiratokban megjelenő cikkek (Sport-horgász, Magyar Horgász) amelyek rendszeresen hirt adnak az itteni lehetőségekről, rendezvényekről és horgászversenyekről.

A MTV 1-es csatornán látható horgászműsorban szintén évi négy-öt alkalommal találkozhatnak a horgászcentrummal a horgászat iránt érdeklődő nézők. Jelentős eredményt hoznak a rendszeresen megrendezésre kerülő kulturális rendezvények, ahol egyre több új érdeklődővel lehet találkozni a jelentős számú törzsvendég mellett.

A megvalósítás folyamata, megtett lépések

A projekt kivitelezéséhez és jelenlegi üzemeltetéséhez a vállalkozás számos szervezettel állt, és jelenleg is áll kapcsolatban. A legfontosabb együttműködő partner – a kivitelezésben részt vállaló zömmel a térségben üzemelő építési vállalkozásokon túlmenően – az Aranypony Halászati Rt. aki hasonló horgászcentrumot üzemeltet a Dunántúlon. A Haltermelők Országos Szövetsége és Tarméktanácsa koordinálásával megtették az első lépéseket arra vonatkozóan, hogy minősítsék, és hálózatba szervezzék a horgászturisztikával foglalkozó hasonló profilú vállalkozásokat.

A beruházás kivitelezése 2002. őszén kezdődött, mely a tervek szerint gyorsan és zökkenőmentes történt. Az építési és egyéb munkálatokat 5-6 külső vállalkozó végezte el. A pályázatban vállaltak mintegy 100%-a teljesült, sőt számos elemében túlteljesítés is bekövetkezett.

A fejlesztés ütemezése szerint az első két hónapban megtörtént a tereprendezés és a trafó áthelyezése, a víztisztító berendezés üzembe helyezése, az építési anyagok

beszerzése és a kültéri létesítményekbe beépítendő faanyagok speciális kezelése. A tavasz beköszöntével készültek el a büfé és a fogyasztó tér kivitelezési munkálatai, a multifunkciós terem és a kültéri berendezések (stég, kilátó) kivitelezési munkái. Ezt követte a munkálatok zárásaként a végleges tereprendezés és gyepesítés.

Az ellenőrző hatóságokkal (APEH, FVM, Magyar Államkincstár, REVI) jó kapcsolatot épített ki a vállalkozás, a partneri kapcsolatot rugalmasság, megértés és segítőkészség jellemezte.

A beruházás pénzügyi megvalósítása

Az előzőekben bemutatott fejlesztések nettó összértéke meghaladta a 14 millió Ft-ot, melyből a legnagyobb tétel az épületekkel kapcsolatos költségek voltak. A megvalósítás során az eredetileg tervezett költségvetéshez képest túllépés következett be, mivel a fejlesztés nagyobb volumenben valósult meg, mint azt az elején képzelték, így a további bővítés költségvetését saját forrásból finanszírozta a vállalkozás. A VFC pályázatból társfinanszírozott fejlesztések költségvetése az alábbi volt:

Konferencia terem:	6 919 e Ft + ÁFA
Rendezvénytér:	3 416 e Ft + ÁFA
Stég és kilátó	1 200 e Ft + ÁFA
Tervezési díj	230 e Ft + ÁFA
Trafó áthelyezés	1 336 e Ft + ÁFA
Vastalanító szűrő	612 e Ft + ÁFA
Tereprendezés	490 e Ft + ÁFA
Összesen:	14 203 e Ft + ÁFA

Forrás: Saját adatgyűjtés

A VFC pályázatban tervezett beruházások a horgászközpont fejlesztését, míg a másik kapcsolódó pályázat (SAPARD) a „mezőgazdasági úthálózat” fejlesztését hivatott szolgálni. A horgászközpont működtetése kiegyensúlyozott árbevételre biztosít, míg az út minőségének javítása lehetővé teszi minden körülmények között a biztonságos közlekedést.

Értékelés

A megvalósult beruházás gazdasági értelemben életképesnek bizonyult – a tervezett 3 éven belül megtérült –, melyet igazol az azóta is folyamatosan bővülő vendégkör és kisebb nagyobb fejlesztések, amelyek a VFC-ből támogatott beruházást követően történtek a horgászközpontban. Az éves üzemviteli költségek és az eredmény több mint megkétszereződött a fejlesztést követő 5. évben, és az 1 Ft támogatásra jutó nettó jövedelem meghaladta a 4 Ft-ot. Jelenleg az összes árbevétel 65%-a származik a tógazdasági haltermelésből és mintegy 25%-a a horgászturiztikából.

A munkaerő foglalkoztatását tekintve a vállalkozás helyi jelentőséggel bír, mivel kizárólag jászkíséri lakosokat foglalkoztat, viszont a vendégkört tekintve már országos jelentőségűnek minősül, mivel az Magyarország legtávolabbi régióiból is érkeztek, és érkeznek vendégek. Elsősorban a belföldi vendégkör a jellemző, de ukrán, német, osztrák és skandináv kapcsolatokkal is rendelkezik a vállalkozás.

Környezetvédelmi szempontból elmondható, hogy veszélyes hulladék nem keletkezik az üzemelés során, kivéve a halpusztulás esetét, ami eddig szerencsére nem fordult még elő. Kiemelendő, hogy a teljes 200 ha terület vizes élőhelyként is funkcionál, élőhelyet biztosítva számos védett növény és állatfajnak.

A vállalkozás vezetőjének véleménye szerint, más hasonló adottságokkal rendelkező tógazdaságokban is van realitása a jelen projektben megfogalmazott horgászturisztikai fejlesztéseknek, sőt a sikeres működés esetén azok minősítése és hálózatba szervezése is kívánatos. A tógazdaságok működtetésnek ilyen multifunkcionális kiterjesztése hozzájárulhat a hátrányosabb helyzetű vidéki térségek lakosságmegőrzéséhez, a helyi foglalkoztatás növeléséhez, a természeti értékek megőrzéséhez, továbbá a kiegészítő, esetenként alternatív jövedelemszerzési lehetőségekhez. Azoknak az embereknek, akik ilyen vidéki területeken kénytelenek megélni, kizárólag a mezőgazdasági jellegű erőforrások hasznosítása jelentheti a megélhetés forrását.

Összefoglalás

Az esettanulmányban bemutatott komplex fejlesztési projekt, struktúraváltással, illetve bővítéssel erősítette meg pozícióját. A horgászturizmus új fogyasztói réteget vonzott a régióba, mely szálláshelyek és turisztikai szolgáltatások fokozottabb mértékű kihasználását jelenti, növelve ezzel a térség turisztikai bevételeit. A fejlesztés új munkahelyeket teremtett és pozitív hatással van a tájegység megítélésére. A megnövekedett idegenforgalomból származó többletbevétel növeli a tér-

ség népszerűségmegtartó erejét, újabb vállalkozások létrejöttét, vagy diverzifikációját indukálhatja.

Az idelátogatók olyan élményeket szerezhetnek, melyek életszemléletüket a természettel való harmonikus együttélés irányába tereli, ami a leghatásosabb módja a környezettudatos társadalmi lét kialakításának. A fejlesztés jó példát mutatott arra, hogyan lehet egy vízjárta területen olyan pihenést és rekreációt magas fokon szolgáló objektumot létesíteni, amely működése során úgy őrzi a vizes élőhely minden értékét, hogy közben az embert is kiszolgálja. Az elmúlt időszak bizonyította, hogy ma már mindenhol a lovasturizmussal és a borturizmussal egyenrangúan, a falusi turizmus program adó tevékenységeként kezelik a horgászturizmust.

A fejlesztés eredményeképpen megvalósult horgászcentrum működése minthaértékű és hozzájárulhat a tógazdasági haltermelés multifunkciós jellegének az erősítéséhez, a termelés technológia reformjához és egyben a kultúrált szabadidő eltöltéséhez szükséges természeti környezet kialakításához. Meghonosodása és elterjedése szakmai és társadalmi szemléletváltást eredményezhet, és kiváló példaként szolgálhat a vidéki népesség számára a lehetőségek széles tárházát bemutatva, enyhítve ezzel megélhetési problémáikat.

A vállalkozás vezetőjének és egyben tulajdonosának Borbély Gyulának a véleménye szerint a támogatással kapcsolatos adminisztráció mindkét oldalról kifogástalanul működött és sem előtte és sem az óta nem találkozott hasonlóan jól működő pályázatos projekt támogató rendszerrel. Az ügyvezető mindenkinek ajánlja, hogy az elképzelések megvalósítása során tartsák be a fokozatosságot, és a kedvező külső és belső jelek megléte esetén „ugorjanak” csak bele jelentősebb beruházásokba.

A megvalósított horgászturisztikai fejlesztés egyértelműen „sikertörténet”, a felhasznált VFC támogatás hatékonysága mind gazdasági, mind társadalmi és környezeti értelemben kiemelkedő és példaértékű.

10. Pálinkafőző üzem létesítése Panyolán

A Magyarország észak-keleti szegletében található szatmári tájegység már „ős-idők” óta gyümölcstermesztéséről híres, mely nem csak friss gyümölcsöt, hanem nagyon értékes, ebből készült élelmiszereket is nyújt a fogyasztóknak. A táj egyik legismertebb ilyen terméke a pálinka, mely köré évszázados fogyasztói kultúra épült. A magyar ember – közvélekedés szerint – borivó. A második leginkább magyarosnak tartott ital azonban a pálinka. Hagyományaink, közmondásaink bizonyítják, hogy a magyarok a pálinkát (kis mértékben fogyasztva) a legjobb orvosságnak, étvágyerjesztőnek, erőt adónak és hangulatoldónak tartják. Jelen tanulmány keretében egy, az elmúlt néhány évtizedben „kissé megtépzott becsületű” pálinka régi hírnevét és rangját visszaadni szándékozó vállalkozás, a Panyolai Szilvórium Kft. kerül bemutatásra. A tanulmány jó példája annak, hogy az ősi magyar tradíciókat megragadva, megalkuvást nem ismerő, alázatos munka révén újraéleszthető az a társadalmi életérzés, ami már-már elveszett a szatmári gyümölcspálinkák körül.

A vállalkozás bemutatása

A Panyolai Szilvórium Kft.-t 2002-ben alapította Marjai Miklós, Borbás Béla és Muhari Zoltán. A vállalkozást azzal a céllal hozták létre, hogy a jó hírnévnek örvendő panyolai szeszfőzde felújítása után minőségi gyümölcspálinkát hozzanak forgalomba a magyar és a nemzetközi piacon. A hagyományosan jó minőségű pálinkáiról ismert szatmári régió szívében elhelyezkedő település, Panyola különösen jó adottságú termőhelye a szilvapálinka alapanyagát adó szilvának és más gyümölcsöknek. A három folyó ölelésében fekvő falu környékén, különleges klimatikus viszonyok között, árterületen termő tájspecifikus szilvafajta adja a jellegzetes zamatát a jó Szatmári Szilvapálinkának és más gyümölcsből készült párlatoknak. A településen emberemlékezet óta működött szeszfőzde, így a hungarikumok előállítására és forgalmazására nem csak ígéretes üzletet, hanem a hagyományos tevékenység felújítását, megőrzését is jelenti. A társaság 2002 októberében kezdte meg működését, és folytatja azóta is egy ígéretesen alakuló életpályá mentén.

A térség és a projekt környezetének bemutatása

A szatmári síkság tradicionálisan gyümölcsstermő vidék, az itt élő emberek nagy részének nélkülözhetetlen jövedelemforrást biztosít. A termesztés sok évszázados hagyományaira alapozva kiegészítő tevékenységként különböző feldolgozási formák is létrejöttek, ennek köszönhetik létüket és ismertségüket az olyan termékek, mint a szatmári szilvapálinka vagy a szatmári szilvalekvár. Folytathatnánk e sort még nagyon hosszan, egy azonban kétség nélkül kijelenthető, mégpedig az, hogy a falusi emberek szokásaiból és életviteléből adódóan legnagyobb népszerűségnek a különböző gyümölcsből készült pálinkák örvendtek. Nem múlhatott úgy el nagyobb esemény, sőt még az egyszerű hétköznapok sem, hogy ne került volna elő az értékes gyümölcsnedű. A hagyományok a pálinkát és a pálinkafogyasztást a társasági lét nélkülözhetetlen elemévé és egy valóságos „életérzéssé” nemesítették. E folyamatban az 1960-70-es években egy nagy törés következett be azért, hogy a szocialista nagyüzem a pálinkát csak egy, a kieső, hulladék gyümölcsből keletkező „mellékterméknek” tekintette, ami az ital minőségének hihetetlen lerontásával kommersz tömegitalá alakította át az évszázadokon keresztül jól megbecsült terméket.

Az 1990-es évek második felében, az európai uniós csatlakozás közeledtével kedvező változások álltak be e tendenciában. Egyre nagyobb jelentőséget kapott ugyanis a vidékfejlesztés a vidéki táj megőrzésének, a vidéki lakosság helyben tartásának és a falusi tradíciók megőrzésének céljával. E folyamat része volt a hagyományosan magyar, és az egész világon csak Magyarországra jellemző termékek, az ún. hungarikumok kiemelt kezelése is, ami többek között ahhoz vezetett, hogy ha-

zánk gyakorlatilag kizárólagos jogot kapott a pálinka szó használatára. Az Európai Unió jogszabályok is rögzítették, hogy a „pálinka” szót („á”-val és „k”-val) csak Magyarország és 4 osztrák tartomány használhatja.

Ettől kezdve érezhetően megbolydult a pálinkapiac. A védelemmel ugyanis nem csak a névhasználat szabályozása járt, hanem „újradefiniálták” a pálinka szó fogalmát is. A 2002 júliusától a Magyar Élelmiszerkönyvben is lefektetett előírások értelmében a „pálinka” elnevezés csak azokra a termékekre használható, amelyek eleget tesznek az alábbiaknak:

- 100%-osan gyümölcsből készülnek, azaz nem finomszesz és aroma hozzáadásával,
- minimum 37,5%-os alkoholfokkal rendelkeznek.

Azok a termékek, amelyek nem felelnek meg e kitételeknek, csak „szeszessital” néven kerülhetnek forgalomba.

Ez a védelem most már nem csupán a külföldi konkurenciát tiltja el a pálinka előállításától, hanem a hazai, nem száz százalékgig gyümölcsből előállított, korábban pálinkának nevezett, általában sokkal gyengébb minőségű italokat is kiszorítja az elit klubból. Pálinka tehát a csak és kizárólag Magyarországon termelt gyümölcsből készülő és Magyarországon előállított párlat lehet. Ezen egyedi státusz kialakítása teremtette meg annak alapját, hogy a pálinkák régi-új presztízse és piaca megerősíthető legyen.

A projektötlet megszületése

A jelent tanulmány keretében bemutatott projekt ötletének megszületése 2001-re, a tulajdonosoknak, mint baráti társaságnak egy svájci utazására vezethető vissza. Ekkor a zord alpesi télben „melegítő” gyanánt kelt volna el a pálinka, ami azonban hiányzott a csomagból. Így idéződtek fel azok a nosztalgikus érzések a baráti társaság panyolai illetőségű tagjában, amit a híres panyolai pálinkafőző, és az általa gyártott, az egész országban ismert kisüsti pálinka jelentett. Az üzem azonban a jelenben már pusztulásra és megszűnésre volt ítélve, jó ideje nem állított elő egyetlen cseppet sem az emlegetett nedűből. A nosztalgizálásból hamarosan komoly beszélgetés kerekedett, és rövid idő alatt megszületett az arra vonatkozó elhatározás, hogy felmérjük a panyolai pálinkafőző, és ezzel a messze földön híres panyolai pálinka újraélesztésének lehetőségét.

Hazaérkezés után a társaság hamarosan munkához látott, és meglátogatta a pálinkafőző üzemet, melynek épülete ekkor már működésen kívüli állapotában elég elhagyatott volt, az épület teljes felújítást, míg a gépi-technológiai berendezések komplett cserét igényeltek. A műszaki állapot feltérképezése után alaposan tanulmányozták, illetve felmérték:

- a jogszabályi háttérrel, ami a szeszfőzdék üzemeltetésének sarkalatos pontját képezi,
- a kezdő beruházáshoz, valamint a működés beindításához szükséges tőke nagyságát, valamint ennek lehetséges forrásait (saját forrás, állami támogatások, banki hitelek),
- a pálinkafőző üzem felújításának műszaki lehetőségeit és kivitelezhetőségét,
- a pálinkapiacra uralkodó viszonyokat, jövőbeni várható trendeket, értékesítési lehetőségeket,
- a jó minőségű gyümölcs-alapanyag beszerzésének lehetőségeit.

A fenti kérdéseket elemezve, és a megtérülési viszonyokat vázlatos gazdasági kalkulációkkal meghatározva a társaság az alábbi következtetésekre jutott:

- a pálinka, mint jövedéki termék előállítására különösen szigorú ellenőrzés és adminisztrációs kötelezettség alá esik, de a projekt megvalósítását ellehetetlenítő tényező nem áll fenn,
- az üzem megvásárlásához szükséges induló pénzügyi rendelkezésre áll, valamint a 2002. évi vidékfejlesztési célelőirányzatban a beruházás céljának megfelelő támogatási jogcím megtalálható, így a saját forrást és az állami támogatást elviselhető mértékű bankhitellel kiegészítve a pénzügyi forrás megteremthető,
- a főzde felújításának műszaki feltételei adottak,
- a törvényi szabályozás (Magyar Élelmiszerkönyv) kedvező változása, azaz a pálinka mint ital és mint magyar termék védelme megteremti az alapot a kiváló minőségű gyümölcspárlatok sikeres forgalmazására,
- a társadalmi és fogyasztói szokások tendenciái potenciális igényt jeleznek előre a minőséget és prémiumkategóriát megtestesítő gyümölcspárlatok iránt,
- a szabolcsi alma és a szatmári szilva, valamint az ebből készült pálinkák hírneve, mellyel magának a panyolai főzde az ismertsége is összeköthető, kiemelt lehetőséget biztosít,
- az alapanyag beszerzése messzemenően megoldható, tekintettel arra, hogy ez a terület a bölcsője és jelenlegi központja is több gyümölcs, ezen belül a szilva és az alma termesztésének.

Nagyon fontos kiemelni, hogy ezen üzleti-pénzügyi szempontok erőteljesen kiegészültek az érzelmi indíttatással is. Nagy súllyal estek latba az olyan tényezők, mint a munkahelyteremtés egy szatmári kis faluban, a tradíciók újraélesztése, valamint a szatmári pálinka újraterejtése, hírnevének visszaadása.

E tényezők figyelembevételével a baráti kör úgy döntött, hogy valóságra váltja az ötletet, ennek következményeként a pálinkafőzde újraindításának céljából 2002 elején létrehozta a Panyolai Szilvórium Kft-t. Ezzel egy jelenleg is tartó, a panyolai gyümölcspálinka mítoszt és hagyományait életre keltő sikertörténet vette kezdetét.

A projekt bemutatása és megvalósításának folyamata

A beruházás megvalósítása előtt az addigi piaci és az üzemelő főzdekben gyűjtendő működési ismeretekre alapozott elemzés készült abból a célból, hogy a beruházás tökeigénye, valamint a későbbi működés forgóeszköz szükséglete, valamint ezek finanszírozhatósága felmérhető legyen. Mindezt kiegészítette a fogyasztói igények elemzése, mely együttes ismeretek birtokában már körvonalazható volt az előállítandó termékek köre, azaz a jövőbeni termékszerkezet, és tervezhetővé vált az üzemméret (kapacitás).

A cégalapításkor a társaság azt tűzte ki célul, hogy a reneszánszát élő pálinkapiac 2-4%-át szerezzé meg, alapvetően a felső- és középkategóriába tartozó gyümölcspálinkák forgalmazása révén. A valódi pálinka iránti növekvő igény és a terméket övező érdeklődés, megbecsülés növekedése alapján ez az elképzelés realisan megvalósíthatónak tűnt.

A projekt megkezdésekor nemcsak az értékesítési lehetőségek, hanem az alapanyag-beszerzés helyzetes is felmérésre került, mivel az alapanyag minősége, a beszállítás megbízhatósága, rendelkezésre álló fajták köre és a minőség éppen olyan fontos. Tekintettel arra, hogy a tulajdonosok között egy helybeli lakos is volt, rajta keresztül már volt egy előzetes kép a helyi termelőről. A cél az volt, hogy a pálinkagyártás alapjául szolgáló gyümölcsök lehető legnagyobb részét a helyi termelők-től vásárolják meg.

A megvalósítást az önkormányzattal való egyeztetés is megelőzte, mely a projekt megvalósítását messzemenően támogatta.

A projekt 2002-ben a volt szövetkezeti szeszfőzde épületének megvásárlásával vette kezdetét. A szigorú élelmiszer-biztonsági előírások miatt a főzde teljes körű felújítása mellett voltak kénytelenek dönteni. Ezt követően indult el az a pályázati folyamat, mely a fejlesztési források hiányzó részének megszerzésére irányult. A gépi technológia teljes cserére szorult, mivel az alkalmazott berendezések a kor színvonalától meglehetősen elmaradtak voltak, és állapotuk is leromlott volt. Kicsit bonyolította a helyzetet, hogy erre az üzemtípusra nem volt országos példa, így külső műszaki szakértőket is be kellett vonni a gépi technológia kialakításába, e faladatot egy Miskolc melletti gépésztechnikus vállalkozás látta el. A pályázatírássra szintén külső vállalkozást alkalmaztak.

Az üzemméret és az üzemelés jellegének megválasztásában a cél az volt, hogy

manufaktúra jellegű, de modern kisüzemben folyjon a gyümölcspálinkák előállítása, mely alapvetően a helyi lakosok kézi munkarejére és a helyben előállított gyümölcsök feldolgozásán alapul.

A célkitűzés – az Uniós piacon is potenciálisan versenyképes, palackozott késztermék értékesítése – alapvetően szükségessé tette a többfunkciós kialakítást, azaz a főzde épületében palackozó üzemet is ki kellett alakítani. A minőségi termék készítése és az európai uniós elvárások maradéktalan teljesítése érdekében a lehető legjobb eszközöket szerezték be.

A projekt megvalósításának második lépéseként a pálinkafőző üzem teljes rekonstrukciójára került sor, több tízmillió Ft-os beruházási költséggel, a főzde kiegészítéseként felvásárló-hely és palackozó üzem is létesült. Ehhez a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium Vidékfejlesztési Célelőirányzatából (FVM VFC) 50%-os állami támogatást sikerült igénybe venni. A fennmaradó részt saját forrásból és bankhitelből sikerült előteremteni.

A beruházás befejezését követően a kisüsti pálinkafőző üzem műszaki átadására 2002. december 18-án került sor, majd elhúzódó engedélyezési, szakhatósági eljárást követően, 2003. február 18-án kezdődött a termelés.

A projekt harmadik ütemeként 2003-ban, már a termelés megkezdése után a gyümölcsfeldolgozó technológiai vonal került kiépítésre annak érdekében, hogy már a gyártás első fázisa is (feldolgozás, cefrézés) az élelmiszer-higiéniai előírások legmesszemenőbb betartásával folyhasson. Ennek eredményeként biztosították a cefrézendő gyümölcsök magvázását, ami a minőség fokozását szolgálja, valamint a zárt technológiai folyamat kialakítását az alapanyag beszállításától a „hordóig”. Egyúttal lehetővé vált a beérkező alapanyag mérése, szakszerű mosása, a gyümölcsfeltárás és passzírozás, pépszivattyúval történő erjesztő tartályos előkészítés, és cefretartályokban történő érlelés után a szakszerű főzőrendszerbe juttatás.

E fejlesztés szintén az FVM VFC keretében nyújtott 50%-os támogatással valósult meg, mely ezúttal kiegészült a Miniszterelnöki Hivatal Területfejlesztési Célelőirányzatából (MEH TFC) biztosított 15%-os támogatással. A fejlesztés összköltsége mintegy 30 millió forintot tett ki.

A fejlesztés eddigi folyamatát negyedik ütemben a 2004-ben végrehajtott, 3 millió Ft költségű raktárfejlesztés zárta, mely pályázati források hiányában, és a működés első bevételeinek köszönhetően már 100%-ban saját forrásból valósult meg.

E folyamat eredményeként alakult ki a komplett üzem, melyben helyet foglalt a pálinkafőzés minden területe, azaz az alapanyag fogadása, átvétele, mosása, feldolgozása, a cefrézés, a pálinka kifőzése és palackozása, valamint raktározása. Mindezek által a fejlődés és a minőségi termék-előállítás lehetőségei teljes mértékben adóttak, megteremtve a sikeres piaci szereplés alapjait.

A megvalósított projekt működése

A pálinkafőzde az eredeti elképzeléseknek megfelelően üzemel, azaz a gyümölcs felvásárlásától a palackozásig a pálinkafőzés minden lépését szakszerűen ellátva állítja elő a piaci igényeket mindenben kielégítő gyümölcspálinkákat. Ezzel megvalósul a kézben tartott, ellenőrzött termék, a „gyümölcsöstől a fogyasztó asztaláig” koncepció, amelyet a cég alapításakor megfogalmaztak. A főzde, mint üzem kiszolgálja a piacot ellátó kis- és nagykereskedő cégeket és a pálinka iránt érdeklődő embereket is, kiskereskedelmi egységként.

A cég tevékenységét jellemzi, hogy elsődlegesen a pálinkák kereskedelmi célú előállítását végzi, tehát az elkészített termékeket a palackozás után a kis- és nagykereskedelem felé értékesíti. Emellett kis részben azonban bérfőzéssel is foglalkozik, azaz a környező települések lakói részére állít elő pálinkát, azok saját alapanyagát felhasználva, szolgáltatási (bérfőzési) díj ellenében. Ez a tevékenység az eredeti tervekben is szerepelt. A bérfőzés nem akadályozza a saját termelést, sőt a gépkapacitás jobb kihasználása érdekében folytatott kiegészítő tevékenységnek tekinthető. Volumene a környék adottságait tekintve (nagy mennyiségű szilva és alma terem, amelyből hagyományosan sok pálinkát főzetnek) jelentős, mintegy évi 25 000 liter körüli mennyiséggel számolhatunk, de ez a vállalkozás teljes kapacitásának még így is csak 10-20%-át teszi ki. A bérfőzés jelentősége abban rejlik, hogy eredménye – minimális nyereség mellett – fedezi a főzde folyó működési költségét és a bérköltségeket.

E komplex tevékenység ellátására a társaság kilenc alkalmazottat foglalkoztat. Hat fő fizikai munkaerőt alkalmaznak, akik a feldolgozás, főzés és palackozás folyamatában vesznek részt. A nagy létszámú munkaerőt a működésnek a szándékosan kézi munkára alapozott jellege igényli.

A vállalkozás tevékenységét műszaki területen kezdettől fogva élelmiszeripari és szeszipari mérnök segíti külső, megbízott tanácsadóként. A működés két kulcsterületén, azaz a marketingben és a finanszírozásban marketingszakemberrel és pénzügyi tanácsadó céggel kötöttek tartós megbízást. A társaság 2004-ben két új tag felvétele mellett döntött, így a tulajdonosi létszám öt főre bővült, de az új tagok tevételesen nem vesznek részt a vállalkozás működtetésében. E lépést elsősorban a fejlesztések és a forgóeszköz-finanszírozás biztosításához szükséges tőke bevonása indokolta.

Az üzem működése szezonális, amin elsősorban egy szezonális főzést és folyamatos palackozást kell érteni, az ezzel párhuzamosan folyó érlelés mellett. Az értékesítés szintén szezonális, év végén karácsony tájékán kiemelkedő a kereslet, míg a nyári időszakban viszonylag alacsony.

A pálinkafőzés során a legfőbb cél az, hogy a múltban gyökerező hagyományok, kézművesipari eljárások, a cég által hozzáadott szakmai tudás és a kor legmodernebb technológia vívmányai összegződve a legkifinomultabb fogyasztói elvárásokat is kielégítsék. A pálinka elkészítésének első lépése a gyümölcsök válogatása, tisztítása, a csonthéjasok esetében pedig a kimagozás, mert a magból az erjedés során mérgező cianhidrogén szabadul fel. Ezt követi az alapanyagok ledarálása, és az ún. cefrőzés, más néven erjesztés. A cefre a nyersanyagból erjesztett sűrű lé. Az aprított alapanyag az erjesztő edénybe kerül. A cefre optimális hőmérsékletének (18°C) beállítása után történik az erjedést elősegítő anyagok, élesztők hozzáadása. Az erjesztés zárt rendszerben zajlik. Ennek hiányában az alapanyag megfertőződhet és alkoholtartalma is elillanhat. Mindeközben ügyelni kell a hőmérsékletre is: az erjedés 5-10°C fokon lassabban, 20-30°C fokon gyorsabban megy végbe, de ennél magasabb hőfokon megszűnik. Az erjesztő tartályokban kb. 6-10 nap alatt megy végbe az erjedés, miközben a cukortartalom átalakul alkohollá és szén-dioxidá. A szén-dioxid nagy részét elvezetik, kisebb része a tartályban marad. A kiejert cefréből szakaszos eljárással először nyerspárlat készül, majd a párlatot tovább finomítják, desztillálják. Ez a lepárlás folyamata, melynek során is mindenben ragaszkodnak a régi, magyar tradíciókhoz. Rézből készült „kisüstön”, kétszeres finomítással történik meg a megerjesztett gyümölcsök lepárlása. A folyamat során különös hangsúlyt fektetnek az elő- és utópárlat leválasztására, a pálinkát adó tiszta középpárlat megőrzésére. A párlás során nyert alapanyag biztosítja azt a minőségi, már félkész terméket, amely végleges színét, gyümölcsös illatát, lágy, selymes zamatát az évekig tartó érlelés során kapja meg. A pálinka némely fajtáját egyedi készítésű eperfa hordókban érlelik, és teszik még inkább élvezhetővé.

Alapanyag beszerzés

A prémium kategóriás pálinkák főzéséhez felhasznált gyümölcsöknek szintén prémium kategóriásnak kell lenniük, hiszen jó pálinkát csak kiváló alapanyagból lehet előállítani. Töreksenek arra, hogy a gyümölcsöket a legjobb termőhelyekről szerezzék be, ezzel is biztosítva a minél jobb minőséget. Ennek megfelelően az alma, szilva, meggy, eper a szatmári, a kajsziarack Gönc, a cseresznye pedig Nagykőrű térségéből származik.

Jelenleg az alapanyag-beszállítás biztosítása érdekében nem történik termelési szerződések megkötése, mivel a feldolgozáshoz szükséges mennyiség normális évszám esetén e nélkül is rendelkezésre áll, zavarok tehát csak a szélsőségesen kedvezőtlen időjárás miatti gyenge termések esetén lépnek fel, ami azonban értelemszerűen szerződésekkel sem megelőzhető.

Az alapanyag tekintetében nagy gondot fordítanak arra, hogy csak és kizárólag teljesen érett, ugyanakkor ép és egészséges termék kerüljön az üzembe, mivel ez az alapvető feltétele annak, hogy a vállalkozás által választott prémium kategóriás végtermék minőségét tekintve hibátlan legyen. A 2003-ban létesített feldolgozó (cefrező) gépsorral pedig a beérkező gyümölcsök további tökéletes kezelése és főzésre való előkészítése is megoldott.

Értékesítés, termékek, termékszerkezet

Az alapötlet, minőségi gyümölcspálinkával eljutni a fogyasztóhoz, és ezt a terméket egy társasági, illetve társadalmi életérzést megtestesítő itallá tenni, kezdetben kicsit utópisztikusnak tűnt, de ma már egyértelműen látszik, hogy rengeteg marketingmunkával ez is megvalósítható. A működés során világossá vált azonban az is, hogy önmagában csak a prémium kategória nem képes eltartani a céget, így szükség volt egy közepkategóriás sorozat bevezetésére is. Ennek következtében a cég két terméksorozattal, a prémium kategóriás „Panyolai Elixír” sorozattal, valamint a közepkategóriás „Panyolai” sorozattal jelenik meg a piacon.

A vállalkozás által előállított pálinkák köre az alma, szilva, fűtös meggy, kajszibarack, fekete ribizli, fekete cseresznye, szamóca és a Vilmos körte fajokra terjed ki. E választék mintegy 20 különböző megjelenésű és kiszerezésű termék előállítását jelenti, melyek friss és 1-3 éves érlelt kivitelben kaphatók.

Az értékesítési csatornákat tekintve elmondható, hogy a panyolai gyümölcspálinkák ma már a delikátesz boltokon kívül a hiper- és szupermarketekben is megjelennek, amit a vásárlási szokások ilyen irányú megváltozása tett szükségessé. A jövőben nagy hangsúly lesz a vendéglátó iparban való elterjesztésben. A termelés megkezdése előtt a terv az volt, hogy exportálható termék legyen, mely feltétel teljesült is, de a külföldi piacok kiépítése még nem tekinthető befejezettnek, jelenleg is folyamatban van.

A jelenlegi termékválaszték bővítését a jövőben is folytatni kívánják. Erre a piacon tapasztalt igények kielégítése érdekében van szükség, a vásárlók ugyanis egyre jobban keresik a különleges gyümölcsökből készült pálinkákat. Folyamatban van a termékek „bio” minősítésének megszerzése is, amivel a piaci pozíciókat is stabilizálni lehet a széles termékválaszték kialakítása, valamint a több vásárló igényeinek való megfelelés révén. Mindez az alapvető cél elérését, a Panyolai és a Panyolai Elixír márkanevek elfogadtatását, megismertetését szolgálja.

A minőségi termék-előállítás, ezáltal az értékesítés alapját a 2003-ban kialakított HACCP, valamint a 2004-ben megszerzett az ISO 9001 minőségbiztosítási rendszerek képezik.

Fontos kihangsúlyozni, hogy a cég termékei több minőségtanúsítási rendszer

általi elismerést mondhatnak magukénak, melyek közül kiemelendő az „Észak-alföldi régió ajánlásával”, így kiemelt hungarikumként jelenhetnek meg a pálinkák.

A cég által előállított fő termékek, azaz a „Szatmári szilvapálinka” és a „Szabolcsi almapálinka” az FVM Agrármarketing Centruma által összeállított Hagyományok-Ízek-Régiók programban is szerepelnek, illetve a földrajzi árujelzők oltalmáról szóló törvény szerinti eredetvédett terméknek minősülnek. Ez egyben azt is jelenti, hogy helyben termesztett gyümölcsből, helyben kerülnek előállításra és palackozásra.

Marketing

A pálinkapiacra a legnagyobb feladat a marketingre hárul, mivel a pálinkával kapcsolatosan az elmúlt évtizedekben kialakult helytelen és rossz képet – miszerint a pálinka egy kommersz tömegital – kell megváltoztatni. A pálinka fogalmának pejoratív értelmezését kell átformálni egy életérzést megtestesítő, kultúrált és nemes italként való értelmezésre. A Panyolai Szilvórium Kft. alapvetően ezt akarja elérni a cég fő termékét adó prémium kategóriás termékek bevezetésével, melyek esetében már a nagy körültekintéssel tervezett és megválasztott kiserelés is hangsúlyozza a termékek egyedi és nemes jellegét.

A marketing alapja kétirányú: egyrészt a terméket összekapcsolni a tájjal, másrészt a tájat összekapcsolni a termékkel. Ez alatt elsősorban azt kell érteni, hogy a termék népszerűsítésében ki kell használni a szatmári táj hagyományait, és az e tájról származó termékek (szatmári szilvapálinka, szabolcsi almapálinka) hírnevét, másrészt pedig magával az így „beazonosított” termékkel is fokozni kell szerte az országban a szatmári táj imázsát. A marketing a pálinkáról kialakult kép megváltoztatására irányult már a múltban is, és irányul a jelenben is, minden lehetséges eszközzel. Ennek részét képezik a televízióban és rádióban megjelenő reklámok, a szórólapok és az újsághirdetések. Ezek azonban nem csak a termék közvetlen megismertetésére szolgálnak, hanem a pálinka imázsának formálását, a kultúrált pálinkafogyasztási szokások ismeretét is hangsúlyozzák a fogyasztóknak.

E hagyományos promóciós eszközökön túlmenően a cég megjelenik a különböző vásárokon, termékiállításokon és -versenyeken, összekapcsolja termékét a tájjellegű turisztika fejlesztésével, és tájjellegű falusi rendezvények szervezésével annak érdekében, hogy a pálinkák tradicionális jellegét és „ösi” kultuszát még inkább hangsúlyozza. A 2005. évben mintegy 40 esetben települt ki a különböző regionális és országos rendezvényekre, vásárookra, amely a panyolai pálinkák széleskörű ismertségét hozta, miközben egyúttal jelentős árbevételt is produkált az ezeken folytatott kiskereskedelmi tevékenységen keresztül.

A fogyasztói szokásokon és termékismeret megváltoztatásán alapuló marketingen kívül a jövőben hangsúlyt kell fektetni a vásárlási szokások formálására is.

Ennek oka, hogy a magyar emberek elsősorban ajándékozási céllal, így csak nagyon ritkán vásárolnak minőségi, prémium kategóriás gyümölcspálinkákat, saját fogyasztásra történő vásárlás még nem igazán jellemző.

Fejlesztési lehetőségek és korlátok

A cég sikeres szereplése, és fejlesztési lehetőségei annak erősségeiben rejlenek, mely tényezők az alábbiak szerint foglalhatók össze:

- Idejében „léptek” termékeik bevezetésével, így a Panyolai Elixír a pálinkapiac ismert, elismert szereplőjévé vált.
- Termékeiket képesek tradicionális, kiváló minőségben előállítani, és biztosítani a jó minőséget, megbízhatóságot.
- Termékeiket jellegzetes, egyedi, és művészi kiserelésekben juttatják el a megcélzott fogyasztókhoz.
- Értékesítési kapcsolataik széleskörűek, megőrizhetőek és bővíthetők.
- Szakmai hátterünk megalapozott, tevékenységeinket jelentős szakember-gárda támogatja.
- A kis méret és a „céhes” jelleg révén képesek a piaci igényekhez történő gyors alkalmazkodásra, a lehetőségek felismerésére és kiaknázására.

A piaci sikerek ellenére sem cél az üzemelés kézi munkaerőre alapozott jellegének megváltoztatása, ennek érdekében pedig a társaság mindenképpen arra törekszik, hogy ne haladjon meg egy kritikus méretet, maradjon áttekinthető és kezelhető. A maximális kapacitás évi 200 000 palack, amit jelenleg még nem sikerült elérni, de a cél középtávon (2-3 éves távlat) az, hogy ez a termelési szint realizálódjon. Jelentős hátrányt jelent az infrastruktúra (elsősorban szélessávú internet) hiánya, mely a piaci információszerzés és kapcsolattartás alapja. Kiemelten fontos, hogy a „pénzhiány” gyakran a marketing rovására megy, pedig a marketingre áldozott pénz többszörösen visszatérül, így ez a – magyar vállalkozásokat általában jellemző – tényező lelassítja a piaci felfutás ütemét.

A projekt értékelése, általánosítható következtetések, javaslatok

Jelen projekt egy sikeresen megvalósított vidéki projektként értékelhető, ahol a beruházás egy jól átgondolt célkitűzés köré épül. A kitarító munka, a piac pontos feltérképezése és az egyedi, tájjellegű élelmiszerek kínálta lehetőségek pontos felismerése teremtette meg az alapját a piaci sikereknek és felfelé ívelő életpályának. Bízunk benne, hogy e projekt bemutatásával a hasonló jellegű tevékenységek néhány olyan oldala, nehézségei és előnyei is megismerhetővé váltak, melyek támpontul szolgálhatnak az illet tervezőknek. A következőkben azon néhány gondolatot kívánjuk kiemelni, melyek általános tanulságként fogalmazhatók meg.

A projekt végig viteléhez pozitív hozzáállás és eltökéltség szükséges, mert a különböző engedélyezési eljárások, a pályázatok menedzselése, valamint a műszaki megvalósítás koordinálása rengeteg munkát igényel, és sok bürokratikus vesződéssel is jár.

A kis méret nem mindig hátrány, ugyanis nagy előnye a gyors reagálásban rejlik, jóllehet e jellemzőt tudni kell társítani valamilyen „sikerre ítélt” termékkel vagy terméktulajdonsággal. Kiemelendő, hogy az élelmiszer-előállítás terén európai, sőt egyre inkább világpiaci, globális versenyben kell gondolkodni, így a tevékenység megkezdése előtt alaposan fel kell mérni a piaci lehetőségeket és igényeket, valamint a termelés műszaki és pénzügyi megvalósíthatóságát. Jól megfogalmazható szabálynak tűnik, hogy kisméretű vállalkozásoknak a tömegtermékekkel szemben nem lehet sikeresen versenyezni, így egyedi igényeket kielégítő, rés piacokat betöltő termékkel van nagyobb esély üzleti sikerek elérésére.

A megvalósítás során – az alapos körültekintés ellenére is – adódnak problémák, melyek közül a legfőbb, de általában leküzdhető nehézségeket a beruházás megvalósításához szükséges saját tőke hiánya, az üzemeltetés forgóeszköz-hiánya, valamint a mérhetetlen bürokrácia jelenthetik. Az ilyen beruházások magas költsége miatt erőteljesen valószínűsíthető, hogy megvalósításuk támogatások igénybevétele nélkül, kizárólag saját forrásból vagy hitelből szinte lehetetlen.

A megvalósítás során a legtöbb nehézséget az engedélyezési eljárások jelentik, ezen belül is elsősorban a VPOP, a Környezetvédelmi Felügyelőség és az Élelmiszerellenőrző Állomás eljárásai. Kifejezetten sok időt igényel az adminisztratív, azaz a papírmunka, mivel jövedéki termékről van szó, és ez különösen szigorú ellenőrzés alá esik.

IV. Romániai esettanulmányok

11. Méhészet Fugyivásárhelyen

Az alábbi esettanulmány egy, a Bihar megyében, Fugyivásárhelyen található méhészeti farm tevékenységét mutatja be. Ezen belül bemutatásra kerül a farm jelenlegi tevékenysége, története, illetve egy pályázaton való részvételük, melynek eredményeképpen pénztámogatásban részesültek, a projekt megvalósításának menete, eredménye és hatásai, a termelő tapasztalatai és általános következtetések. Az esettanulmány megírásában Jakab Károly, a méhészet tulajdonosa segített.

A vállalkozás bemutatása

A termelő, Jakab Károly, családi vállalkozást működtet, melyet 2004-ben alapított. A vállalat megalapításakor a SAPARD-program vissza nem térítendő támogatásában részesült. A 2004-es év előtt a termelő magánemberként foglalkozott a méhészettel, és a méz feldolgozásával, eladásával. A termelő alaptevékenysége méhcsaládok gondozása és minden ehhez kapcsolódó méhészeti tevékenység (így a termékek értékesítése is). A méhészet Fugyivásárhely községben található, a 379. szám alatt, 60 km-re Nagyváradtól, az E60-as nemzetközi út mentén, Bihar megyében.

A társulás a biotermék-tanúsítvány megszerzését tervezte a termékek számára. Az áruelosztás menete: nagy tételben a viszonteladók számára, és kis tételben a váradi piacokon.

Források

Jelenleg a termelő 180 méhcsaláddal rendelkezik. Egy méhcsaládot 30 000 – 100 000 egyed alkot. A 180 méhcsaládból 50 olyan család van, amelyik nem hagyja el a farmot. Ezeknek a technológiai szerepe jelentős, mert az utánpótlásban van fontos szerepük, lévén ezek az ún. „anyatermelő” családok. A maradék 130 család végzi a beporzást, tehát magát a méztermelést, ezeket a családokat a termelő mézelő növényekben gazdag vidékekre szállítja az év bizonyos szakáiban. A méhcsaládokat kaptárokban tartják. A kaptárak függőleges elhelyezésűek, ezt a modellt ajánlják a méhészeti társaságok is. A termelő már 2005-ben elindította azt a három éves folyamatot, mely során az általa feldolgozott mézet biotermékké nyilvánítják. Ez a folyamat azonban csak arra a 130 családra vonatkozik, amelyek a méztermelésben vesznek részt.

A társaságon belül a munkaerőt a család tagjai jelentik: Jakab Károly, a felesége, édesapja és két gyermeke. A társaság rendelkezik a szükséges felszerelésekkel, amely a méztermelés technológiai megvalósításához szükséges: megfelelő szállító járművel, és egy olyan platformmal, amelyen 80 család fér el, illetve egy olyan utánfutóval, amin további 50 családot tarthat. Az elmozdíthatatlan kaptárokat az anyatermelő családoknak tartják fent.

A társaság tevékenysége

A farm tevékenysége: méhcsaládok tenyésztése, és az ezt elősegítő technológiai folyamatok, illetve a termékek értékesítése, terjesztése: méz, méhpempő, propolisz és méhviasz.

A méhek tenyésztése összetett feladat, és szigorú szabályok irányítják. A technológiai folyamatok egyik lényeges eleme, hogy a méheket időről időre el kell szállítani a mézelő növényekben gazdag vidékekre. A méheket tilos nappal szállítani, és költöztetés csak az év bizonyos szakaszaiban lehetséges: az akác virágzása idején, a napraforgó és a kaszálókön nyíló virágok nyílásakor. Ezekben az időszakokban a méhcsaládokat kaptárostól szállítják a mézelő növényekben gazdag területekre. Ilyenkor van ugyanis a porzás ideje. A beporzás napközben zajlik, éjjelre viszont a méheket visszaviszik a telephelyre. Jakab Károly termelő rendelkezik egy erre alkalmas járművel, melynek platformján 80 méhcsaládot lehet elhelyezni, a vontató platformján pedig további 50 család. A mézet a beporzások közti időszakokban gyűjtik be, szigorúan meghatározott körülmények között, illetve csak bizonyos mennyiségű méz gyűjthető be egyszerűen.

A mézelő területek, melyeken a beporzás zajlik, az Ecoinspect társaság által minőségileg igazoltak. A biotermék tanúsítványt (amit a vállalkozás 2007-ben fog megkapni) csak olyan méz kaphatja, mely tanúsított mézelő vidékekről származik, illetve, amelyet modern technológiákkal dolgoznak fel. A bizonylat megszerzésének célja a termékek minőségének javítása illetve a magasabb bevételek. Azok a méhészeti termékek ugyanis, amelyek a biotermék tanúsítványt elnyerik, 50%-al magasabb áron kelnek el, mint a hagyományos módszerekkel előállítottak. A termékek értékesítése, a termelő által optimálisnak ítélt stratégia alapján valósul meg, eddigi tevékenysége alapján. A termelő a termékek 50%-át közvetlen felvásárlóknak adja el. Ezek közül legjelentősebb a Romániai Méhészek Egyesülete. A termelő a társasággal 10 éves kölcsönös megegyezésen alapuló kapcsolatot ápol. A termékek kis tételben való eladása azért maradhatott a társaság egyik elsődleges szempontja, mert a fogyasztókkal való közvetlen kapcsolattartás révén figyelemmel kísérheti a termékek fogadtatását, esetleges minőségi változásait. A kis tételben való értékesítés már 20 éve hagyomány a váradi piacokon.

A termékek mennyisége évről évre változik. A termelési folyamatot a környezeti tényezők is befolyásolják: a különböző szezonokban nyíló virágos növényeknek megfelelően. A méhek főképp tavasszal-ősszel aktívak. A termelő statisztikái alapján egy méhcsalád évi átlagos termelése 3250 kg eladható mézet illetve egyéb méhészeti terméket jelent. A valódi termékmenyiség ennél természetesen jóval nagyobb, de jelentős részére a méheknek is szükségük van.

Szervezeti felépítés

A vállalat felépítése a következő: Jakab Károly, az édesapa, a feleség és a két gyermek. Ez a vállalat végleges felállása 2004 óta, vagyis az APIBOGAR JAKAB családi vállalkozás megalapítása óta. A termelő 1970 óta foglalkozik méhészettel,

és akkor alapított családi vállalkozást is, bár a család már 1940 óta méhészkedik, és ebben a hagyományban nőtt fel Jakab Károly is. 2000 óta foglalkozik kizárólagosan méhészettel. Foglalkozása – a családi hagyományoknak megfelelően laboráns – a méhészetben jól hasznosítható.

A kezdetek

A Jakab család 1940-ben kezdte a méhészkedést 10 méhcsaláddal, ez a mennyiség fokozatosan gyarapodott. Jakab Károly számára a méhészkedés gyermek-kora óta szenvedélyes elfoglaltságot jelent. Ugyanakkor lehetővé vált számára az is, hogy Európa különböző országaiba eljutva tegyen szert értékes méhészeti tapasztalatokra, miközben nem szűnt meg együttműködni a romániai méhészekkel és méhészeti egyesületekkel.

Időközben a feleség és a két gyermek is bekapcsolódott a méhészkedésbe. A termelő felesége a kis tételekben való eladások menetét intézi (ez a 20 éve tartó tevékenység ugyanis a családot és a vásárlókat hasznos, közvetlen kapcsolatban tartja).

A méhcsaládok száma 2006-ra 180-ra nőtt. A technológiai folyamatok megváltoznak, pl. kasok berakodásának módozatai, új szállítóeszközök beszerzése (utánfutó platform), ezáltal ugyanis a szállításkor a méheket érő stressz lecsökken. A megfelelő szállítás hiánya amúgy sokáig gondot jelentett a termelőnek. Elmondása szerint egyik legjelentősebb célkitűzése a technológiai folyamatok jobbá tétele volt.

A pályázat ötlete

Miután 30 évet dolgozott méhészként, a termelő elhatározta, hogy kizárólag méhcsaládokkal kíván foglalkozni. A szerzett tapasztalatok illetve a román állam által nyújtott támogatás (a méhészet nem adóköteles!), lehetővé tették, hogy a méhészkedés jövedelemforrássá váljék. 2003-ra a termelő 150 méhcsaláddal rendelkezett, és ezzel egy időben az „elavult” felszerelés modernizálását tervezte. Ekkor értesült a SAPARD programról a Méhészek Egyesülete révén.

A pályázat megírására azért vállalkozott a termelő, mert véleménye szerint a cég és a technológiák modernizálása megerősítheti a társaság helyzetét a piacon, és a termékek minőségének javulását, illetve a bevételek növekedését is előidézí. Ennek a célnak a jegyében a termelő az Ecoinspect társasággal együttműködésben elindította a folyamatot, mely során saját termékeit biotermékké minősítik.

Mivel a felszerelés modernizálásához illetve lecseréléséhez a termelő korábban nem rendelkezett a megfelelő anyagi fedezettel, banki hitel felvételéhez fo-

lyamodott. A SAPARD-programot végül azért választotta, mert a különböző támogatási lehetőségek közül számára ez bizonyult a legelőnyösebbnek. Ahhoz, hogy valamelyik SAPARD programot megpályázhassa, a termelő családi vállalkozássá alakította az üzletet APIBOGAR JAKAB néven. Mivel a technológiai folyamatok feljavítása volt az elsődleges cél, ezért a termelő a méhészkedéshez szükséges eszközök beszerzését tervezte. A projekt értéke 10 406 EUR, melyből 5 203 EUR a SAPARD iroda támogatása. A különbözetet képező 5 203 eurót saját forrásokból állta a pályázó, aki a pályázattól azt remélte, hogy a támogatás révén a termelési folyamatokat megjavíthatja, úgy, hogy nagyobb mennyiségű, és ugyanakkor jobb minőségű terméket nyerhessen a termelés során.

A projekt menete

Mivel a termelő elsődleges célja a termelési folyamatok hatékonyabbá tétele, ezért méhészeti eszközök beszerzését is tervezi, valamint több méhcsalád megvételét, és a technológiai folyamatok megjavítását, valamint új, modern technológiák és eszközök alkalmazását, melynek révén ugyanakkor a befektetett összegek nagysága is lecsökken. Így a termelő a beszerzendő felszerelés értékének és saját költségeinek megfelelően egy 10 406 eurós projektet pályázott meg 2004-ben.

A SAPARD program jellemzői, az alkalmasság feltételei:

- a pályázó tevékenysége falusi környezetben történjen,
- be kell bizonyítsa a társaság anyagi-gazdasági életképességét (üzleti terv + megvalósíthatósági tanulmány),
- a társaság jogi besorolása,
- a projekt költségeinek az előírt kereteken belül tartása.

A támogatás módja: vissza nem térítendő, és a következő módon valósul meg: a költségek 75%-át a SAPARD állja, 25%-át a román állam. A SAPARD által ajánlott vissza nem térítendő anyagi támogatás a projekt értékének 50%-át fedezi. A SAPARD program nem fizet előre, az általa alkalmazott rendszerben a már kifizetett költségeket téríti vissza. A pályázók a visszatérítést egyszerre egyben vagy maximum három részletben kérhetik, mely a projekt egész megválasztható költségét fedezi. A projekt megvalósításának költségeit először a kedvezményezett maga fizeti ki saját pénzeiből, amíg a SAPARD finanszírozása tart. A visszatérítés RON-ban történik egy kifizetési kérvény alapján, melyhez igazoló iratok csatolandóak (számlák, szerződések, kifizetési meghagyások stb.). A költségek megtérítése a kérvény iktatása utáni maximum 90 napon belül történik a Regionális Irodában. Ahhoz, hogy a SAPARD által meghirdetett projekt értékének 50%-át kifizesse, a társaság banki hiteleket vett igénybe. A projekt költségeit a mezőgazdasági felszerelések és eszközök – ezek voltak a választható költségek – kifizetése adta. A SAPARD prog-

ram olyan projekteket fogad el, amelyek lefutási ideje maximum 2 év. A SAPARD program elérhető mezőgazdasági magántermelők számára, családi mezőgazdasági vállalkozások számára, mezőgazdasági társulások számára, termelőcsoportok számára, valamint olyan gazdasági társaságok számára, melyek magántőkéje 75% vagy több (kkt., bt., kft., rt.). A SAPARD ügynökség elfogadhatónak ítélte a pályázatot, ennek megfelelően a projektet 1 év alatt valósították meg.

A befektetések

A termelő a pályázaton elnyert támogatást méhészeti eszközök beszerzésére fordította: ezek a következők:

- platform – 80 kásra specializált konténer;
- 30 méhcsalád;
- 1 mézpergető;
- 1 inox centrifuga;
- refraktométer;
- napkollektor – mely a hűtő működéséhez szükséges energiamennyiséget szolgáltatja;
- kompresszoros hűtő.

A befektetés összege 10 406 euro volt. Az alkalmassági feltételeknek megfelelően minden beszerzés uniós országból származott, vagy olyan országból, amely épp a csatlakozási folyamatban vesz részt. A projekt értékének 50%-át a termelő állta saját forrásokból. A beszerzett eszközök a termelési folyamatokat hivatottak tehát megjavítani. A beszerzett platform ugyanis a méhek szállításának stresszmentesítését szolgálja. A centrifugát két motor hajtja, és a méz pergetésében van fontos szerepe. A hűtő az egyes termékek megfelelő hőmérsékleten tartását szolgálja. Mindezen felszerelés célja, hogy a termelékenységet fokozza, s ezáltal növelje a társaság bevételeit.

A projekt megvalósítása

A támogatási kérvény megszerkesztése a projekt megvalósításának első lépése volt. Ezt a termelő azért találta különösen bonyolultnak, mert nem rendelkezett elegendő információval a SAPARD programokról, illetve nem voltak tapasztalatai az egyes pénzbeli támogatások/hitelek megpályázásában. Ezt a hátrányt azonban hamar leküzdötte a tanácsadói irodák segítségével, akik segítettek ezen pályázat összeállításában. Az információhiányt a SAPARD irodával való akadálymentes

együttműködés révén küzdötték le, ez az egyetértés végig megkönnyítette a közös munkát.

A beszerzésekkel kapcsolatos iratok összeállítása, illetve a méhészeti felszerelések és eszközök megvásárlása problémamentesen zajlott a SAPARD program alkalmassági feltételeinek megfelelően, ezek a következők:

- a beszerzett eszközök mindegyike kötelezően új kell legyen, és az Unió tag-országokból kell származniuk, vagy olyan országból, amelyik csatlakozása folyamatban van (ez a feltétele annak, hogy támogassák a termékek beszerzését).
- minden beszerzés, ami túllépi a 10 000 eurót, egy licitálás következményeként valósul meg, melyen legalább három ajánlattevő vesz részt.

A beszerzések hazai ügynökökön keresztül valósultak meg, akik mezőgazdasági eszközök és gépek értékesítésével foglalkoznak.

A költségek megtérítése (finanszírozás): A SAPARD ügynökség által felajánlott lehetőségekkel élve a társaság a pénztámogatást egyszerre, egy részletben kívánta felvenni, a projekt lejártával.

A termelő-pályázó elégedett az egész pályázat-projekt menetével, beleértve a finanszírozási kérvény összeállítását, a beszerzéseket, a pénztámogatás kifizetését, és a projekt folyamán a SAPARD irodával való együttműködést is, a felmerülő gondok jelentéktelenek voltak, és a jövőre nézve megvan a lehetősége újabb pénzügyi támogatások megpályázásának és elnyerésének.

A pályázat utóélete

A projekt megvalósításával a társaság elérte kitűzött céljait: a termelékenység növelését, a technológiai folyamatok javítását, a termékek minőségének javulását. Ami a termékek értékesítését illeti, a termelő megmarad a bevált módszereknél, továbbra is nagy hangsúlyt fektetve a kis tételben való eladásra, nem zárkózik el a direkt vásárlóktól, mivel a velük való együttműködés számára rengeteg előnnyel jár. Hiszen, így megmarad a termelő-eladó és a vásárló-fogyasztó közötti mindennapi kapcsolat, és megvalósulhat a feed-back folyamata, ami a termelő számára nagyon lényeges. Tudván, hogy Románia a csatlakozási folyamat részese, a termelő tisztában van azzal, hogy a piacot bármikor nagy változások érhetik.

2006-ban Jakab Károly már 180 méhcsalád tulajdonosa (ebből 130 család aktív méztermelő), ugyanakkor megvannak a feldolgozáshoz szükséges eszközök, felszerelések. Ezeket a megpályázott és elnyert SAPARD projekt keretében tudta beszerezni, és bár az elnyert támogatás értéke nem volt túl nagy, a termelő versenyké-

pessége megnőtt, a termelékenység hatásfoka szintűgy, valamint javult a termékek minősége is.

Tapasztalatok

Bár a méhészkedés jelen pillanatban adómentes, alapjában véve az ágazat egy meglehetősen problémás területhez tartozik Romániában, ez a mezőgazdaság. A legfőbb problémát a bürokrácia jelenti, a földtörvény, a gyenge menedzsment, és az információk megrekedése. Ami a termelőt illeti, Jakab Károly tisztában van azokkal a jogi változásokkal, amelyek 2007 után megvalósulhatnak (ez ugyanis Románia EU csatlakozásának éve). Ezek a változások érinthetik akár a méhészetet is, és a termelő tisztában van vele, hogy az ágazat is könnyen elvesztheti adómentességét. Ezt próbálja a termelő áthidalni a termelékenység növelésével. Ami a megvalósított projektet illeti, a termelő elégedett a lefolyásával, illetve a gyümölcsöző együttműködéssel is. Ennek ellenére a SAPARD támogatások elnyerésének feltételeit nehezen teljesíthetőnek tartja a nehézkes információ áramlás miatt. Az irodával való együttműködés másik pozitívumának a termelő azt tartja, hogy megtanulta a „szenvédélyt” komoly üzleti vállalkozásként kezelni. Szintén pozitívum, hogy a pályázó szoros kapcsolatai révén a Romániai Méhészek Egyesületével más méhészek számára is közvetítette a pályázás lehetőségét, ezáltal többen is részesültek a támogatásban. Általában véve a termelő úgy látja, hogy az állam a különféle támogatások, finanszírozások révén alapvetően támogatja a méhészeti ágazatot, a legnagyobb problémát a rendkívül rossz tájékoztatási rendszer jelenti.

Az elnyert tapasztalatok révén (pozitív és negatív egyaránt), illetve a SAPARD irodával való gyümölcsöző együttműködés révén Jakab Károly egyik legfontosabb céljának a piacon termelőként és eladóként való versenyképessége megszilárdulását tartja. Termékeivel az Unióban is versenyképes akar maradni, ezt a folyamatot előlegezi meg a biotermék tanúsítvány megszerzése.

Összegzés

Az esettanulmányban vázolt projekt megvalósítása sikeresen lezajlott, és a végeredmény a termelő kívánalmainak megfelelően alakult: megnőtt a vállalkozás termelékenysége, a minőség és mennyiség arányosan javult, illetve a bevételek is megnőttek. A méhészeti ágazat mindenképpen nagy tapasztalatot igényel a termelők részéről, mert csak így küzdhető le az a számtalan nehézség, ami a méhészkedés érzékeny tudományával együtt jár. Amennyiben valaki rendelkezik a megfelelő tapasztalatokkal, illetve képes egy céget hozzáértően elvezetni, számára a méhészkedés decens életet biztosíthat. A piac a jelenben még nem telített, mivel a statisztikák szerint Romániában az egy főre eső elfogyasztott méz mennyiség kisebb, mint az Unióban. Jakab úr véleménye szerint, ami a hazai termelőknek az uniós normákhoz való felfejlődését illeti, hasznos lenne az Unióban és főképp a Magyarországon tevékenykedő termelőkkel minél szorosabb kapcsolatot kiépíteni. Ez az ország ugyanis Románia mellett ugyancsak jelentős méztermelőként elismert. A kapcsolatok előnye az lenne a romániai termelők számára, hogy az Unióhoz való csatlakozás révén elnyert tapasztalatokat megoszthatnák a magyarországi termelőkkel, ezáltal a romániai termelők napirenden lehetnének az Uniós szabványokkal, ezáltal pedig tudatában lehetnének azoknak a változásoknak, amelyek Románia csatlakozása révén a méhészetet érintenék. A termelő fenntartja, hogy a hazai méhészeti egyesületek jobban kellene, hogy támogassák a nemzetközi kapcsolatok kiépítését, ápolását.

A méhészeti ágazatot elemezve, más ágazatokkal összevetve, ez ma eléggé bizonytalan lábakon áll, de a román állam és az Unió erőfeszítései révén, illetve az elért eredmények alapján elhithetjük, hogy a méhészet olyan ágazattá válhat, mely a befektetők számára termékeny és termelékeny lesz.

12. Mezőgazdasági termelés Tarcsán

Az alábbi tanulmány a Bihar megyei Tarcsa községben folyó mezőgazdasági termelői munkát vázolja. Ennek keretében bemutatásra kerül egy növénytermesztéssel foglalkozó gazdaság tevékenysége, a gazdaság múltja (előtörténete), egy SAPARD projekt keretében kapott vissza nem térítendő támogatások befektetésének folyamata, a tervezet megvalósítása, jellemzői, ennek hatása a termelői munkára, a termelőnek a projekttel kapcsolatos tapasztalatai és következtetések.

A társaság bemutatása

A SC TARCEA AGRO SRL 1994-ben jött létre, és mezőgazdasági tevékenységet folytat Tarcsa községben és környékén, mely 60 km-re van Nagyváradtól. A kft. jelen tevékenysége gabona termesztése a Tarcsa községtől bérbbe vett területeken, a gabona feldolgozása, tárolása, valamint a termények áruba bocsátása, értékesítése. A termelő által használt területek nagysága 2006-ban 550 hektár. Ez a terület 30 parcellányi földterületből adódik össze, melyek Tarcsa község adminisztrációs körzetébe tartoznak. A bérbbevett területek, amelyeken a termelés folyik a nemzetközi autópálya mentén, illetve a község körzetében található mellékúthálózat mentén találhatóak. A tény, hogy a kitermelt területek nagyszámú parcellára oszlanak, egyaránt jelent előnyt és hátrányt a termelőnek: előny – különféle csapások esetén, mint pl. az árvíz, nem kerül veszélybe az egész termés; hátrány – az egyes területek nehéz megközelíthetősége.

Erőforrások

Jelenleg a társaság 550 hektár földdel rendelkezik, mely részint magánkézben van, részint bérbbe vették különféle szemesgabonák termesztésére: búza, kukorica, napraforgó. A módszerek hagyományosak, de a jövőbeli tervek között szerepel az ökológiai módszerek alkalmazása. A társaság tulajdonát képezi még egy gabonaszárító, három gabonalerakat, garázsok a mezőgazdasági gépek számára.

A társaság székhelyén a cégépület található, ebben a kétemeletes téglalapépületben vannak az irodák és az emeleten hálósobák a tulajdonosok számára, akik a tavaszi-őszi szezonban tartózkodnak itt, ugyancsak itt van a gabonaszárító, a három gabonalerakat, melyeknek befogadóképessége 300 tonna, a garázsok a mezőgazdasági gépek számára, a szerszámok raktára, amelyeket a különféle speciális tevékenységekhez használnak. A mezőgazdasági felszerelések listája a következő:

- tíz, különböző teljesítményű traktor;
- három kombajn (arató-cseplőgép);
- bálázógép, vetőgép, 2 pótkocsi, trágyázógép, ekék, tárcsák, levegőztetőgép.

Ami a munkaerőt illeti, a társaság felépítése a következő: a hat tulajdonos mellett tíz traktoros és öt szakképzetlen munkás van alkalmazásban. Így a közösség tizenhat szakképzett munkásból és öt szakképzetlen munkásból áll. Ez a 21 ember és a mezőgazdasági felszerelés 700 hektárnyi terület megművelésére képes. Jelenleg a társaság 550 hektárt művel meg.

A gazdaság tevékenysége

Figyelembe véve a megfelelő logisztikát és a pénzügyi kilátásokat, a társaság a 2006-os évben a területek növelését tervezte: új parcellákat bérel magánszemélyektől és ügynökökön keresztül.

Jelenleg a társaság tevékenységei a következők:

- a tulajdonban lévő földterületek megművelése és gabonatermesztés,
- a termények szárítása és tárolása,
- a termékek áruba bocsátása.

A társaság búzát, kukoricát és napraforgót termeszt. A megművelt területek aránya évről évre változik, a technológiai eljárásoknak megfelelően, és a vetésforgó alkalmazása miatt. A termények szárítását a szárító, tárolását pedig a raktárok biztosítják. A társaság a termények raktározásáról illetve eladásáról minden év őszén dönt, a piaci árak megfelelően, így alkalmanként inkább a termények tárolása mellett döntenek, hogy aztán kedvezőbb pillanatokban bocsássák áruba. Az eladás folyamatában kulcsfontosságúak azok a vevők, akiknek van módjuk egyszerre nagy mennyiségű terményt raktározni. A társaságnak jelenleg stabil kapcsolatai vannak ilyen felvásárlókkal, akikkel már két éve működnek együtt.

A mezőgazdasági termelést leginkább veszélyeztető tényezők a környezeti változások, pl. fagy, árvíz. A hasonló kellemetlen helyzetek elkerülése végett a társaság úgy döntött, hogy

- azokra a gabonafajtákra alapoz, melyek kevésbé érzékenyek a környezeti változásokra, mint más gabonafajták,
- biztosítást kötnek a termékekre egy biztosítótársaságnál.

Ami a jövedelmet illeti, a társaság a profitot újra befekteti saját tevékenységébe: felszerelés, területek beszerzése. A társaság jövedelemforrásait a termékek értékesítéséből befolyó pénz valamint az állam által felajánlott támogatások jelentik.

Szervezés

A vállalat szervezői struktúrája a Ciobanu család 6 társult tagjából áll és a 15 alkalmazottból. A 6 tulajdonos 1994 óta foglalkozik kizárólagosan a társaság ügyével.

A megalakulás évében a tulajdonosok még nem rendelkeztek képzettséggel a mezőgazdasági szektor területén, később azonban szakirányú képzettséget szereztek, amely egyaránt vonatkozik a termelési eljárások, de az üzlet menedzselése és marketingje hatékonyabbá tételére. A vállalkozás kezdetekor a 6 résztvevő tagnak különböző foglalkozása volt, melyeknek semmi köze nem volt a mezőgazdasághoz,

de a későbbi szakképzés segített a kezdeti nehézségek leküzdésében. A társaság minden alkalmazottja csak a társulás ügyleteivel foglalkozik, más munkahelyük nincs.

Kezdeti helyzet

1993-tól kezdődően a Ciobanu család tagjai magántermelőként a család tulajdonában levő földeket művelték meg. 1994-ben megalapítják a SC TARCEA AGRO Kft-t, hogy a hatályban lévő törvényeknek megfeleljenek. A társaság első befektetése egy traktor volt. Ezt követően a társaság szerződéseket köt a rokonság különféle területeinek bérbevételére, később mezőgazdasági személyektől és más magánszemélyektől vesznek bérbe földet Tarcsa község körzetében. A termelők korábban foglalkoztak állattenyésztéssel is, főleg sertésenyésztéssel; az állomány végül 300 állatot számlált. Ekkor a társaság saját vágóhidat nyitott. Ez a tevékenysége 1995-2002-ig tartott. Mivel azonban a román állam egyre inkább támogatta a hús importját, ez a tevékenység veszteségesé vált, ezért a társaság fel is függesztette. Ettől kezdve a társaság egyedüli tevékenysége gabonafélék termesztése és értékesítése volt. Az állatok tartására szolgáló két istállót átalakították gabonalerakattá. A jelenleg termesztett gabonafélék mellett a társaság más növények termesztésébe is belefogott, mint pl. a cukorrépa. Ezzel azonban felhagyott a növény különleges érzékenysége miatt. 2002-ben a Mezőgazdasági Minisztérium egy támogatási programja által felajánlott hitelkeretet felhasználva sikerül beszerezniük három traktort, két pótkocsit, ekét. Ekkor a társaság 300 ha földet művelt meg. A társaság tulajdonában levő területek nagysága évről évre növekszik. 2001-ben beszereznek egy gabonaszárítót. Ezzel egyidőben a család tagjai szélesítik tudásukat a mezőgazdaság területén elvégezve a szakirányú kurzusokat.

A projekt ötlete

Az állattenyésztéshez és más típusú növények termesztéséhez kapcsolódó negatív tapasztalatok vezettek oda, hogy a társaság tevékenységét kizárólag gabonafélék termesztésére korlátozta: búza, kukorica valamint napraforgó. Így 2004-ben a társaság 3 gabonaraktárral (2 istállóból átalakított épület), egy gabonaszárítóval, valamint különféle mezőgazdasági felszereléssel rendelkezett, melyeket saját pénzalapokból vettek, valamint szakképzett munkaerővel, illetve 300 ha termelésre alkalmas földterülettel. A piac és Románia gazdasági terveinek (pl. belépés Uniósba) elemzése során a társaság elhatározza a tulajdonában levő területek bővítését hatékony kihasználásuk reményében, új felszerelések beszerzését, a technológiai folyamatok jobbá tételét, a termelők piacon betöltött helyének megszilárdítását. A

társaság célja, hogy versenyképesekké váljanak a jövőben az európai piacon. E cél elérésének érdekében a társaságnak szüksége van olyan anyagi forrásokra, amelyekkel nem rendelkezett. Az elégtelen saját pénzforrások következtében a társaság kénytelen volt külföldi forrásokhoz folyamodni. Mivel pozitív tapasztalataik voltak más finanszírozási programokat illetően (pl. a 2000-ben futó program), a társaság elhatározza, hogy megpályáz egy pénztámogatást. A legéletképesebb támogatási megoldást a SAPARD programja kínálta. Ennek a programnak a keretében a társaság elindíthatja egy 81 115 eurós pénztámogatás megszerzésének folyamatát, mely egy 162 230 eurós projekt része, és mezőgazdasági berendezések beszerzését teszi lehetővé. Ennek a támogatásnak a pályázó általi elnyerése a környék számára is pozitív hatású volt, hiszen új munkahelyek teremtését tette lehetővé, valamint a megmunkált földterületek kiterjesztését (minthogy a társaság által megszerzendő területek nagy része nem volt megművelve). A társaság számára a támogatás elnyerése azért volt előnyös, mert a meglévő mezőgazdasági felszerelések és eszközök számát növelhették, ezáltal pedig a termelési folyamatok hatékonyságát is – megnövekedett a termelékenység, a termelékenység növelésével arányosan a költségek csökkenése tapasztalható.

A projekt leírása és jellemzői

A SAPARD -pályázat elnyerésének elsődleges célja a társaság számára a termelési folyamatok hatékonyabbá tétele volt, hogy a társaság versenyképessége ezáltal megnőjön a piacon. Ahhoz, hogy ezt elérhesse, a projekt keretein belül elsődlegesen mezőgazdasági eszközöket és felszerelést vettek. A termelési folyamatok hatékonyabbá tétele alatt a termelési képesség növekedése, a módszerek fejlesztése, az önköltségek csökkentése értendő.

A SAPARD pályázat jellemzői (amelyekhez a társaság folyamodott), az alkalmazás feltételei:

- a pályázó tevékenysége falusi környezetben történjen,
- be kell bizonyítsa a társaság anyagi-gazdasági életképességét (üzleti terv + megvalósíthatósági tanulmány),
- a társaság jogi besorolása,
- a projekt költségeinek az előírt kereteken belül tartása.

A támogatás módja: vissza nem térítendő, és a következő módon valósul meg: a költségek 75%-át a SAPARD állja, 25%-át a román állam. A SAPARD által felajánlott vissza nem térítendő anyagi támogatás a projekt értékének 50%-át fedezi. A SAPARD program nem fizet előre, az általa alkalmazott rendszerben a már kifizetett költségeket téríti vissza. A pályázók a visszatérítést egyszerre egyben

vagy maximum három részletben kérhetik, mely a projekt egész megválasztható költségét fedezi. A projekt megvalósításának költségeit először a kedvezményezett maga fizeti ki saját pénzeiből, amíg a SAPARD finanszírozása tart. A visszatérítés RON-ban történik egy kifizetési kérvény alapján, melyhez igazoló iratok csatolandók (számlák, szerződések, kifizetési meghagyások stb.). A költségek megtérítése a kérvény iktatása utáni maximum 90 napon belül történik a Regionális Irodában.

Ahhoz, hogy a SAPARD által meghirdetett projekt értékének 50%-át kifizesse, a társaság banki hiteleket vett igénybe. A projekt költségeit a mezőgazdasági felszerelések és eszközök – ezek voltak a választható költségek – kifizetése adta. A SAPARD program olyan projekteket fogad el, amelyek lefutási ideje maximum 2 év. A SAPARD program elérhető mezőgazdasági magántermelők számára, családi mezőgazdasági vállalkozások számára, mezőgazdasági társulások számára, termelőcsoportok számára, valamint olyan gazdasági társaságok számára, melyek magántőkéje 75% vagy több (kkt., bt., kft., rt.).

A projekt keretében zajló befektetések bemutatása

A pályázat keretén belül a társaság elsődleges tevékenysége volt a mezőgazdasági berendezések és eszközök beszerzése. A befektetés a következő tárgyakra vonatkozott:

- VALTRA típusú 190 lóerős traktor;
- IPSO eke;
- billenőeke
- IPSO tárcsa – 5,2 m;
- vetőgép;
- bálázógép;
- 2 pótkocsi;
- trágyázógép;
- levegőztető berendezés.

A projekt teljes értéke 162 230 euró. A SAPARD alkalmassági feltételeinek megfelelően minden berendezés az EU-ból származott, vagy olyan országból, amely a csatlakozási folyamat részese. A projekt értékének 50%-át a pályázó biztosította, vagyis 81.115 eurót, mely összeget banki hitelekből nyerte. A támogatás felvételének pillanatában a társaság 487 ha megművelhető földterülettel rendelkezett, melyből 160 hektáron búza termett, 100 hektáron napraforgó és 227 hektáron kukorica. A projekt megvalósításának határideje 1 év volt, 2004. májusától számítva. A projekt keretében megejtett beszerzéseket annak a függvényében tervezték meg, hogy mennyi földterülettel rendelke-

zett a társaság a projekt indításával egyidőben, és milyen mértékű területi bővítéseket tervezett. Egyszerűsége azonban a beszerzések célja a termelési folyamatok javítása volt, illetve a termények tárolási körülményeinek és feldolgozásának megkönnyítése. A termelő elsődleges célja tevékenysége közben, hogy megnövelje versenyképességét, a termelékenységét, és – ami a legfontosabb – fokozza az üzlet jövedelmezőségét. A projekt következményeként a társaság megnövelte tevékenységeinek számát, azáltal hogy újabb megművelhető területeket vett bérbe, így 2006-ra a megművelhető területek összesen 550 hektárt tesznek ki, és a közeljövőben újabb mezőgazdasági területek bérlését tervezi a társaság.

A projekt folyamata

A finanszírozási kérvény megszerkesztése

A kérvény megszerkesztése a projekt megpályázásának első lépése volt. Ez a termelő számára nem volt egyszerű, mivel nem rendelkezett elég információval a SAPARD programról, ezért a Gazdasági Osztály egy tanácsadójával konzultált, aki a pénzellátási kérvényeket állította össze. A helyzet annál is nehezebb volt, mivel ez az első ilyen specifikus projekt a SAPARD program keretében Bihar megyében. A termelő állítása szerint kisebb kommunikációs nehézségek merültek fel a SAPARD Programok Megvalósításáért Felelős Regionális Hivatalával (BRIPS – Biroul Regional de Implementare a Programului Sapard). Ezek a nehézségek azonban nem jelentősek. A projektnek ebben a szakaszában a legnagyobb nehézséget az jelentette, hogy nem állt rendelkezésre elegendő információ, és hogy Bihar megyében nem volt precedens hasonló pályázatra. A pályázat kidolgozása közben, mely 1 évet vett igénybe, a SAPARD irodával való együttműködés majdnem akadálymentes volt, a kisebb nehézségek nem jelentősek.

A beszerzések menete

A gazdag mezőgazdasági tapasztalatoknak köszönhetően, és mivel folyamatos a kapcsolattartás a területi ügynökökkel, a beszerzési iratok összeállítása, illetve maga a beszerzés minden akadály nélkül zajlott le. A beszerzések SAPARD által kiszabott feltételei:

- a beszerzett eszközök mindegyike kötelezően új kell legyen, és az Unió tagországokból kell származniuk, vagy olyan országból, amelyik csatlakozása folyamatban van (ez a feltétele annak, hogy támogassák a termékek beszerzését).

– minden beszerzés, ami túllépi a 10 000 eurót, egy licitálás következményeként valósul meg, melyen legalább három ajánlattevő vesz részt.

A beszerzések hazai ügynökökön keresztül valósultak meg, akik mezőgazdasági eszközök és gépek értékesítésével foglalkoznak.

A költségek megtérítése (finanszírozás)

A SAPARD ügynökség által felajánlott lehetőségekkel élve a társaság a pénztámogatást egyszerre, egy részletben kívánta felvenni, a projekt lejártával.

A termelő-pályázó elégedett az egész pályázat-projekt menetével, beleértve a finanszírozási kérvény összeállítását, a beszerzéseket, a pénztámogatás kifizetését, és a projekt folyamán a SAPARD irodával való együttműködést is, a felmerülő gondok jelentéktelenek voltak.

Továbbá, a következő évben a társaság még megvalósított egy pályázatot a SAPARD irodával, amely hasonlóan kedvező körülmények között zajlott.

A pályázat utóélete

A projekt gyakorlatba ültetése után a mezőgazdasági eszközök beszerzésével a társaság újabb mezőgazdasági területeket szerzett, azzal a céllal, hogy megművelje azokat. A megművelt teljes földterület 2006-ra 550 ha, és a társaság tervezi a terület további növelését. 2006-ban a társaság felszerelése, és az alkalmazott munkaerő 700 ha terület megmunkálásához és a ráeső termeléshez elegendő. Az alakulás évétől kezdve egészen napjainkig a társaság egyik legfontosabb problémája az áru elosztása és értékesítése volt. Idővel a társaság áttért a magánvásárlóktól és a viszonylag kis beszerzőkről a nagybeszerzőkhöz és nagytermelőkhöz a román piacon. A társaság az áruelosztást ügynökökön keresztül végzi, akik nagy mennyiségű terméket szereznek be, illetve igyekeznek hatékonyan együttműködni. Ezáltal a társaság az utóbbi néhány évben a román piac jelentős termelőivel tart kapcsolatot. Mivel a pályázat eredménye kedvező volt és következményeként a társaság 2005-ben jelentősen fejlődött, a társaság egy újabb projekt gyakorlatba ültetésébe kezdett a SAPARD irodával, melyben gazdasági felszereléseket pályáznának meg. Ennek a projektnek az értéke 154 000 euró. A SAPARD irodával való korábbi együttműködés tapasztalatai segítettek, hogy az újabb projekt akadálymentesen valósuljon meg. A második alkalommal a társaság a következő felszereléseket pályázza meg: kalászos gabonafélék betakarítására alkalmas kombájn, tárcsázó, kapálógép.

Ennek a pénztámogatásnak a megszerzési körülményei azonosak az előző projekt során alkalmazottakkal. Az elnyert támogatás következtében (a SAPARD

iroda kétszeri finanszírozásával) jutott a társaság arra a pontra, ahol ma van: olyan társaság, amelyik nagy területeken végez mezőgazdasági tevékenységet (termeszt), a speciális tevékenységeket modern, az Uniós követelményeknek megfelelő eszközökkel és berendezésekkel végzik, a társaságnak stabilan kiépített klientúrája van.

Tapasztalatok

A termelő úgy látja, hogy országos szinten a mezőgazdaság nem eléggé megbecsült ágazat. Bár az utóbbi években nagy erőfeszítéseket tettek, a mezőgazdasági ágazat befektetői mégis jelentős problémákkal szembesülnek. A termelő szerint a legnagyobb gondot a bürokrácia jelenti, az információ-áramlás akadályoztatása, a mezőgazdaságban tevékenykedők nem értesülnek megfelelően a támogatási lehetőségekről, illetve a különböző finanszírozási programokról stb. Hasonló problémát jelent a földtörvény az ágazat számára. A társaság tevékenysége során elnyert tapasztalatok valóban hasznosak, ugyanígy, a SAPARD irodával való kétszeri együttműködés is hasznos. Az együttműködés során a termelő sokat fejlődött a szervezés terén, egy üzlet vezetése és tevékenységeinek levezénylése terén, hogy az nyereséges legyen. Bár voltak kisebb kommunikációs akadályok, ezek nem számottevők. A jövőre nézve a társaság terjeszkedni szeretne, illetve megpályázni újabb támogatásokat, hogy az üzlet terjeszkedhessen és modernizálódhasson. A társaság fennállása óta három támogatási programban vettek részt, melynek tapasztalatai révén a termelő önmagát üzletemberként is, ne csak mezőgazdászként lássa. Ha a társaság megalapításakor 1994-ben a termelők csak a földek megművelésével foglalkoztak volna, 2006-ra a társaság 500 ha föld felett rendelkezhetne. A befektetések következtében a társaság képessé vált a termékek feldolgozására (szárítás), illetve raktározására, így akkor dobhatja piacra, amikor a pillanatot a legkedvezőbbnek itéli. A gabonaszárító és a gabonaraktárak a termelő legelőnyösebb befektetési közé tartoznak, állítja a termelő.

A termelő hangsúlyozta, hogy a mezőgazdasági szektor állami támogatottsága jóval hatékonyabb is lehetne. Bár nem egy program fut különféle intézmények égisze alatt, a földművelők csak kevéssé élhetnek az általuk kínált lehetőségekkel, aminek oka az információhiányban keresendő. Így a mezőgazdaság területe jelenleg meglehetősen instabil, problémás a vállalkozók számára, de a tendencia a rendeződés fele mutat. A társaság jövőbeli tervei között szerepel a termelés sokrétűsítése, ami azt jelenti, hogy a környezetbarát termesztési módszerekre összpontosítanak. A társaság negatív és pozitív tapasztalatainak fényében a termelő célul tűzte ki, hogy biztos pozíciót vívjon ki mint versenyképes termelő és gabonaeladó az Unió piacán.

Összegzés

A tanulmányban leírt esetet teljességében megvalósult, és eredményei a következő években hasonló projekt megvalósítását tették lehetővé. Ami azt a tevékenységet illeti, amiről az esettanulmány készült, bizton állíthatjuk, hogy követnivaló példa, számba véve, hogy az “üzlet” gyakorlatilag a nulláról indult, és hogy a résztvevő személyeknek szükségük volt a megfelelő alapokra és tapasztalatra. Egy jól végiggondolt üzleti tervvel, és a speciális tanácsadásban való részvétel feltételével (a Gazdasági Hivatal ingyenesen ajánlja ezt a szolgáltatást) minden egyén képes arra, hogy vállalkozási tevékenységet mezőgazdasági területen. Ha a mezőgazdaság helyzetét más ágazatokkal összevetjük, az előbbi jelen pillanatban kissé instablnak bizonyul; de a román állam és az Unió erőfeszítései, illetve az e téren elért eredmények azt mutatják, hogy elhíhetjük, a mezőgazdasági ágazat a befektetők számára termékeny, kiaknázandó terület.

13. A tenkei gazdaság

Az alábbi tanulmány egy olyan gazdaság tevékenységéről számol be, amelyik tehén tenyésztésével és a tejtermékek forgalmazásával foglalkozik. A gazdaság Bihar megyében, Tenkén található. A tanulmány bemutatja a farm tevékenységét, előtörténetét, illetve egy visszamenetítő támogatás megpályázásának ötletét, a SAPARD programokon keresztül, a projekt megvalósítását, és a társaságra gyakorolt hatását, a megnyert tapasztalatokat, illetve a következtetéseket.

A vállalkozás bemutatása

A SC LUCA VETERINARUL SCS betéti társaság 1991 óta létezik, és Bihar megyében, Tenke községben tevékenykedik. A társaság egy gazdaságban fejti ki tevékenységét, mely Tenkétől 5 km-re, Nagyvárdtól pedig 45 km-re található. Elsődleges tevékenységük tejelő tehének tenyésztése, másodlagos tevékenységük 42 hektáron takarmány termesztése, mely az állattenyésztés fontos feltétele. Tevékenységük továbbá a termékek értékesítése, illetve a csordatartás módjának reformálása. Az utóbbin az értendő, hogy a társaság próbálja a feldolgozás folyamán előállított termékeket, illetve a bikákat értékesíteni. Az állattenyésztés legfőbb veszélyei a környezeti változásokban rejlenek, ugyanis az befolyásolhatja a takarmánynövények termesztését. Ugyancsak veszélyforrás az állatokra leselkedő különféle betegségek, melyekre különleges kezelést alkalmaznak. A tenyésztés technológiája még hagyományos, de a jövőben tervezik a termékek biotermékké minősítését.

Források

Jelenleg a társaság 42 hektár földdel rendelkezik, melyen takarmányt termel az állatok számára. Ezek a növények: kukorica, árpa és általában a kései gabonafélék. Ezeket a földterületeket a társaság bérbe kapja. A gazdaság keretén belül fenntartott földterületek a közleiben vannak, a szomszédságban, ez az elhelyezés biztosítja a különleges technológiák számára megfelelő teret. A társaság birtokában van két állattisztáló, egyenként 550 és 650 négyzetméteresek, egy fejőterem, 80 állat, amelyek közül 50 aktívan részt vesz a tejtermelésben, egy szénacsűr, és egy silóépítmény. Ezen kívül a társaság a következő eszközökkel, berendezésekkel rendelkezik: egy traktor, eke, két vetőgép, takarmánygyűjtő gép, beépített hűtővel ellátott fejőgép.

A munkaerőt Luca asszony, aki adminisztrátorként tevékenykedik, egy gépkezelő-traktorista és két állatgondozó jelenti. Ez a csapat jelenleg kiválóan alkalmas a gazdaság körüli teendők elvégzésére. A társaság jövőbeli tervei közé tartozik az is, hogy a felszerelést fejlesszék, modernizálják, az állatállományt megnöveljék, illetve még két alkalmazottat vegyenek fel. Az állatok egészségügyi ellátásáról egy szakorvos gondoskodik, akivel a társaságnak együttműködési szerződése van.

A gazdaságban folyó tevékenységek

A gazdaság jelenlegi tevékenységei:

- a földterületek megművelése: kukorica és egyéb kései gabonafajták termesztése, amelyek az állatok élelmezésének alapanyagát képezik,
- a fejőstehének tenyésztése – tejtermelés,
- a kinyert termékek (pl.tej) árusítása.

A társaság által birtokolt földterület nagysága 42 hektár. Ezek a területek a farm körzetében és szomszédságában találhatóak. Ez az elhelyezkedés igen előnyös, mert a sajátos technológiai eljárások megvalósítását megkönnyíti, jelentős hátránya azonban az, hogy az árvizek esetén az egész termés tönkre mehet.

Az állatok tartásához a gazdaságnak két istállója van. Egyikben az üszöket tartják, amelyek még nem elég érettek a tejeléshez. Az üszőállomány jelenleg 30 egyedből áll. A második istállóban a fejősteheneket tartják, ezek száma 50 fő. A tejet a fejőteremben nyerik. Ennek a teremnek a berendezése már eléggé elavult, de van egy hűtőtárolója, amiben 3 fokon tartják a lefejt tejet. A fejés mindennapi tevékenység. Az 50 fejőstehén közül 20 romániai tarka, 30 egyed pedig holstein-fríz. Az egy állatra eső napi tejtermelés 17 liter naponta. Ezt a tejhozamot az állatok genetikai anyaga, a takarmányozás és az állatok egészségügyi állapota befolyásolja. Ezeket a tényeket figyelembe véve a társaság erőfeszítéseket tesz, hogy a termelést megnövelje, azáltal, hogy jó genetikai állománnyal rendelkező állatokat vásárol, illetve biztosítja az állatok számára a szükséges orvosi kezelést, illetve oltásokat, és nem utolsósorban odafigyel az állatok élelmezésére. A tejtermelő tehének tenyésztése esetén fontos részlet, hogy a tejelésre képes egyedek létszámát folytonosan szinten kell tartani a megfelelő pótlással, mert az állatok 7 éves korukig, vagy az ötödik tejelésig jó tejelők. Hogy az állomány létszámát szinten tartsa, a gazdaság a mesterséges megtermékenyítés módszerét alkalmazza. Ezt egy erre szakosodott cég végzi el, akik olyan genetikai anyagból dolgoznak, ami a meglévő fajtákkal kompatibilis, illetve minősége biztosított. Az utódokat a nemüktől függően eladják (bikák), illetve tejtermelés céljára megtartják (tehenek). Az állatok értékesítése a következő módon zajlik: a marhákat a marhavásárokon értékesítik, illetve azokat a példányokat, amelyek már nem képesek tejtermelésre (a 7. évet betöltött állatok), vágóhidaknak adják el, hogy húsukat hasznosítsák. Ezek a tevékenységek segítenek a marhaállomány számának szintentartásában, az állomány frissítésében.

Ami a termékek eladását illeti (tej), a társaság eladási stratégiája az, hogy egy begyűjtőnek adják el az összes terméket. Ezt a módszert a társaság már 10 éve alkalmazza. Ennek vannak ugyan hátrányai, mint például kisebb értékesítési ár, mint más eladási esetekben, de a termelő ezt a lehetőséget épp az általa kínált jelentős előnyök miatt választotta: így minden termékét felvásárolják, illetve a beszerző házhoz jön. Ez azért is előnyös, mert az alkalmazottak kis létszáma nem teszi lehetővé egy komplexebb eladási stratégia alkalmazását.

A tejtermékek árusítása a következő program alapján történik: a beszerző naponta átveszi a termékeket a társaság címén, és a kifizetéseket havonta egyszer intézik. A társaság számára ez a legfőbb jövedelemforrás.

A társaság jövedelemforrása tehát a tej, a marhák és a termelésben már részt nem vevő egyedek (kiöregedett állatok) értékesítése. Ugyancsak fontos jövede-

lemforrást jelent az állam által kínált pénzbeli támogatás. A támogatás összegét az határozza meg, hogy hány egyed vesz rész a termelésben, illetve hogy milyen mennyiségű tejet sikerül a gazdaságnak értékesítenie. Az állam által kínált támogatásoknak minőségi kulcsai vannak. A társaság évi jövedelme a 2005-ös évre 2,6 milliárd ROL (régí lej).

Szervezés

A társaság felépítése a következő: Luca Elena Monica asszony és társa, aki a nagybátyja. A társaságot Luca asszony örökölte a férjétől, aki visszavonult az üzlet szervezésétől. Luca Elena asszony, aki a fő részvényes, a társaság adminisztrátorának szerepét is betölti. A gazdaságban ezen kívül három alkalmazott dolgozik: egy gépkezelő-tractorista és két állatgondozó. Luca asszony foglalkozása élelmiszeripari mérnök. A három alkalmazottnak kizárólag a gazdaság ad munkát, más munkahelyük nincs. Az alkalmazottak ugyanakkor mind szakképesítéssel rendelkeznek az általuk végzett teendők területén, egyszersmind szakmai tapasztalattal is rendelkeznek. Az állatok ellátásában ugyanakkor külső munkaerő is részt vesz: az orvosi ellátást egy állatorvos biztosítja, a mesterséges megtermékenyítési folyamatot pedig egy erre szakosodott cég szabályozza.

A kezdetek

1991-től kezdődően, amikor a társaságot megalapították, gazdasági tevékenységekkel foglalatostkodtak, pontosabban tejelő marhák tenyésztésével. A működés kezdetén a család bizonyos földterületeket megművelt, később ezeket ügynököknek vagy magánszemélyeknek adta bérbe. 2000-ben ezek a területek összesen 18 hektárt tettek ki. Az állatállomány akkor 22 egyedből állt, amiből 4 üsző. Akkoriban a gazdaságban csak román tarka fajtájú marhát tenyésztettek. A társaságnak két istállója volt, amelyek közül az egyiket a következő években felújították. Ugyanakkor a gazdaság rendelkezett a technológiai folyamatokhoz szükséges felszereléssel, ami a takarmánynövények termesztésében segítette. A társaság előbb az állatok húsát szerette volna értékesíteni, de a piac elemzése után letettek erről az elképzelésről. A társaság egész tevékenysége során a terjesztés, értékesítés legoptimálisabb módjának azt tartotta, ha a termékeket egyetlen felvásárlónak adja el. Ezt a módszert alkalmazzák 2006-ban is. 2000-ben a vállalkozás a Kereskedelmi Bank által kezelt FIDA program keretében hitelt nyert a Világbanktól. Ebből a pénzkeretből fejőtermet rendeztek be. Ez a befektetés nagyon előnyös volt, mert megnövelte az eladható termékek mennyiségét és azok minőségében is kedvező változást hozott.

Jelenleg a társaság Bihar megye szintjén és körzetében a legjelentősebb tejtermelők között van nyilvántartva.

A társaság tervei szerint növelni próbálja a termelést azáltal, hogy növeli a földterületeket, illetve az állatállományt is, akár úgy, hogy termelékenyebb fajtákat szerezzenek be, illetve a feldolgozáshoz szükséges modernebb eszközöket. Ezzel párhuzamosan a mezőgazdasági szektor stabilizálódni kezd Romániában, ezáltal a befektetők számára különleges lehetőségek nyílnak meg.

A pályázat ötlete

A társaság célja első pillanattól kezdve az eladott termékek minőségének javítása, a piacon minél előnyösebb pozíció kivívása, illetve a jövedelem növelése. Ezek a célok azonban sokkal performánsabb eszközök igénybevételével érhetőek el hatékonyan. Ugyancsak a hatékonyságot növeli a genetikai állomány javítása is, illetve az állatok tartási körülményeinek javítása a takarmánynövények termesztésére alkalmas földterületek növelésével, valamint az állatállomány létszámának növelésével. Mindennek egyetlen fontos célja van, a társaság jövedelmezőségének minél hatékonyabbá tétele. A célok eléréséhez szükségeltettek azonban a megfelelő pénzalapok, amelyekkel a társaság nem rendelkezett. Így születik az elhatározás, hogy valamilyen hitelkeret felvételével próbálják pótolni a hiányzó összeget. A piacon 2003-ban elérhető hitelajánlatok és támogatások rendszerének elmélyült tanulmányozása után a társaság elhatározza, hogy a SAPARD program pénztámogatását pályázza meg. A társaság pályázatában 49 000 eurós összeget jelölt meg, ennek felét a SAPARD iroda állta, másik felét a társaság egy kereskedelmi banktól vette fel kölcsönként. A projekt keretében a társaságnak lehetősége támadt arra, hogy a technológiai folyamatok modernizálása érdekében újabb, fejlettebb felszerelést, eszközöket vásároljon, az állatállományt megnövelje, illetve a termékek minőségén még jobban javítson, azáltal is, hogy újabb fajtákat szerez be.

A projekt keretében a következő beszerzések történtek:

- 30 holstein-fríz fajtájú üszőborjú, holland fajta,
- 2 modern vetőgép.

A projekt megvalósításának következménye a nagyobb mennyiségű, de ugyanakkor minőségileg jobb termékek előállítás, tehát mennyiségi és minőségi változások, nagyobb haszon.

A projekt megvalósítása

A SAPARD pályázat célja a termelési folyamatok feljavítása volt, ezáltal a versenyképesség növelése a piacon. A cél elérése érdekében elsődleges lépés volt az eszközbeszerzés illetve 30 jó genetikai állománnyal rendelkező egyed felvásárlása. A termelési folyamatok feljavítása alatt a termelési képesség feljavítása értendő, illetve a különféle metodológiák fejlesztése, a kiadások csökkentése, a termékek mennyiségének növelése, illetve ezek eladásából származó bevételek.

A SAPARD program részletei. A SAPARD ügynökség által kijelölt alkalmassági feltételek a megvalósított programok keretében a következők:

- a pályázó tevékenységét falusi környezetben folytassa,
- be kell bizonyítsa a társaság anyagi-gazdasági életképességét (üzleti terv + megvalósíthatósági tanulmány),
- a társaság jogi besorolása,
- a projekt költségeinek az előírt kereteken belül tartása.

A támogatás módja: vissza nem térítendő, és a következő módon valósul meg: a költségek 75%-át a SAPARD állja, 25%-át a román állam. A SAPARD által ajánlott vissza nem térítendő anyagi támogatás a projekt értékének 50%-át fedezi. A SAPARD program nem fizet előre, az általa alkalmazott rendszerben a már kifizetett költségeket téríti vissza. A pályázók a visszatérítést egyszerre egyben vagy maximum három részletben kérhetik, mely a projekt egész megválasztható költségét fedezi. A projekt megvalósításának költségeit először a kedvezményezett maga fizeti ki saját pénzeiből, amíg a SAPARD finanszírozása tart. A visszatérítés RON-ban történik egy kifizetési kérvény alapján, melyhez igazoló iratok csatolandók (számlák, szerződések, kifizetési meghagyások stb.). A költségek megtérítése a kérvény iktatása utáni maximum 90 napon belül történik a Regionális Irodában.

Ahhoz, hogy a SAPARD által meghirdetett projekt értékének 50%-át kifizesse, a társaság banki hiteleket vett igénybe. A projekt költségeit a mezőgazdasági felszerelések és eszközök (két vetőgép és 30 holstein-fríz fajtájú tehén) – ezek voltak a választható költségek – kifizetése adta. A SAPARD program olyan projekteket fogad el, amelyek megvalósítási ideje maximum 2 év. A SAPARD program elérhető mezőgazdasági magántermelők számára, családi mezőgazdasági vállalkozások számára, mezőgazdasági társulások számára, termelőcsoportok számára, valamint olyan gazdasági társaságok számára, melyek magántőkéje 75% vagy több (kkt., bt., kft., rt.). A társaság pályázatát elfogadta a SAPARD iroda, annak megvalósítását 2004. júliusában kezdték és 2005. májusáig tartott.

A projekt keretében zajló befektetések bemutatása

A pályázat keretén belül a társaság elsődleges tevékenysége volt a termeléshez szükséges berendezések és eszközök beszerzése. A befektetés a következő tárgyakra vonatkozott:

- 30 üszőborjú (holstein-fríz fajta),
- 2, a kései takarmányokra specializált vetőgép,
- 1 személyi számítógép.

A projekt értéke összesen 49 000 euró volt, A SAPARD alkalmassági feltételeinek megfelelően minden berendezés az EU-ból származott, vagy olyan országból, amely a csatlakozási folyamat részese. A projekt értékének 50%-át a pályázó biztosította, vagyis 24 500 eurót, mely összeget banki hitelekkel nyerte. A befektetések lehetősége a kitűzött célok eléréséhez vezetett: megnövekedett az eladható termékek mennyisége, ezzel együtt a tej minősége is megjavult. Mindezek egyenes következménye a termelés hatékonyabbá válása lett illetve a magasabb bevétel.

A projekt megvalósulása

A finanszírozási kérvény megszerkesztése

A kérvény megszerkesztése a projekt megpályázásának első lépése volt. Ez a termelő számára nem volt egyszerű, mivel nem rendelkezett elég információval a SAPARD programról, ezért a Gazdasági Osztály egy tanácsadójával konzultált, aki a pénzellátási kérvényeket állította össze. A kérvény összeállítása így is három hónapot vett igénybe, mivel a társaság nehezen fért a szükséges információkhoz. A termelő állítása szerint kisebb kommunikációs nehézségek merültek fel a SAPARD programok Megvalósításáért Felelős Regionális Hivatalával (BRIPS – Biroul Regional de Implementare a Programului Sapard). Ezek a nehézségek azonban nem jelentősek. A projektnek ebben a szakaszában a legnagyobb nehézséget az jelentette, hogy Bihar megyében nem volt precedens hasonló pályázatra. A fentieket leszámítva a projekt megvalósításának idején, mely 1 évet vett igénybe, a SAPARD-irodával való együttműködés kiválóan működött.

A beszerzések menete

A gazdag mezőgazdasági tapasztalatoknak köszönhetően, és mivel folyamatos a kapcsolattartás a területi ügynökökkel, a beszerzési iratok összeállítása, illetve maga a beszerzés minden akadály nélkül zajlott le. A beszerzések SAPARD által kiszabott feltételei:

- a beszerzett eszközök mindegyike kötelezően új kell legyen, és az Unió

tagországból kell származniuk, vagy olyan országból, amelyik csatlakozása folyamatban van (ez a feltétele annak, hogy támogassák a termékek beszerzését).

– minden beszerzés, ami túllépi a 10 000 eurót, egy licitálás következményeként valósul meg, melyen legalább három ajánlattevő vesz részt.

Ezt a feltételt alkalmazták az állatok vásárlása esetében is. Az árverésen a társaság kiválaszhatta a legjobb ajánlatot. A beszerzéseket ügynökökön keresztül valósították meg, akik mezőgazdasági eszközök és felszerelések terjesztésével foglalkoznak. Az állatok felvásárlása egy magyar-holland cég közvetítésével valósult meg.

A költségek megtérítése (finanszírozás)

A SAPARD ügynökök által felajánlott lehetőségekkel élve a társaság a támogatás két részletbeni kifizetését kérte, a második a projekt megvalósulása után fizetendő.

A termelő-pályázó elégedett az egész pályázat-projekt menetével, beleértve a finanszírozási kérvény összeállítását, a beszerzéseket, a pénztámogatás kifizetését, és a projekt folyamán a SAPARD irodával való együttműködést is, a felmerülő gondok áthidalhatóak voltak.

Ami a projekt lefolyását illeti, a társaság véleménye szerint a legnagyobb probléma, amivel a befektetők szembesülnek, az információk mennyiségének elégtelen volta, illetve a mezőgazdasági szektorba tartozó intézményekkel való együttműködés nehézkes mivolta jelentette.

A pályázat utóélete

A megvalósított és 2005-ben lezárt projekt kínálta keretek között a társaság megnövelte az állatok létszámát, céljainak megfelelően, modernizálta a felszerelést a gazdaságban. 2006-ban a gazdaság 42 hektár földterülettel rendelkezik, melyet a takarmánynövények termesztésére használnak, állatállományuk 80 egyedet számlál, ebből 30 üszöborjú és 50 aktív tejelő tehén. A gazdaságban az évek során bekövetkezett változások célja az üzleti jelleg megerősítése is volt. A társaság tervei között szerepel a további fejlesztés, vagyis további 30 – 35 holstein-fríz fajtájú tehén felvásárlása. Ugyanebben az évben a társaság tervezi további munkaerő alkalmazását. A termékek értékesítésének módozatai nem változnak, állítja a termelő, mivel ezt a módszert tökéletesen kielégítőnek találja. A piacon jelenlévő nagy konkurencia is indokoltta teszi, hogy a termelő újabb megoldásokat találjon ki piacképességének erősítésére, ilyen lenne pl.: a termelés sokrétűsítése (pl. biotermékek előállítás),

az állatállomány növelése, a technológiai folyamatokban felhasznált eszközök modernizálása, illetve a jövőben minden támogatási lehetőség kihasználása. 2006-ban a SC LUCA VETERINARUL SCS bt. a piacon elismert tejtermelők közé tartozik, úgy hogy több, mint 10 éve vannak jelen termékeikkel, melyek mind mennyiségi-
leg, mind minőségileg színvonalasak (az uniós szabványoknak megfelelően).

Tapasztalatok

Működésének ideje alatt a társaság sikeresen feltört és jó kapcsolatot tart fenn a különféle viszonteladókkal illetve az állami szervekkel. A felhalmozott tapasztalatot tekintve, ami a tejelő fajták tenyésztését illeti, a társaság egyike a legtapasztaltabb tenyésztőknek Bihar megyében. Bár kezdetben a társaság egyszerű családi vállalkozás volt, ma már komoly üzletként van jelen a piacon. A SAPARD irodával való együttműködés végül a szervezés akadálymentessé tételéhez vezetett, illetve a tevékenységek szakértő levezetéséhez. Ezen a szakterületen tevékenykedő intézményekkel való szoros együttműködésből nyert tapasztalatok segítettek – bár a kommunikáció gyakran kisebb nehézségekbe ütközött – a vállalkozói szellem kimunkálásában és a társaság hatékony adminisztrálásában. A piacon elérhető különféle támogatások valódi segítséget jelentenek a befektetők számára, bár a termelő felhívja rá a figyelmet, hogy nem mindenki számára elérhetőek ezek a lehetőségek, mivel információhiány jellemző. A magánvállalkozók számára a mezőgazdasági területen belül ez jelenti a legnagyobb problémát. A termelő szerint ennek drámai következményei vannak, hiszen az elnyert pénztámogatások segíthetnek abban, hogy a piaci versenyhelyzetben „életben maradjon” egy társaság, vállalkozás. A társaság szerint a piac jelen pillanatban nem telített, ezért megpróbálják ezt a helyzetet a legelőnyösebben kihasználni. A mezőgazdaság egyelőre Románia érzékeny pontja, mivel nemcsak a környezeti változásokra nagyon érzékeny, hanem az állampolitikára is. Bár az utóbbi években úgy a román állam, mint az Unió támogatja a mezőgazdasági tevékenységeket, még minden szinten számos problémával kell szembenézniük (pl. a földtörvény). Ezen felül az állam nem támogatja megfelelően a hazai termelőket. A tanulmányban bemutatott társaság képviselője úgy látja, hogy szerencsés, mert az általa észlelt problémákkal nem kellett megküzdenie.

Összegzés

Jelen tanulmányban egy mezőgazdasági farm helyzetét mutattuk be, illetve egy projekt megvalósítását és annak módzatait, illetve eredményeit. A megpályázott támogatás elnyerése látható nyomokat hagyott a gazdaság menetében – a termelés mennyiségi és minőségi javulását – illetve indirekt módon a helyes üzleti szellem kialakulásához vezetett a vállalat vezetésében. A gazdaság tevékenységei, beleértve a megvalósított projektet is, a területen belül igazi ösztönző példaként szolgálhatnak, mivel ez a terület Romániában jelenleg nehéz helyzetben van, de ugyanakkor számos lehetőséget is rejt. A román állam és az Unió erőfeszítései a mezőgazdaság támogatásának terén valószínűsítik, hogy a mezőgazdasági terület vonzó és gyümölcsöző befektetéseket tesz lehetővé a jövő vállalkozói számára.

Felhasznált és ajánlott szakirodalom

- FVM: Nemzeti Vidékfejlesztési Stratégia 2007-13. 1/5 változat, munkaanyag, 2005
- OTH: Integrált vidékfejlesztési programok megvalósítása a ROP-ok keretein belül, munkaanyag, 2005
- FVM: A nemzeti agrárprioritások 2007-13 munkaanyag, 2005
- Dorgai L.: A NFT és a magyar vidék jövője, előadás, 2003
- Maác M.: Az Agrár- és Vidékfejlesztési Operatív Program, előadás, 2004
- Fehér A.: A vidékfejlesztéssel kapcsolatos fogalmi rendszer értelmezési és adaptációs kérdései, s az erre vonatkozó magyar szabályozások szakmai meg-
alapozása, Integrációs és Fejlesztéspolitikai Munkacsoport Agrár- és Vidék-
fejlesztési Témacsoportja, 2004
- Az Európai Tanács határozata A vidékfejlesztésre vonatkozó közösségi stratégiai iránymutatásokról (2007–2013 közötti programozási időszak), EB, 2005
- Az Európai Tanács Rendelete Az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból (EMVA) nyújtandó vidékfejlesztési támogatásról, EB, 2005
- OTH: NFT összefoglaló adatok, <http://www.oth.gov.hu>, 2006
- 104/2001. (VI. 21.) Korm. rendelet: A vidékfejlesztési céllelőirányzat felhasználásának általános szabályairól

Ajánlott információs források

- Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium: <http://www.fvm.hu>
- Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal: <http://www.mvh.gov.hu/>
- LEADER+: <http://www.leadernet.hu>
- Az Európai Unió hivatalos portálja: <http://www.europa.eu.int>
- Debreceni Egyetem Agrártudományi Centrum <http://www.agr.unideb.hu>

Aki szakkönyvet vesz a kezébe, általában azért teszi, mert tanulni akar, vagy azért, mert egy konkrét probléma megoldásához keres segítséget. Ezt a könyvet mindkét esetben ajánljuk az olvasóknak, elsősorban azoknak, akik vidéki térségekben élnek és szeretnék a saját vállalkozásukat fejleszteni, vagy kisebb-nagyobb közösségek életfeltételeit jobbá tenni. Ennek a célcsoportnak tudni kell, hogy az ilyen irányú törekvéseihez sokféle támogatásban részesülhet. Támogatást várhat a politikától, az állami intézményrendszerrel, civil szervezetektől, amelyeknek formája lehet politikai, szakmai és nem utolsósorban anyagi. Ez utóbbi az EU-s csatlakozásunk óta jelentősen megnőtt.

A támogatók sorába állt be a könyv szerzői kollektívája azzal, hogy sikeres és megvalósult vidékfejlesztési projekteket mutat be azért, hogy ebből mások ötleteket nyerjenek, bátorítást és eligazítást kapjanak, és a bemutatott példák megvalósítóihoz hasonlóan ők is sikeresek legyenek.

